

GEORGE BERNARD SHAW

Cezar şi Cleopatra

*

Ucenicul Diavolului

*

Pygmalion

1963

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

DRAGI CITITORI,

„Biblioteca pentru toţi" îşi alcătuieşte în momentul de faţă un plan de apariţii de 1.000 de numere. Pentru ca acest plan să reflecte dorinţele dvs., vă rugăm să ne scrieţi :

— ce titluri aţi vrea să apară în următorii ani ?
— ce cărţi apărute în colecţia noastră v-au plăcut mai mult ?
— ce prefeţe vi s-au părut mai interesante, care dintre ele au fost mai puţin utile şi de ce ?
— dacă tabelul cronologic vă ajută în sistematizarea datelor despre scriitorul respectiv ?
— precum şi orice alte propuneri pentru îmbunătăţirea colecţiei noastre.

Scrieţi-ne pe adresa :
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
Redacţia „Biblioteca pentru toţi"
B-dul Ana Ipătescu nr. 39
Raionul 30 Decembrie — Bucureşti

Lei 5

G. B. SHAW

195

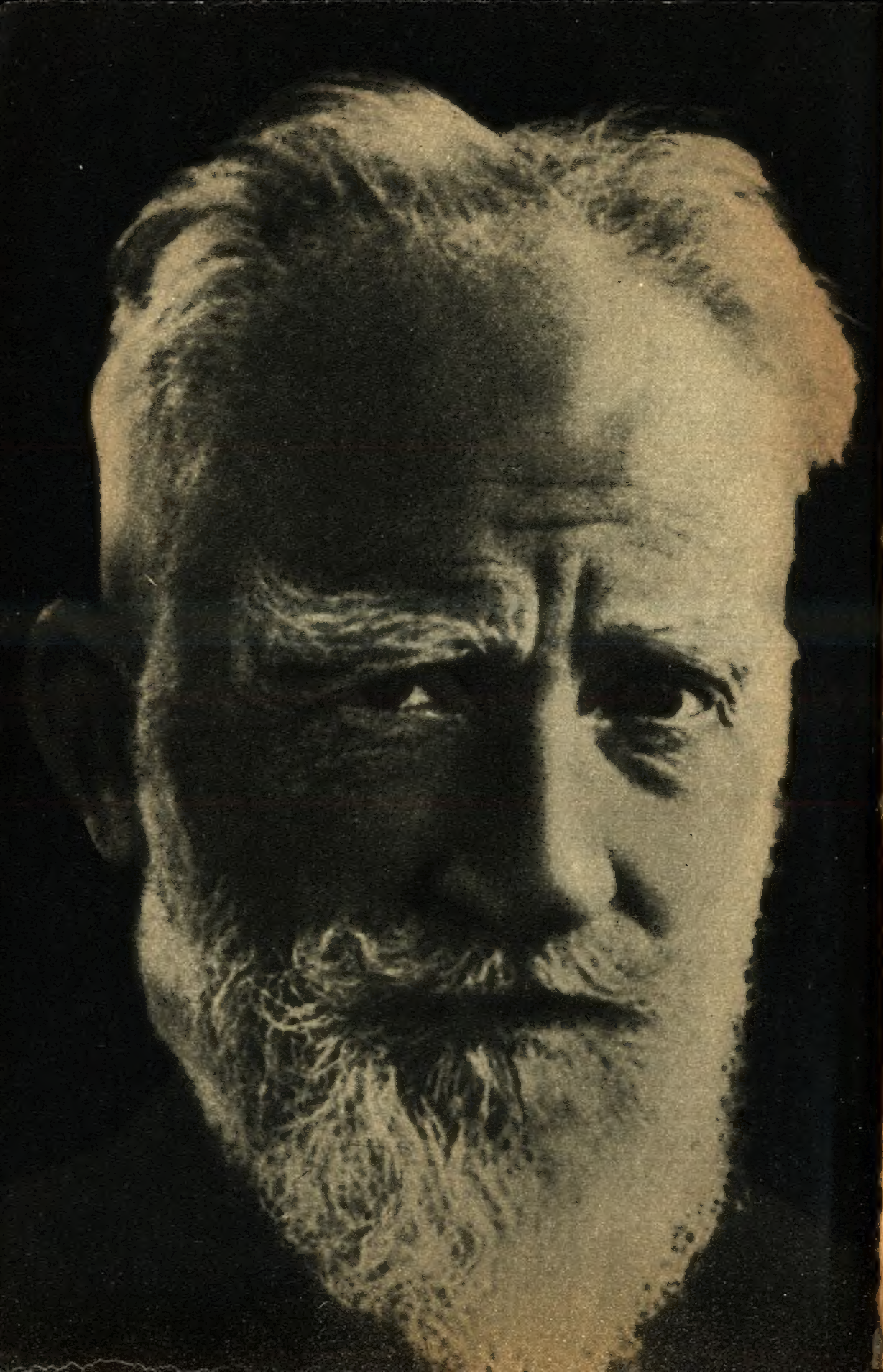
BPT

G. B. SHAW

Cezar şi Cleopatra

195

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI



GEORGE BERNARD SHAW

Cezar şi Cleopatra

*

Ucenicul Diavolului

*

Pygmalion

1963
BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducere de *Petru Comarnescu*
Prefață și tabel cronologic de *Silvian Iosifescu*

Volumul de față, cuprinzînd trei piese, este primul dintr-o serie de *Teatru* de G. B. Shaw, în pregătire în cadrul colecției „Biblioteca pentru toți".

PREFAȚĂ

Printre nenumăratele anecdote puse în circulație cu privire la Shaw, multe se referă la celebritatea cîștigată în ultimii zeci de ani de viață. Se povestește, între altele, că o scrisoare trimisă dintr-o țară îndepărtată și purtînd ca adresă doar „domnului Bernard Shaw", i-a parvenit scriitorului. Revistele ilustrate, mai apoi radiofonia și filmul au popularizat vocea și imaginea bine cunoscută a unui bătrîn înalt, slab, viguros, cu barba albă, dreptunghiulară, cu privirea directă și ageră. Sute de fotografii l-au arătat pe Shaw citind și vorbind, înotînd sau plimbîndu-se cu pasul lui rapid, care l-a determinat pe un biograf să scrie că „umblă de parcă ar avea mereu o întîlnire cu sine însuși și se teme să nu întîrzie".

S-a făcut în mai multe rînduri distincția între Shaw dramaturgul și gînditorul și G.B.S., personajul desemnat prin trei inițiale, eroul diverselor anecdote. Chiar dacă Shaw însuși s-a amuzat uneori să-și alimenteze legenda, e evident că în cele cîteva trăsături convenționale ale lui G. B. S. a rămas prea puțin din autorul a cincizeci de piese, cinci romane, multe prefețe și eseuri. În legătură cu G. B. S. se cunosc în special replici cu umor, precum și diferite anecdote.

Ar fi, desigur, mai mult decît exagerat să spunem că personajul anecdotelor e singurul cunoscut și că dramaturgul e ignorat. Ar dezminți-o cifrele cu privire la numărul și extinderea reprezentațiilor pe tot globul. Dar cum se explică

gloria oficială a unui scriitor care, vreme de aproape șase decenii, a dizolvat prejudecăți? În piesele ultimei perioade de creație, în *Pe stînci*, scrisă la șaptezeci de ani, în *Geneva*, scrisă la optzeci, sau în *Fabule exagerate*, penultima lui piesă, Shaw n-a devenit nici mai blînd, nici mai conformist. Se știe că pe la sfîrșitul secolului trecut reprezentarea primelor lui piese a provocat scandal. *Profesiunea doamnei Warren* a fost interzisă de cenzură în 1894 și n-a putut fi jucată timp de trei decenii. După prima reprezentație în America a aceleiași piese, întreaga trupă a fost arestată și inculpată de „*disorderly conduct*" [1]. Despre autorul *Armelor și omului*, regele Eduard al VII-lea a declarat: „E, fără îndoială, nebun".

Atitudinea pur negativă a publicului de premieră a făcut loc, însă, mai tîrziu unei bizare prețuiri. Printr-un proces de autosugestie, publicul respectabil a ajuns să considere teatrul lui Shaw drept o butadă prelungită și gratuită. Astfel, acest fel de public scăpa de eventuala acuzație de opacitate și filistinism și își dovedea înțelegerea artistică, tratînd adevărurile dure, care-l priveau foarte direct, drept paradoxuri făcute de dragul paradoxului. În cartea lui despre Shaw, Gilbert Keith Chesterton exprimă foarte net comicul acestui fel de admirație pe care a recoltat-o Shaw: „G. B. Shaw îl numește pe un proprietar funciar hoț, și proprietarul, în loc să tăgăduiască ori să se supere, spune: «Ah! Omul acesta își ascunde atît de ingenios ideile, încît nimeni nu e în stare să deslușească ce vrea să spună; totul e atît de fin și de fantastic!» G. B. Shaw îl numește mincinos pe un om de stat, și omul de stat strigă într-un fel de extaz: «Ah! Ce mod de gîndire straniu și obscur!»" [2]

O asemenea prețuire care ocolește substanța operei n-ar avea șansă să dureze mai mult decît orice altă modă. Dar Shaw n-a fost anexat numai de snobii care l-au redus

[1] Purtare imorală (engl.).

[2] G. K. Chesterton, *George Bernard Shaw*, Devin Adair Company, New York, 1950.

la rolul unui clovn foarte spiritual. Opera lui a cunoscut în ultima jumătate de secol un public din ce în ce mai larg, care nu căuta complicația și paradoxul pentru paradox, ci aplauda și rîdea, fără să-și ascundă satisfacția, atunci cînd proprietarul era numit hoț, omul de stat — mincinos, ori cînd doamna Warren îi demonstra fiicei sale că exploatarea capitalistă nu e mai morală decît cea dintr-un bordel.

Acest fel de notorietate, care nu e nici consecința modei, nici nu se bazează pe anecdote, e departe de a se fi epuizat. Dimpotrivă, pe măsură ce timpul cerne ceea ce e viu în opera lui Shaw, locul lui de frunte în teatrul englez se desenează mai clar. Pasiunea stîngace cu care, la un festival mondial al tineretului și studenților, o trupă de amatori juca *Armele și omul*, exprima o astfel de notorietate. E un proces în curs.

APROAPE UN SECOL

Se mai întîlnesc în istoria artei cazuri, puține, ce-i drept, de artiști care să fi ajuns să lucreze la o vîrstă atît de înaintată. La peste nouăzeci de ani, Tizian picta încă, și Fontenelle conversa erudit prin saloane. Dar faptul că Shaw e atît de aproape de noi dă o semnificație specială longevității omului și artistului. Nouă nu ne spune prea mult faptul că viața lui Tizian s-a întins pe două jumătăți de secol — al XVI-lea și al XVII-lea — ori a lui Fontenelle pe al XVII-lea și al XVIII-lea. Dar Shaw s-a născut în timpul războiului Crimeii și a murit la cinci ani și jumătate după încheierea ultimului război mondial. Iar opera lui, nutrită din actualitate, evocă atmosfera deceniului 1880 — 90 — începuturile mișcării fabiane —, manifestațiile sufragetelor, ale feministelor de prin 1909—10, cele două războaie mondiale și era atomică. Viața și creația lui Shaw sînt intim împletite cu acest secol de istorie.

George Bernard Shaw s-a născut la Dublin, la 26 iulie 1856, dintr-o familie de mici burghezi, vag înrudită pe linia paternă cu aristocrația irlandeză.

Are importanţă faptul că Shaw s-a născut şi a copilărit într-o Irlandă lăsată în înapoiere — „rămasă în secolul al XVIII-lea", cum spune Shaw într-o prefaţă [1]; în Irlanda angajată într-o foarte lungă luptă pentru independenţa naţională. Stabilit de la douăzeci de ani la Londra, Shaw n-a participat la mişcarea naţională irlandeză. Dar atmosfera de protest în care s-a format îi va fi ajutat să trateze cu prea puţin respect ordinea stabilită.

Shaw s-a ciocnit şi de prejudecăţile şi ipocrizia puritană. Chiar la tatăl său, George Carr Shaw — fire veselă şi imaginativă de altfel —, a putut observa contrastul puritan între realitate şi păstrarea ipocrită a aparenţelor. În teorie convins antialcoolic, George Carr Shaw era în practică un pătimaş consumator de whisky. Băutura i-a scurtat zilele, l-a izolat pe el şi pe ai lui de cercurile respectabile din Dublin. Bravînd foarte curajos bîrfelile, mama lui Shaw a sfîrşit prin a se muta, împreună cu copiii ei, în locuinţa unui prieten, muzicianul Vandeleur Lee, care a exercitat o înrîurire profundă asupra adolescentului Shaw şi a contribuit la pasiunea lui pentru muzică. Împreună cu Lee, doamna Shaw s-a stabilit la Londra, luîndu-şi cu ea fiicele.

George Bernard a rămas încă patru ani la Dublin. Fusese nevoit să-şi întrerupă şcoala de la cincisprezece ani. Cultura avea să şi-o formeze — şi nu prea rău — în anii de lectură la British Museum. Pentru moment, adolescentul a ajuns mic funcţionar. Onest şi meticulos, el a fost apreciat şi înaintat pînă la funcţia de casier.

În aceşti ani îşi publică primul articol în presă. E bineînţeles o luare de poziţie neconformistă. Ascultînd doi predicatori la modă pe atunci, a simţit nevoia să-şi expună într-un articol opiniile antireligioase, care au provocat scandal.

În 1876, Shaw vine la Londra, unde mama lui îşi cîştigă cu greutate existenţa, dînd lecţii de canto. A făcut mai

[1] Prefaţă la *Profesiunea lui Cashel Byron*, Constable, Londra, 1925.

tîrziu socoteala că în primii nouă ani trăiţi la Londra a cîştigat din scrisul său exact sum a de şase lire, dintre care cinci le-a primit pentru alcătuirea unei reclame medicale, cinci şilingi — pentru nişte versuri parodice comandate, iar restul de cincisprezece şilingi — pentru creaţia propriu-zisă, remunerarea unor articole.

Despre romanele lui de tinereţe, pe care le-a poreclit „romanele din vîrsta necoaptă" — *„of my non-age"* —, scriitorul s-a exprimat mai tîrziu contradictoriu. Se simte în special în ele puţinătatea experienţei de viaţă a tînărului irlandez care, venit de curînd din Irlanda rămasă în secolul al XVIII-lea, rătăcea izolat şi timid pe străzile Londrei.

În aceşti ani se formează neconformistul Shaw. Contribuiseră la aceasta şi straturile mai vechi ale experienţei lui, copilăria în Irlanda, care-şi cerea din ce în ce mai violent drepturile, izolarea familiei Shaw de buna societate din Dublin, chiar şi anii petrecuţi acolo ca mic slujbaş la agenţia imobiliară Townshend, care îi vor oferi material pentru prima piesă — *Casele văduvului*. În anii londonezi, protestul s-a alimentat din lectura lui Marx. Cărţile marxiste i-au dat lui Shaw orientarea mai sistematică a criticii şi dragostea pentru socialism, nu însă şi înţelegerea ştiinţifică a căilor de realizare. De aci, cei doi termeni ai aprecierii pe care, la moartea lui, a făcut-o marxistul englez R. Palm Dutt: „A iubit socialismul. A lucrat pentru socialism. S-a ostenit pentru socialism. Şi-a consacrat cele mai bune forţe ale sale propagandei neobosite pentru socialism..." Pe de altă parte, „toate contradicţiile din lume pot fi găsite ciocnindu-se în oceanul scrisului său" [1]. De aici rezultă în piesele lui deosebirea între ceea ce neagă şi ceea ce afirmă — între eficacitatea criticii şi inconsistenţa contradictorie a unor construcţii vitaliste în care se regăsesc ecouri din Samuel Butler, Spencer, Nietzsche, Bergson. De asemenea, contrastul între semnificaţia — cu toate contradicţiile —

[1] R. Palm Dutt, *George Bernard Shaw*, Labour Monthly, Londra, 1951.

unitară şi foarte ascuţită a pieselor şi prefeţele în care afirmaţia îndrăzneaţă şi profundă se învecinează cu cea arbitrară.

Contrastul dintre convingerea că viitorul aparţine socialismului şi influenţele eterogene pe care le-a suferit nu l-a făcut pe Shaw să-şi exileze socialismul într-un compartiment izolat al conştiinţei, de unde să fie scos doar la zile mari. Nimeni n-a fost mai departe de tipul „socialistului de salon" care se recomandă ca atare, dar se manifestă practic ca un burghez deplin. Shaw a intrat de timpuriu în arenă. Într-o prefaţă de mai tîrziu [1], cerea pentru sine „căruţa şi trompeta". Opera se va resimţi puternic de tonul apăsat, uneori voit zgomotos. Se va resimţi în special în tendinţa de a completa, de a explica, de a convinge care l-a făcut să scrie, pentru piesele şi celelalte volume ale sale, mii de pagini de prefeţe. Piesele, ca şi prefeţele devin pentru Shaw tribune. În tinereţe, el a luat mereu cuvîntul la întruniri şi a participat la dezbateri publice.

În această perioadă, Shaw caută calea spre socialism în mişcarea reformistă a fabianilor. Socialismul fabian, în fruntea căruia s-au aflat soţii Sidney şi Beatrice Webb, îşi adoptase numele de la romanul *Fabius Cunctator* (şovăitorul) şi preconiza „inevitabilitatea progreselor treptate". După formularea plastică a lui Shaw, „lucrurile trebuie astfel cumpănite în timp, încît să-ţi duci calul la adăpat tocmai cînd i-e sete, nu înainte, cînd ar refuza să bea chiar dacă l-ai sili, ar da cu copitele în tine şi ar fugi, şi nici prea tîrziu, cînd ar putea să moară de sete".

Insistînd în special asupra ideii prudenţei şi a necesităţii unor condiţii foarte coapte, fabianismul devenea cu adevărat forma cea mai şovăitoare, mai timidă a reformismului.

Engels, care în 1893 a făcut fabianismului o caracterizare foarte severă, a subliniat onestitatea paradoxalului beletrist Shaw, i-a elogiat talentul literar, dar i-a contestat perspicacitatea de economist şi de om politic.

---

[1] Prefaţă la *Trei piese pentru puritani*, Albatross.

În 1930, reeditînd *Eseurile fabiene*, Shaw făcea într-o postfaţă consideraţii destul de sceptice. Observa că, după mai bine de jumătate de secol, conducătorii socialismului fabian pătrunseseră în guvern. „Un socialist fabian e prim-ministru al Marii Britanii. Doi dintre eseiştii noştri sînt în Camera Lorzilor, unul e ministru, celălalt — fost ministru[1]". Dar deşi constata cu satisfacţie pătrunderea fabianismului, Shaw era prea lucid ca să nu observe că rezultatele se dovedeau dezamăgitoare, că în Anglia din 1930, condusă de un prim-ministru fabian, bîntuiau cu maximum de violenţă şomajul şi criza. Teoria adăpării la timp a calului se dovedise ineficace.

N-a trebuit să treacă o jumătate de secol pentru ca Shaw să-şi pună aceste întrebări. Luciditatea critică îl duce încă de la începutul creaţiei la observaţii şi comentarii care inundă potolitele ţărmuri fabiene. Printre contradicţiile pe care le-a remarcat Palm Dutt este şi cea dintre „revoltatul şi reformistul, dintre fabianul şi omul care dispreţuieşte fabianismul". Contradicţia e acută încă de la *Piesele neplăcute*.

În artă, cîmpul de acţiune al lui Shaw este în acest timp critica. O frază de-a lui Shaw citată de Frank Harris e elocventă pentru concepţia lui despre gazetărie: „Vreau un director de gazetă căruia să-i placă să iasă puţin din rînduri, să-şi scuture steagul şi să strige în toiul primejdiei. N-am ce face cu oamenii care nu cutează să intre în bătaia tunurilor..." Acest climat favorabil criticii îndrăzneţe l-a aflat la *Saturday Review*, întemeiată de Frank Harris. Acolo a publicat vreme de cîţiva ani cronici teatrale.

În teatru, cronica a fost un şi mai violent cîmp de luptă. În cronicile lui, Shaw se străduia să cureţe teatrul, pe care-l considera „tot atît de important ca şi biserica în evul mediu", de invazia înăbuşitoare a repertoriului comercial — fie prin traduceri (Scribe, Sardou), fie prin piese originale, ca cele ale lui Pinero.

---

[1] Shaw în *Eseuri fabiene*, George Allen, Londra, 1950.

Ostil convenţionalului romanţios care în teatru, ca şi în restul artei reprezenta pentru burghezia victoriană o pavăză împotriva realităţii, Shaw propune modelul piesei cu problematică socială a lui Ibsen. Dramele lui Ibsen, Shaw le cunoştea de mai multă vreme, din spectacolele de amatori. Asistase la o reprezentaţie cu *Casa de păpuşi*, în care jucase fiica lui Marx, Eleanor. Dar, după 1890, Ibsen a început a fi mai des reprezentat în Anglia şi a găsit în cronicarul dramatic de la *Saturday Review* un paladin energic.

În aceşti ani, criticul de artă Shaw începe să se transforme în dramaturg.

Încă din 1885, William Archer îi propusese să scrie împreună o piesă. În intenţia lui Archer, intriga şi procedeele urmau să se inspire din Scribe. Archer se gîndise la o piesă de succes cert. Shaw a transformat totul, introducînd în *Casele văduvului* pe proprietarii îmbogăţiţi din exploatarea oribilelor case de raport, ce începeau să infesteze Londra. După două acte, Archer, nedumerit, şi-a abandonat partenerul, şi Shaw, în 1892, a refăcut şi sfîrşit singur piesa, care a fost reprezentată în acelaşi an de o companie de avangardă: T e a t r u l i n d e p e n d e n t. Reprezentaţia a provocat scandal. „Dintr-o dată — scrie Shaw — am fost înfierat ca dramaturg. Premiera a fost destul de vie: socialiştii şi partizanii Teatrului independent m-au aclamat din principiu; spectatorii obişnuiţi ai premierelor m-au huiduit cu frenezie din acelaşi motiv. Eu, fiind ceea ce în mod nepoliticos se numeşte un orator al mulţimii, am ţinut o cuvîntare în faţa cortinei." [1]

E începutul unui conflict ce a durat destul de mult şi în care au intervenit şi cenzura, şi fluierăturile, şi indignările retorice din presă. Spectatorul de premieră era jignit de teatrul lui Shaw — şi în prejudecăţile lui social-politice, şi în cele artistice. Piesele cu adevăruri brutale şi cu acţiune puţină contraziceau concepţia despre

[1] Prefaţa *Mai mult despre mine însumi*, la volumul *Trei piese neplăcute*. Tauchnitz, 1937.

teatru a spectatorului venit să se amuze. Nu mai puţin supărător trebuia să i se pară felul cum, pe toate căile, piesele lui Shaw se nutreau din actualitate. E consecinţa unei concepţii despre artă, rostită răspicat. „Un autor dramatic care, trăind într-o lume ca aceasta, e nevoit să-şi caute în cărţi ideile şi inspiraţia trebuie să fie orb şi surd. Mulţi dramaturgi chiar şi sînt", adaugă Shaw. Ideea revine sub diverse forme. Puţinor scriitori le-a fost mai limpede raportul dintre teatru şi tribună.

Cu excepţia reprezentaţiilor de la Teatrul independent cu *Casele văduvului*, primele piese care aveau să apară în volum sub titlul comun de „piese neplăcute" n-au putut fi reprezentate. *Seducătorul*, scrisă în 1893, depăşea posibilităţile tehnice ale Teatrului independent. *Profesiunea doamnei Warren* a fost interzisă de cenzură.

Shaw scrie atunci patru „piese plăcute". Distincţia e ironică. Pare puţin probabil ca spectatorul de premieră să fi gustat *Armele şi omul*, care dizolva mitul militarului romantic; *Omul destinului*, în care figurile de seamă ale istoriei începeau a fi prezentate fără soclu, ori chiar *Candida*, dezminţire ironică a mitului superiorităţii masculine.

Notorietatea de dramaturg, Shaw o dobîndeşte treptat, cu destulă greutate. Au contribuit, fără îndoială, şi cîţiva mari actori — Ellen Terry, Forbes Robertson, creatorul rolului lui Cezar în *Cezar şi Cleopatra*, Grenville Barker.

Shaw începuse în 1913 o piesă în care prin simboluri dramatice şi prin atmosfera, inspirată — după spusele lui — din Cehov, se percepeau ecourile Europei din preajma războiului mondial. Piesa *Casa inimilor sfărîmate* a fost încheiată abia în 1919.

Anii războiului au scos la iveală barierele gîndirii lui politice din acea vreme. Shaw nu s-a ferit să-şi spună cuvîntul. A publicat îndată *Bunul-simţ cu privire la război*, dar cuvîntul i-a fost lipsit de claritate. El vorbeşte de „un remediu eroic ca amîndouă armatele să-şi împuşte ofiţerii,

să se ducă acasă, să-şi strîngă recolta în sate şi să facă revoluţia în oraşe", dar consideră utopic acest remediu eroic.

După război, atitudinea lui Shaw faţă de revoluţie şi de statul sovietic a fost, pînă la călătoria în U.R.S.S. din 1931, contradictorie. Antisovietismul nu l-a putut însă recruta niciodată. S-a arătat de la început sprijinitorul unora dintre publicaţiile revoluţionare. *Revista lunară a muncii* s-a mîndrit a-l avea drept colaborator. În 1921 publică în această revistă un articol în care, deşi cu paranteze confuze, susţine ideea dictaturii proletariatului. Pe alocuri însă, cum se întîmplă în *Ghidul femeii inteligente cu privire la socialism* (1928), atitudinea fabiană domină, chiar în aprecierea stărilor de lucruri din Uniunea Sovietică.

După primul război mondial, faima dramaturgului capătă proporţiile mondiale cunoscute şi începe să se creeze faimoasa figură a lui G.B.S. Primeşte premiul Nobel în 1925. Adeziunea publicului la teatrul lui e atît de totală, încît i se reprezintă cu succes chiar piesele care prin dimensiuni sau ariditate păreau de nejucat. Astfel s-a întîmplat cu *Înapoi la Matusalem*. Şi mai entuziast a fost primită o evocare istorică mai precis localizată, *Sfînta Ioana* (1927).

În 1931, Shaw pleacă în Uniunea Sovietică, lorind, după cum a spus într-un interviu, să-şi sărbătorească acolo aniversarea celor şaptezeci şi cinci de ani. S-a născut atunci o afecţiune pentru statul sovietic, ce nu s-a dezminţit niciodată în timpul celor aproape două decenii pe care le-a mai trăit Shaw. Călătoria în U.R.S.S., în momentul cînd primul cincinal era pe cale să fie înfăptuit înainte de termen, l-a convins că socialismul a devenit o realitate. Repetă lucrul acesta, oferă ca model realizările sovietice, folosind orice prilej, creînd prilejurile. Într-o scrisoare „către poporul sovietic" îşi exprimă certitudinea în reuşita construcţiei. În prefaţa la *Prea adevărat ca să fie bun*, vorbeşte de „surprinzătorul centru cultural" care a devenit Armata Roşie. Toate luările lui de atitudine au la bază acelaşi sentiment: „Dacă

lumea merge mai departe pe vechea ei cărare, o voi părăsi îndurerat".

În 1943 îşi pierde soţia, alături de care păşise aproape jumătate de secol. Şi puterile începeau să sece în acest organism de o vitalitate excepţională. Continua totuşi să scrie şi piese, şi prefeţe. „Trimit aceasta la tipar cu puţine zile înainte de a împlini nouăzeci şi doi de ani. La o astfel de vîrstă ar trebui să mă scuz că am comis altă piesă sau că mai public, oricum. Abia de mă mai pot plimba prin grădină fără să mă poticnesc de cîteva ori, şi pare cu totul nechibzuit ca un om care nu poate face un lucru atît de simplu să mai practice meşteşugul lui Shakespeare... Ei bine, sînt de acord cu toate astea, totuşi nu pot să-mi ţin gura, nici condeiul. Cît trăiesc, trebuie să scriu..." [1]

Prin ultima lui piesă, *Fabule exagerate* — care e de fapt mai curînd un şir de apologuri dramatice —, trec ameninţătoare umbrele vremii: spaima războiului atomic, chimiştii care, la cîţiva ani după încheierea păcii, caută gaze toxice mai grele decît aerul.

Shaw s-a stins la 2 noiembrie 1950. Începuse o nouă piesă: *Doamna n-ar vrea...*, despre care, cu cîteva zile înaintea morţii, spunea, bravînd ca şi Heine neantul cu o glumă: „Trebuie s-o numim o altă simfonie neterminată".

ICONOCLASTUL

În cei zece-cincisprezece ani de după 1876, data cînd irlandezul de douăzeci de ani a descoperit Anglia, o burghezie trufaşă, expansionistă începuse să-şi clameze drepturile la supremaţia mondială. Contradicţiile progresive erau acoperite cu larga mantie imperială. Chiar în acel an, în 1876, regina Victoria fusese proclamată împărăteasă a Indiilor. Începeau să se perceapă sunetele „jingoismului", ale tonului agresiv imperialist, prevestind conflictele africane, războiul

[1] Prefaţa la *Miliarde elastice*.

cu burii, toată avida căutare de piețe coloniale care avea să pună Anglia în conflict cu celelalte state imperialiste și pe care Kipling a încercat s-o înnobileze și s-o prezinte drept „povara civilizatoare a omului alb".

În interior se făcea simțită creșterea accelerată în proporții și complexitate a întreprinderilor și creșterea corespunzătoare a profiturilor, de care beneficiază și lorzii, și proaspeții îmbogățiți. În același ritm sporește pauperizarea, sporesc șomerii, care vor veni să primească supa gratuită împărțită de Armata Salvării. La patruzeci de ani, concurența și șomajul fac dintr-un muncitor ca Peter Shirley din *Maiorul Barbara* o epavă inutilizabilă. Ca o vegetație pestilențială, se înmulțesc „slums"-urile — casele de raport pentru sărăcime —, care constituie sursa principală a veniturilor domnului Sartorius, ca și ale unui gentleman cu efemere impulsuri generoase ca Harry Trench *(Casele văduvului)*.

Dar „slums"-urile sau casele de toleranță ale diverselor doamne Warren pătrund foarte greu în literatură. Prescripțiile și tabuurile morale ale burgheziei victoriene sînt foarte stricte. Mentalitatea puritană se adapă, ca din două mari întinderi de apă stătută, din rigorismul și ipocrizia puritană și din filistinismul burghez. Pe de o parte se încearcă înăbușirea gîndirii libere, a cuvîntului critic, și „cantul", sistemul de prejudecăți și prohibiții, funcționează din plin. De teama fulgerelor puritane, ateii se transformă în agnostici. Limbajul verde al secolului al XVIII-lea a devenit inadmisibil. Pentru morala puritană, relațiile dintre sexe se reduc la caste sărutări prenupțiale. Eroii tipic victorieni sînt eterici, ca niște ectoplasme. Pe de altă parte, concepția conformistă a înțelegerii sociale și a bunului patron se manifestă într-un optimism de paradă, într-un soi de romantism meschin.

Cu excepția vreunui poet laureat ca Tennyson, rămîn adepți credincioși ai mentalității victoriene numai obscurii, astăzi perfect uitați. În perioada dintre 1840 și 1900, care cuprinde unele dintre numele de căpetenie ale prozei engleze,

toate operele însemnate sparg cadrele victoriene, și cele mai multe dintre ele li se împotrivesc fățiș. Nici pasiunea feroce a Emilyei Brontë, nici sarcasmul cu care Thackeray trece în revistă bîlciul social din vremea lui sau din trecut, nici libertatea de gîndire a lui George Eliott nu se potrivesc cu canoanele victoriene, după cum distonează cu ele și poezia lui Robert Browning.

De fapt, întregul realism critic englez din secolul al XIX-lea acumulează proteste și, în afară de tabuurile sexuale, mai respectate, nu există prohibiție sau instituție victoriană care să nu fi suferit lovituri directe. În opera lui Dickens sau a doamnei Gaskell, ele devin mai dure, sub influența evidentă a mișcării chartiste, prima acțiune largă pe care o cunoaște istoria luptelor muncitorești.

În mare, deci, predecesorii lui Shaw în ofensiva antivictoriană sînt numeroși. Mai aproape de el, socotit de însuși Shaw drept un maestru al literaturii engleze din ultimul pătrar al veacului, este Samuel Butler. Cu acesta, Shaw are comun nu numai obiectul satiric — detestata mentalitate victoriană —, ci și perspectiva și unealta: paradoxul. Shaw își va aminti de procesele din Erewohn cînd îl va pune pe Undershaft din *Maiorul Barbara* să demonstreze că în capitalism sărăcia e o gravă vină.

Pregătită de literatura unui secol, acțiunea critică a lui Shaw se distinge totuși prin amploare și vehemență. Amploarea nu se referă numai la suprafața pe care o înfățișează. După cum am văzut, imensa construcție epică a lui Dickens a pus în discuție principalele aspecte ale vieții sociale. Dar cu Shaw se ivește în literatura engleză prima imagine critică aparținînd unui mare scriitor socialist. Lectura lui Marx nu l-a putut împiedica pe Shaw să rătăcească prin fundăturile fabiane, nici să alunece spre mistica forței vitale și a supraomului. Dar l-a ajutat să înțeleagă altfel decît înaintașii lui mecanismul societății care-l revoltă.

Comedia lui Shaw aparține unui scriitor socialist prin critica de sistem și de asemenea prin caracterul ei di-

rect, prin modul în care clamează, accentuează, insistă. Piesele sînt ferite de didacticismul care supără uneori în prefețe, și limbajul rămîne, cu rare excepții, al dramaturgului care știe să-și spună părerea, făcînd să se ciocnească personaje și mentalități deosebite.

Pentru a sfărîma soclurile pe care prejudecățile curente așezau instituțiile respectabile, Shaw a trebuit să se războiască toată viața cu optica idilică. Antiromantismul lui Shaw nu e o atitudine exclusiv literară ori temperamentală. Desigur că inteligența lucidă a lui Shaw îl făcea să privească cu neîncredere vagabondările în afara realității. Dar antiromantismul lui e în primul rînd aversiune față de diversele mijloace de evitare sau de travestire roză a realității, deci antipseudoromantism.

Din primele piese, perspectiva infantil-romantică se înfruntă cu cea critică. Revine mereu opoziția dintre două tipuri de personaje. Vivie, fiica doamnei Warren, primul personaj specific shawian, împinge spiritul pozitiv și aversiunea față de jocul fanteziei pînă la uscăciune. Vivie nu constituie de loc idealul feminin al lui Shaw. Pe acesta îl vom afla în Candida sau în Lady Cecily din *Conversiunea căpitanului Brassbound*. Dar Vivie e un reprezentant al viziunii adulte, pe care Shaw o preconizează de la început, și concepția ei pozitivă înspăimîntă infantilismul romanțios al lui Praed. Opoziția se reîntîlnește mai netă în diverse alte piese. În *Om și supraom*, suspinele lui Octavius, poetul sensibil care o adoră în genunchi, trezesc zîmbetul binevoitor și puțin ironic al Annei Whitefield. Ea îl urmărește stăruitor, și pînă la urmă îl capturează pe John Tanner, care nu se lasă nici o clipă înșelat de strategia ei feminină și cedează fără iluzii.

Din această perspectivă antiromantică a deschis Shaw, de la prima lui piesă, procesul pe care cu alte mijloace îl dezbătuse în articole sau cuvîntări. Indignarea colaboratorului său inițial — William Archer — era, din punctul acestuia de vedere, explicabilă. În locul piesei de succes, *Casele văduvului* începea punerea sub acuzare a unui sistem social.

În țesătura ei, *Casele văduvului* păstrează în oarecare măsură caracterul unei demonstrații. O a treia „piesă neplăcută" pune aceeași problemă, făcînd să se ciocnească două personaje plăsmuite cu altă vigoare.

Despre *Profesiunea doamnei Warren* se vorbește în genere ca despre o piesă care afirmă cu un curaj brutal adevăruri cu privire la prostituție. Acesta e desigur aspectul care a izbit în primul rînd pe contemporani, care a provocat și interdicția cenzurii, și scandalul. Este cert că, în asexuata atmosferă literară victoriană, o scriere în care unul dintre personaje este patroană de case de toleranță și încearcă să-și justifice profesia a avut un efect exploziv. Dar nu se remarcă îndeajuns nodul piesei — raporturile dintre Vivie Warren și mama ei. Prostituția e o plagă a capitalismului, și principala justificare de care se prevalează proxeneta Warren este că pensionarele ei se bucură de condiții mai bune decît muncitoarele industriale, pîndite de foame și tuberculoză.

Profesiunea doamnei Warren este un fel de reluare a *Casei de păpuși*. Campionul ibsenismului și-a plăsmuit o Noră proprie. Vivie e un personaj specific shawian prin onestitatea și curajul gîndirii, prin patosul adevărului și nevoia de a-l traduce în acțiune. Recîștigîndu-și demnitatea, Vivie pornește singură înainte. Soluția ibseniană a piesei e în acord cu convingerile lui Shaw cu privire la egalitatea și independența femeii. Dar mai departe drumul izolat al Viviei nu putea duce. Socialistul Shaw nu mai are iluziile individualiste ale lui Ibsen cu privire la eficacitatea acțiunii individuale, nu crede, ca doctorul Stockmann, că „omul care rămîne singur e cel mai puternic om de pe lume". Drumul izolat al Viviei nu schimbă nimic în societate. De aceea, nu vom mai regăsi asemenea soluții în teatrul lui Shaw.

În primele piese, critica sistemului se referă la un capitalism aflat încă în perioada lui preimperialistă de dezvoltare. Casele din care-și trag veniturile domnul Sartorius sau

Lady Roxdale, fabrica de ceruză în care-şi scuipă plămînii surorile lui Kitty Warren ţin de o fază încă manufacturieră a capitalismului.

La distanţă de două-trei decenii, *Maiorul Barbara* (1905) sau *Casa inimilor sfărîmate* (1918) oferă altă imagine, dominată de trusturi, ale căror tentacule cuprind totul. Fabricantul de arme Undershaft e atotputernic. Respectabilul său fiu se simte iritat de zgomotul făcut în jurul numelui Undershaft. *„N-am deschis un ziar, o dată în viaţă, fără să-mi văd numele tipărit: «Torpila Undershaft! Mitralierele Undershaft! Tunul greu Undershaft!...»*" Şi mama lui, Lady Britomart, adaugă: *„Nu sînt numai tunurile ci şi împrumuturile de război pe care le aranjează Lazarus, sub pretext că acordă credite pentru cumpărarea de tunuri... Aceşti doi oameni, Andrew Undershaft şi Lazarus, ţin efectiv Europa în mîinile lor...*"

Cu un deceniu înaintea lui 1914, cam în aceeaşi perioadă în care Anatole France îşi împărtăşea neliniştea în faţa simptomelor înspăimîntătoare pe care le reprezentau militarismul şi înarmarea, Shaw vorbea cu luciditate despre puterea nemărginită a Undershaftilor. Puterea aceasta domină şi cumpără totul. Undershaft nu mai e nevoit să-şi ascundă izvoarele penibile ale bogăţiei. Comerţul cu moartea, făcut pe scară uriaşă, îi conferă demnitate şi putere, de care el se prevalează foarte cinic.

Tocmai această situaţie nouă schimbă un subiect destul de asemănător cu cel din *Profesiunea doamnei Warren*. Vivie Warren s-a simţit atrasă doar o noapte de postura de învingătoare a vieţii, în care i-a apărut mama ei, şi apoi a părăsit-o definitiv. Barbara va capitula pînă la urmă, cînd va descoperi că totul se supune banilor, cînd se va convinge de atotputernicia lui Undershaft.

Cu excepţia lui Stephen, mărginit de morga şi prejudecăţile lui de castă, Undershaft îşi cucereşte copiii şi ginerii, fascinîndu-i cu puterea lui nemărginită de stăpîn financiar al lumii. Conflictul se dă între Undershaft şi Barbara. Aceasta e maior în Armata Salvării, organizaţie filantropică religioasă care îşi propune să reformeze lumea distribuind supă, rugăciuni şi imnuri executate la fanfară. Shaw nu înfăţişează caricatural Armata Salvării, şi cu privire la personaje ca Barbara sau ca gingaşa Jenny ironia lui se colorează cu simpatie. Dar dă cuvîntul faptelor. Armata Salvării, ca şi orice altă biserică, depinde de Undershaft şi de fapt îi serveşte. Ca să existe, Armata Salvării are nevoie de banii lui Sir Horace Bodger, fabricantul de whisky, şi de ai lui Undershaft, fabricantul de arme. Iar Undershaft ştie că, în acest schimb, primeşte contravaloarea banilor. Convorbirea lui cu Cusins, logodnicul Barbarei, cuprinde cîteva dintre cele mai dure şi mai îndrăzneţe adevăruri ce s-au scris în literatura acestui secol. Paradoxele acoperă rapacitatea şi setea de putere a fabricantului de muniţii. Dar pînă la urmă semnificaţia e clară. Cu toată capitularea Barbarei şi a lui Cusins, condamnarea sistemului e limpede. În *Casa inimilor sfărîmate*, scrisă după un deceniu, căpitanul de industrie apare fără vervă şi fără farmec. Mangan, după caracterizarea lipsită de indulgenţă pe care i-o face Hesione Husheye, e o simplă brută. Mai mult: Mangan nu mai are nimic de-a face cu însuşi procesul de producţie; el nu ştie şi nu creează nimic. Acest personaj meschin şi plîngăreţ, acest mare financiar care-şi dovedeşte de-a lungul celor trei acte vidul şi inutilitatea, e menit să sublinieze o trăsătură caracteristică pe care Shaw a ştiut s-o descifreze: parazitismul accentuat în imperialism. După cum recunoaşte Mazzini, care-l priveşte totuşi cu bunăvoinţă, Mangan *„nu are habar de nimic din ceea ce priveşte industria. Nici nu se apropie de muncitori: n-ar şti cum să se poarte cu ei, se teme de ei.*" Mangan financiarul, căpitanul de industrie, e un inutil social, la fel de inutil ca şi spărgătorul pe care-l surprind oaspeţii din *Casa inimilor sfărîmate*. Piesa aceasta, scrisă în anii războiului, se încheie cu o explozie în care pier Mangan şi spărgătorul, „cei doi spărgători", „cei doi oameni de afaceri practici", cum se exprimă, pe rînd, două personaje. Nu e, desi-

gur, o soluție. Izbucnirile anarhiste nu l-au ispitit pe Shaw. Dar e o atitudine și o speranță în primenirea socială.

Nici societatea înfățișată, nici prejudecățile cu care s-a duelat Shaw în aceste piese nu mai sînt cele exclusiv victoriene. Inteligența lui Shaw a fost prea flexibilă, și puterea lui de observație — prea mare ca să îngăduie închistările.

Începe să fie condamnat colonialismul. Indirect, această condamnare se simte în atmosfera apăsătoare din unele piese, cum este primul act din *Nevinovatul din insulele necunoscute*, sau cum sînt cîteva replici din *Prea adevărat ca să fie bun*. Mult mai clar rostește această condamnare negresa pornită în căutarea lui Dumnezeu. În peregrinările ei, negresa — un Candide mai puțin blînd și mai puțin naiv decît personajul voltairian — ripostează unui domn alb care, cu un aer indignat, îi reamintește că *„puștile noastre v-au salvat de leul ce vă mînca și de elefantul ce vă strivea"*: *„Da, dar ne-ați dat în schimb pe mîinile conducătorului de sclavi, care ne bate, și ale bossului, care ne strivește. Leul și elefantul împărțeau pămîntul cu noi. Cînd ne sfîșiau și ne călcau în picioare trupurile, ne cruțau sufletele. Cînd se săturau, nu mai cereau altceva. Dar vouă nimic nu vă poate potoli lăcomia."*

În cronica timpului pe care o compun piesele lui Shaw se face progresiv simțit impasul lumii capitaliste. Astfel, *Casa inimilor sfărîmate*, piesă, după însăși caracterizarea lui Shaw, cehoviană, reflectă frămîntările lumii prin atmosferă, prin ecouri psihologice, prin detalii simbolice. Personajele se zbat, caută fără energie un drum nevăzut, cu un acut sentiment al inutilității lor, care-l face pe Hector Hushabye, seducătorul din vocație, să declare: *„...Sîntem fără noimă. Sîntem inutili, periculoși, și ar trebui să fim nimiciți."*

Tragicul neputinței se ivește totuși rar la Shaw, fiind incompatibil cu inteligența lui agresiv activă, ce nu poate accepta fundăturile, fatalitățile. În piesele de pînă în 1931, căutarea, fără a fi în mod obligatoriu însoțită de dezorientare, duce pînă la urmă la afirmația implicită: *„Așa nu se poate continua"*. Ar fi exagerat să spunem că în piesele scrise după călătoria în Uniunea Sovietică ciocnirea personajelor și ideilor lasă să se zărească vreun drum bine conturat. Dar în aceste piese: *Prea adevărat ca să fie bun*, *Pe stînci*, *Geneva*, sentimentului că o schimbare e indispensabilă i se adaugă și consemnarea existenței unei alte societăți, organizată rațional și ferită de haosul capitalist, și a unui alt tip de om. În *Prea adevărat ca să fie bun*, printre detaliile care au stîrnit indignarea comentatorilor, îngroziți de stafia comunismului, este și cel din final. Pentru a evada dintr-o lume haotică, mai toți cer viză pentru statul pe care Shaw îl desemnează cu niște inițiale transparente: U.F.S.S. *(The Union of Federated Sensible Societies* — Uniunea societăților raționale federate). Dar cel care primește viza e numai colonelul Tallboys, pictor amator, căci singura instituție engleză pe care U.F.S.S.-ul o acceptă este școala de acuareliști a Angliei.

Activitatea lui iconoclastă nu seamănă cu cea a copilului care, dînd cu praștia la întîmplare, sparge ici-colo cîte un bust venerabil. E mai curînd un război dus sistematic împotriva unor instituții legate între ele. Am vorbit de dominanta antiromantică. Dar nu trebuie să uităm că printre cei ce susțin necesitatea unui asemenea romantism, care să fardeze viața, se află și Mangan, financiarul din *Casa inimilor sfărîmate*. Mangan e profund indignat de felul cum în casa Shotover se rostesc fără jenă adevărurile cele mai crude: *„Vă spun că nu mai pot suporta. De cîte ori cineva deschide gura mi se face frică* (își acoperă fața ca și cum ar vrea să se apere de un proiectil) *de ce o să urmeze. Cum putem avea vreun respect de noi înșine, dacă nu ne purtăm ca și cum am fi mai buni decît sîntem cu adevărat?"* Shaw își dădea seama prea bine că Manganii au neapărată nevoie de falși idoli, de prejudecăți și de minciuni convenționale.

Chiar de la prima piesă, Shaw și-a spus părerea despre caracterul de afacere comercială al căsătoriei burgheze. *Seducătorul*, a doua „piesă neplăcută", promovează prin perso-

najul Charteris o morală erotică francă, rațională, tot atît de departe de pasiunea gălăgioasă a Iuliei Craven, cît și de convenționalismul strîmt al tatălui acesteia, colonelul Craven.

Cu aceeași luciditate, critica a împrăștiat mitul respectabilității, urmărit peste tot, în relațiile mondene sau în cele de familie.

Ramsden, gentlemanul demn și în vîrstă din *Om și supraom*, nu poate trăi decît într-o atmosferă de ipocrizie respectabilă. Deși pe ascuns obișnuiește să supeze cu diverse domnișoare, pe femeile din lumea lui le tratează ca pe niște aeriene făpturi victoriene, iar în Ann Whitefield vede modelul tuturor virtuților feminine și domestice. Capacitatea lui Ramsden de a se înșela pe sine și pe alții e nelimitată și nu se poate compara decît cu cea a romanticului și îndrăgostitului Octavius. De aceea, lui Ramsden îi e de nesuferit apropierea lui Tanner, adeptul adevărului crud.

În această ofensivă împotriva respectabilității se integrează și ideea din *Pygmalion*. Hipersensibilitatea, procesele de conștiință sînt produsele unei anumite educații și ale unui anumit mediu. Ele se pot învăța, așa cum se poate învăța pronunțarea corectă și limbajul gramatical. Nou Pygmalion, lingvistul Henry Higgins o transformă astfel de nerecunoscut pe florăreasa Liza.

În genere, atitudinea exclusiv critică, de pur iconoclast se întîlnește rar. Critica presupune un sistem de referințe, o poziție de pe care e făcută; negația presupune afirmație. Lucrul acesta e cu atît mai valabil pentru Shaw. E aci una din deosebirile esențiale dintre dramaturgul englez și o personalitate contemporană, din multe puncte de vedere înrudită cu el, cum a fost France. Pentru Shaw e de neconceput atitudinea lui France, care, pînă aproape de șaizeci de ani, pînă după afacerea Dreyfus, s-a păstrat într-un scepticism surîzător, mărginindu-se mai ales să desprindă relativitatea și șubrezenia instituțiilor, credințelor și legilor

umane. Intreaga concepție de viață a lui Shaw, datorită formației și experienței dramaturgului, se deosebește tot atît de puternic de France cît se deosebea gustul celui dintîi pentru dezbaterea în for de rezerva bibliofilului înamorat de infolii. Shaw, autorul de lungi prefețe, a simțit permanent nevoia de a-și încadra și sprijini critica pe un sistem de afirmații, pe care a căutat să-l închege de la începutul creației.

În ce măsură a reușit? Hiatusul între critica atît de precis țintită și inconsistența sistemului biologico-mistic pe care Shaw a început să-l construiască la începutul acestui secol constituie principala contradicție a unei opere destul de bogate în contradicții. De aici provin și forța, și slăbiciunea uneia dintre piesele de căpetenie ale lui Shaw, *Om și supraom* (1901—1903).

Potrivit cu tehnica shawiană, rolurile sînt intervertite. Din seducător, Don Juan devine sedus, din urmăritor — urmărit. Don Juan, în sensul filozofic și în optica lui Shaw, este un nonconformist, înfrînt în lupta sexelor. Precum se vede, legătura cu faimosul personaj din literatură și muzică e cu totul vagă. Atît de vagă, încît Shaw a simțit nevoia s-o strîngă prin cîteva mijloace mai mult formale. A parodiat numele și trăsăturile personajelor legendare. Juan Tenorio a devenit John Tanner, Donna Anna — Ann Whitefield, și Ottavio — Octavius. Comandorul, tatăl Annei, e acum Ramsden, tutorele ei. Iar Leporello, însoțitorul bufon, apare sub înfățișarea șoferului Straker, pe care Shaw declară că l-a împrumutat de la valeții înțelepți din teatrul englez.

Pe de altă parte, Shaw a intercalat în actul al treilea un vis al lui Tanner, în care reapar personajele înseși ale legendei. Dar cu toată asemănarea de nume și cu tot intermediul de excepțională virtuozitate dramatică și intelectuală, John Tanner e mult mai înrudit cu ceilalți nonconformiști ai lui Shaw, cu Vivie Warren sau cu Charteris decît

cu legendarul lui omonim. Aluziile la legendă au devenit un pretext pentru un elogiu dramatic al forței vitale.

Piesa aceasta, care concentrează în grad înalt însușirea lui Shaw de a încorpora ideile în tipuri puse în contrast, exprimă în însăși structura ei contradicția gîndirii lui Shaw. Există în ea intenții suprapuse, uneori chiar divergente. *Om și supraom* este una dintre imaginile satirice în care regăsim și optica antiromantică, și critica filistinismului, și tehnica paradoxului. Tanner e autorul unui „manual al revoluționarului", de fapt o colecție de adevăruri critice fără prea mare claritate social-politică. În contrast cu acest personaj, care spune lucrurilor pe nume, sînt luminate mai puternic filistinismul lui Ramsden, autoiluzionarea lui Octavius și tactica minciunilor folosită de Ann. Dar mistica forței vitale se suprapune acestor personaje și tinde să le transforme în abstracții. Existența celor două tendințe divergente — critică și mistică — se simte în structura personajelor și în relațiile dintre ele. Intervertirea mitului lui Don Juan are o semnificație critică destul de clară în condițiile vieții contemporane, Ann Whitefield îl cucerește pe Tanner, folosind toate mijloacele pe care i le pun la dispoziție ipocrizia și prejudecățile. Sub acest aspect, Ann și ipocrizia ei sînt un produs.

Dar văzută prin optica forței vitale, Ann nu mai este tipul istoricește limitat al unei anumite femei căreia ipocrizia și minciuna îi sînt infiltrate de morala clasei ei, ci devine un principiu al feminității. Minciuna și micile abilități ajung forma specifică prin care femeia își îndeplinește sarcinile puse de evoluția creatoare.

Separarea și — pe parcurs — divergența dintre luciditatea critică și teoria forței vitale se reîntîlnesc și în altele dintre operele considerate de însuși Shaw drept cheile gîndirii sale. Analiza și faptele sînt înlocuite cu tonul mistic, personajele devin corifei ai forței vitale. Asemenea accente se simt îndeosebi în cele cinci piese care alcătuiesc construcția dramatică din *Înapoi la Matusalem*.

Astfel, lipsa de aderență la o forța socială organizată l-a împiedicat pe Shaw să afle legătura dintre critica foarte acerbă a capitalismului și năzuința spre societatea socialistă. Căile de acces de la una la alta i-au fost și teoretic, și practic acoperite. În această privință, materialismul dialectic a fost pentru el doar o posibilitate, o influență, printre atîtea altele. Mai puternic și-a exercitat influența amestecul destul de neclar de evoluționism cu cîteva sisteme voluntariste. Avînd iluzia că duce mai departe evoluționismul, el a încercat să-i creeze o religie cu ecouri din Bergson și — totuși mai puțin decît s-ar părea — din Schopenhauer și Nietzsche.

Contradicția existentă între mistica forței vitale și viziunea critică, rațională și științifică nu înseamnă că ele au coexistat în gîndirea lui Shaw fără raporturi reciproce. Asemenea alăturări sînt posibile doar la un nivel scăzut de inteligență și cultură. La Shaw există influențe și limitări reciproce. Critica e uneori zăgăzuită și introdusă în cadrele concepției vitaliste. Și în cele mai patetice momente de proclamare a evoluției creatoare, umorul nu-și pierde drepturile.

Shaw n-a fost un contemplativ. În acțiune se verifică adevăratul caracter al personajelor, se leapădă măștile împrumutate. În proba faptelor, cele două principale personaje masculine din *Ucenicul Diavolului* își schimbă rolurile, pastorul Anderson se dovedește omul de acțiune, conducătorul revoluționar, iar Dick Dudgeon, cinicul „ucenic al Diavolului", arată capacitate de dezinteresare și sacrificiu.

La Shaw, „forța vitală" și „supraomul" sînt și aspectele unei permanente încrederi în progres, ale unui optimism biologic și istoric. Supraomul său se deosebește esențial de cel al lui Nietzsche. Nu e, ca în concepția acestuia, un uriaș înconjurat de pigmei și afirmîndu-se împotriva lor. Toate piesele lui Shaw care pun în scenă personalități istorice se străduiesc să le dizolve mitul și să le împrăștie nim-

bul. În aceste piese, Shaw i-a înfățișat pe „supraoamenii" istoriei ca oameni. Și dacă în gîndirea lui există contradicții, nu există incoerență. El nu i-a alungat pe supraoameni din trecut ca să-i proiecteze în viitor. „Supraomul" lui e omul pe care evoluția îl desăvîrșește treptat, omul rațional, stăpîn pe sine și pe natură, eliberat de idoli.

Critica și afirmarea, Shaw le-a împărtășit publicului cu mijloacele dramaturgului.

Deși a fost acceptat cu greutate, deși însuși Frank Harris, fostul tovarăș de arme și monografistul lui Shaw, consideră teatrul acestuia în primul rînd „vorbărie" — „*talky-talky*" — și se declară surprins de succesul dobîndit, dramatismul teatrului lui Shaw nu mai constituie o problemă. Verificarea prin public e un proces lent, dar care operează pînă la urmă cu pregnanță. Cele cîteva piese ale lui Shaw care n-au rezistat pe scenă sînt acelea care se reduc într-adevăr la discuție, înlocuind personajele prin emițătoare de paradoxe și butade *(Să ne căsătorim, Milionara)*. În restul teatrului său, Shaw a fost unul dintre acei care au contribuit cel mai mult la lărgirea conceptului de dramatic, dovedind că el nu se acoperă cu peripeția scenică, cu concentrarea de întîmplări convențional construite.

Shaw a preluat de la Ibsen tipul de piesă impropriu numită de idei. E vorba de dramaturgia pe care însuși Shaw a caracterizat-o prin seriozitate intelectuală[1], piesă care pune direct probleme de diferite ordine.

Shaw s-a amuzat uneori să amestece planurile, să treacă de la prefață la piesă și de la piesă la prefață într-un mod care la prima vedere ar putea deruta. *Pygmalion* e încadrată într-o enormă prefață și postfață. Însuși sfîrșitul întrerupt al piesei și narat în postfață ar putea lăsa impresia că cele cinci acte sînt doar o demonstrație dramatică a ideilor expuse anterior. Există și situația inversă. În cîte o prefață, obosit de expunerea sistematică, Shaw își dialoghează ideile. În prefața la *Pe stînci*, pornind de la *Evanghelia lui Ioan*, intercalează o dramatizare a întîlnirii dintre Isus și Pilat. S-ar părea deci că scriitorul însuși nu face o deosebire prea strictă între argumentarea abstractă și cea pusă în scenă. Dar Shaw dramaturgul face foarte net această distincție. Cititorii sau spectatorii lui *Pygmalion* n-au nevoie de cele vreo sută douăzeci de pagini de pre și postfață ca să-i cunoască pe Higgins, Liza ori Pickering și să sesizeze ideea piesei. Ideile exprimate nu sînt niciodată indiferente în raport cu personajele, și ciocnirea lor luminează caracterele.

[1] Prefața la ciclul *Înapoi la Matusalem*, Tauchnitz, 1922.

Dacă am folosi pentru marii scriitori satirici clasificarea aproximativă, ca toate clasificările de acest fel — în scriitori care rîd ca Rabelais sau care se mărginesc să zîmbească cum o face France, Shaw ar intra, fără îndoială, în prima categorie. „A avut întotdeauna un fler neobișnuit pentru rîs și niciodată n-a putut rezista în dorința de a-l stîrni", scrie Frank Harris. De la gluma măruntă, chiar de la gustul pentru farsă — unui vizitator care îl felicita la bătrînețe pentru dinții lui sănătoși și tineri, Shaw i-a oferit amabil să-i scoată, pentru ca admiratorul să-i poată examina mai de-aproape — și pînă la paradoxul cu semnificația cea mai profundă, această pasiune pentru rîsul plin, sonor, e caracteristică pentru vitalitatea omului și a scrisului. Ea a constituit și o metodă. În articolul citat, R. Palm Dutt povestește o discuție avută cu Shaw îndată după primul război mondial. Shaw i-a spus că el preferă să pătrundă la milioanele de cititori „amestecînd adevărul cu o cantitate fantastică de absurdități și de ficțiuni convenționale, care permit cititorilor să-l înghită pe neștiute". Folosind chiar în această caracterizare metoda paradoxală, Shaw exagera firește. Nu vom întîlni în opera lui cantitatea fantastică de absurdități și de ficțiuni convenționale. Dar surpriza și diferitele cotituri ale comicului grotesc sînt folosite adesea ca să facă drum adevărului neplăcut. Însă după cum a ob-

servat-o Palm Dutt, acest lucru se întîmplă cu un risc sporit de confuzie.

Principalul mijloc pe care Shaw l-a folosit a fost deci paradoxul, căruia însă de la primele lui romane i-a dat o dezvoltare neobişnuită. Paraxodul se potrivea mai mult decît alte unelte ale comicului, mai curînd decît ironia rezervată şi nuanţată, cu acţiunea iconoclastului şi cu spiritul combativ al oratorului de dezbateri publice. Totuşi, paradoxul poate fi şi a fost folosit în moduri diferite şi pentru singularizare snobă, şi pentru un neconformism superficial. Shaw a reuşit să-i păstreze amploarea, răsunetul larg, şi să-i dea pătrundere analitică şi critică. Făcînd să se ciocnească puncte de vedere deosebite, înmulţind unghiurile fără a cădea în relativism, lăsînd să se desprindă o judecată limpede, el a înlăturat riscul mecanizării, închistării în gîndire şi a făcut din paradox un instrument suplu, menit să sublinieze structura diversă şi contradictorie a realităţii.

Folosirea paradoxului nu se reduce numai la replică. Desigur, forţa dialogului lui Shaw creşte datorită faptului că în faţa oamenilor care spun banalităţi convenţionale sînt mereu puşi cei care exprimă stăruitor şi accentuat adevăruri critice. Undershaft, cînd vorbeşte despre capitalism, ereticul John Tanner sau măturătorul Doolittle din *Pygmalion* sînt cîteva dintre numeroasele personaje care rostesc astfel de paradoxe. Dar tehnica paradoxului e intens folosită în situaţii care răstoarnă mereu raporturile convenţionale. Shaw face din răsturnarea situaţiei uzuale şi din transformarea bruscă a unui caracter un mijloc de a crea perspectivă satirică şi de a traduce scenic diversitatea faptelor şi caracterelor. Ingenua Ellie se dovedeşte mai cinică decît financiarul Mangan. Ucenicul Diavolului îşi descoperă generozitatea şi puterea de sacrificiu.

Astfel, în ciuda tehnicii „de a îndulci pilula" pe care Shaw i-o lăuda lui Palm Dutt, fantezia comică mereu reînnoită nu se împrăştie la întîmplare, ca un foc de artificii. Shaw n-a fost „clovnul naţional" de care vorbeşte Papini.

Disputa cu privire la depăşirea lui Shakespeare e, desigur, fără sens. Iese însă din ce în ce mai limpede la iveală că Shaw e cea mai puternică personalitate pe care a avut-o teatrul englez de la Shakespeare încoace.

TRECUT ŞI VIITOR

Piesele lui Shaw cu subiect din trecut sînt destul de numeroase, şi aria lor istorică e întinsă. Ea cuprinde antichitatea *(Cezar şi Cleopatra, Androcles şi leul)*, războiul de o sută de ani *(Sfînta Ioana, Cei şase din Calais)*. Îl evocă pe Shakespeare şi modul lui de a se inspira din fiecare cuvînt surprins în jur *(Doamna brună din sonete)*, restauraţia engleză *(În zilele de aur ale bunului rege Carol)*, Rusia secolului al XVIII-lea *(Caterina cea Mare)*, revoluţia americană *(Ucenicul Diavolului)*, ori campania din Italia, în care generalul Bonaparte începea să devină Napoleon.

Dar toate acestea sînt nu atît piese istorice, cît piese cu probleme şi personaje istorice. Culoarea istorică mai definită uneori *(Ucenicul Diavolului, Sfînta Ioana)* e redusă în alte rînduri la minimum, chiar conştient anulată, prin folosirea sistematică a aluziei contemporane şi a perspectivei anacronice.

Este probabil şi consecinţa unui tip de personalitate. Shaw posedă mai puţină imaginaţie evocatoare, plastică şi mai multă inventivitate intelectuală şi vervă umoristică.

Dar mai curînd decît lipsa de fantezie plastică a contribuit la acest fel de a prezenta trecutul sau viitorul, însuşi rostul pieselor respective în cadrul operei lui Shaw. Ele continuă, aplicîndu-le la alte epoci istorice, principalele direcţii ale gîndirii lui, direcţia critică şi cea vitalistă. Aplicată la trecut, acţiunea iconoclastă duce la răsturnarea totală a imaginii convenţional-romantice. În acest fel de literatură, culoarea şi parfumul epocii, pitorescul în limbă şi moravuri erau turnate excesiv, şi bariera dintre trecut şi

prezent se clădea idealizîndu-se trecutul, hiperbolizîndu-se dimensiunile oamenilor și faptelor. Shaw se războiește cu viziunea romantică, renunțînd la pitoresc și la culoare, refuzînd uneori chiar ceea ce pretinde minimul de concretizare realistă, folosind sistematic anacronismul, coborînd eroii de pe socluri.

Shaw n-a inventat nici folosirea anacronismului, nici reducerea personalităților istorice la dimensiuni mai firești. Aceste procedee fac parte din arsenalul parodiei istorice și au fost folosite ca atare de la începuturile genului. Înaintea lui Shaw, Mark Twain relatase într-o schiță asasinarea lui Cezar în stilul senzațional al presei americane, iar în *Un yankeu la curtea regelui Arthur* făcuse să pătrundă moravurile și mentalitatea unui american din secolul al XIX-lea, cu spirit practic, printre cavalerii englezi care au trăit cu zece veacuri mai înainte.

Specifice la Shaw sînt caracterul sistematic și semnificația procedeelor. Saltul brusc în timp prin aluzii la fapte, nume și moravuri contemporane e la el frecvent.

De acord cu preferința lui Shaw pentru grotesc, aluzia contemporană ia forme variate. În *Cezar și Cleopatra* ea se întrupează chiar într-un personaj. Secretarul lui Cezar, Britannus, e descris ca un bărbat de vreo patruzeci de ani, înalt, solemn, avînd psihologia unui gentleman englez îmbîcsit de prejudecăți, cu oroare de tot ce este *„improper"*. Intolerant față de orice alte moravuri decît cele ale propriului său popor, Britannus, e mereu șocat: *„E un scandal"*.

Forme mai subtile ia anacronismul atunci cînd Shaw acordă unui personaj o perspectivă, o conștiință istorică, superioară celei pe care i-o îngăduiau condițiile momentului. Aici, ca și în celelalte cazuri, există o pedalare intenționată pe ceea ce constituie, de obicei, expresia unui stadiu de început al literaturii. Personajele încep să vorbească în calitate de reprezentanți direcți ai unor instituții sau fenomene pe care, în realitate, le-au exprimat mult mai puțin conștient. În *Sfînta Ioana*, episcopul Cauchon devine însuși glasul

bisericii catolice, care a detectat în Ioana d'Arc pericolul protestantismului, iar comandantul englez, contele Warwick, se confundă la rîndul lui cu feudalismul, ce se simte amenințat de ideea unificării naționale. În tot tabloul al patrulea al piesei, dialogul are loc, astfel, de la instituție la instituție.

Dar dacă diversele modalități ale aluziei contemporane fac parte dintr-o manieră bufă de a trata istoria, principalul mijloc de deromantizare a imaginii despre trecut rămîne la Shaw reducerea prin diverse mijloace a dimensiunilor, înfățișarea la scară umană a unor mari figuri și a unor mari momente care păreau că nu pot fi tratate decît în stil monumental și cu sonorități grave.

Pe eroii istorici, Shaw îi pune în situații obișnuite, uneori chiar umile, în care reacțiile lor sînt mai inteligente, mai abile, dar au loc pe pămînt, și nu în eter. Napoleon e înfățișat în situație de soț înșelat care are de ales între demnitatea conjugală și aspirațiile lui de mărire. Cezar își astîmpără foamea cu cîteva curmale.

Ospățul modest ori baia silită a lui Cezar, felul cum Ioana se oprește din dezbaterea chestiunilor militare ca să privească un pescăruș, ori micile ei vanități fac parte din aceeași imagine curățată de pseudoromantism. Pentru a întări imaginea reală, uneori Shaw o pune față în față cu cea convențională. În *Omul destinului*, Napoleon are de ales între lectura scrisorilor care dezvăluie adulterul Josephinei și care ar provoca ruptura cu Barras, protectorul lui, și soluția mai puțin demnă de a ignora adevărul. El rezolvă dilema restituind scrisoarea — pe care avusese grijă s-o citească pe ascuns — „doamnei necunoscute" care încercase s-o intercepteze. O face adoptînd atitudinea convențional grandioasă: *„Îți acord cererea, doamnă. Curajul și hotărîrea dumitale merită să izbîndească. Ia scrisorile pentru care ai luptat atît de bine și amintește-ți de acum încolo că l-ai găsit pe hidul, pe vulgarul aventurier corsican la fel de generos după lupta cu inamicul învins cît de hotărît fusese în fața lui."* Dar „doamna necunoscută" nu se lasă impresionată de această

retorică şi-i spune, privindu-l pătrunzător: *„Mă întreb ce intenţii ascunse ai?"*, ceea ce stîrneşte furia lui Napoleon şi-l face să renunţe la tonul „istoric" şi să-l adopte pe cel practic.

Reducerea la scara umană nu implică deci minimalizarea. Şi aici e deosebire faţă de felul cum apar personajele istorice în literatura burlescă sau chiar la Twain. Mai ales personajele care răspund idealului omenesc al lui Shaw şi în plăsmuirea cărora patosul pentru idei devine patos pur şi simplu, creează această impresie de măreţie şi de umanitate totodată. Aşa apare Cezar, cu stăpînirea lui de sine şi cu indulgenţa lui înţeleaptă, aşa apare mai ales fecioara din Orléans, poate personajul care, din tot teatrul lui Shaw, iradiază mai multă viaţă.

Felul de a face istorie fără personalităţi prodigioase, istorie văzută prin jocul anacronismelor, cuprinde cîteva riscuri. Artistic, primejdia abstracţiei se simte în acele piese istorice ale lui Shaw care refuză mai puternic culoarea. Un alt risc se face simţit în însăşi concepţia istorică a acestor piese. Pentru trecut, ca şi pentru prezent, aceeaşi discrepanţă între forţa convingătoare a ceea ce neagă şi ceea ce afirmă Shaw. Respingînd concepţia „eroilor — făuritori de istorie", el n-o poate înlocui prin alta ştiinţifică. De aceea, în afară de episoadele în care adevăraţii făuritori ai istoriei, cei pe care-i exprimă fecioara din Domrémy, se ivesc măcar în penumbră, istoria pare a se desfăşura în teatrul lui Shaw ca un joc al contingenţelor, surprinzător şi neprevizibil.

Anticiparea viitorului e făcută de Shaw cu aceleaşi mijloace ca şi întoarcerea spre trecut. Anacronismul intenţionat are şi aici aceeaşi funcţie aluzivă şi critică. În societatea raţională din Anglia anului 3000 se ivesc cîteva fosile vii. Sînt turişti veniţi din capitala Commonwealthului britanic, aflătoare, cum ne indică Shaw, la Bagdad. Turiştii au păstrat şi îmbrăcămintea, şi intelectul obtuz al gentlemanului conservator. E un prilej pentru Shaw ca prin confruntarea cu moravurile şi mentalitatea unei societăţi raţional organizate să servească respectabilităţii britanice cîteva înţepături.

Nici *Înapoi la Matusalem* nu e propriu-zis o utopie. Imaginea viitorului e aici mărginită la un singur element, la prelungirea viitoare a vieţii. Cele cinci piese ale ciclului proiectează concepţia vitalistă pe un fundal larg. După cum ne spune în prefaţă, Shaw a căutat să completeze şi să exprime mai direct ceea ce începuse în *Om şi supraom*. Observase cu oarecare iritare că efectul „focului de artificii aforistic" cu care înzestrase *Om şi supraom* fusese „atît de vertiginos" pentru spectatori, încît nimeni nu observase noua religie din centrul „ciclonului intelectual".

„Ciclonul intelectual" pe care Shaw îl repetă în *Om şi supraom* şi la care intenţionase să renunţe nu lipseşte nici din *Înapoi la Matusalem*. Din fericire, căci pentru spectatorul puţin înclinat spre mistică, fie ea şi a evoluţiei, interpretarea biologistă a viitorului nu e mai convingătoare decît cea a prezentului şi trecutului. Inteligenţa efervescentă compensează în bună măsură unghiul mai îngust sub care sînt descrişi oamenii viitorului. Şi e caracteristic pentru credinţa lui Shaw în progres felul ascendent în care e concepută dezvoltarea omenirii, din rai şi pînă în anul 31 920 al erei noastre.

Astfel, în ciuda contradicţiilor, se stabileşte un racord între vitalismul şi satira lui Shaw. Tarele sociale se pot elimina, şi viaţa progresează. Mesajul lui Shaw e, în ansamblul lui, optimist.

SILVIAN IOSIFESCU

TABEL CRONOLGIC

1853 Războiul Crimeii

1854 Se naşte, la Dublin, Oscar Wilde. Apare *Timpuri grele* de Dickens.

1856 26 iulie. Se naşte, la Dublin, George Bernard Shaw.

1859 Apare *Originea speciilor* de Darwin.

1871 Situaţia materială grea a familiei îl sileşte pe George Bernard să-şi întrerupă studiile.

1872 Samuel Butler publică utopia satirică *Erewhon.*

1876 Însoţită de muzicianul Vandeleur Lee, care a fost mentorul muzical al viitorului scriitor, familia Shaw se mută la Londra. Bernard Shaw lucrează o vreme la societatea de telefoane Edison.

1879 Shaw scrie primul său roman, *Lipsă de maturitate.* Timp de cinci ani, va scrie în fiecare an cîte unul, respectînd norma de cinci pagini pe zi, pe care şi-o impusese.

1880 Scrie *Legătura fără noimă.*

1881 Scrie *Dragoste printre artiști.*

1882 Scrie *Profesiunea lui Cashel Byron.*

1883 Scrie *Socialistul nesociabil* rămas neterminat.

1884 Beatrice și Sidney Webb înființează Societatea fabiană. Din grupul fondator face parte și Shaw.

1885 Shaw începe să publice recenzii la *Pall Mall Gazette*. În același an îi apare în *Magazinul muzical* nuvela umoristică *Serenada.*

1887 Scrie două studii în volumul colectiv *Eseuri fabiene.*

1886—1894 Are o variată activitate publicistică în săptămînalul *World (Lumea)* și în *Saturday Review (Revistă de sîmbătă)* a lui Frank Harris. Publică cronici muzicale, plastice și teatrale.

1891 Apare *Chintesența ibsenismului.*

1892 Se reprezintă la Teatrul independent prima piesă a lui Shaw: *Casele văduvului.*

1893 Scrie *Seducătorul.*

1894 *Profesiunea doamnei Warren* e interzisă de cenzură. Shaw începe ciclul de „piese plăcute" cu *Armele și omul.*

1895 **Procesul și condamnarea lui Oscar Wilde.**
A doua „piesă plăcută", *Candida.*

1896 *Omul destinului.*

1897 *Nu se știe niciodată*, ultima dintre „piesele plăcute". I se reprezintă „melodrama" *Ucenicul Diavolului*, prima „piesă pentru puritani".

1898 Se căsătorește cu Charlotte Townsend.
Scrie *Wagnerianul perfect.*
Premiera lui *Cezar și Cleopatra*, „operă istorică".
Soții Curie descoperă radiul.
1899—1902 **Războiul anglo-bur.**

1899 *Convertirea căpitanului Brassbound*, „o aventură", a treia „piesă pentru puritani".

1901 **Moare, după șaizeci și patru de ani de domnie, regina Victoria a Angliei.**

1901—1903 *Om și supraom*, „o comedie și o filozofie".

1904 *Cealaltă insulă a lui John Bull* deromantizează Irlanda.

1905 *Maiorul Barbara.*

1906 *Dilema medicului*, „o tragedie".

1910 *Mezalianță, Doamna brună din sonete.*

1911 *Prima piesă a lui Fanny,* „o piesă ușoară pentru un teatru mic."

1912 *Androcles și leul,* o piesă-fabulă, și *Pygmalion,* „o romanță în cinci acte".

1913 Începe *Casa inimilor sfărîmate,* „o fantezie în manieră rusă pe o temă engleză". Avea s-o sfîrșească după război, în 1919.

1914 Se declanșează primul război mondial.
Shaw scrie *Bunul-simț cu privire la război.*

1915 Scrie *O Flaherty, V.C.* (Victorie Cross, decorat cu ordinul Victorie, „un pamflet despre recrutare") și *Inca din Perusalim,* „o comedioară aproape istorică".

1916 *Augustus își face datoria,* „o farsă veridică" — portret acid al aristocratului care-și „face datoria" în spatele frontului.

1917 Revoluția Socialistă din Octombrie.

1918 Shaw colaborează la publicația revoluționară *Revistă lunară a muncii.* La 11 noiembrie, armistițiul încheie războiul, după patru ani și jumătate.

1922 *Înapoi la Matusalem.*

1925 Primește premiul Nobel.

1927 *Sfînta Ioana.*

1928 *Ghidul femeii inteligente cu privire la socialism.*

1929 Crahul de la Bursa din New York. Începe criza ciclică din 1929—33.

1930 *Căruța cu mere,* „o extravaganță politică".

1931 Shaw vizitează Uniunea Sovietică, dorind, după cum a spus într-un interviu, să-și sărbătorească acolo aniversarea a șaptezeci și cinci de ani. Adresează „o scrisoare către poporul sovietic", în care-și exprimă convingerea în succesul construcției socialiste. În același an, scrie piesa *Prea adevărat pentru a fi bun,* în a cărei prefață face elogiul Armatei Roșii ca mijloc de educare și de culturalizare a maselor.

1932 *Pe stînci,* „o comedie politică".

1933 Hitler primește puterea în Germania. Incendierea Reichstag-ului.

1934 Shaw scrie *Nevinovatul din Insulele Necunoscute.*

1935 *Milionara.*

1937 *Cymbeline,* altfel terminată, „o variațiune pe tema finalului lui Shakespeare".

1938 *Geneva,* „altă extravaganță politică".

1939 Scrie *În zilele de aur ale bunului rege Carol*, „o istorie adevărată care nu s-a întîmplat niciodată".

La 1 septembrie, invazia trupelor hitleriste în Polonia declanşează al doilea război mondial.

1940 **Capitularea Franţei; bătălia aeriană deasupra Angliei.**

1941 **Trupele fasciste cotropesc Uniunea Sovietică. Bătălia Moscovei.**

1942 **Bătălia de pe Volga.**

1943 **Ofensiva generală sovietică. Prăbuşirea fascismului italian.**

Moare Charlotte Townsend Shaw.

1944 **Debarcarea anglo-americană în Franţa. Trupele sovietice pătrund pe teritoriul german.**

1945 Capitularea Germaniei, apoi a Japoniei pun capăt, **după** aproape şase ani, celui de-al doilea război **mondial.**

1946 *Înapoi la Matusalem* apare într-o colecţie de clasici.

1947 *Milioane elastice*, „o comedie fără maniere".

1948 *Fabule exagerate* atrag atenţia asupra pericolului unui nou război mondial. E ultima scriere terminată a lui Shaw.

1950 Începe altă piesă: *Doamna n-ar vrea*. La 2 noiembrie, se stinge George Bernard Shaw. Trecuse de nouăzeci şi patru de ani. Prin testament cere ca cenuşa să-i fie amestecată cu cea a soţiei lui. Printre legatari se află ziarul comunist *Daily Worker*, din comitetul căruia făcea parte.

CEZAR ŞI CLEOPATRA

Piesă istorică în cinci acte

1898

PERSONAJELE

(în ordinea intrării în scenă)

ZEUL RA
BELZANOR
PERSANUL
BEL-AFFRIS
SANTINELA NUBIANĂ
CEZAR
CLEOPATRA
FTATATEETA
POTHINUS
THEODOTUS
PTOLOMEU
ACHILLAS
BRITANNUS
RUFIO
LUCIUS SEPTIMIUS
SOLDATUL RĂNIT
APOLLODOR SICILIANUL
SANTINELA ROMANĂ
CENTURIONUL
LUNTRAŞUL
MUZICANTUL
CHARMIAN
IRAS
MAJORDOMUL
HAMALUL
SCLAVELE CLEOPATREI

PROLOG*

Memfis[1]. Intrarea în templul zeului Ra. Beznă adîncă. Porţile templului se deschid încet, şi prin întuneric începe a se desluşi o statuie înfăţişînd un bărbat aşezat, cu capul de uliu. Treptat, statuia capătă viaţă, şi Ra se ridică maiestuos, iese din templu şi apare la rampă, după ce aruncă o privire de sus în jos publicului. În cele din urmă, i se adresează cu următoarele cuvinte:

STATUIA LUI RA: Linişte!... Luaţi aminte, o, voi, oameni mărunţi şi năstruşnici!... Ascultaţi cu toate urechile, voi, oameni de la soare-apune, ce v-aţi acoperit piepturile cu o hîrtie albă, pe care nu scrie nimic, parcă înadins pentru a învedera naivitatea spiritelor voastre. Ascultaţi-mă, voi, femei care vă arătaţi toate podoabele, şi în schimb vă ascundeţi gîndurile faţă de bărbaţii voştri, făcîndu-i să creadă că îi socotiţi nespus de tari şi superiori vouă,

---

* Prologul însoţeşte numai unele dintre tipăriturile în limba engleză sau în alte limbi ale piesei, ea reprezentîndu-se adesea fără acest prolog

[1] Oraş întemeiat de Menes, aşezat pe malul Nilului; capitala vechiului Egipt

pe cînd în adîncul inimii îi vedeţi ca pe niște copii fără minte. Priviţi-mi capul de uliu şi aflaţi că sînt Ra, cîndva zeul atotputernic al Egiptului. Ştiu — nu puteţi îngenunchea în faţa mea şi nici să vă prosternaţi, pentru că şedeţi îngrămădiţi în rînduri strînse, şi nici măcar nu vă puteţi mişca în voie, ba încă vă stînjeniţi unii pe alţii, ca să vedeţi mai bine. Şi apoi, nici unul dintre voi nu cutează a face ceva cîtă vreme îl vede pe celălalt cu braţele încrucişate. Aşa se întîmplă că nici în clipe grele şi însemnate nu săvîrşiţi nici o ispravă. Şi totuşi, fiecare dintre voi îi zice vecinului că este ceva de făcut.

Nu vă cer să mă slăviţi, ci numai să păstraţi tăcere. Voi, bărbaţilor, nu mai şuşotiţi, iar voi, femeilor, nu mai tuşiţi! Sînt aici pentru a vă duce îndărăt cu două mii de ani, dincolo de mormintele a şaizeci de generaţii. O, voi, oameni ai Occidentului, posteritate nenorocită, să nu socotiţi cumva că lumea începe cu voi! Înaintea voastră, alţi netoţi au văzut soarele răsărind şi apunînd şi luna schimbîndu-şi feţele şi sorocul. Şi voi sînteţi aşijderea lor. Numai că nu aveţi măreţia lor, căci piramidele pe care poporul meu le-a ridicat sînt şi astăzi în picioare, în timp ce ţărîna în care trudiţi ca nişte robi, voi, oameni din Occident, se spulberă în vînt, chiar şi atunci cînd aşezaţi peste ea trupurile fără viaţă ale copiilor voştri, spre a o înmulţi.

Luaţi aminte, voi, cei instruiţi în mod obligatoriu. Aflaţi că aşa cum există o lume veche şi o lume nouă, occidentală, şi aşa cum rămîneţi nedumeriţi între aceste două lumi, la fel, în vremea cînd eram eu slăvit, exista o Romă veche şi o Romă nouă, precum şi oameni nedumeriţi între cele două Rome. Vechea Romă era mică, săracă, lacomă şi crudă. Cum era săracă la duh şi se îndeletnicea cu lucruri simple, ea îşi cunoştea puterile şi îşi îndeplinea treburile cuvenite. Zeilor, însă, le-a fost milă de ea, şi i-au venit într-ajutor, întărind-o şi ocrotind-o, căci zeii sînt răbdători faţă de cei săraci cu duhul. Şi iată că, deodată, vechea Romă — asemeni unui om chivernisit — a socotit că se bucură de mărinimia zeilor, şi romanii şi-au zis: „Ei, în lumea noastră mică nu-i bogăţie şi nici măreţie. Calea bogăţiei şi a măririi este aceea în care sînt jefuiţi săracii şi se ucid cei slabi."

Aşa şi-au zis romanii, şi s-au apucat să prade pe cei săraci, ajungînd cei mai dibaci meşteri în această artă, ba s-au priceput să făurească legi pentru ca ceea ce săvîrşeau ei să pară cinstit şi cuviincios. După ce au vlăguit pe toţi nevoiaşii, pînă la ultima picătură, s-au apucat să prade şi pe săracii altor ţări, şi apoi au alipit aceste ţări Romei, spre a făuri o nouă Romă — bogată şi uriaşă, în care numărul oamenilor de culoare a întrecut pe acela al albilor. Din vechea cetate nu a mai rămas decît o părticică. Şi atunci, eu, Ra, am rîs în sinea mea văzînd că spiritul romanilor a rămas la aceleaşi dimensiuni, cu toate că ei îşi întinseseră stăpînirea asupra întregului pămînt.

Luaţi aminte cu toată sîrguinţa la cele ce vă zic, vouă, oamenilor din Occident, spre a putea pricepe cu adevărat cele ce veţi vedea aici. În timp ce romanii şovăiau între Roma

veche și Roma nouă, din împreunarea lor a ieșit la iveală un soldat nemaipomenit, marele Pompei[1]. Dară calea soldatului este calea morții, iară calea zeilor este cea a vieții. Un soldat ajuns la capătul drumului este un nătărău. Așa se face că Pompei s-a alăturat vechii Rome, pe cînd Iuliu Cezar, prietenul lui Pompei, a fost de partea zeilor, dîndu-și seama că Roma scăpa de sub grija și supravegherea mărunțeilor romani de odinioară.

Și astfel s-a iscat o ceartă între vechea Romă și noua Romă, iar Cezar a zis: „Dacă nu sfărîm legea vechii Rome, nu voi avea parte de cîrmuirea ei, și astfel, darul cîrmuirii, cu care m-au hărăzit zeii, se va irosi fără roade". La rîndul său, Pompei a zis: „Legea este deasupra tuturor, și dacă sfărîmi legea, vei muri". Cezar i-a răspuns: „O voi sfărîma, și n-ai decît să mă ucizi dacă ești în stare". Și într-adevăr, Iuliu Cezar a sfărîmat legea, iar Pompei a purces împotriva lui Cezar și l-a învins laolaltă cu măreția Romei celei vechi. Și așa, Pompei s-a ridicat peste Cezar și peste întreaga lume, întocmai cum vor să se ridice și conducătorii voștri din Occident peste întreaga lume, cu aeroplanele lor, care din tăriile cerului seamănă moartea, și cu oștile lor, cu ajutorul cărora și-au lățit puterea din inima Europei în inima tuturor continentelor. Ajuns la capătul puterii, Cezar a mai făcut o ultimă sforțare, zicîndu-și că dacă trebuie să moară, apoi să moară cu toată cinstea. El nu s-a lăsat pradă deznădejdii, ci a zis: „Am împotrivă-mi și pe Pompei, și vechea Romă, și legile, și legiunile; cu toții sînt împotriva mea. Dară colo sus sînt zeii, iară Pompei nu-i decît un nătărău." Zeii, rîzînd, i-au dat încuviințarea. Și astfel, pe cîmpia de la Farsala s-a petrecut ceva ce părea cu neputință. Fierul și sîngele, pe care se bizuiau ceilalți, s-au prăbușit în fața spiritului omenesc, căci spiritul omului nu-i nimic altceva decît voința zeilor. Puterea lui Pompei s-a sfărîmat în mîna lui Cezar, precum se sfărîmă și puterea trufașilor conducători ai Occidentului vostru, care, în loc de spirit și de pătrunderea cunoașterii, se mulțumesc cu lectura ziarelor.

Cu siguranță, doriți să aflați sfîrșitul lui Pompei. Nu-i așa? Sau poate preferați să moțăiți în timp ce vă vorbește un zeu? Ascultați-mi cu luare-aminte cuvîntul, voi, occidentalilor. Pompei s-a dus în Egipt, unde vă aflați și voi acum, iară Cezar l-a urmat pe Pompei acolo. Un roman a fugit, și un alt roman a luat-o pe urmele primului. Ceea ce li s-a întîmplat amîndurora veți afla îndată. Eu, unul, vă cer vouă, occidentalilor, să fiți cu toată luarea-aminte, aceasta vă cer vouă, care țineți să fiți Cezari și Pompei, cînd vă dă mîna, și războiul este ca un lup ce urlă la ușa voastră.

Vi s-a urît cu mine? Sînteți nerăbdători să ascultați povestea unei femei neobrăzate? Ați fost ademeniți de numele Cleopatrei, nu-i așa? Vai, vouă, bieți oameni nesăbuiți! Cleopatra

[1] *Cneius Magnus Pompeius* (107 – 48 î.e.n.), vestit general roman. Împreună cu Cezar și Crassus, a format primul triumvirat. După moartea lui Crassus, Pompeius, folosindu-se de dezorganizarea aparatului de stat, pune mîna pe putere și-l declară pe Cezar dușman al poporului. Acesta pornește împotriva Romei, iar Pompei se refugiază în Grecia, unde este înfrînt – la Farsala. Cînd ajunge în Egipt, din ordinul lui Ptolomeu al XII-lea, este ucis.

nu-i decît o biată copilă, pe care doica o mai chelfănește din cînd în cînd. Iară ceea ce vreau eu să vă arăt este cum Cezar, căutîndu-l pe Pompei în Egipt, a dat peste Cleopatra și ce s-a petrecut între bătrînul Cezar și regina copilă înainte ca Cezar să părăsească Egiptul, străduindu-se să se întoarcă la Roma, unde va fi asasinat de către aceia pentru care Pompei era încă viu.
Veți vedea toate acestea și, datorită neștiinței voastre, vă veți minuna aflînd că oamenii care au trăit cu douăzeci de veacuri înaintea voastră erau ca voi, vorbeau ca voi, trăiau ca voi, nefiind nici mai răi și nici mai buni decît voi, nici mai înțelepți și nici mai proști decît sînteți. Iară cele două mii de ani care au trecut de atunci nu înseamnă pentru mine, zeul Ra, decît o clipă, ziua de azi fiind aidoma cu ziua în care Cezar a pus piciorul pe pămîntul poporului meu.
Acum, vă las. Știu că oamenii de la soare-apune pricep încetișor și anevoie lucrurile, deoarece pentru ei nu există cale de a învăța lucruri noi. Nu aș fi vorbit totuși atîta, dacă n-ar fi în însăși firea unui zeu ca mine pornirea de a lupta veșnic împotriva nimicurilor și a întunericului, spre a aduce — prin puterea năzuinței mele către tot ce este dumnezeiesc — mai multă viață și mai multă lumină.
Ședeți mai lesnicios în fotoliile voastre și păstrați liniștea, căci veți auzi vorbind un om care a fost mare potrivit măreției de aici, de pe pămîntul acesta al vostru. Nu vă fie teamă că voi mai cuvînta. Restul povestirii îl veți

afla de la cei care au trăit-o aievea. Adio!
(În timp ce Ra se îndreaptă spre locul său din templu, publicul începe să aplaude. Atunci el se întoarce cu un aer sălbatic.)
Să nu mai îndrăzniți a mă aplauda! Lăsați-vă păgubași!
(Porțile templului se închid după el, și templul dispare în întuneric.)

ACTUL I

O noapte de octombrie, la frontiera siriană a Egiptului, către sfîrşitul dinastiei a XXXIII-a, în anul 706 după socotelile romanilor, mai tîrziu socotit de creştini a fi anul 48 înainte de Cristos. În partea de est se înalţă o mare lumină argintie, vestind răsăritul lunii. Stelele şi cerul senin ne sînt contemporani, dar cu nouăsprezece secole şi jumătate mai tineri decît îi ştim. Aceasta nu ai putea-o, însă, ghici după înfăţişarea lor. Sub acest cer — două cusururi ale civilizaţiei: un palat şi soldaţi. Palatul — o clădire veche şi joasă, de tip sirian, construită din lut înălbit — nu-i aşa de urît ca Buckingham Palace[1], iar ofiţerii din curtea palatului sînt mult mai civilizaţi decît ofiţerii englezi moderni; de pildă, ei n-ar fi în stare să dezgroape cadavrele unor duşmani ai lor şi să le ciopîrţească, aşa cum am făcut noi cu Cromwell[2] şi Mahdi[3]. Sînt împărţiţi în două grupuri: un grup chibiţează jocul căpitanului lor Belzanor, un războinic, în vîrstă de 50 de ani, care, aplecat ca să arunce zarurile, îşi ţine lancea jos, lîngă genunchi. El joacă zaruri cu un tînăr

---

[1] Reşedinţa regilor Angliei.

[2] *Olivier Cromwell* (1599–1658), om politic englez, conducătorul revoluţiei burgheze din secolul al XVII-lea.

[3] Cuvîntul desemnează la mahomedani pe profetul aşteptat. Titlul a fost asumat de diverşi conducători ai unor mişcări insurecţionale, îndeosebi de Mohamed Ahmed (1843–1885), care a distrus armata generalului englez Hicks şi a asediat pe guvernatorul Sudanului — generalul englez Gordon. Autorul se referă desigur la acesta.

recrut persan, plin de viclenie în căutătură. Celălalt grup face cerc în jurul unui ofiţer din gardă, care tocmai a terminat de povestit o istorie deocheată, încă în circulaţie prin cazărmile engleze. Rîd zgomotos cu toţii de cele auzite. În totul, sînt cam vreo doisprezece ofiţeri din gardă, tineri aristocraţi egipteni, echipaţi elegant cu armuri şi arme. Spre deosebire de englezi, ei nu se ruşinează şi nu se simt stînjeniţi în îmbrăcămintea profesiei lor; dimpotrivă, au o vădită şi semeaţă atitudine războinică, mîndrindu-se că fac parte din casta militară.

Belzanor este tipul veteranului aspru şi încăpăţînat; iute, destoinic şi iscusit atunci cînd este vorba să-şi folosească forţa brută, dar neputincios şi copilăros cînd nu are prilejul să facă uz de ea. Este un desăvîrşit sergent-major, un general incapabil, un jalnic dictator. Totuşi, dacă ar avea drept rude unele persoane cu trecere, ar putea fi folosit în ultimele două ipostaze de către vreun stat modern din Europa, mai ales datorită succeselor sale ca sergent-major. În momentul de faţă însă, omul ar fi mai curînd de plîns, dat fiind că Iuliu Cezar a năvălit în ţara lui. Dar nu o ştie, aşa că Belzanor este absorbit cu totul în jocul său cu persanul. Acesta fiind străin, Belzanor îl crede capabil de înşelătorie.

Subalternii săi sînt mai toţi tineri chipeşi, a căror predilecţie pentru jocurile de noroc şi povestirile deşănţate învederează, în foarte mare măsură, ceea ce-i interesează mai mult în viaţă. Lăncile lor se află pe jos sau rezemate de perete, pentru a le fi oricînd la îndemînă. Colţul curţii alcătuieşte un triunghi; una dintre laturi o constituie faţada palatului, cu o uşă, cealaltă — un zid, avînd o poartă. Cei care spun poveşti se află în partea palatului, iar jucătorii — lîngă poartă. Aproape de aceasta, lîngă perete, un bloc mare de piatră, atît de înalt încît să îngăduie unei santinele nubiene, urcată acolo, să privească peste zid. În timp ce rîsul celor ce au ascultat povestea se pierde încet, persanul, care a îngenuncheat pentru a juca, cîştigă, şi astfel înhaţă potul de pe jos.

BELZANOR: Pe Apis[1], persanule, zeii tăi îţi ţin partea.

PERSANUL: Mai încearcă o dată, domnule căpitan. Cvit, sau dublu!

BELZANOR: Mi-ajunge. N-am noroc pe ziua de azi.

SANTINELA *(cîntărind în mînă lancea, în timp ce se uită peste zid)*: Stai! Cine-i acolo?

(Toţi tresar şi ascultă. O voce stranie răspunde dindărătul zidului.)

VOCEA: Un om care aduce veşti rele.

BELZANOR *(strigînd santinelei)*: Lasă-l să treacă!

SANTINELA *(sprijinindu-şi lancea în jos)*: Apropie-te, tu, aducătorule de veşti rele.

BELZANOR *(punînd zarurile în buzunar şi ridicîndu-şi lancea)*: Să-l întîmpinăm cu toată cinstea. Ne aduce veşti rele. *(Ofiţerii îşi iau lăncile şi se adună în faţa porţii pe două şiruri, lăsînd loc ca noul-venit să aibă pe unde trece.)*

PERSANUL *(ridicîndu-se din genunchi)*: Merită, aşadar, veştile rele atîtea onoruri?

BELZANOR: O, sălbatic persan, ascultă şi învaţă. În Egipt, aducătorul veştilor bune este jertfit zeilor, în semn de mulţumire. Dimpotrivă, nici un zeu nu are poftă de sîngele aceluia care vesteşte nenorocul. Cînd avem de trimis veşti bune, ne îngrijim ca ele să fie duse de către cel mai ieftin sclav pe care-l putem găsi. Veştile rele sînt duse de către tinerii nobili care urmăresc faima. *(Persanul şi Belzanor se alătură celorlalţi, la poartă.)*

SANTINELA: Treci, tinere căpitan, şi apleacă-ţi capul în palatul reginei.

---

[1] Boul sacru în religia egipteană, adorat la Memfis ca încarnare a zeului Osiris. Simbolizează energia creatoare a naturii. Era folosit deseori ca simbol al Egiptului.

VOCEA: Du-te și unge-ți sulița cu grăsime de porc, tuciuriule, căci pînă dimineață romanii te vor sili s-o înghiți toată.

(Posesorul vocii, un fante bălan, înveșmîntat altfel decît după moda celor din gardă, dar nu mai puțin extravagant, trece pe sub poartă, rîzînd. Este mînjit, de pe urma luptei. Brațul stîng, bandajat, apare din mîneca ruptă. În mîna dreaptă ține o sabie romană, în teaca ei. Înaintează cu un aer fudul, avînd în dreapta pe Persan, iar în stînga pe Belzanor. Îndărătul lor se îngrămădește corpul de gardă.)

BELZANOR: Cine ești, tu care cutezi a rîde în casa reginei Cleopatra și în fața lui Belzanor, căpitanul gărzii sale?

NOUL-VENIT: Sînt Bel-Affris, coborîtor din zei!

BELZANOR *(ceremonios)*: Să trăiești, vere!

TOȚI *(în afară de Persan)*: Să trăiești, vere!

PERSANUL: Toate căpeteniile din garda reginei sînt coborîtoare din zei, străinule, în afară de mine. Eu sînt persan și mă trag din mai mulți regi.

BEL-AFFRIS *(ofițerilor)*: Să trăiți, verilor! *(Către Persan, cu condescendență:)* Salut, muritorule!

BELZANOR: Vii de la luptă, Bel-Affris, și te arăți oștean printre oșteni. Rogu-te, cruță pe femeile reginei ca ele să afle cele dintîi veștile rele.

BEL-AFFRIS: Nu am nici o veste, decît doar că ni se va tăia la toți beregata — fie femei, fie oșteni, fie oricine.

PERSANUL *(către Belzanor)*: Ce-ți spuneam?...

SANTINELA *(care a ascultat)*: Nenorocire! Vai și-amar de noi!

BEL-AFFRIS *(întrerupîndu-l)*: Sărman etiopian, fii pe pace, soarta ți-e în mîna zeilor care te-au

făcut negru. *(Către Belzanor:)* Ce ți-a zis acest muritor? *(Arătînd către persan.)*

BELZANOR: Mi-a zis că romanul Iuliu Cezar, care a debarcat pe țărmurile noastre cu o mînă de oameni, va ajunge stăpînul Egiptului. Persanului îi este teamă de soldații romani. *(Ofițerii rîd zgomotos, cu un aer de dispreț.)* Țărani, făcuți să sperie ciorile și să țină coarnele plugului! Fii de fierari, de morari și tăbăcari, în timp ce noi sîntem nobili, coborîtori din zei și hărăziți armelor!

PERSANUL: Nu uita, Belzanor, că zeii nu se poartă întotdeauna frumos cu neamurile lor mai sărace.

BELZANOR *(cu înflăcărare)*: În lupta corp la corp, să fim oare noi mai proști soldați decît sclavii lui Cezar?

BEL-AFFRIS *(venind între ei)*: Ascultă, vere, în lupta corp la corp, noi, egiptenii, ca zei sîntem cu mult deasupra romanilor.

OFIȚERII *(exultînd)*: Aha! Aha!

BEL-AFFRIS: Numai că Cezar nu aruncă un om împotriva altui om; îți aruncă o legiune acolo unde ești mai slab, cum ai arunca o piatră dintr-o catapultă[1]. Iar această legiune este asemeni unui om cu un singur cap, însă cu o mie de brațe și fără nimic sfînt într-însul. M-am luptat cu ei și o știu prea bine.

BELZANOR *(batjocoritor)*: Ți-a fost frică, vere?

(Ofițerii din gardă rîd zgomotos, ochii licărindu-le la vorba căpitanului lor.)

BEL-AFFRIS: Nu, vere, nu mi-a fost frică, dar m-au bătut. Lor le-a fost frică, poate, dar ne-au împrăștiat ca pleava.

(Ofițerii, abătuți din veselia lor, lasă să se audă un mormăit plin de scîrbă.)

[1] Mașină de război care servea în antichitate la aruncarea pietrelor asupra inamicului

BELZANOR: De ce nu ai preferat să mori?

BEL-AFFRIS: Nu, e prea la îndemîna oricui şi nu-i demn de un coborîtor din zei! Apoi, nici nu am avut timp cînd să mor. Totul s-a sfîrşit într-o clipă. Atacul s-a dat tocmai acolo unde ne aşteptam cel mai puţin.

BELZANOR: Aceasta dovedeşte că romanii sînt laşi.

BEL-AFFRIS: Nu le pasă de laşitate. Luptă pentru a învinge. Mîndria şi onoarea războiului nu există pentru ei.

PERSANUL: Povesteşte-ne cum s-a dat lupta. Ce s-a întîmplat?

OFIŢERII *(adunîndu-se în jurul lui Bel-Affris)*: Da, povesteşte-ne lupta.

BEL-AFFRIS: Dacă-i aşa, aflaţi că nu sînt decît un novice în garda de la templul lui Ra din Memfis, care nu slujeşte nici Cleopatrei, nici fratelui ei Ptolomeu, ci numai marilor zei. Am făcut cale lungă pentru a afla de la Ptolomeu de ce a trimis-o pe Cleopatra în Siria şi cum trebuie să ne purtăm noi, cei din Egipt, cu romanul Pompei, abia sosit pe coastele noastre, după ce-a fost învins de către Cezar la Farsala. Ce credeţi că am aflat? Cezar însuşi soseşte aici, în apriga urmărire a duşmanului său, iar Ptolomeu a ucis pe Pompei. Îi păstrează capul, pentru a-l dărui plocon învingătorului. *(Freamăt printre ofiţeri.)* Mai mult chiar, aflat-am că Cezar a şi sosit, căci abia am străbătut cale de o jumătate de zi la întoarcere, că am dat peste gloata unei cetăţi fugind din faţa legiunilor lui. Zadarnic încercase gloata aceea să oprească debarcarea legiunilor!

BELZANOR: Iar voi, gărzi ale templului, nu aţi putut oare să vă împotriviţi acestor legiuni?

BEL-AFFRIS: Am făcut tot ce-a fost cu putinţă.

Dar deodată, s-a auzit sunetul unei trîmbiţe, ce răsuna ca blestemul muntelui negru. Apoi ne-a fost dat să vedem un zid mişcător de scuturi îndreptîndu-se asupra noastră. Alelei, nu ştiţi cum se înfierbîntă inimile cînd împresori un zid întărit, darmite cînd zidul întărit se năpusteşte asupra ta!

PERSANUL *(exultînd din pricină că-i prevenise)*: Nu v-am spus-o eu?

BEL-AFFRIS: Cînd zidul s-a apropiat de noi, s-a prefăcut într-un şir de oameni — nişte băieţandri de rînd, cu coifuri, tunici de piele şi platoşe. Toţi au azvîrlit cu suliţele în noi, şi una, îndreptîndu-se asupră-mi, a trecut prin scutul meu ca printr-o foaie de papirus — ia priviţi! — *(arată braţul stîng bandajat)* şi mi-ar fi străpuns şi gîtul, fără îndoială, de nu m-aş fi aplecat. Apoi, au început să atace pe două rînduri, năpustindu-se cu săbiile lor scurte, pe care le mînuiau tot aşa de iute ca şi suliţele. Cînd ai în faţa ta pe cineva cu o asemenea sabie, armele noastre nu-ţi mai servesc la nimic, căci sînt prea lungi.

PERSANUL: Şi ce-aţi făcut atunci?

BEL-AFFRIS: Mi-am încleştat pumnul şi l-am lovit pe roman în falcă. Doar nu era decît un simplu muritor! A căzut jos, încremenit de uimire. Atunci i-am luat sabia şi am dat încoace şi-ncolo. *(Trăgîndu-şi sabia din teacă.)* Iată o sabie romană plină de sînge roman!

OFIŢERII *(încuviinţînd)*: Straşnic! *(Iau sabia, o trec din mînă în mînă, cercetînd-o cu multă curiozitate.)*

PERSANUL: Şi oamenii dumitale?...

BEL-AFFRIS: Au fugit, împrăştiindu-se ca potîrnichile.

BELZANOR *(mînios):* Sclavi mişei! Auzi, să lase pe urmaşii zeilor să fie măcelăriţi.

BEL-AFFRIS *(cu o răceală înţepătoare):* Coborîtorii zeilor n-au stat, vericule, să fie măcelăriţi. Bătălia nu prea era potrivită pentru cei puternici, dar fuga a fost tare potrivită pentru cei mai iuţi de picior. Romanii, neavînd care, au trimis pe urmele noastre o mare de călăreţi şi au măcelărit o mulţime dintre ai noştri. Văzînd aceasta, căpitanul marelui nostru preot ne-a strîns pe noi, vreo doisprezece coborîtori ai zeilor, şi ne-a îndemnat să murim în luptă. Dară eu mi-am zis că-i mai sigur să rămîi pe loc decît să alergi ca să-ţi iasă sufletul şi să mai fii şi înjunghiat în spinare. M-am dus lîngă căpitan şi am rămas cu el. Romanii ne-au tratat cu tot respectul, căci nimeni nu atacă un leu cînd întreaga cîmpie e plină de oi. Doar numai pentru mîndria şi onoarea războiului, dar romanii nu ştiu nimic despre asemenea lucruri. Aşa am scăpat noi cu viaţă. Am venit să vă dau de ştire că trebuie să-i deschideţi lui Cezar porţile. Avangarda lui nu-i nici la o oră în urma mea. Iar între voi şi legiunile sale n-a mai rămas picior de soldat egiptean.

SANTINELA: Vai şi-amar de noi! *(Aruncă jos lancea şi fuge în palat.)*

BELZANOR: Ţintuiţi-l pe uşă, repede! *(Cei din gardă aleargă cu lăncile în mînă, dar santinela fuge mai repede decît ei.)* Ştirea se va răspîndi în palat cu iuţeala fulgerului.

BEL-AFFRIS: Ce să facem spre a salva femeile de romani?

BELZANOR: De ce să nu le ucidem?

PERSANUL: Pentru că va trebui să plătim cu capul pentru unele dintre ele. Mai bine să-i lăsăm pe romani să le ucidă. Va costa mai ieftin.

BELZANOR *(înmărmurit de iscusinţa minţii persanului):* O, tu, cel iscusit, aşijderea şarpelui!

BEL-AFFRIS: Dar regina?

BELZANOR: Cu adevărat, trebuie să o ducem de aici pe Cleopatra.

BEL-AFFRIS: Nu-i aşteptaţi poruncile?

BELZANOR: Poruncile ei? Poruncile unei fetişcane de şaisprezece ani? Nu noi îi vom asculta poruncile. Acolo, la Memfis, voi o priviţi ca pe o regină. Noi, cei de aici, o ştim mai bine. Am s-o iau pe crupa calului. Cînd noi, soldaţii, o vom duce departe din calea lui Cezar, abia atunci preoţii, dădacele şi întreaga curte vor putea pretinde că este din nou regină şi îi vor pune în gură poruncile ce le dau ei.

PERSANUL: Ascultă-mă, Belzanor.

BELZANOR: Vorbeşte cu iscusinţa-ţi, care trece dincolo de vîrsta ce o ai.

PERSANUL: Fratele Cleopatrei, Ptolomeu, este în război cu ea. Hai să i-o vindem lui.

OFIŢERII: O, tu, cel iscusit, aşijderea şarpelui!

BELZANOR: Nu putem cuteza una ca asta. Noi coborîm din zei, dar Cleopatra se trage din fluviul Nil. Pămînturile părinţilor noştri nu vor mai rodi dacă apele Nilului nu se vor mai revărsa spre a le uda. Fără darurile părinţilor noştri vom duce o viaţă de cîine.

PERSANUL: Da, i-adevărat, garda reginei nu poate trăi din solda ce o are. Dar ascultaţi-mă mai departe — o, voi, neamuri ale lui Osiris[1].

OFIŢERII: Vorbeşte, o, tu, preaiscusitule, vorbeşte. Să ascultăm pe acest şarpe, zămislit pentru mîntuirea noastră.

[1] La vechii egipteni, zeu al luminii şi al întregii naturi.

PERSANUL: Nu v-am spus adevărul despre Cezar, deşi aţi socotit că îmi bat joc de voi.

OFIŢERII: Aşa e, aşa e!

BELZANOR *(admiţînd fără voie)*: Ne-ai spus întocmai ca şi Bel-Affris.

PERSANUL: Mai aflaţi şi altele. Acest Cezar este un mare iubitor al femeilor. Şi le face prietene şi sfătuitoare.

BELZANOR: Ptiu! Domnia femeilor va aduce prăbuşirea Egiptului.

PERSANUL: De ce să nu aducă prăbuşirea Romei?! Cezar începe să îmbătrînească, a trecut de cincizeci de ani, e sătul de strădanii şi bătălii. Aşijderea, este prea bătrîn pentru femeile tinere, iar femeile mai vîrstnice sînt prea înţelepte pentru a-l adora.

BEL-AFFRIS: Ia seama, persanule, Cezar se află la o aruncătură de băţ de noi!

PERSANUL: Cleopatra nu este încă femeie şi nici înţeleaptă nu-i. Dar poate de pe acum să tulbure înţelepciunea bărbaţilor.

BELZANOR: Ei, aceasta-i pentru că se trage din apele Nilului şi dintr-o pisicuţă neagră, ce s-a născut din Sfînta Pisică Albă. Zi mai departe.

PERSANUL: Vindeţi-o în taină lui Ptolomeu şi apoi să ne oferim ca voluntari lui Cezar ca să luptăm pentru răsturnarea fratelui ei şi pentru salvarea reginei noastre, marea strănepoată a Nilului.

OFIŢERII: O, şarpe!

PERSANUL: Cezar ne va asculta dacă buzele noastre vor şti să-l pătrundă de frumuseţea ei. Va învinge, va ucide pe fratele ei şi va domni peste Egipt. Cleopatra îi va fi regină, iar noi vom alcătui garda ei.

OFIŢERII: O, tu, cel mai înţelept dintre şerpi! Vrednic de admiraţie! O, tu, sol al înţelepciunii!

BEL-AFFRIS: Cezar va sosi încă înainte de a isprăvi să vorbeşti tu, care ştii ce-i urzeala vorbei!

BELZANOR: Aşa e. *(Este întrerupt de rumoarea plină de spaimă, ce vine din palat.)* Repede! Fuga a şi început! Păziţi poarta.

(Ofiţerii din gardă se reped la uşa palatului şi alcătuiesc un zid cu lăncile lor. O mulţime de slujnice, dădace, sclave ies din palat. Cele ce-au sosit mai întîi dau îndărăt în faţa lăncilor, strigînd celor din spate să se oprească. Vacarmul este dominat de vocea lui Belzanor, care strigă:) Înapoi, turmă nefolositoare, înapoi!

OFIŢERII: Înapoi, înapoi, turmă nefolositoare!

BELZANOR: Trimiteţi-ne pe Ftatateeta, prima-doică a reginei.

FEMEILE *(strigînd înăuntrul palatului)*: Ftatateeta, Ftatateeta, vino încoace să vorbeşti cu Belzanor!

O FEMEIE: Nu mai înaintaţi! Mă împingeţi în lănci.

În pragul uşii apare o femeie mătăhăloasă, cu un aer sălbatic, parcă avînd faţa acoperită cu o reţea de mici zbîrcituri. Ochii, îmbătrîniţi de ani, sînt mari şi vădesc înţelepciune. Mîini viguroase. Este foarte înaltă şi puternică. Gura îi seamănă cu aceea a unui copoi, iar fălcile — cu ale unui buldog. Este îmbrăcată ca o persoană de vază a palatului. Priveşte sfidătoare spre ofiţeri.

FTATATEETA: Faceţi loc primei-doici a reginei.

BELZANOR *(cu o semeţie solemnă)*: Ftatateeta, sînt Belzanor, căpitanul gărzii reginei, şi cobor din zei.

FTATATEETA *(răspunzîndu-i cu aceeaşi semeţie)*: Belzanor, eu sînt Ftatateeta, prima-doică a reginei, şi zeieştii tăi strămoşi au fost mîndri

de a se vedea pictaţi pe pereţi în piramidele regilor, pe care i-au slujit strămoşii mei. *(Femeile rîd triumfătoare.)*

BELZANOR: Ftatateeta, fiică de cameleon, cu limba lungă şi ochii scormonitori, romanii se apropie! *(Femeile scot un strigăt de groază şi ar fugi cu siguranţă dacă n-ar fi lăncile.)* Nici chiar urmaşii zeilor nu pot să-i înfrunte, căci fiecare roman are şapte mîini, şi în fiecare mînă ţine şapte lănci. Sîngele din vine le este ca argintul-viu. Nevestele lor devin mame în trei ore, iar a doua zi sînt înjunghiate şi mîncate.

(Un fior de groază trece prin vinele femeilor. Ftatateeta, arătîndu-şi dispreţul faţă de ele şi batjocoritoare faţă de soldaţi, îşi face drum prin mulţime şi, fără frică, înfruntă vîrfurile lăncilor.)

FTATATEETA: Atunci, fugiţi şi salvaţi-vă, voi, mişeilor, voi, fii ai unor zei de lut, pe care îi cumpără aşa de ieftin cărăuşii de peşte, şi lăsaţi-ne să ne descurcăm singure.

BELZANOR: Nu mai înainte ca să împlineşti ceea ce-ţi cerem, o, tu, spaimă a bărbaţilor! Adune-o pe regina Cleopatra şi apoi pleacă încotro vei pofti.

FTATATEETA *(cu un rîs batjocoritor)*: Acum înţeleg de ce zeii ne-au luat-o din mîini. *(Ofiţerii tresar, privindu-se unii pe alţii.)* Află, oştean nesăbuit, că regina a dispărut nici la un ceas după ce-a asfinţit soarele.

BELZANOR *(furios)*: Vrăjitoare! Ai ascuns-o pentru a o vinde lui Cezar sau fratelui ei. *(O apucă de mîna stîngă şi o trage, ajutat de cîţiva militari din gardă, pînă în mijlocul curţii. În timp ce militarii o silesc să îngenunche, Belzanor scoate*

un cuţit, ce pare ucigător.) Unde este? Unde-i? Dacă... *(Se preface că vrea să-i taie gîtul.)*

FTATATEETA *(cu un ton sălbatic)*: Dacă te atingi de mine, tu, potaie, să ştii că, timp de şapte ori şapte ani, Nilul nu-şi va mai revărsa apele pe cîmpiile voastre. Vor fi ani de foamete cumplită.

BELZANOR *(speriat, dar tot mînios)*: Voi aduce jertfe. Voi plăti. Sau, stai! *(Adresîndu-se persanului:)* Tu, cel preaînţelept, pămînturile tatălui tău sînt departe de Nil. Ucide-o tu!

PERSANUL *(ameninţînd-o cu cuţitul său)*: Persia nu are decît un singur zeu. Şi totuşi, nu refuză sîngele babelor. Unde-i Cleopatra? Spune!

FTATATEETA: Persanule, precît de adevărat este că Osiris e viu, tot pe atît de adevărat este că nu ştiu unde-i regina. Am dojenit-o că ne-a căşunat aceste zile rele, apucîndu-se să vorbească sfintelor pisici ale preoţilor şi să le ia în braţe. I-am spus că va fi lăsată singură aici cînd vor veni romanii, drept pedeapsă pentru neascultarea ei. Iată însă că ea a fugit şi s-a ascuns. Acesta-i adevărul. Osiris mi-e martor.

FEMEILE *(protestînd ceremonios)*: Acesta-i adevărul!

BELZANOR: Ai speriat copila! S-o fi ascuns! Căutaţi-o repede prin palat, cercetaţi fiecare ungher! *(Gărzile, conduse de Belzanor, îşi fac drum spre palat, prin mulţimea de femei, care o iau la goană pe poarta curţii.)*

FTATATEETA *(ţipînd)*: Ce nelegiuire! Bărbaţi în camerele reginei! Ce nele... *(Vocea i se stinge, în timp ce persanul îi apropie cuţitul de gît.)*

BEL-AFFRIS *(punînd mîna pe umărul Ftatateetei)*: Numai o clipă, Persanule! *(Către Ftatateeta, plin de tîlc:)* Măicuţă! În timp ce zeii tăi dorm

sau vînează în depărtări, sabia stă gata să-ţi taie gîtul. Du-ne acolo unde-i ascunsă regina şi vei scăpa cu viaţă.

FTATATEETA: Cine să ia sabia din mîna unui smintit, dacă i-au dat-o zeii? Ascultaţi-mă, voi, tineri ce nu vreţi să înţelegeţi! Cleopatra se teme de mine, dar mai tare se teme de romani. Pentru ea nu există decît o singură putere — mai mare şi decît furia doicii ei, şi decît cruzimea lui Cezar, iar aceasta este puterea Sfinxului, care se află în deşert, străjuind calea spre mare. Ceea ce ea doreşte să afle Sfinxul, o şopteşte la urechile sfintelor pisici, iar de ziua ei nu uită niciodată să-i aducă Sfinxului jertfe şi să-l împodobească cu maci. Aşadar, mergeţi acolo, în pustiu, şi căutaţi-o pe Cleopatra în umbra Sfinxului. Şi, răspunzînd cu capul vostru, aveţi grijă să nu i se întîmple nici un rău.

BEL-AFFRIS *(către Persan)*: Să-i dăm crezare? Povăţuieşte-ne, tu, cel preaînţelept.

PERSANUL: Din ce parte vin romanii?

BEL-AFFRIS: Dinspre mare. Străbat deşertul, trecînd tocmai pe lîngă Sfinx.

PERSANUL *(către Ftatateeta)*: Zămislitoare a vicleniei! Aspidă veninoasă! Ai născocit această poveste ca să ne ducem noi doi în pustiu şi să pierim acolo de suliţele romanilor! *(Ridicînd cuţitul:)* Ia, vezi-ţi moartea cu ochii!

FTATATEETA: Nu tu ai să mi-o arăţi, plodule! *(Cu o mişcare rapidă, îl apucă de gleznă şi îl răstoarnă, fugind apoi de-a lungul peretelui palatului şi dispărînd în întuneric. Bel-Affris a izbucnit în rîs cînd l-a văzut pe Persan prăvălindu-se jos. Belzanor şi gărzile se reped din palat şi, o dată cu ei, o gloată de fugari, cei mai mulţi cu boccele în mîini.)*

PERSANUL: Aţi găsit-o pe Cleopatra?

BELZANOR: A fugit. Am răscolit întreg palatul.

SANTINELA NUBIANĂ *(apărînd în poarta palatului)*: Vai şi-amar de noi! Mare năpastă! Să ne luăm calea! Să fugim!

BELZANOR: Ce s-a mai întîmplat?

SANTINELA NUBIANĂ: A fost furată Sfînta Pisică Albă!

TOŢI: Vai şi-amar de noi! Mare năpastă!

Panică generală. Toţi o iau la goană, strigînd deznădăjduiţi. În vîltoarea goanei, torţa este răsturnată şi se stinge. Întuneric. Zgomotul fugarilor se pierde. Tăcere de moarte. Aşteptare. Apoi întunericul şi tăcerea se prefac încetişor într-o ceaţă argintie şi într-o îngînare de cîntec ciudat. Parcă ar fi harpa lui Memnon[1], ale cărei coarde le-ar atinge vîntul, o dată cu răsăritul lunii. Luna plină se ridică peste deşert, şi un vast orizont se reliefează, întrerupt de o umbră uriaşă, care îndată se dovedeşte a fi, în lumina ce năvăleşte, un Sfinx, al cărui piedestal este aşezat pe nisipul deşertului. Apoi, lumina se măreşte, pînă cînd ochii deschişi ai Sfinxului apar desluşiţi, privind drept înainte şi în sus, într-o infinită şi neînfricată strajă. O masă de culoare se reliefează între marile labe ale Sfinxului: sînt maldărele de maci roşii, pe care doarme o tînără fată, bluza-i de mătase mişcîndu-se uşor şi regulat o dată cu respiraţia. Un somn de fiinţă fără de vise. În bătaia lunii, cosiţele ei negre strălucesc ca pana corbului.

Deodată, din depărtare se aude un vag zgomot înfiorător (s-ar putea să fie mugetul unui minotaur, domolit poate

---

[1] Personaj legendar, fiul lui Tithonos, regele Etiopiei. I s-a ridicat o statuie, celebră prin sunetele ce le produce.

de distanță), iar muzica lui Memnon încetează. Tăcere; apoi se aud răsunînd niște sunete de trîmbiță, și din nou tăcere. Dinspre sud, se ivește un bărbat, pășind pe furiș. Fermecat de taina nopții, el se oprește plin de uimire în stînga Sfinxului. Este pierdut în contemplare. Pieptul Sfinxului și povara dintre labe nu pot fi văzute de noul-venit, fiindu-i ascunse de masivul umăr al Sfinxului.

BĂRBATUL: Ave, Sfinxule! Iuliu Cezar te salută! Multe țări cutreierat-am în căutarea tărîmurilor pierdute, surghiunit de nașterea-mi în această lume; multe țări cutreierat-am în căutarea unor ființe asemenea mie. Găsit-am turme și cîmpii, oameni și cetăți, dar nici un alt Cezar și nici aerul de care, de la naștere, aveam trebuință. Nicăieri nu am găsit un om asemănător mie; nici unul în stare să-mi poată îndeplini ziua faptele, și noaptea să-mi depene gîndurile. Sfinxule! În lumea aceasta măruntă, locul meu este tot atît de sus ca și al tău în acest mare deșert. Numai că eu rătăcesc, pe cînd tu rămîi neclintit. Eu cuceresc, și tu dăinuiești. Eu muncesc și mă minunez, tu stai de veghe și aștepți. Privesc în sus și rămîn fascinat; îmi arunc ochii în jos și mă cufund în întuneric; privesc în juru-mi și sînt uimit, în timp ce ochii tăi nu încetează o clipă de a privi dincolo, în afara lumii, spre acel tărîm pierdut, sălașul de care amîndoi ne-am îndepărtat.

Sfinxule! Tu și cu mine, amîndoi străini față de seminția omenească, nu sîntem totuși străini unul de altul. De cînd m-am născut, nu mi-am dat oare seama de existența ta și

a locului acesta? Roma nu-i decît un vis de nebun. Aici îmi este lumea — lumea hărăzită mie. Lămpile-ți stelare le-am văzut de departe, din Galia, din Britania, din Tesalia, din Spania; le-am văzut dezvăluindu-și marile lor taine unei străji veșnice, aflată jos, pe pămînt. Pînă acum nu m-am învrednicit să găsesc locul străjii. Iată că, în sfîrșit, întîlnesc straja lămpilor stelare — imaginea acelei părți statornice și nemuritoare din viața mea, imagine tăcută, plină de gînduri, singuratică în pustiul argintiu.

Sfinxule! Sfinxule! M-am cățărat pe munți, noaptea, pentru a asculta din depărtare palele vîntului care îți hăituie nisipurile. Într-un joc neîngăduit, vînturile, rîzînd în șoaptă, îți macină nisipurile — copiii noștri nevăzuți. Calea ce m-a adus aici este calea destinului, deoarece sînt omul al cărui geniu îl simbolizezi tu: în parte, o brută; în parte, femeie; în parte, zeu — și nimic dintr-un bărbat. Nu-i așa că ți-am dezlegat enigma, Sfinxule?

FATA *(care între timp s-a trezit și privește cu băgare de seamă din cuibul ei, pentru a vedea cine vorbește)*: Bătrîne domn!

CEZAR *(tresărind și punînd mîna pe sabie)*: Zei nemuritori!

FATA: Nu fugi, bătrînule!

CEZAR *(uluit)*: „Nu fugi, bătrînule", ia auzi! Să i se zică una ca asta tocmai lui Iuliu Cezar!

FATA *(rostind cu grabă)*: Bătrîne domn!

CEZAR: Sfinxule! Știu, tu te bizui pe secolele tale, dar nu uita că sînt mai tînăr decît tine, chiar dacă ai voce de fetiță în clipa aceasta.

FATA: Cocoață-te aici repede, de nu vrei să te mănînce romanii!

CEZAR *(alergînd înainte, dincolo de umărul Sfinxului, și văzînd-o):* Un copil la pieptu-i! Un copil al zeilor!

FATA: Hai repede. Cațără-te printr-o parte și înconjoară-l. Cațără-te cum poți.

CEZAR *(uimit):* Cine-mi ești?

FATA: Cleopatra, regina Egiptului.

CEZAR: Vrei, poate, să zici regina țiganilor...

FATA: Nu fi necuviincios cu mine, altfel Sfinxul va lăsa să te mănînce romanii. Vino sus! E foarte plăcut aici.

CEZAR *(vorbindu-și singur):* Ce vis! Ce vis minunat! Numai de nu m-aș deștepta. Aș fi în stare să cuceresc zece continente, numai să am parte pînă la capăt de visul acesta! *(Se cațără pe partea laterală a Sfinxului și reapare în fața Cleopatrei pe piedestal, trecînd peste umărul drept al Sfinxului.)*

CLEOPATRA: Bagă de seamă! Așa, așa-i bine! Acum, stai jos. Poți să șezi pe laba cealaltă. *(Ea se așază confortabil pe laba stîngă a Sfinxului.)* Este foarte puternic și ne va oblădui, dar *(tremurînd și cu un ton plîngăreț)* nu-mi dă nici o atenție și nici nu-mi ține de urît. Îmi pare bine că ai venit. Eram așa de singură! N-ai văzut cumva o pisică albă?

CEZAR *(așezîndu-se pe laba dreaptă, într-o stare de nespusă uimire):* Cum, ai pierdut o pisică?

CLEOPATRA: Da, Sfînta Pisică Albă! Nu-i îngrozitor? Am adus-o aici ca s-o jertfesc Sfinxului. Abia ne-am îndepărtat puțin de cetate, cînd o pisică neagră a chemat-o, și atunci a sărit din brațele mele, fugind la ea. Crezi într-adevăr că pisica neagră ar putea fi stră-stră-străbunica mea?

CEZAR *(holbîndu-se la ea):* Stră-stră-stră-străbunica dumitale? De ce nu?! Nimic nu mă mai poate uimi în această noapte de pomină.

CLEOPATRA: Cred că ea trebuie să fi fost. Străbunica străbunicii mele a fost o pisicuță neagră a Sfintei Pisici Albe, iar Nilul a făcut-o cea de-a șaptea a lui soție. De aceea părul mi-i atît de unduios. Și tot de aceea doresc întotdeauna să fiu lăsată a face ceea ce poftesc, fie că este sau nu pe placul zeilor. Aceasta, pentru că sîngele meu este plămădit din apa Nilului.

CEZAR: Dar ce faci aici, în acest ceas al nopții? Aici ți-este casa?

CLEOPATRA: Cum o să fie aici?! Sînt regina și voi locui în palatul din Alexandria, după ce voi ucide pe fratele meu, care m-a izgonit de acolo. Cînd voi fi mai coaptă, voi face tot ce poftesc. Voi putea otrăvi sclavii, ca apoi să-i văd zvîrcolindu-se, și voi spune Ftatateetei c-o voi arunca într-un cuptor încins.

CEZAR: Dar pînă atunci, de ce nu ești acasă, în pat?

CLEOPATRA: Pentru că romanii vin să ne mănînce pe toți. Dar nici dumneata nu ești acasă, în pat.

CEZAR *(cu convingere):* Ba da, eu sînt. Casa mi-i un cort, și acum mă aflu în acel cort, dormind adînc și visînd. Crezi că aș putea să-mi închipui că ești aievea, mică vrăjitoare năstrușnică din lumea visurilor?

CLEOPATRA *(chicotind și aplecîndu-se spre el):* Ești un domn bătrîn și caraghios, dar totuși îmi placi.

CEZAR: Ah! Ceea ce zici îmi strica visul. De ce nu visezi că sînt tînăr?

CLEOPATRA: Aş dori să fii, dar cred că atunci m-ai speria mai tare. Îmi plac bărbaţii, mai ales tinerii cu braţe rotunde şi vînjoase, dar mă tem de ei. Dumneata eşti bătrîn şi destul de uscăţiv şi ţeapăn; ai însă o voce plăcută. Mă bucur că am pe cineva cu care să stau de vorbă, deşi mi se pare că eşti puţin cam zărghit. Luna te-a făcut să vorbeşti adineauri de unul singur şi aşa fără noimă?

CEZAR: Cum? M-ai auzit? Îmi spuneam rugăciunea în faţa Marelui Sfinx.

CLEOPATRA: Dar acesta nu-i Marele Sfinx!

CEZAR *(foarte dezamăgit, privind în sus la statuie)*: Ce?

CLEOPATRA: Nu-i decît un drăgălaş pui de Sfinx. Marele Sfinx este atît de uriaş, încît are între labele lui un templu. Acesta-i sfinxul meu favorit. Spune-mi, crezi că romanii au vrăjitori, care ne-ar putea răpi dintre labele Sfinxului, făcînd farmece?

CEZAR: De ce? Ţi-e teamă de romani?

CLEOPATRA *(cu seriozitate)*: Oh, ne-ar mînca de vii dacă ne-ar prinde. Sînt barbari. Căpetenia lor se numeşte Iuliu Cezar. Tată-său a fost tigru, iar mamă-sa — munte în flăcări. Are nasul ca trompa de elefant. *(Fără să vrea, Cezar îşi freacă nasul.)* Toţi romanii au nasuri lungi, dinţi de fildeş şi cîte o codiţă. Toţi au cîte şapte braţe, cu sute de suliţe în fiecare braţ. Şi se hrănesc cu carne de om.

CEZAR: Vrei să-ţi arăt un roman în carne şi oase?

CLEOPATRA *(înspăimîntată)*: Nu, nu! Mă îngrozeşti.

CEZAR: Nu-i nimic, sîntem doar în vis...

CLEOPATRA *(iritată)*: Nu-i vis, nu-i vis. Iată! *(Scoate un ac din păr şi îl înţeapă pe Cezar în braţ, de mai multe ori.)*

CEZAR: Ah! Încetează *(Cu mînie:)* Cum îndrăzneşti?

CLEOPATRA *(intimidată)*: Ziceai că visezi. *(Sclifosindu-se:)* Am vrut să-ţi arăt că...

CEZAR *(înduioşat)*: Hai, hai! Nu plînge! O regină nu se cuvine să plîngă! *(Îşi freacă braţul, mirat că durerea este reală.)* Să fiu oare treaz? *(Atinge Sfinxul cu mîna, pentru a-i încerca soliditatea. Îi pare atît de adevărat, încît începe să se alarmeze şi zice pe un ton perplex:)* Da, eu... *(Cuprins de panică:)* Nu! E cu neputinţă! Sminteală! Sminteală! *(Disperat:)* Înapoi în tabără! Înapoi! *(Se ridică pentru a sări de pe soclu.)*

CLEOPATRA *(impresurîndu-l cu braţele, înspăimîntată)*: Nu! Nu mă părăsi! Nu! Nu pleca! Mi-e frică de romani!

CEZAR *(în timp ce pare a se convinge că este cu adevărat treaz)*: Cleopatra, poţi să-mi vezi bine faţa?

CLEOPATRA: I-atît de albă în bătaia lunii!

CEZAR: Eşti sigură că numai bătaia lunii o face să pară mai albă decît cea a unui egiptean? *(Rînjind:)* Nu bagi de seamă că am un nas destul de lung?

CLEOPATRA *(vrînd să se dea îndărăt, dar ca paralizată de o bănuială îngrozitoare)*: Oh!

CEZAR: Am un nas roman, Cleopatra.

CLEOPATRA: Ah! *(Scoţînd un strigăt ascuţit, sare în picioare, trece în partea stîngă a umărului Sfinxului, sare jos pe nisip, apoi cade în genunchi, într-o implorare frenetică, strigînd:)* Sfîrtecă-l, Sfinxule! Nimiceşte-l! Am vrut să-ţi jertfesc pisica albă, crede-mă că am vrut cu adevărat... *(Cezar, care s-a coborît jos de pe soclu, o atinge pe umăr.)* Ah! *(Îşi ascunde capul în braţe.)*

CEZAR: Cleopatra! Vrei să te povățuiesc cum să faci spre a-l împiedica pe Cezar să te mănînce?

CLEOPATRA *(agățîndu-se de el, cu umilință)*: Oh, te rog, învață-mă, învață-mă! Voi fura nestematele Ftatateetei și ți le voi da dumitale. Voi face ca Nilul să-ți ude pămîntul de două ori pe an.

CEZAR: Fii pe pace, copila mea. Zeii tăi se tem de romani. Nu vezi că Sfinxul nu îndrăznește să mă sfîșie și nici să mă împiedice de a te duce lui Iuliu Cezar?

CLEOPATRA *(îngînînd rugătoare)*: Oh, nu, nu o vei face. Mi-ai zis că nu o vei face.

CEZAR: Cezar nu mănîncă niciodată femei.

CLEOPATRA *(sărind în picioare, plină de speranță)*: Ce?

CEZAR *(pe un ton cu care vrea să impresioneze)*: Dar mănîncă fete tinere *(Cleopatra se prăbușește)* și pisici. Ești o fetiță prostuță și te tragi din pisicuțe negre. Ești în același timp și fetiță, și pisică.

CLEOPATRA *(tremurînd)*: Și mă va mînca?

CEZAR: Da! Dacă nu-l convingi că ești o femeie în toată firea!

CLEOPATRA: Oh, trebuie să-mi găsești un vrăjitor, să mă prefacă în femeie. Nu ești vrăjitor cumva?

CEZAR: Poate să-ți găsesc, dar e nevoie de timp și în noaptea aceasta trebuie să stai față-n față cu Cezar, în palatul strămoșilor tăi.

CLEOPATRA: Nu, nu. Nu-mi trece prin minte asemenea îndrăzneală.

CEZAR: Oricît ai fi de speriată în fundul sufletului și oricît de groaznic ți-ar părea Cezar, trebuie să-l înfrunți ca o femeie curajoasă și o mare regină. Nu trebuie să-ți fie de loc frică. Dacă

ți-or tremura mîinile, dacă glasul ți se va stinge, atunci ești pierdută! *(Ea geme.)* Dimpotrivă, dacă te va socoti vrednică să domnești, atunci te va așeza pe tron alături de el și te va face adevărata cîrmuitoare a Egiptului.

CLEOPATRA *(cu disperare)*: Nu, nu! Va ghici îndată cum sînt. Va vedea îndată ce sînt!

CEZAR *(mai curînd cu întristare)*: Cezar poate fi ușor înșelat de femei. Ochii lor îl zăpăcesc și nu le mai vede așa cum sînt, ci cum dorește el să le vadă.

CLEOPATRA *(plină de speranță)*: Atunci, îl voi trage pe sfoară. Mă voi pieptăna ca Ftatateeta și va crede cu siguranță că sînt o femeie bătrînă.

CEZAR: Dacă vei face una ca asta, te va mînca dintr-o înghițitur.

CLEOPATRA: Nu, căci îi voi da o prăjitură, ce va avea în ea opalul meu fermecat și șapte fire de păr ale pisicii albe, și...

CEZAR *(brusc)*: Pf! Ești o prostuță. Va mînca și prăjitura și te va mînca și pe tine. *(Se îndepărtează disprețuitor.)*

CLEOPATRA *(fugind și agățîndu-se de el)*: Ah, te rog, te rog. Voi face întocmai cum îmi zici. Voi fi cuminte. Voi deveni sclava ta. *(Se aude din nou acel muget de-a lungul pustiului, acum mult mai aproape. Este buccina, trîmbița de război romană.)*

CEZAR: Auzi?

CLEOPATRA *(tremurînd)*: Ce-i asta?

CEZAR: Glasul lui Cezar.

CLEOPATRA *(trăgîndu-l de mînă)*: Hai să fugim! Vino, hai, vino!

CEZAR: Cu mine ești în siguranță, pînă cînd te vei sui pe tron ca să-l primești pe Cezar. Acum du-mă într-acolo.

CLEOPATRA *(veselă să scape de romanii care se apropie):* Vino, te conduc. *(Din nou se aude buccina.)* Hai, vino, vino! S-au mîniat zeii! Nu simţi cum se cutremură pămîntul?

CEZAR: Sînt paşii legiunilor lui Cezar.

CLEOPATRA *(trăgîndu-l):* Pe aici, repede. În timp ce mergem, să căutăm şi pisica albă. Ea te-a prefăcut în roman.

CEZAR: Degeaba, nimeni nu te poate lecui! Hai să plecăm. *(O urmează.)*

Sunetul trîmbiţei de război se aude din ce în ce mai tare, pe măsură ce ei gonesc prin deşert. Lumina lunii dispare, şi din nou zarea se întunecă, profilînd doar silueta fantastică a Sfinxului. Cerul se pierde în această întunecime şi nici o lumină nu apare, pînă cînd flacăra unei torţe îndepărtate reliefează un şir de stîlpi egipteni, ce susţin acoperişul unui măreţ coridor. La capătul acestui coridor apare un sclav nubian, purtînd torţa. Cezar, condus de Cleopatra, îl urmează. Ei străbat coridorul. Cezar se uită cu atenţie la ciudata arhitectură ce-l înconjoară şi la umbrele stîlpilor, printre care, pe măsură ce torţa mişcătoare le lasă repede în urmă, gonindu-le fără zgomot, se perindă figuri omeneşti cu capete şi aripi de şoim şi pisici uriaşe de marmură neagră, parcă apărînd şi dispărînd într-o ascunzătoare. Mai departe, zidul face un colţ, şi coridorul dă într-un transept larg, unde Cezar vede la dreapta sa un tron, iar îndărătul tronului — o uşă. În fiecare parte a tronului se află cîte o coloană zveltă, de care este agăţată cîte o lampă.

CEZAR: Ce-i aici?

CLEOPATRA: Aici şed eu pe tron, cînd mi se îngăduie să port coroana şi mantia. *(Sclavul ridică torţa, pentru a se vedea tronul.)*

CEZAR: Porunceşte sclavului să aprindă lămpile.

CLEOPATRA *(sfioasă):* Crezi că pot da o asemenea poruncă?

CEZAR: Desigur. Eşti doar regină! *(Ea şovăie.)* Hai, porunceşte!

CLEOPATRA *(cu timiditate, către sclav):* Aprinde toate lămpile.

FTATATEETA *(apărînd deodată dindărătul tronului):* Stai! *(Sclavul se opreşte, şi Ftatateeta se întoarce cu asprime către Cleopatra, care tremură ca un copil prins făcînd o poznă.)* Cu cine eşti? Şi cum ai îndrăznit să porunceşti să se aprindă lămpile fără voia mea? *(Cleopatra amuţeşte de frică.)*

CEZAR: Cine e?

CLEOPATRA: Ftatateeta.

FTATATEETA *(cu aer semeţ):* Prima-doică a...

CEZAR *(tăindu-i-o scurt):* Eu îi vorbesc reginei. Dumneata să taci! *(Către Cleopatra:)* Aşa îşi cunosc slujitorii tăi locul ce li se cuvine? Trimite-o de aici, iar tu *(către sclav)* fă ce ţi-a poruncit regina. *(Sclavul aprinde lămpile, în timp ce Cleopatra rămîne locului, şovăind de teama Ftatateetei.)* Eşti doar regina. Zi-i să plece.

CLEOPATRA *(cu un ton linguşitor):* Draga mea Ftatateeta, trebuie să te duci de aici, numai puţin, te rog.

CEZAR: Văd că nu-i porunceşti să plece, ci o rogi. Nu eşti regină. Vei fi mîncată de vie. Adio. *(Dă să plece.)*

CLEOPATRA *(agăţîndu-se de el):* Nu, nu! Nu mă părăsi!

CEZAR: Un roman nu poate rămîne cu o regină căreia îi este frică de sclavii ei.

CLEOPATRA: Nu mi-e frică de ei. Zău că nu mi-e frică!

FTATATEETA: Vom vedea cui îi este frică aici! *(Amenințătoare:)* Cleopatra!...

CEZAR: În genunchi, femeie! Mă socoți oare și pe mine un copil, cu care cutezi să glumeşti? *(Arată podeaua, chiar lîngă picioarele Cleopatrei. Ftatateeta, pe jumătate îmblînzită, pe jumătate încă sălbatică, sovăie. Cezar, către sclavul nubian:)* Sclavule! *(Nubianul vine spre el.)* Te pricepi să tai un cap? *(Nubianul face semn afirmativ și rînjește, plin de fericire, lăsînd să i se vadă toți dinții. Cezar apucă sabia de teacă, gată să-i întindă nubianului mînerul, și se întoarce iarăși către Ftatateeta, repetînd gestul de mai înainte:)* Știi ce trebuie să faci, cucoană? *(Copleșită, Ftatateeta îngenunchează în fața Cleopatrei, căreia nu-i vine să-și creadă ochilor.)*

FTATATEETA *(cu o voce aspră)*: O, regină, nu uita în zilele-ți de mărire pe sclava ta.

CLEOPATRA *(transportată)*: Pleacă! Du-te de aici! *(Ftatateeta se ridică și, cu capul plecat, se îndreaptă spre ușă de-a-ndăratelea. Cleopatra privește cu încîntare această supunere, gata aproape să bată din palme, care îi tremură. Deodată, strigă:)* Dați-mi ceva cu care s-o bat! *(Smulge o piele de șarpe de pe tron și se repede spre Ftatateeta, învîrtind pielea în aer, ca pe un bici. Cezar face o săritură și reușește să o prindă și să o țină, în timp ce Ftatateeta fuge.)*

CEZAR: Așadar, știi să zgîrii, pisicuță?

CLEOPATRA *(scăpîndu-i)*: Simt nevoia să bat pe cineva. E bun și acesta! *(Se repede la sclav.)*

Așa, așa! *(Sclavul fuge cît poate mai repede, de-a lungul coridorului. Cleopatra aruncă pielea de șarpe și sare pe treptele tronului, fluturîndu-și brațele și strigînd:)* În sfîrșit, sînt cu adevărat regină! O regină adevărată, adevărată! Regina Cleopatra! *(Cezar clatină din cap, cu un aer plin de îndoială, căci această schimbare îl pune pe gînduri în ceea ce privește situația generală a Egiptului. Cleopatra se întoarce și-l privește triumfătoare. Apoi sare de pe treptele tronului, fuge la el, îl prinde cu brațele de gît și strigă cu încîntare:)* Nu știi cît te iubesc pentru că ai făcut din mine o regină!

CEZAR: Dar reginele iubesc numai regi.

CLEOPATRA: Voi face regi din toți bărbații pe care îi iubesc! Te voi face rege. Voi avea mulți regi tineri, cu brațe rotunde și vînjoase, iar cînd mi se va urî cu ei îi voi biciui, pîn-or muri. Dar tu vei fi întotdeauna regele meu: regele meu drăguț, bun, înțelept — dragul meu rege bătrîn.

CEZAR: Ah, zbîrciturile mele, zbîrciturile mele! Și inima mea de copil! Vei fi cea mai primejdioasă cucerire a lui Cezar.

CLEOPATRA *(îngrozită)*: Cezar! L-am uitat pe Cezar! *(Cu grijă:)* Îi vei spune că sînt regina, o regină adevărată, nu-i așa? Ascultă! *(Mîngîindu-l pe furiș:)* Hai să fugim și să ne ascundem pînă cînd pleacă Cezar.

CEZAR: Dacă ți-e teamă de Cezar, înseamnă că nu ești o regină adevărată. Și chiar dacă te vei ascunde sub o piramidă, el se va duce de-a dreptul acolo și o va ridica cu o singură mînă! Și apoi... *(Scrîșnește din dinți.)*

CLEOPATRA *(tremurînd)*: Oh...

CEZAR: Dacă îndrăzneşti să faci una ca asta, atunci să-ţi fie teamă. *(Se aude iarăşi răsunînd din depărtare trîmbiţa romană de război. Cleopatra geme, plină de frică. Cezar, bucurîndu-se, strigă:)* Aha! *(Cezar se apropie de tronul Cleopatrei.)* Hai, ia-ţi locul. *(O ia de mînă şi o conduce la tron. Ea este prea copleşită pentru a putea îndruga ceva.)* Ei, Teetatota! Cum îţi chemi sclavii?

CLEOPATRA *(fără curaj, în timp ce se lasă să cadă pe tron, moleşită şi tremurînd)*: Bate din palme. *(Cezar bate din palme. Ftatateeta se întoarce.)*

CEZAR: Adă mantia şi coroana reginei. Să vină şi sclavele ei. Gătiţi-o cum se cuvine.

CLEOPATRA *(cu nerăbdare, revenindu-şi puţin)*: Da, coroana, Ftatateeta. Voi purta coroana.

FTATATEETA: Pentru cine trebuie regina să-şi pună mantia regească?

CEZAR: Pentru un cetăţean al Romei. Regele regilor, Totateeta.

CLEOPATRA *(bătîndu-i din picior)*: Cum de îndrăzneşti să pui întrebări? Du-te şi fă ce ţi se porunceşte. *(Ftatateeta iese, rînjind. Cleopatra se îndreaptă, plină de nerăbdare, spre Cezar.)* Cezar va şti că sînt regină atunci cînd mă va vedea cu mantie şi coroană, nu-i aşa?

CEZAR: Nu! De unde poate şti că nu eşti cumva o sclavă îmbrăcată în straiele reginei?

CLEOPATRA: Atunci, trebuie să-i zici dumneata.

CEZAR: Nu mă va întreba. Va recunoaşte-o pe Cleopatra după mîndria ei, după curajul, după aerul ei regesc şi frumuseţea ei. *(Ea îl priveşte cu îndoială.)* Tremuri?

CLEOPATRA *(tremurînd de spaimă)*: Nu. Nu, eu... *(Cu o voce nesigură:)* Nu, nu tremur.

(Ftatateeta, împreună cu trei femei, aduc veşmintele regeşti.)

FTATATEETA: Dintre toate slujitoarele reginei, numai acestea trei au mai rămas. Toate celelalte au fugit. *(Încep să o îmbrace pe Cleopatra, care se supune, palidă şi încremenită.)*

CEZAR: Bine, trei sînt de-ajuns. Cezar, bietul de el, de obicei se îmbracă singur.

FTATATEETA *(cu un ton dispreţuitor)*: Regina Egiptului nu este o romană sălbatică. *(Cleopatrei:)* Fii curajoasă, micuţa mea. Ţine capul sus în faţa acestui străin.

CEZAR *(admirînd-o pe Cleopatra şi punîndu-i coroana pe cap)*: Cum e cînd eşti regină? Simţi dulceaţă, sau amăreală?

CLEOPATRA: Amăreală.

CEZAR: Leapădă-ţi teama, şi îl vei cuceri pe Cezar. Tota, romanii se apropie?

FTATATEETA: Sînt aproape. Gărzile noastre şi-au luat tălpăşiţa.

FEMEILE *(jeluindu-se încet)*: Vai şi-amar de noi! Ce nenorocire! *(Nubianul soseşte în fugă.)*

NUBIANUL: Romanii sînt în curtea palatului. *(Se repede pe uşă. Cu un strigăt, femeile fug după el. Fălcile Ftatateetei exprimă o hotărîre de om sălbatic. Ea nu se clinteşte. Cleopatra pare că se poate stăpîni cu greu a nu urma pe fugari. Cezar o apucă de mînă şi o priveşte subjugător. Ea stă ca o martiră.)*

CEZAR: Regina trebuie să-l întîmpine pe Cezar singură. Răspunde: „Aşa să fie".

CLEOPATRA *(albă ca varul)*: Aşa să fie.

CEZAR *(dîndu-i drumul)*: Bine.

Se aude zgomot şi tropăit de oameni înarmaţi. Spaima Cleopatrei sporeşte. Sunetul buccinei se aude foarte aproape, urmat de sunetele puternice ale altor trîmbiţe. Aceasta este prea mult pentru Cleopatra, care scoate un strigăt şi o ia

la fugă spre uşă. Ftatateeta o opreşte, necruţătoare.

FTATATEETA: Nu eşti tu micuţa mea? Ai zis „aşa să fie", şi chiar dacă ar fi să mori trebuie să-ţi ţii cuvîntul de regină. *(I-o dă lui Cezar, care o aduce înapoi pînă la tron. Cleopatra este băgată în sperieţi.)*

CEZAR: Acum, dacă te pierzi... *(Cezar se aşază pe tron.)*

Cleopatra rămîne pe treptele tronului, aproape fără conştiinţă, aşteptîndu-şi parcă moartea. Soldaţii romani trec zgomotos pe coridor, avînd în fruntea lor pe purtătorul steagului cu vultur şi pe buccinator, un bărbat trupeş. Trîmbiţa (buccina) acestuia se încolăceşte în jurul bustului său, ca o trombă, iar pavilionul instrumentului are forma unui cap de lup, care urlă. Cînd ajung în transept, se uită cu mirare la tron. Apoi se aşază pe şiruri în faţa tronului, îşi scot săbiile şi le ridică în aer, strigînd: „Ave Cezar!" Cleopatra se întoarce uimită şi-l priveşte cu ochii mari pe Cezar. Îşi dă seama îndată de situaţie şi, cu un suspin de uşurare, cade în braţele lui.

ACTUL II

Alexandria. O sală la catul întîi al palatului, ce se termină la capăt cu o loggia, la care se ajunge suindu-te pe două trepte. Prin arcadele coloanelor loggiei se zăreşte Mediterana, strălucind în soarele dimineţii. Pereţii înalţi şi curaţi, zugrăviţi cu un alai al teocraţiei egiptene, înfăţişat în profil, ca un ornament fără relief; lipsa oglinzilor, a perspectivelor false, a mobilelor şi stofelor încărcate fac din această încăpere un loc frumos, sănătos, simplu şi răcoros. Un bogat industriaş englez l-ar socoti, dimpotrivă, sărăcăcios, gol, caraghios, fără confort, căci civilizaţia din Tottenham Court Road[1] este faţă de civilizaţia egipteană la fel cum sînt civilizaţiile mărgelelor de sticlă şi ale tatuajului faţă de aceeaşi civilizaţie din cartierul Tottenham Court Road.

Tînărul rege Ptolomeu Dyonisus, în vîrstă de zece ani, se află pe treapta de sus a loggiei, pe unde a intrat, condus de tutorele său, Pothinus, care îl poartă de mînă. Curtea regală este adunată în întîmpinarea lui. Curtea este alcătuită din femei şi bărbaţi (unele dintre femei avînd demnităţi acolo), de felurite rase şi cu pielea diferit colorată, cea mai mare parte egipteni. Unii — din părţile de jos ale Egiptului — au o pieliţă oarecum albă, alţii — din părţile de sus ale Egiptului — sînt mai oacheşi. Printre cei de la curte se află şi greci şi evrei.

[1] Cartier londonez; aici, simbol al civilizaţiei capitaliste.

În grupul de la dreapta lui Ptolomeu predomină Theodotus, profesorul său. Grupul din stînga are în frunte pe Achillas, generalul care comandă trupele lui Ptolomeu. Theodotus este un bătrînel scund, cu trăsături zbîrcite și uscate, ca și membrele lui, cu excepția doar a frunții, care nu este zbîrcită. Fruntea sa, înaltă și dreaptă, ocupă mai mult spațiu decît tot restul feței. Ascultă spusele celorlalți cu un aer pătrunzător și iscusit de coțofană, avînd vigilența batjocoritoare a unui filozof care urmărește exercițiile discipolilor săi. Achillas este un bărbat înalt și chipeș, de vreo treizeci și cinci de ani, cu o fină barbă neagră, creață ca părul unui pudel. După înfățișare nu pare a fi un om deștept, ci distins și demn. Pothinus este un bărbat în putere, de vreo cincizeci de ani, un eunuc pasionat și energic, cu spirit viu, dar pare a avea un caracter și gînduri vulgare. Nu are niciodată răbdare și nu-și poate ține firea. Are păr lucios, patinat de vreme.

Ptolomeu, regele, pare mult mai mare decît un băiat englez de vîrsta sa, dar are un aer copilăros, amestec de neputință și zburdălnicie, datorită deprinderii ce o capătă, în toate epocile, principii crescuți la curte, care sînt ținuți în hățuri și sînt spălați, pieptănați și îmbrăcați cu zel de alte mîini decît acelea ale lor.

Toți întîmpină pe rege cu plecăciuni. El coboară scările spre scaunul puterii statale, care se află în dreapta, singurul scaun în sală. Așezîndu-se, privește cu nervozitate spre Pothinus, care stă la stînga lui, așteptînd instrucțiunile acestuia.

POTHINUS: Regele Egiptului are să-și spună cuvîntul.

THEODOTUS *(cu o voce țipătoare, pe care o face impresionantă tocmai prin propria-i suficiență)*: Tăcere! Să ascultăm cuvîntul regelui.

PTOLOMEU *(fără nici o mlădiere în voce, repetînd, după cum se vede limpede, o lecție deja învățată)*: Luați aminte, voi, toți cei de față! Sînt primul născut al lui Auletes, cîntărețul din fluier, carele fost-a regele vostru. Sora mea, Berenice, l-a mazilit de pe tron și a domnit în locul său, dar, dar... *(Șovăie.)*

POTHINUS *(suflîndu-i pe furiș)*: Dar zeii n-au vrut să îngăduie...

PTOLOMEU: Da, zeii n-au vrut să îngăduie, să îngăduie... *(Se oprește; apoi, cu un aer abătut:)* Am uitat ce n-au vrut zeii să îngăduie...

THEODOTUS: Să vorbească Pothinus, tutorele regelui, în locul lui.

POTHINUS *(abia ascunzîndu-și nerăbdarea)*: Regele dorește să spună că zeii nu au putut îngădui ca nelegiuirea surorii sale să rămînă nepedepsită.

PTOLOMEU *(cu grabă)*: Da, îmi amintesc restul. *(Își reia cuvîntarea monotonă.)* De aceea, zeii au trimis un străin, un oarecare Marc Antoniu, un căpitan roman, care a străbătut nisipurile deșertului și a reînscăunat pe tatăl meu. Și atunci, tatăl meu a luat-o pe sora mea Berenice și i-a tăiat capul. Iar acum, cînd tatăl meu este mort, iată că o altă fiică a lui, sora mea Cleopatra, este gata să-mi răpească regatul și să domnească în locul meu. Dar zeii nu vor îngădui... *(Pothinus tușește în semn de avertizare)* zeii... zeii... nu vor îngădui...

POTHINUS *(suflîndu-i)*: Nu vor păstra...

PTOLOMEU: A! Da, nu vor păstra o asemenea nedreptate, și capul ei vă cădea sub tăișul securii, ca și acela al surorii ei. Dar, cu ajutorul vrăjitoarei Ftatateeta, ea l-a fermecat pe romanul Iuliu Cezar, care susține pretențiile ei nedrepte

de a domni asupra Egiptului. Voi toţi cei care mă ascultaţi acum, luaţi aminte că nu voi îngădui... nu voi îngădui... *(Necăjit, către Pothinus:)* Ce nu voi îngădui?

POTHINUS *(explodînd cu toată forţa şi emfaza unei patimi de politician)*: Regele nu va îngădui ca un străin să-i răpească tronul Egiptului nostru. *(Un ropot de aplauze.)* Achillas, adă la cunoştinţa regelui cîţi soldaţi şi călăreţi are romanul.

THEODOTUS: Să-l ascultăm pe generalul regelui.

ACHILLAS: Numai două legiuni romane, o, rege. Trei mii de soldaţi şi abia vreo mie de călăreţi.

Curtenii izbucnesc într-un rîs batjocoritor şi încep să sporovăiască. În acest timp, Rufio, un ofiţer roman, apare în loggia. Este un bărbat trupeş, cu barbă neagră, de vîrstă mijlocie, repezit în gesturi, vioi şi totodată aspru. Are ochi mici şi limpezi, un nas borcănat, obraji bucălaţi, care — de altfel ca întreaga sa făptură — par a avea o tărie de fier.

RUFIO *(din capul scărilor)*: Hei! Pace vouă! *(Rîsetele şi vorbăria încetează.)* Vine Cezar!

THEODOTUS *(cu multă prezenţă de spirit)*: Regele îngăduie comandantului roman să intre.

Cezar, îmbrăcat simplu, dar purtînd o cunună de lauri, pentru a-şi ascunde chelia, apare în loggia, însoţit de Britannus, secretarul său, un briton cam de patruzeci de ani, înalt, solemn şi deja puţin pleşuv, cu o mustaţă castanie, ce cade în jos şi care parcă se uneşte cu favoritele, îngrijit pieptănate. Este îmbrăcat cu multă grijă, în albastru, are o mapă portofoliu în mînă, iar la brîu o călimară dintr-un corn şi un toc de trestie. Aerul său grav şi importanţa ce şi-o dă în funcţia ce o deţine sînt în contrast cu interesul binevoitor al lui Cezar, care priveşte întreaga scenă. în

totul nouă pentru el, cu o sinceră curiozitate de copil. După ce a privit acest aspect general, Cezar se îndreaptă spre tronul regelui, Britannus şi Rufio postîndu-se în dreptul scărilor în partea opusă.

CEZAR *(privind pe Pothinus şi Ptolomeu)*: Care din doi este regele? Bărbatul, sau copilul?

POTHINUS: Sînt Pothinus, tutorele stăpînului meu, regele.

CEZAR *(bătîndu-l cu bunătate pe Ptolomeu pe umăr)*: Aşadar, tu eşti regele. Cam plictisitoare îndeletnicire pentru vîrsta ce o ai, nu-i aşa? *(Către Pothinus:)* Slujitorul dumitale, Pothinus. *(Se întoarce cu nepăsare şi înaintează încetişor spre mijlocul sălii, printre cele două grupuri de curteni, pe care îi priveşte treptat, mişcîndu-şi capul la dreapta şi la stînga, pînă cînd ajunge la Achillas.)* Şi acest domn?

THEODOTUS: Este Achillas, generalul regelui.

CEZAR *(către Achillas, cu prietenie)*: Un general, ei? Şi eu sînt general. Dar am început-o prea tîrziu, prea tîrziu. Sănătate şi multe victorii, Achillas!

ACHILLAS: Cum va fi voia zeilor, Cezar.

CEZAR *(întorcîndu-se spre Theodotus)*: Şi dumneata?

THEODOTUS: Eu sînt profesorul regelui, Theodotus.

CEZAR: Înveţi bărbaţii cum să fie regi, Theodotus. Frumos din partea dumitale! *(Privind la zeii de pe pereţi, în timp ce se îndepărtează de Theodotus pentru a reveni spre Pothinus:)* Şi această sală?

POTHINUS: Este odaia de sfat a sfetnicilor vistieriei regeşti, Cezar.

CEZAR: Ah! Asta îmi aminteşte ca am nevoie de ceva bani.

POTHINUS: Vistieria regelui este săracă, Cezar.

CEZAR: Da, da, într-adevăr, bag de seamă că nu are decît un singur scaun.

RUFIO *(strigînd cu un ton aspru)*: Aduceţi un scaun aici careva dintre voi, pentru Cezar!

PTOLOMEU *(ridicîndu-se sfios, pentru a-i oferi lui Cezar scaunul)*: Cezar...

CEZAR: Nu, nu, băiatul meu, acesta este doar scaunul tău regal. Stai jos. *(Îl face pe Ptolomeu să se aşeze din nou.)*

În acelaşi timp, Rufio, privind în jurul său, vede în colţul cel mai apropiat o imagine a zeului Ra, înfăţişat ca un bărbat stînd jos şi avînd capul unui şoim. În faţa imaginii se află un trepied de bronz, cam de mărimea unui taburet, în care ard bucăţi de smirnă. Rufio, cu firea ingenioasă a romanilor şi cu nepăsarea faţă de superstiţiile neamurilor străine, apucă repede trepiedul, scutură smirna, suflă cenuşa şi îl aşază în spatele lui Cezar, cam în mijlocul sălii

RUFIO: Aşezaţi-vă aici, Cezar. *(Pe curteni îi trec fiorii. Se aude murmurîndu-se cuvîntul „Nelegiuire".)*

CEZAR *(aşezîndu-se)*: Şi acum, Pothinus, la treabă! Am mare nevoie de bani.

BRITANNUS *(dezaprobînd acest fel obişnuit de exprimare)*: Stăpînul meu vrea să spună că Egiptul datorează Romei, în mod legal, bani. Această datorie a fost contractată de către răposatul părinte al regelui, faţă de Triumvirat, şi astfel Cezar are obligaţia faţă de patria sa de a cere imediat plata.

CEZAR *(cu politeţe)*: Ah, am uitat! Nu v-am prezentat pe însoţitorii mei. Pothinus: îţi prezint pe Britannus, secretarul meu, un insular de

la capătul de apus al lumii, o călătorie de o zi din Galia. *(Britannus se înclină rigid.)* Domnul acesta este Rufio, camaradul meu de arme. *(Rufio dă din cap.)* Pothinus! Îmi trebuie 1.600 de talanţi.

(Curtenii, încremeniţi, murmură puternic, apoi, în tăcerea ce urmează, Theodotus şi Achillas îşi schimbă priviri, în faţa unei cereri atît de monstruoase.)

POTHINUS *(amărît)*: Patruzeci de milioane de sesterţi! Cu neputinţă! Nu avem în toată vistieria regelui atît bănet!

CEZAR *(încurajator)*: Numai şaisprezece sute de talanţi, Pothinus! De ce socoteşti în sesterţi? Un sestert nu face mai mult decît un codru de pîine.

POTHINUS: Iar un talant face cît un cal de curse. Vă asigur că-i cu neputinţă. Am avut de dus mereu bătălii, deoarece Cleopatra, sora regelui, pretinde, pe nedrept, tronul. De un an nu s-au mai strîns dările pentru rege.

CEZAR: Ba da, s-au strîns, Pothinus. Ofiţerii mei le-au strîns toată dimineaţa. *(Noi murmure şi uimire printre curteni, nu neînsoţite de un rîs pe înfundate.)*

RUFIO *(cu asprime)*: Trebuie să plăteşti, Pothinus. Ce să mai pierdem timpul? Scapi doar destul de ieftin.

POTHINUS *(cu amărăciune)*: Este oare cu putinţă ca Cezar, cuceritorul lumii, să aibă timp de a se îndeletnici cu asemenea nimicuri, ca strîngerea dărilor noastre?

CEZAR: Dragă prietene, dările sînt îndeletnicirea de căpetenie a unui cuceritor al lumii.

POTHINUS: Ei bine, atunci ia aminte, Cezar. Chiar astăzi, în văzul întregului popor, tezaurele

templelor şi aurul din vistieria regelui vor fi trimise la monetărie pentru a fi topite, ca să ne plătim astfel datoria. Poporul ne va vedea sălăşluind între pereţii goi şi bînd din cupe de lemn, iar mînia lui va cădea asupra capului tău, Cezar, dacă ne sileşti la o asemenea nelegiuire.

CEZAR: Nu-ţi fie teamă, Pothinus. Poporul ştie ce bun gust are vinul în cupele de lemn. În schimb, spre a-ţi răsplăti bunătatea, voi stinge cearta pentru tron, dacă îţi face plăcere. Şi aceasta, chiar în numele dumitale. Ce părere ai, Pothinus?

POTHINUS: Şi dacă aş spune nu, aceasta v-ar opri?

RUFIO *(sfidător)*: Nu...

CEZAR: Ziceai, Pothinus, că sfada ţine de un an întreg. Îmi îngădui zece minute pentru a-i pune capăt?

POTHINUS: Fără îndoială, vei face după cum vei pofti.

CEZAR: Foarte bine! Dar mai întîi să o aducem aici pe Cleopatra.

THEODOTUS: Nu-i în Alexandria. A fugit în Siria.

CEZAR: Nu cred. *(Către Rufio:)* Cheam-o pe Totateeta.

RUFIO *(strigînd)*: Hei, Teetatota!

(Ftatateeta apare în loggia şi stă semeaţă în capul scărilor.)

FTATATEETA: Cine a rostit numele Ftatateetei, prima-doică a reginei?

CEZAR: Nimeni nu-l poate rosti, Tota, afară de dumneata singură. Unde ţi-e stăpîna?

(Cleopatra, care se ascunde îndărătul Ftatateetei, se uită pe furiş la ei, rîzînd.)

CEZAR: Ar vrea regina să ne facă hatîrul de a sta o clipă cu noi?

CLEOPATRA *(împingînd pe Ftatateeta la o parte, apare mîndră în capul scărilor)*: Trebuie să mă port ca o regină?

CEZAR: Da.

(Cleopatra se coboară îndată şi se îndreaptă spre scaunul puterii de stat. Îl apucă pe Ptolomeu, îl trage de pe scaun, apoi îi ia locul. Ftatateeta se aşază pe treptele loggiei şi priveşte scena cu un aer sibilic.)

PTOLOMEU *(mîhnit şi luptînd cu lacrimile)*: Cezar! Aşa se poartă întotdeauna cu mine. Dacă sînt rege, de ce-i îngădui să-mi ia tot ce-mi aparţine?

CLEOPATRA: Nu vei fi rege, plîngăciosule! Or să te mănînce romanii!

CEZAR *(mişcat de durerea lui Ptolomeu)*: Vino aici, flăcăiaşule, şi stai lîngă mine.

(Ptolomeu se duce la Cezar, care se reaşază pe trepied şi îl apucă de mînă pe băiat, pentru a-l încuraja. Cleopatra, furios de geloasă, se ridică şi îl străfulgeră cu privirea.)

CLEOPATRA *(cu obrajii îmbujoraţi)*: Ia-ţi tronul! Nu-mi trebuie! *(Se ridică de pe scaun şi se apropie de Ptolomeu, care în faţa ei se dă înapoi.)* Du-te şi te aşază imediat!

CEZAR: Du-te, Ptolomeu. Nu refuza niciodată un tron cînd ţi se oferă.

RUFIO: Sper că vei avea atîta cuminţenie ca atunci cînd ne vom întoarce la Roma să-ţi urmezi singur sfatul, Cezar.

(Ptolomeu se îndreaptă încetişor spre tron, avînd grijă să păstreze o distanţă între el şi Cleopatra, fiindu-i frică să nu-l bată. Cleopatra stă lîngă Cezar, în locul lui Ptolomeu.)

CEZAR: Pothinus...

CLEOPATRA *(întrerupîndu-l)*: Nu vrei să-mi vorbeşti?

CEZAR: Taci! Dacă mai deschizi gura fără să-ţi dau voie, vei fi mîncată de vie.

CLEOPATRA: Nu-mi pasă! Unei regine nu trebuie să-i fie frică. N-ai decît să-mi mănînci soţul de colo, dacă doreşti. El se teme, nu eu.

CEZAR *(privind-o cu nedumerire)*: Soţul tău? Ce vrei să spui?

CLEOPATRA *(arătînd spre Ptolomeu)*: Mititelul de colo.

(Cei doi romani şi Britannus se uită uimiţi unul la altul.)

THEODOTUS: Cezar, eşti străin aici şi nu cunoşti legile noastre. Regii şi reginele Egiptului nu se pot căsători decît cu cei de un sînge cu ei. Ptolomeu şi Cleopatra sînt doar născuţi pentru a fi suverani şi soţi, după cum sînt născuţi frate şi soră.

BRITANNUS *(uimit)*: Cezar, nu se cade!

THEODOTUS *(jignit)*: Cum?

CEZAR *(recăpătîndu-şi prezenţa de spirit)*: Iartă-l, Theodotus. Este un barbar care îşi închipuie că obiceiurile insulei şi ale tribului său sînt legile naturii.

BRITANNUS: Dimpotrivă, Cezar, aceşti egipteni sînt barbari şi faci rău că îi încurajezi. Susţin că-i scandalos!

CEZAR: Scandalos sau nu, nu vezi, prietene, că deschide calea spre pace? *(Cu gravitate, adresîndu-se lui Pothinus:)* Pothinus, ascultă-mi propunerea.

RUFIO: Ascultaţi-l pe Cezar!

CEZAR: Ptolomeu şi Cleopatra vor domni împreună peste Egipt.

ACHILLAS: Dar ce se va întîmpla cu fratele mai mic al regelui şi cu sora mai mică a Cleopatrei?

RUFIO *(explicînd)*: Ni se spune că există un alt mic Ptolomeu, Cezar.

CEZAR: Ei bine, celălalt mic Ptolomeu se poate căsători cu cealaltă soră, şi le vom dărui amîndurora Ciprul.

POTHINUS *(cu nerăbdare)*: Ciprul nu-i de nici un folos nimănui.

CEZAR: Nu are importanţă. Îl veţi primi pentru a vă asigura pacea.

BRITANNUS *(anticipînd, în mod inconştient, pe un viitor bărbat de stat*[1]*)*: O pace onorabilă, Pothinus.

POTHINUS *(pe un ton răzvrătit)*: Cezar, fii cinstit. Banii pe care ni-i ceri sînt preţul libertăţii noastre. Ia-i şi lasă-ne să ne descurcăm singuri treburile.

CURTENII MAI CURAJOŞI *(îndemnaţi de tonul lui Pothinus şi de atitudinea calmă a lui Cezar)*: Da, aşa e. Egiptul al egiptenilor!

Consfătuirea se schimbă acum într-un fel de altercaţie, egiptenii înflăcărîndu-se din ce în ce mai mult. Cezar rămîne nepăsător, dar Rufio devine din ce în ce mai crud şi mai încăpăţînat, iar Britannus este cuprins de o semeaţă indignare.

RUFIO *(cu dispreţ)*: Egiptul al egiptenilor? Oare uitaţi că există aici o armată romană de ocupaţie, pe care a lăsat-o Aulus Gabinius cînd a înscăunat această păpuşă ca rege?

ACHILLAS *(afirmîndu-se deodată)*: Acum este sub comanda mea această armată. Eu sînt generalul roman aici, Cezar.

[1] Aluzie la cuvintele lordului Beaconsfield, Disraeli Benjamin (1804—1881), după Tratatul de la Berlin.

CEZAR *(amuzat de comicul situației):* Și de asemenea generalul egiptean, nu?
POTHINUS *(cu un aer triumfător):* Așa e, Cezar.
CEZAR *(către Achillas):* Așadar, dumneata poți face război împotriva egiptenilor în numele Romei, dar la fel și împotriva romanilor — deci și a mea, la nevoie — în numele Egiptului?
ACHILLAS: Așa e, Cezar.
CEZAR: Și acum, în această clipă, de partea cui ești, generale, dacă mi-e îngăduit să întreb?
ACHILLAS: De partea dreptății și a zeilor!
CEZAR: Hm! Cîți oameni ai?
ACHILLAS: Asta se va vedea cînd voi fi pe cîmpul de bătălie.
RUFIO *(plin de cruzime):* Oamenii dumitale sînt romani? Dacă nu, nu are nici o importanță cîți sînt, numai să nu fiți mai mult de cinci sute față de zece.
POTHINUS: Zadarnic încerci să ne înșeli, Rufio; Cezar a mai fost învins și s-ar putea să fie învins din nou. Sînt doar cîteva săptămîni de cînd Cezar fugea de Pompei, pentru a-și salva viața. S-ar putea ca peste cîteva săptămîni să fugă iarăși din fața lui Cato și a lui Juba din Numidia, regele african.
ACHILLAS *(continuînd cele spuse de Pothinus — amenințător):* Ce puteți face cu patru mii de oameni?
THEODOTUS *(continuînd cele spuse de Achillas — cu un ton aspru):* Și fără bani? Plecați de aici!
TOȚI CURTENII *(strigînd cu tărie și îndreptîndu-se grămadă spre Cezar):* Pleacă de aici! Egiptul al egiptenilor! Pleacă!
(Rufio își mușcă barba, prea furios pentru a putea vorbi. Cezar stă calm, ca și cum ar lua prînzișorul, și pisica i-ar cere o bucățică de pește afumat.)
CLEOPATRA: De ce le îngădui să-ți vorbească așa, Cezar? Ți-e frică?
CEZAR: Nu, draga mea, ceea ce zic ei este pe deplin adevărat.
CLEOPATRA: Dar dacă pleci, nu voi fi regină.
CEZAR: Nu voi pleca pînă cînd nu vei fi regină.
POTHINUS: Achillas, dacă nu ai fi un prostănac, ai pune mîna pe fata asta, acum, cît e sub ochii noștri.
RUFIO *(sfidîndu-l):* De ce să nu pui mîna și pe Cezar, Achillas?
POTHINUS *(întorcîndu-i sfidarea, cu interes):* Bine zis, Rufio! De ce nu?!
RUFIO: Încearcă, Achillas. *(Strigînd:)* Gardă, aici!

Loggia se umple îndată cu soldații lui Cezar, care stau, cu sabia în mînă, în capul scărilor, așteptînd ordinul centurionului — care poartă în mînă un băț — pentru a ataca. O clipă, egiptenii îi înfruntă cu mîndrie, apoi se retrag cu un aer posomorît la locurile lor.

BRITANNUS: Sînteți cu toții prizonierii lui Cezar.
CEZAR *(cu bunăvoință):* O, nu, nu. Cîtuși de puțin. Musafirii lui Cezar, domnilor.
CLEOPATRA: N-ai de gînd să le tai capetele?
CEZAR: Ce? Vrei să-i tai fratelui tău capul?
CLEOPATRA: De ce nu?! El nu mi l-ar tăia pe al meu dacă ar putea? Nu-i așa, Ptolomeu?
PTOLOMEU *(palid, cu încăpățînare):* Aș face-o. Și o voi face, cînd voi fi mare.

Cleopatra este prada unei lupte lăuntrice, între noua ei demnitate de regină și dorința de a-și scoate limba în fața lui Ptolomeu. Nu ia parte la scena ce urmează, dar privește cele ce se petrec cu oarecare curiozitate și mirare,

mişcîndu-se de colo pînă colo, ca un copil neastîmpărat, şi aşezîndu-se pe trepiedul lui Cezar atunci cînd acesta se ridică.

POTHINUS: Cezar, dacă încerci să ne arestezi...

RUFIO: O va face, egipteanule, să-ţi intre bine în cap! Palatul, ţărmul mării şi portul de la răsărit sînt în mîinile noastre. Calea spre Roma este deschisă, şi dacă Cezar va dori, veţi face această cale.

CEZAR *(curtenitor)*: Măcar atîta trebuia să fac, Pothinus, pentru a asigura retragerea propriilor mei soldaţi. Răspund de viaţa fiecăruia. Dar voi sînteţi liberi să plecaţi. Şi aşa sînt toţi cei de aici şi din palat.

RUFIO *(nedumerit de această clemenţă)*: Cum? Renegaţii şi toţi aceştia?

CEZAR *(îndulcindu-şi expresia)*: Armata romană de ocupaţie şi toţi ceilalţi, Rufio.

POTHINUS *(cu disperare)*: Atunci, fac un ultim apel la dreptatea lui Cezar. Voi chema un martor spre a dovedi că dacă n-am fi fost noi, armata romană de ocupaţie, condusă de cel mai mare soldat din lume, acesta l-ar fi avut acum pe Cezar la cheremul său. *(Strigînd prin loggia:)* Hei, Lucius Septimius! *(Cezar tresare, mişcat adînc.)* Dacă vocea mea poate ajunge pînă la tine, vino aici şi dă mărturie în faţa lui Cezar.

CEZAR *(dînd înapoi)*: Nu, nu.

THEODOTUS: Ba da, să depună mărturie tribunul militar.

Lucius Septimius, un bărbat atletic, de patruzeci de ani, cu faţa rasă şi dichisit, cu trăsături simetrice, cu o gură hotărîtă şi un nas roman, frumos şi subţire, îmbrăcat în uniformă de ofiţer roman, se iveşte în loggia şi îl înfruntă

pe Cezar, care, o clipă, îşi acoperă faţa cu toga, apoi, stăpînindu-se, o lasă să cadă în jos şi-l înfruntă pe tribun cu demnitate.

POTHINUS: Mărturiseşte, Lucius Septimius. Cezar a venit încoace în urmărirea duşmanului. Am adăpostit noi pe duşmanul său?

LUCIUS: De îndată ce picioarele lui Pompei au atins ţărmul Egiptului, capul i-a căzut prin lovitura săbiei mele.

THEODOTUS *(cu o plăcere diabolică)*: Sub ochii nevestei şi ai copilului său! Nu uita aceasta, Cezar! Ei au văzut totul de pe corabia pe care Pompei abia o părăsise. Ţi-am dat o deplină şi dulce măsură de răzbunare.

CEZAR *(cu groază)*: Răzbunare!

POTHINUS: Primul dar ce ţi l-am făcut noi, în timp ce galera ta intra în radă, a fost capul rivalului tău la stăpînirea lumii. Mărturiseşte, Lucius Septimius, dacă nu-i aşa.

LUCIUS: Aşa este. Cu această mînă, cu care l-am ucis pe Pompei, am aşezat capul lui Pompei la picioarele lui Cezar.

CEZAR: Ucigaşule! Tot la fel l-ai fi ucis şi pe Cezar dacă Pompei ar fi fost învingător la Farsala!

LUCIUS: Vai şi-amar de cei învinşi, Cezar! Cînd l-am slujit pe Pompei, am ucis tot atîţia oameni ca şi el, numai pentru că i-a învins. I-a venit şi lui, în cele din urmă, rîndul.

THEODOTUS *(linguşitor)*: Fapta nu a fost a ta, Cezar, ci a noastră, ba chiar a mea, căci a fost împlinită după sfatul meu. Mulţumită nouă, îţi păstrezi faima clemenţei tale şi totodată eşti răzbunat.

CEZAR: Răzbunare! Răzbunare! Dacă m-aş putea coborî pînă la răzbunare, ce n-aş scoate de la

voi, spre a răscumpăra sîngele acestui om ucis! *(Ei dau îndărăt, speriați și contrariați.)* Nu a fost el oare ginerele meu și vechiul meu prieten? Nu a fost, timp de douăzeci de ani, stăpînul Romei celei mari și, timp de treizeci de ani, făuritorul atîtor victorii? N-am împărțit, ca roman, gloria lui? Oare soarta ce ne-a silit să luptăm pentru stăpînirea lumii a fost în mîinile noastre? Sînt eu, Iuliu Cezar, oare un lup, căruia îi aruncați capul încărunțit al bătrînului soldat, cuceritorul încununat cu lauri, romanul puternic — răpus mișelește de acest tîlhar? Ba, pe deasupra, îmi cereți să vă fiu și recunoscător? *(Către Lucius Septimius:)* Pleacă! Mă umpli de scîrbă!

LUCIUS *(rece și neînduplecat):* Ptiu! N-ai mai văzut capete tăiate, Cezar, și mîini drepte retezate? Cîteva mii în Galia, după ce l-ai înfrînt pe Vercingetorix. De ce nu l-ai cruțat pe acesta, cu toată clemența ta? N-a fost răzbunare la mijloc?

CEZAR: Nu, pe zei, n-a fost răzbunare. Și ar fi trebuit să fie. Răzbunarea, cel puțin, este omenească. Dar nu a fost răzbunare. Acele mîini drepte retezate și bravul Vercingetorix, sugrumat în chip mîrșav, într-un beci al Capitoliului, au fost *(pe un ton de amară satiră)* o măsură de draconică înțelepciune, un mijloc necesar de a protegui Republica, datoria unui om de stat — nebunii și năzăriri de zeci de ori mai sîngeroase decît o răzbunare cinstită! Vai, ce smintit fost-am pe vremea aceea! Să-mi închipui că viețile oamenilor pot fi la bunăvoia unor asemenea sminitiți! *(Cu umilință:)* Iartă-mă, Lucius Septimius; cu ce drept, oare, ucigașul lui Vercingetorix îl poate învinui pe ucigașul lui Pompei? Ești liber să te duci la

ceilalți. Sau, dacă vrei, rămîi. Aș putea să-ți găsesc un loc în serviciul meu.

LUCIUS: Sorții îți sînt potrivnici, Cezar. Plec. *(Se întoarce pentru a ieși prin loggia.)*

RUFIO *(plin de mînie, văzînd că-i scapă prada):* Aceasta înseamnă că este republican.

LUCIUS *(pe scările loggiei, se întoarce cu aer dispretuitor):* Dar tu ce ești?

RUFIO: Un cezarian, ca toți soldații lui Cezar.

CEZAR *(curtenitor):* Lucius, crede-mă, Cezar nu este cezarian. Dacă Roma ar fi o republică adevărată, atunci Cezar ar fi primul dintre republicani. Dar ți-ai ales calea. Drum bun!

LUCIUS: Adio! Vino, Achillas, cît mai ai răgaz.

Cezar, văzînd că Rufio este gata să asculte de firea sa năvalnică, pune mîna pe umărul său și îl aduce jos, în mijlocul încăperii, ferindu-l de primejdie. Britannus îi întovărășește, mergînd la dreapta lui Cezar. Prin această mișcare, micul grup de trei ajunge la locul ocupat de Achillas, care se îndepărtează cu un aer demn, apropiindu-se de Theodotus, aflat în cealaltă parte. Lucius Septimius iese, trecînd printre șirurile de soldați aflați în loggia. Pothinus, Theodotus și Achillas îl urmează, împreună cu ceilalți curteni, foarte neîncrezători în soldații care încheie grupul și ies după ei, mișcîndu-se fără prea mare ceremonie. Regele, uitat în jilțul său, are un aer ce îți face milă; simți că este încăpățînat; fața și degetele i se contractă nervos. În tot timpul acesta, Rufio nu încetează de a mîrîi în felul următor:

RUFIO *(în timp ce Lucius pleacă):* Crezi că el ne-ar lăsa să plecăm dacă ne-ar avea în mînă?

CEZAR: N-am nici un drept de a presupune că procedeele sale ar fi mai josnice decît ale mele.

RUFIO: Ptiu!

CEZAR: Rufio, dacă l-aş lua pe Lucius Septimius drept model şi aş ajunge întocmai ca şi el, încetînd de a mai fi Cezar, m-ai mai sluji?

BRITANNUS: N-au nici un rost toate acestea, Cezar! Datoria ta faţă de Roma îţi cere să împiedici pe duşmanii ei de a face vreun rău.
(Cezar, care se desfată văzînd că morala plină de simţ practic a secretarului său este inepuizabilă, surîde cu îngăduinţă.)

RUFIO: La ce bun să-i vorbeşti, Britannus? Îţi baţi gura degeaba. Ia aminte, Cezar. Clemenţa ta prinde bine, dar întreabă-te: cum va fi privită de soldaţii tăi, care mîine vor trebui să lupte cu oamenii pe care i-ai cruţat ieri? Poţi da ordinele care-ţi plac, dar ţi-o spun că viitoarea noastră victorie va fi un masacru, mulţumită indulgenţei tale. În ceea ce mă priveşte, nu voi lua nici un prizonier. Voi ucide pe duşmanii mei chiar pe cîmpul de luptă. După aceea, poţi predica oricît de multă clemenţă, căci nu va trebui să mai lupt iarăşi împotriva lor. Şi acum, voia ta. Voi veghea ca toată liota aceasta să părăsească palatul. *(Dă să plece.)*

CEZAR *(întorcîndu-se de asemenea şi văzîndu-l pe Ptolomeu)*: Cum, l-au lăsat singur pe băieţel? Ce ruşine!

RUFIO *(apucîndu-l pe Ptolomeu de mînă şi făcîndu-l să se ridice)*: Veniţi cu mine maiestatea-voastră.

PTOLOMEU *(către Cezar, trăgîndu-şi mîna)*: Mă dă afară din palatul meu?

RUFIO *(rînjind)*: Maiestatea-voastră nu are decît să rămînă, dacă aceasta îi este dorinţa.

CEZAR *(cu bunătate)*: Du-te, băiatul meu. Nu-ţi voi face nici un rău. Dar vei fi mai în siguranţă afară, printre prietenii tăi. Aici eşti chiar în gura leului.

PTOLOMEU *(întorcîndu-se să plece)*: Nu mi-e frică de leu, ci *(privind spre Rufio)* de şacal. *(Iese afară prin loggia.)*

CEZAR *(rîzînd aprobator)*: Iată un băiat curajos!

CLEOPATRA *(geloasă de aprobarea lui Cezar, îi strigă lui Ptolomeu)*: Prostuţule! Tare deştept te mai crezi!

CEZAR: Britannus, însoţeşte-l pe rege. Dă-l în seama acelui Pothinus.

RUFIO *(arătînd spre Cleopatra)*: Dar cu comoara asta... Ce facem cu ea? Poate-i mai bine să ţi-o las în seamă. *(Iese prin loggia.)*

CLEOPATRA *(înroşindu-se şi întorcîndu-se spre Cezar)*: Vrei să plec şi eu?

CEZAR *(puţin preocupat, se duce cu un oftat la jilţul lui Ptolomeu, în timp ce Cleopatra îi aşteaptă răspunsul, cu obrajii îmbujoraţi şi cu pumnii strînşi)*: Eşti liberă să faci ceea ce pofteşti, Cleopatra.

CLEOPATRA: Va să zică, puţin îţi pasă dacă rămîn sau nu?

CEZAR *(zîmbind)*: Desigur că aş prefera să rămîi.

CLEOPATRA: Cu adevărat? Cu adevărat?

CEZAR *(încuviinţînd)*: Da, aşa este.

CLEOPATRA: Atunci, consimt să rămîn, dat fiind că sînt rugată. Dar să ştii că nu ţin.

CEZAR: Bineînţeles! *(Chemînd:)* Totateeta!
(Ftatateeta, continuînd să şadă, îşi întoarce ochii spre el cu o expresie posomorîtă, dar nu se urneşte.)

CLEOPATRA *(izbucnind în rîs)*: Numele ei nu-i Totateeta, ci Ftatateeta. *(Strigînd:)* Ftatateeta! *(Ftatateeta se ridică imediat şi vine la Cleopatra.)*

CEZAR *(încurcîndu-se iarăşi în pronunţarea numelui):* Tfatafeeta va ierta limba păcătoasă a unui roman. Tota! Regina va avea curtea sa aici, la Alexandria. Năimeşte femei care să fie în jurul ei; şi împlineşte toate cele de trebuinţă.

FTATATEETA: Sînt, aşadar, stăpîna curţii reginei.

CLEOPATRA *(tăios):* Eu sînt stăpîna curţii reginei. Du-te şi fă ce ţi s-a spus, ori, de nu, te arunc în Nil, chiar în această după-masă, ca să otrăveşti bieţii crocodili.

CEZAR *(uimit):* O, nu, nu!

CLEOPATRA: Ba da, ba da. Eşti foarte sentimental, Cezar, dar eşti deştept, şi dacă vei face aşa cum îţi voi zice eu, vei învăţa curînd să guvernezi.

(Cezar rămîne aproape mut faţă de această necuviinţă, se răsuceşte în scaun şi priveşte cu uimire la ea. Ftatateeta, cu un rînjet îngrozitor, ce îi arată şirul de dinţi albi, splendizi, îi lasă singuri.)

CEZAR: Cleopatra! Cred că totuşi trebuie să te mănînc.

CLEOPATRA *(îngenunchind lîngă el şi privindu-l cu un viu interes, pe jumătate sinceră, pe jumătate vrînd să arate cît este de inteligentă):* Acum nu trebuie să-mi vorbeşti ca şi cum aş fi o copilă.

CEZAR: Ai crescut de cînd Sfinxul ne-a făcut cunoştinţă unul cu altul, noaptea trecută. Şi de pe acum crezi că ştii mai multe decît am apucat eu să ştiu.

CLEOPATRA *(mai umilă şi oarecum îngrijorată, simţind nevoia să se explice):* Nu, asta ar fi o prostie din partea mea, o ştiu, de bună seamă. Dar ... *(deodată)* eşti supărat pe mine?

CEZAR: Nu.

CLEOPATRA *(crezîndu-l pe jumătate):* Atunci, de ce eşti îngîndurat?

CEZAR *(ridicîndu-se):* Am de lucru, Cleopatra.

CLEOPATRA *(dîndu-se înapoi):* Ai de lucru? *(Jignită:)* Te plictiseşte să vorbeşti cu mine! Ai găsit scuza aceasta ca să pleci de lîngă mine.

CEZAR *(aşezîndu-se din nou pentru a o potoli):* Bine, bine, încă un minut Dar apoi — la lucru!

CLEOPATRA: Lucru! Ce neghiobie! Nu trebuie să uiţi că acum eşti rege. Eu te-am făcut rege, şi regii nu lucrează.

CEZAR: Hm! Cine ţi-a spus aceasta, pisicuţo?

CLEOPATRA: Tata a fost regele Egiptului şi nu lucra niciodată. A fost un mare rege; i-a tăiat capul surorii mele, pentru că ea s-a răzvrătit împotriva lui, şi i-a luat tronul.

CEZAR: Bine! Şi cum şi-a dobîndit el din nou tronul?

CLEOPATRA *(cu vioiciune, luminîndu-i-se ochii):* Îţi voi spune. Un tînăr frumos, cu braţe vînjoase şi rotunde, a venit, străbătînd deşertul, cu o puzderie de călăreţi şi a ucis pe bărbatul surorii mele şi apoi i-a dat tatei înapoi tronul. *(Gînditoare:)* Aveam numai doisprezece ani pe atunci. Ah, cum aş dori să vină din nou acum, cînd sînt regină! Mi l-aş face soţ.

CEZAR: S-ar putea aranja, căci eu am trimis pe tînărul acela ca să-ţi ajute părintele.

CLEOPATRA *(răpită de imaginea tînărului):* Îl cunoşti?

CEZAR *(dînd din cap):* Da, îl cunosc.

CLEOPATRA: A venit cumva cu tine? *(Cezar clatină din cap, în sens negativ. Cleopatra este foarte dezamăgită.)* Ah! Cît aş dori să fi venit! Numai dacă aş fi puţintel mai mare, încît să nu mă

socotească doar o simplă pisicuță, așa cum mă socoți tu. Dar poate o faci pentru că ești bătrîn. El este cu mulți, mulți ani mai tînăr decît tine, nu-i așa?

CEZAR *(ca și cum ar fi înghițit un hap)*: Da, este ceva mai tînăr.

CLEOPATRA: Crezi că ar vrea să-mi fie soț dacă i-aș cere-o?

CEZAR: Foarte probabil.

CLEOPATRA: N-aș vrea însă să i-o cer. N-ai putea oare să-l convingi să mă ceară el în căsătorie — fără să știe că o doresc?

CEZAR *(înduioșat de ignoranța ei inocentă față de caracterul acelui tînăr frumos)*: Biata mea copilă!

CLEOPATRA: De ce îmi vorbești ca și cum ți-ar fi milă de mine? Iubește pe alta?

CEZAR: Mi-e teamă că acesta-i adevărul.

CLEOPATRA *(gata s-o podidească lacrimile)*: Nu voi fi, prin urmare, prima lui dragoste.

CEZAR: Nu chiar prima. Este foarte admirat de femei.

CLEOPATRA: Cum aș dori să fi fost prima lui dragoste! Dar dacă mă iubește, îl voi face să le ucidă pe toate celelalte. Spune-mi, mai este tot așa de frumos? Brațele lui vînjoase și rotunde mai strălucesc în soare ca marmura?

CEZAR: Arată foarte bine, ținînd mai ales seama de cît mănîncă și bea.

CLEOPATRA: O, nu trebuie să-mi pomenești asemenea lucruri comune, pămîntești, despre dînsul, căci îl iubesc. E un zeu.

CEZAR: E un mare căpitan de călărași și mai iute de picior decît toți romanii.

CLEOPATRA: Care-i numele lui adevărat?

CEZAR: *(mirat, căci nu mai înțelege)*: Numele lui adevărat?

CLEOPATRA: Da, eu îi zic Horus[1], căci Horus este cel mai frumos dintre zeii noștri. Dar vreau să-i știu numele cel adevărat.

CEZAR: Îl cheamă Marc Antoniu.

CLEOPATRA *(pe un ton modulat)*: Marc Antoniu, Marc Antoniu, Marc Antoniu! Ce nume frumos! *(Își aruncă brațele după gîtul lui Cezar.)* Cît te iubesc pentru că l-ai trimis să-l ajute pe tata! L-ai iubit pe tatăl meu mult?

CEZAR: Nu, copila mea. Așa cum ziceai, tatăl tău nu muncea niciodată, eu, dimpotrivă, muncesc tot timpul. Astfel, cînd și-a pierdut coroana, a fost nevoit să-mi făgăduiască 16.000 de talanți ca să i-o dau înapoi.

CLEOPATRA: Ți i-a plătit vreodată?

CEZAR: Nu în întregime.

CLEOPATRA: A avut dreptate. Prețul era prea mare. Lumea întreagă nu face 16.000 de talanți.

CEZAR: Poate că ai dreptate, Cleopatra. Egiptenii, cei care muncesc din greu, au plătit tot ce le-a putut el stoarce. Mi se datorează un rest. Cum, după toate probabilitățile, nu-l voi mai obține, trebuie să mă apuc îndată de lucru. Așa că mai du-te nițel de aici și trimite-mi secretarul.

CLEOPATRA *(ademenitoare)*: Nu! Vreau să rămîn aici și să te aud vorbindu-mi despre Marc Antoniu.

CEZAR: Dar dacă nu mă apuc de treabă, Pothinus și toți ceilalți ne vor tăia legăturile cu portul, și atunci calea spre Roma va fi închisă.

CLEOPATRA: Nu face nimic. Nu vreau să te întorci la Roma.

---

[1] Zeul soarelui și în special al luminii la egipteni.

CEZAR: Dar doreşti ca Marc Antoniu să-ţi vină de acolo, nu?

CLEOPATRA *(ridicîndu-se)*: Oh, da, da, desigur. Am uitat. Atunci, apucă-te repede de lucru, Cezar, şi păstrează liberă calea spre mare pentru Marc Antoniu al meu. *(Iese în goană prin loggia, sărutîndu-şi mîna, ca şi cum l-ar săruta pe Marc Antoniu peste mare.)*

CEZAR *(se îndreaptă repede din mijlocul sălii spre treptele loggiei)*: Ei, Britannus! *(Tresare, văzînd intrînd un soldat roman rănit, care rămîne în capul scărilor.)* Ce s-a întîmplat?

SOLDATUL *(arătîndu-şi capul bandajat)*: Asta s-a întîmplat, şi doi camarazi ai mei ucişi în piaţă.

CEZAR *(calm, dar foarte atent)*: Dar de ce?

SOLDATUL: A sosit o armată în Alexandria, care pretinde a fi armată romană.

CEZAR: Da, armată romană de ocupaţie. Ei, şi apoi?

SOLDATUL: Comandată de unul Achillas.

CEZAR: Ei, da.

SOLDATUL: Cînd armata a intrat pe porţile cetăţii, populaţia s-a ridicat împotriva noastră. Mă aflam în piaţă cu doi camarazi cînd am auzit vestea. Ne-au căzut în spate. Am reuşit să mă strecor printre ei, şi iată-mă aici.

CEZAR: Bine, mă bucur că ai scăpat cu viaţă. *(Rufio intră grăbit în loggia, trece prin spatele soldatului, pentru a privi printr-o arcadă, jos, la chei.)* Rufio, sîntem impresuraţi.

RUFIO: Cum? Aşa de repede?

CEZAR: Acum sau mîine, ce importanţă are? Vom fi asediaţi. *(Britannus intră în goană.)*

BRITANNUS: Cezar...

CEZAR *(luîndu-i-o înainte)*: Da, ştiu! *(Rufio şi Britannus coboară din loggia în sală, în timp ce Cezar rămîne o clipă lîngă scări, pentru a spune soldatului:)* Camarade, du-le vorbă să se întoarcă pe coastă şi să rămînă lîngă corăbii. Îngrijeşte-ţi rana. Du-te. *(Soldatul iese repede, Cezar vine în mijlocul sălii, între Rufio şi Britannus.)* Rufio, avem cîteva corăbii în portul de apus. Dă-le foc.

RUFIO *(privindu-l cu uimire)*: Să le ard?

CEAZR: Ia corăbiile ce le avem în portul de răsărit şi cucereşte imediat Pharos, insula aceea pe care se află farul. Lasă jumătate din oamenii noştri să apere coasta şi cheiul din faţa palatului! Aceasta-i calea spre casă.

RUFIO *(dezaprobîndu-l)*: Ai de gînd să renunţăm la cetate?

CEZAR: Cetatea nu am cucerit-o. Avem doar palatul şi... ce este clădirea de alăturea?

RUFIO: Teatrul.

CEZAR: Vom avea şi această clădire, de asemenea, căci de acolo se poate stăpîni ţărmul; cît despre rest, Egiptul al egiptenilor!

RUFIO: Bănuiesc că ştii mai bine ce trebuie să se facă. Mai ai vreun ordin?

CEZAR: Asta-i tot. Nu s-a dat încă foc la corăbii?

RUFIO: Fii liniştit, nu voi pierde timpul. *(Iese în fugă.)*

BRITANNUS: Pothinus cere să-ţi vorbească. După părerea mea, ar trebui învăţat minte. E atît de necuviincios.

CEZAR: Unde e?

BRITANNUS: Aşteaptă afară.

CEZAR: Ei, să intre.

(Pothinus apare în loggia, cu un aer semeţ, şi coboară, ajungînd în stînga lui Cezar.)

CEZAR: Ei, ce este, Pothinus?

POTHINUS: Ţi-am adus ultimatumul nostru, Cezar.

CEZAR: Ultimatum? Uşa era deschisă, ar fi trebuit să ieşi înainte de a ne declara război. Acum eşti prizonierul meu. *(Se duce spre jilț și își desface toga.)*

POTHINUS *(sfidător)*: Eu, prizonierul tău? Nu ştii oare că te afli în Alexandria şi că regele Ptolomeu, cu o armată întrecînd mica ta trupă cu o sută la unul, stăpîneşte Alexandria?

CEZAR *(își scoate cu nepăsare toga și o aruncă pe scaun)*: Ei bine, prietene, ieşi dacă mai poţi şi mai ales nu uita să le spui tovarăşilor tăi să nu mai omoare romani în piaţă, căci altfel, soldaţii mei, care nu împărtăşesc vestita-mi clemenţă, s-ar putea să te omoare. Britannus, transmite ordinul meu gărzii şi dă-mi armura. *(Britannus iese în grabă. Intră Rufio.)* Ei?...

RUFIO *(din loggia, arătînd cu mîna un nor de fum ridicîndu-se deasupra portului)*: Priveşte! *(Pothinus urcă în grabă scările, pentru a privi afară.)*

CEZAR: Cum? Chiar în flăcări? Aşa de repede? Nu-i cu putinţă!

RUFIO: Ba da. Cinci corăbii mari, fiecare cu cîte o barcă cu ulei, alăturea. Dar nu-i isprava mea. Egiptenii m-au scutit de această grijă. Au capturat portul de apus.

CEZAR *(îngrijorat)*: Dar portul de la răsărit? Farul, Rufio?

RUFIO *(ca și cum ar fi îmboldit deodată să se poarte rău cu cineva, se îndreaptă spre Cezar, certîndu-l)*: Crezi că pot îmbarca o legiune în cinci minute? Prima cohortă se şi află pe ţărm. Mai mult decît atît nu s-a putut face. Dacă vrei să meargă lucrurile mai repede, n-ai decît să vii cu noi şi să le orînduieşti singur.

CEZAR *(potolindu-l)*: Bine, bine! Răbdare, Rufio, răbdare.

RUFIO: Răbdare! Cine este nerăbdător: eu, sau tu? Aş fi oare aici dacă nu i-aş putea supraveghea din acest balcon?

CEZAR: Iartă-mă, Rufio, şi *(cu îngrijorare)* zoreşte-i...

(Este întrerupt de un strigăt, ce pare a fi al unui om bătrîn la mare ananghie. Strigătul se apropie repede, și Theodotus năvălește înăuntru, trăgîndu-se de păr și văicărindu-se. Rufio se dă înapoi pentru a-l privi, uimit de starea în care se află.)

THEODOTUS *(pe scări, cu brațele ridicate în sus)*: Oh, grozăvie, grozăvie de neînchipuit! Ajutor, ajutor!

RUFIO: Ce s-a întîmplat?

CEZAR *(încruntîndu-se)*: Cine a fost ucis?

THEODOTUS: Ucis? Mai rău decît moartea a zece mii de oameni! O pierdere de nereparat pentru omenire!

RUFIO: Ce s-a întîmplat, omule?

THEODOTUS *(coborînd în fugă între ei)*: Focul s-a întins de la corăbiile voastre. Prima din cele şapte minuni ale lumii piere acum. Biblioteca din Alexandria este în flăcări!

RUFIO: He! *(Ușurat, se urcă din nou în loggia, pentru a urmări pregătirile de pe țărm.)*

CEZAR: Asta-i tot?

THEODOTUS *(căruia nu-i vine să-și creadă ochilor)*: „Asta-i tot?"! Cum, Cezar, vrei să rămîi în ochii posterităţii ca un soldat sălbatic, prea neştiutor pentru a cunoaşte valoarea cărţilor?

CEZAR: Theodotus, eu însumi sînt scriitor, dar ţi-o spun că-i mult mai bine ca egiptenii să-şi tră-

iască viaţa lor decît să şi-o viseze cu ajutorul cărţilor.

THEODOTUS *(îngenunchează, plin de o sinceră emoţie de cărturar, dovedind pasiunea pedantului):* Cezar, o dată la zece generaţii lumea dobîndeşte o carte nemuritoare.

CEZAR *(neînduplecat):* Care, dacă nu măguleşte omenirea, este arsă.

THEODOTUS: Dacă n-ar fi istoria, moartea te-ar aşeza alături de cel din urmă soldat al tău.

CEZAR: Moartea o va face, în orice caz. Nici nu doresc un mormînt mai bun.

THEODOTUS: Ceea ce arde acolo sînt amintirile omenirii.

CEZAR: Amintiri ruşinoase. Lasă-le să ardă.

THEODOTUS *(cu vehemenţă):* Vrei să distrugi trecutul?

CEZAR: Da, şi din ruinele lui voi clădi viitorul. *(În disperarea sa, Theodotus se bate cu pumnii în cap.)* Ia aminte, Theodotus, tu, dascăl al regilor, tu, care n-ai preţuit capul lui Pompei mai mult decît un cioban ce preţuieşte o ceapă degerată şi care acum îngenunchezi aici, cu lacrimi în ochii-ţi bătrîni, pentru a mă îndupleca să salvez nişte pergamente mîzgălite cu tot soiul de nerozii. În clipa aceasta nu am de unde să-ţi dau măcar un singur om sau o căldare de apă, dar eşti liber să ieşi din palat. Mai bine repede-te la Achillas şi cere-i legiunile lui ca să stingă flăcările. Du-te.

POTHINUS *(cu tîlc):* Înţelege, Theodotus, eu rămîn prizonier aici.

THEODOTUS: Prizonier?

CEZAR: Cum de-ţi pierzi vremea cu vorba, în timp ce memoria omenirii se mistuie în flăcări? *(Strigînd prin loggia:)* Hei, voi de acolo! Lăsaţi-l pe Theodotus să iasă! *(Către Theodotus:)* Şi acum, pleacă!

THEODOTUS *(către Pothinus):* Trebuie să mă duc să salvez biblioteca. *(Iese grăbit.)*

CEZAR: Pothinus, urmează-l pînă la poartă şi roagă-l, pentru binele dumitale, să ceară poporului să nu-mi mai omoare soldaţii.

POTHINUS: Vei plăti scump viaţa-mi, Cezar, dacă mi-o vei lua! *(Iese după Theodotus.)*

(Rufio, preocupat cu urmărirea operaţiunilor de îmbarcare, nu este atent la plecarea celor doi egipteni.)

RUFIO *(strigînd din loggia spre coastă):* E gata totul acolo?

UN CENTURION *(răspunzînd de jos):* Totu-i gata! Îl aşteptăm pe Cezar.

CEZAR: Spune-le că Cezar vine îndată... Nemernicii! *(Strigînd:)* Britannicus! *(Această umflare a numelui secretarului său este una dintre glumele favorite ale lui Cezar. Mai tîrziu, această denumire va avea să însemne, în mod serios şi oficial, cuceritorul Britaniei.)*

RUFIO *(strigînd jos):* Împingeţi toate corăbiile, în afară de cea lungă. Rămîneţi în preajma ei, să se îmbarce garda lui Cezar. *(Părăseşte balconul şi coboară în sală.)* Unde-s cei doi egipteni? Încă o dovadă a clemenţei tale, Cezar? I-ai lăsat să plece?

CEZAR *(rîzînd):* L-am lăsat pe Theodotus să se ducă să salveze biblioteca. Trebuie, doar, să respectăm literatura, Rufio.

RUFIO *(furios):* Nebunie după nebunie! Îmi vine să cred că, dacă ai putea, ai învia pe toţi morţii din Spania, Galia şi Thesalia, numai ca să avem iarăşi de luptat cu ei.

CEZAR: Zeii n-ar distruge lumea dacă nu s-ar gîndi decît să aibă pace anul viitor? *(Rufio, nemaiputînd răbda, pleacă furios, dar Cezar îl apucă de mînecă și îi șoptește, plin de șiretenie, la ureche:)* Apoi, nu uita, prietene, că pentru fiecare egiptean pe care-l ținem în temniță este nevoie de doi soldați romani ca să-l păzească. Ei, ce zici?

RUFIO: Ar fi trebuit să-mi dau seama că dedesubtul frumoaselor tale vorbe se ascunde o șiretenie de vulpe.

(Posomorît, se îndepărtează de Cezar, ridicînd din umeri, se duce în balcon, pentru a mai arunca o privire la pregătiri, și în cele din urmă pleacă.)

CEZAR: Ce face Britannus? A adormit? L-am trimis de o oră să-mi aducă armura. *(Strigînd:)* Britannicus, ei, tu, insular britanic, Britannicus!

(Cleopatra dă buzna în loggia, aducînd sabia și coiful lui Cezar, pe care le-a smuls de la Britannus, care o urmează cu platoșa. Amîndoi coboară din balcon spre Cezar — ea la stînga, Britannus la dreapta lui.)

CLEOPATRA: Te voi echipa chiar eu, Cezar. Stai jos. *(El o ascultă.)* Coifurile astea romane vin bine. *(Îi ia cununa.)* Oh! *(Ea izbucnește în rîs.)*

CEZAR: De ce rîzi?

CLEOPATRA: Ești chel!

CEZAR *(aproape plictisit)*: Cleopatra! *(Se ridică pentru a-l lăsa pe Britannus să-i pună platoșa.)*

CLEOPATRA: Va să zică, de aceea purtai cununa, ca să-ți ascunzi chelia?

BRITANNUS: Taci, egipteanco! Sînt laurii pe care-i poartă cuceritorii! *(Îi prinde armura.)*

CLEOPATRA: Taci, insularule! *(Către Cezar:)* Trebuie să te freci pe cap cu rom tare, Cezar. Așa are să-ți crească părul.

CEZAR *(strîmbîndu-se)*: Cleopatra, ți-ar plăcea să ți se amintească mereu că ești prea tînără?

CLEOPATRA *(strîmbîndu-se)*: Te cred că nu!

CEZAR *(așezîndu-se și întinzînd picioarele, pentru ca Britannus, care între timp îngenuncheasе, să-i prindă knimidele)*: Tot așa, nici mie nu-mi place a mi se aminti că sînt la mijlocul vieții. Lasă-mă să-ți dau zece din anii ce-i am de prisos. Așa, ai avea douăzeci și șase de ani, iar mie mi-ar rămîne numai ... dar n-are nici o importanță. Facem tîrgul?

CLEOPATRA: Bine! Nu uita, am douăzeci și șase de ani! *(Ea îi pune coiful.)* Ah! Ce drăguț ești! Acum nu pari a avea mai mult de cincizeci de ani!

BRITANNUS *(privind-o cu severitate)*: Nu se vorbește astfel lui Cezar.

CLEOPATRA: E adevărat că atunci cînd Cezar te-a prins în insula aceea erai vopsit peste tot cu albastru?

BRITANNUS: Albastrul este culoarea ce o poartă toți britanicii respectabili. În război ne vopsim trupurile cu albastru, așa încît, chiar dacă dușmanii ne despoaie sau ne iau viețile, ei nu ne pot răpi respectabilitatea. *(Se ridică.)*

CLEOPATRA *(ținînd sabia lui Cezar)*: Lasă-mă să-ți prind eu sabia. Acum arăți minunat. Ți-au făcut vreo statuie la Roma?

CEZAR: Da, mai multe.

CLEOPATRA: Trebuie să trimiți după una, să mi-o aducă mie.

RUFIO *(întorcîndu-se în loggia, nerăbdător ca înainte)*: Ei, Cezar, ai terminat cu vorba? De

îndată ce vei pune piciorul pe punte, oamenii noştri vor putea porni şi ei. Corăbiile se vor lua la întrecere, care să ajungă mai înainte la far.

CEZAR *(trăgînd sabia din teacă, pentru a-i încerca tăişul)*: E bine ascuţită, Britannicus. La Farsala era tocită ca cercurile butoiului. Azi ar putea despica în două şi firul de păr al unui egiptean. Am ascuţit-o chiar eu însumi.

CLEOPATRA *(înspăimîntată, aruncîndu-şi deodată braţele în jurul gîtului lui Cezar)*: Ah, dar n-ai de gînd să pleci cu adevărat la luptă, ca să te omoare...

CEZAR: Nu, Cleopatra. Nimeni nu se duce la luptă ca să fie omorît.

CLEOPATRA: Da, dar sînt omorîţi. Soţul surorii mele a fost ucis în luptă. Nu trebuie să te duci. Lasă-l pe el să se ducă. *(Arată spre Rufio. Ceilalţi rîd de ea.)* Oh! te rog, te rog, nu te duce. Ce se întîmplă cu mine dacă nu te mai întorci?

CEZAR *(cu un aer grav)*: Ţi-e frică?

CLEOPATRA *(dînd îndărăt)*: Nu.

CEZAR *(cu un aer autoritar şi un ton liniştit)*: Du-te în balcon, şi de acolo ne vei vedea cucerind insula Pharos. Trebuie să te deprinzi a privi cum se desfăşoară luptele. Du-te! *(Întristată, ascultă, ducîndu-se în balcon, de unde priveşte în jos.)* Bine, foarte bine. Acum, Rufio, să plecăm.

CLEOPATRA *(bătînd deodată din palme)*: Oh! Nu mai poţi pleca!

CEZAR: De ce? Ce s-a întîmplat?

CLEOPATRA: O mulţime de soldaţi... Acolo... *(arătînd spre mare în stînga)* ... scot apa cu găleţile.

RUFIO *(grăbindu-se să privească)*: I-adevărat! Armata egipteană. Se năpustesc ca lăcustele la marginea malului, în portul din vest. *(Deodată, înfuriat, se întoarce cu paşi mari spre Cezar.)* Iată urmarea blestematei tale clemenţe, Cezar. Theodotus i-a adus!

CEZAR *(încîntat de iscusinţa sa)*: Tocmai asta am urmărit, Rufio. Au venit să stingă focul. Biblioteca le va da de lucru, în timp ce noi vom cuceri farul. *(Iese sprinten prin loggia, urmat de Britannus.)*

RUFIO *(cu dezgust)*: Încă o şiretenie. Ah! *(Iese în grabă. Strigătele soldaţilor vestesc sosirea lui Cezar jos, între ei.)*

UN CENTURION *(de jos)*: Toţi pe punte! Faceţi loc! *(Încă un strigăt.)*

CLEOPATRA *(fluturîndu-şi vălul prin arcada loggiei)*: La revedere, la revedere, dragul meu Cezar. Să te întorci teafăr. La revedere!

ACTUL III

Marginea cheiului, în fața palatului, de unde se vede spre vest, dincolo de portul de răsărit al Alexandriei, insula Pharos, la capătul căreia se află faimosul far, așezat pe un dig îngust, legat de insulă. Farul este un gigantic turn pătrat, din marmură albă, ce se micșorează cu fiecare etaj spre vîrf, unde se află o lumină. Insula este legată de uscat prin Heptastadium, un dig mare, de opt kilometri în lungime, înconjurînd portul la sud.

La mijlocul cheiului, o santinelă romană stă de veghe, ținînd un pilum și privind spre far cu atenție încordată, avînd mîna stîngă streașină la ochi. Pilum este o suliță mare de lemn, lungă cam de un metru și jumătate și avînd un capăt de fier. Santinela este atît de preocupată, încît nu observă că de partea de nord a cheiului se apropie patru hamali egipteni, purtînd covoare făcute sul, precedați de Ftatateeta și de Apollodor Sicilianul. Acesta este un tînăr strălucitor, în vîrstă cam de douăzeci și patru de ani, chipeș și atrăgător, îmbrăcat cu un căutat gust estetic, în cele mai delicate tonuri purpurii și cenușii, cu podoabe de bronz și argint oxidat și cu giuvaeruri de jad și agată. Sabia lui, făurită cu tot atîta grijă ca și o cruce medievală, are o lamă albăstruie, ce se întrezărește prin teaca lucrată în filigran și cu fîșii de piele roșie. Hamalii, conduși de Ftatateeta, trec de-a lungul cheiului, prin spatele santinelei, spre treptele

palatului, unde își lasă baloturile, cinchindu-se apoi jos. Apollodor nu îi urmează, ci se oprește, amuzat de încordarea santinelei.

APOLLODOR *(strigînd santinelei)*: Cine-i acolo, hei?

SANTINELA *(tresărind și întorcîndu-se cu pilumul, gata de atac. Astfel, vedem că cel care stătea de strajă este un tînăr, cu chip de om bătrîn și conștiincios, mic de statură și slăbuț, cu păr bălai)*: Stai! Cine ești?

APOLLODOR: Sînt Apollodor Sicilianul. Ce-i cu tine? La ce visezi? După ce am străbătut șirurile de soldați dincolo de teatru, am trecut cu caravana mea pe lîngă trei santinele. Toate trei priveau la far cu atîta încordare, încît nici una nu m-a întrebat parola. Asta-i disciplina romană?

SANTINELA: Nu sîntem aici pentru a păzi uscatul, ci marea. Cezar a debarcat chiar acum pe insula Pharos. *(Uitîndu-se la Ftatateeta.)* Ce ai acolo? Ceva olărie egipteană?

FTATATEETA: Apollodor, muștruluiește cum se cuvine pe jigodia de roman. Spune-i să-și țină gura în fața Ftatateetei, stăpîna curții regale.

APOLLODOR: Prietene, ia aminte că te afli în fața unei înalte doamne, pe care Cezar o vede cu ochi buni.

SANTINELA *(rămînînd neimpresionată)*: Ce-i cu marfa asta?

APOLLODOR: Covoare pentru palatul reginei. Le-am ales dintre cele mai frumoase din lume, iar regina va alege pe cele mai frumoase dintre cele alese de mine.

SANTINELA: Așadar, ești negustor de covoare?

APOLLODOR *(jignit)*: Prietene, sînt patrician.

SANTINELA: Patrician! Un patrician care ţine prăvălie în loc să fi îmbrăţişat cariera armelor!

APOLLODOR: Nu am nici o prăvălie, ci un templu al artelor. Sînt un adorator al frumuseţii. Chemarea mea este de a alege lucruri frumoase pentru reginele frumoase. Deviza mea este: „Artă pentru artă".

SANTINELA: Nu-i asta parola.

APOLLODOR: Este o parolă universală.

SANTINELA: Nu mă pricep la parolele universale. Mie să-mi dai parola zilei de azi, ori de nu, du-te înapoi la prăvălia dumitale.

(Ftatateeta, auzind tonul potrivnic al santinelei, se furişează spre marginea cheiului şi, cu paşi de panteră, ajunge în spatele santinelei.)

APOLLODOR: Şi dacă n-aş face nici una, nici alta?...

SANTINELA: Atunci, te străpung cu acest pilum!

APOLLODOR: După voia dumitale, prietene. *(Scoate sabia şi se pregăteşte de atac, cu o graţie domoală.)*

FTATATEETA *(pe neaşteptate, apucînd din spate braţul santinelei)*: Împlîntă-ţi cuţitul în beregata jigodiei, Apollodor! *(Apollodor, plin de cavalerism, clatină din cap, rîzînd, apoi se îndepărtează de santinelă, apropiindu-se de palat, şi lasă în jos vîrful sabiei.)*

SANTINELA *(zbătîndu-se în zadar)*: Fire-ai afurisită să fii! Dă-mi drumul, muiere! Hei, ajutor!

FTATATEETA *(ridicîndu-l în sus)*: Înjunghie tîrîtura asta romană! Străpunge-o cu sabia! *(Din partea de nord a cheiului, vin în goană un centurion şi doi soldaţi romani. Îşi salvează camaradul, dînd-o în lături pe Ftatateeta, care se roteşte, ameţită, în stînga santinelei.)*

CENTURIONUL *(un urîcios bărbat cam de cincizeci de ani, tăios la vorbă şi în purtări, cu un băţ de viţă-de-vie în mînă)*: Ce-i? Ce s-a întîmplat?

FTATATEETA *(către Apollodor)*: De ce nu l-ai înjunghiat? Ai avut tot timpul.

APOLLODOR: Centurion! Sînt aici din ordinul reginei, pentru...

CENTURIONUL *(întrerupîndu-l)*: Regina! Da, da! *(Către santinelă:)* Lasă-l să treacă. Lasă-i pe toţi aceşti oameni veniţi de la bazar să se ducă la regină, cu mărfurile lor. Dar băgaţi de seamă! Să nu lăsaţi pe nimeni să iasă, nici chiar pe regină.

SANTINELA: Primejdioasă mai e muierea asta bătrînă! Are putere cît trei bărbaţi. Îi cerea neguţătorului să mă înjunghie.

APOLLODOR: Centurion! Nu sînt neguţător, ci patrician şi iubitor de artă.

CENTURIONUL: Ţi-e nevastă muierea asta?

APOLLODOR *(îngrozit)*: Nu, nu! *(Corectîndu-se apoi cu politeţe:)* Nu pentru că doamna n-ar fi, în felul ei, o persoană interesantă. *(Cu emfază:)* Dar nu-mi este soţie.

FTATATEETA *(către centurion)*: Romane, sînt Ftatateeta, stăpîna casei regale.

CENTURIONUL: Să nu mai pui mîna, cucoană, pe oamenii noştri, căci de nu, de-ai fi tare şi cît zece bărbaţi, te pomeneşti jos în apele portului! *(Către oamenii săi:)* La posturi, înainte... marş! *(Se reîntoarce cu oamenii săi pe drumul pe care au venit.)*

FTATATEETA *(privindu-l cu un aer răutăcios cum se îndepărtează)*: Vom vedea noi pe cine iubeşte mai mult Isis[1]: pe slujnica ei Ftatateeta, sau pe jigodia de roman?

SANTINELA *(către Apollodor, arătînd cu pilumul spre palat)*: Treci, dar păstrează distanţa!

[1] În vechiul Egipt, zeiţa medicinei, a căsătoriei, a agriculturii etc.

(Intorcîndu-se la Ftatateeta:) Apropie-te numai cîțiva pași de mine, babornița crocodililor, și îți străpung falca!

CLEOPATRA *(strigînd din palat)*: Ftatateeta! Ftatateeta!

FTATATEETA *(privește în sus, scandalizată)*: Pleacă de la fereastră! Pleacă de la fereastră! Nu vezi că sînt bărbați aici?

CLEOPATRA: Cobor și eu.

FTATATEETA *(tulburată)*: Nu, nu. Ce ți se mai năzare? Ah, zeilor mari, zeilor! Apollodor! Spune-le oamenilor dumitale să ridice baloturile și să intrăm repede în palat.

APOLLODOR: Ascultați poruncile stăpînei curții regale.

FTATATEETA *(cu nerăbdare, în timp ce hamalii se apleacă să ridice baloturile)*: Repede, repede! Va fi aici într-o clipă. *(Cleopatra vine din palat și aleargă de-a curmezișul cheiului spre Ftatateeta.)* Blestemată fie ziua în care m-am născut!

CLEOPATRA *(cu nerăbdare)*: Ftatateeta, mi-a venit un gînd: vreau îndată o luntre.

FTATATEETA: O luntre! Nu, nu, nu se poate. Apollodor, vorbește-i reginei.

APOLLODOR *(curtenitor)*: Frumoasă regină! Sînt Apollodor Sicilianul, al vostru preaplecat slujitor din bazar. V-am adus trei dintre cele mai frumoase covoare persane din lume pentru a alege dintre ele.

CLEOPATRA: Azi n-am timp de covoare. Faceți-mi rost de o luntre.

FTATATEETA: Ce hachițe mai sînt și astea? Știi doar foarte bine că nu poți merge pe apă decît în luntrea regală.

APOLLODOR: Ftatateeta, regalitatea nu stă în luntre, ci în ființa reginei! *(Către Cleopatra:)* E

de ajuns ca picioarele maiestății-voastre să atingă scîndurile celei mai umile bărci din port, și aceasta va deveni o luntre regală. *(Se întoarce înspre port și strigă în direcția mării:)* Hei, tu, luntrașule! Vino pînă la scări!

CLEOPATRA: Apollodor, ești cel mai desăvîrșit dintre cavalerii mei. Voi cumpăra întotdeauna covoare de la tine. *(Apollodor se înclină, plin de bucurie. Se zărește o vîslă deasupra cheiului, apoi luntrașul, cu vîsla în mînă, urcă scările țărmului prin dreapta santinelei. Este un băiat vioi, cu un cap rotund ca o ghiulea. E foarte pîrlit de soare, încît pare aproape negru. Zîmbitor, se oprește în vîrful scărilor și așteaptă.)* Știi să vîslești, Apollodor?

APOLLODOR: Vîslele mele vor fi aripile maiestății-voastre. Încotro trebuie să vîslesc, regina mea?

CLEOPATRA: La far. Hai! *(Se îndreaptă spre scări.)*

SANTINELA *(oprind-o cu pilumul)*: Stai! Pe aicea nu se trece!

CLEOPATRA *(înroșindu-se de mînie)*: Cum îndrăznești? Nu știi oare că sînt regina?

SANTINELA: Am ordine pe care trebuie să le îndeplinesc! Nu poți trece mai departe.

CLEOPATRA: Îl voi face pe Cezar să te ucidă dacă nu mă asculți.

SANTINELA: Mă va pedepsi și mai rău dacă nu ascult pe ofițerul meu. Înapoi!

CLEOPATRA: Ftatateeta! Strînge-l de gît, strînge-l de gît!

SANTINELA *(alarmată, privește cu teamă pe Ftatateeta, învîrtind în mînă pilumul)*: Pleacă de aici!

CLEOPATRA *(fugind spre Apollodor)*: Apollodor! Cheamă-ți sclavii în ajutor.

APOLLODOR: Nu-i nevoie de ajutorul lor, domniță!... *(Își scoate sabia.)* Acum, oșteanule, alege-ți arma cu care să te aperi. Vrei să lupți cu sabia, sau cu pilumul împotriva săbiei mele?

SANTINELA: Un roman contra unui sicilian, fire-ai afurisit să fii! Te învăț eu minte! *(Aruncă cu pilumul în Apollodor, care, cu multă dibăcie, se lasă într-un genunchi. Sulița trece pe deasupra capului său și cade, fără a-l vătăma, ceva mai departe. Cu un strigăt de triumf, Apollodor se ridică și atacă santinela, care își scoate sabia pentru a se apăra, strigînd:)* Hei, voi de acolo, gardă, ajutor!

Cleopatra, pe jumătate speriată, pe jumătate încîntată, se refugiază lîngă palat, unde hamalii se cinchesc jos, printre baloturi. Speriat, luntrașul coboară repede pe scări, pentru a scăpa de primejdie. I se zărește capul deasupra cheiului, tocmai atît ca el să poată urmări lupta. Santinelei îi este teamă ca Ftatateeta să nu-l atace pe la spate, ceea ce îl pune într-o stare de inferioritate. Dibăcia lui de a mînui sabia este greu pusă la încercare, deoarece din timp în timp, pe cînd luptă cu Apollodor, trebuie să amenințe pe Ftatateeta cu sabia, pentru a o ține la distanță, ca să nu-l atace și ea. Între timp, sosește Centurionul, cu mai mulți soldați. Văzînd aceasta, Apollodor se dă îndărăt, lîngă Cleopatra.

CENTURIONUL *(la dreapta santinelei)*: Ce mai este acum?

SANTINELA *(suspinînd)*: Aș fi putut să mă descurc foarte bine și singur, dacă n-ar fi fost babornița. Luați-o de aici! E tot ajutorul de care am nevoie.

CENTURIONUL: Raportează-mi, oșteanule, ce s-a întîmplat?

FTATATEETA: Centurion! A vrut să ucidă pe regină.

SANTINELA *(brusc)*: Aș fi făcut-o mai degrabă decît să o las să treacă. Voia să plece cu luntrea la far, așa zicea. Am oprit-o, după cum mi s-a dat ordin. Și atunci ea l-a pus pe flăcăul acesta să tabere pe mine. *(Se duce să-și ridice pilumul și apoi revine la locul său.)*

CENTURIONUL *(întorcîndu-se spre Cleopatra)*: Cleopatra, îmi pare rău că nu pot să vă fiu pe plac, dar fără ordinul special al lui Cezar nu îndrăznim să vă lăsăm să treceți dincolo de liniile romane.

APOLLODOR: Ei bine, Centurion, dar farul nu este oare înăuntrul liniilor romane, de cînd Cezar a debarcat acolo?

CLEOPATRA: Da, așa e! Răspunde, dacă-ți dă mîna!

CENTURIONUL *(către Apollodor)*: Cît despre dumneata, ar trebui să mulțumești zeilor că nu ești răstignit cu pilumul pe poarta palatului, ca pedeapsă pentru a te fi amestecat în treburi care nu te privesc.

APOLLODOR *(cu politețe)*: Prietene, nu m-am născut pentru a fi ucis cu o armă atît de urîtă! Cînd voi cădea, va fi *(ridicînd sabia)* de pe urma acestei albe regine a armelor, singura armă potrivită pentru un artist. Iar acum, de vreme ce ești convins că nu dorim să trecem dincolo de linii, îngăduie-mi să termin de ucis pe această santinelă și apoi să plec cu regina.

CENTURIONUL *(în timp ce santinela își arată necazul)*: Pace vouă! Cleopatra! Trebuie să ascult de ordinele ce le-am primit, și nu de vorbele iscusite ale sicilianului. Trebuie să te retragi în palat și să cercetezi acolo covoarele.

CLEOPATRA *(făcînd nazuri):* Nu vreau. Sînt regină. Cezar nu-mi vorbeşte aşa. Oare centurionii lui Cezar au luat obiceiurile rîndaşilor?

CENTURIONUL *(cu un aer posomorît):* Nu-mi fac decît datoria. Restul nu mă interesează.

APOLLODOR: Maiestate! Cînd un prostănac îndeplineşte un lucru de care îi este ruşine, întotdeauna pretinde că nu-şi face decît datoria.

CENTURIONUL *(mîhnit):* Apollodor!...

APOLLODOR *(întrerupîndu-l cu o eleganţă dispreţuitoare):* Sînt gata să mă răscumpăr pentru această ocară, cu sabia, la timpul şi locul potrivit. Cine zice artist, zice duelist. *(Către Cleopatra:)* Ascultă-mi sfatul, stea a răsăritului. Atît timp cît aceşti soldaţi nu primesc ordin chiar de la Cezar însuşi, eşti prizonieră. Îngăduie-mi să mă duc la el, cu o solie din parte-ţi şi cu un dar, şi, înainte ca soarele să fi străbătut jumătate din calea ce o are ca să se arunce în braţele mării, îţi voi aduce ordinul de eliberare de la Cezar.

CENTURIONUL *(batjocoritor):* Şi, fără îndoială, regina va plăti darul.

APOLLODOR: Centurion! Află că regina va avea un dar de la mine, fără a-l plăti. Ca un tribut necerut al gustului sicilian închinat frumuseţii egiptene, îi voi oferi cel mai frumos dintre covoare pentru a-l dărui lui Cezar.

CLEOPATRA *(cu un aer triumfător, adresîndu-se Centurionului):* Ei bine, vezi singur acum cît eşti de grosolan şi de neştiutor!

CENTURIONUL *(tăios):* Bine, bine... Un nebun nu face multă vreme casă bună cu lucrurile sale. *(Se întoarce spre oamenii săi.)* Încă doi oşteni la postul acesta! Aveţi grijă ca nimeni să nu părăsească palatul, în afară de acest om, cu marfa lui. Dacă mai scoate din nou sabia înăuntrul liniilor, ucideţi-l! La posturi, înainte... marş!

(Pleacă, lăsînd încă două santinele pe lîngă cealaltă.)

APOLLODOR *(cu un aer prietenos şi politicos):* Prieteni, haideţi să intrăm în palat şi să înecăm cearta noastră într-un ulcior cu vin. *(Scoate punga şi lasă să se audă zăngănitul banilor.)* Ştiţi, regina are daruri pentru voi toţi.

SANTINELA *(cu un aer morocănos):* Ai auzit ordinele pe care le avem. Vezi-ţi de treabă.

PRIMUL AJUTOR: Da, ar trebui să o ştii mai bine. Ia-o din loc.

AL DOILEA AJUTOR *(privind cu jind la pungă — această santinelă are un nas coroiat şi nu seamănă cu camaradul său, care este rotofei la faţă):* Nu pune la chinuri pe cei slabi din fire.

APOLLODOR *(către Cleopatra):* Regină a reginelor! Centurionul este pe aproape, iar soldatul roman este incoruptibil cîtă vreme îl vede ofiţerul său. Trebuie să-i duc solia ta lui Cezar.

CLEOPATRA *(care pînă atunci rămăsese meditînd printre covoare):* Sînt foarte grele covoarele acestea?

APOLLODOR: Nu are nici o importanţă cît sînt de grele. Avem destui hamali.

CLEOPATRA: Cum cară ei covoarele în luntre? Le aruncă jos?

APOLLODOR: În luntrile mai mici nu le aruncă, căci s-ar putea să le scufunde.

CLEOPATRA: Va să zică, într-una ca a acestui luntraş nu le aruncă? *(Arată spre barcagiu.)*

APOLLODOR: Nu. Aceasta-i prea mică.

CLEOPATRA: Poţi să-i duci un covor lui Cezar în această luntre, dacă îi trimit unul?

APOLLODOR: Sigur.

CLEOPATRA: Și vei porunci hamalilor să ducă ușurel covorul pe scări și să aibă mare grijă de el?

APOLLODOR: Puteți avea toată încrederea în mine.

CLEOPATRA: Vei avea mare, mare grijă?

APOLLODOR: Mai mult decît de trupul meu.

CLEOPATRA: Făgăduiește-mi că nu vei lăsa hamalii să scape covorul sau să-l arunce de sus.

APOLLODOR: Regină, puneți cel mai gingaș vas de sticlă din palat în mijlocul sulului, și de se va sparge îl plătesc cu capul.

CLEOPATRA: Bine. Hai, Ftatateeta. *(Ftatateeta se apropie de regină, Apollodor se oferă să le conducă în palat.)* Nu, Apollodor, nu-i nevoie să vii cu noi. Voi alege singură covorul. Rămîi și așteaptă aici. *(Fuge în palat.)*

APOLLODOR *(către hamali):* Urmați pe această doamnă *(indicînd-o pe Ftatateeta)* și ascultați-i poruncile.

(Hamalii se ridică și își iau baloturile.)

FTATATEETA *(adresîndu-se hamalilor ca și cum aceștia ar fi pleava omenirii):* Pe aici, și scoateți-vă încălțămintea înainte de a atinge cu picioarele voastre aceste trepte.

(Intră înăuntru, urmată de hamalii ce cară covoarele. În același timp, Apollodor se duce la capătul cheiului și privește în partea cealaltă a portului. Santinelele își ațintesc ochii asupra lui, cu un aer răutăcios.)

APOLLODOR *(adresîndu-se santinelei):* Prietene...

SANTINELA *(cu bădărănie):* Tăcere, acolo!

PRIMUL AJUTOR: Tacă-ți fleoanca, ei, tu!

AL DOILEA AJUTOR *(în șoaptă, privind cu îngrijorare spre partea de nord a cheiului):* Nu poți aștepta puțin?

APOLLODOR: Cum să aștept, cap sec ce ești? *(Santinelele bolborosesc furioase, dar el nu-i de loc intimidat.)* Ascultați-mă. Ați fost puși aici ca să mă păziți pe mine, sau pe egipteni?

SANTINELA: Ne știm noi datoria.

APOLLODOR: Atunci, de ce n-o îndepliniți? Nu vedeți că acolo se întîmplă ceva? *(Arată cu mîna spre dig.)*

SANTINELA *(cu un ton morocănos):* N-am ajuns să aflu de la unul ca tine ce trebuie să fac ...

APOLLODOR: Cap sec! Ei, Centurion, ei!

SANTINELA: Ce te bagi în treburile noastre? Ei, săriți, săriți! Alarmă!

PRIMA ȘI CEA DE-A DOUA SANTINELĂ AUXILIARĂ: Alarmă! Săriți, ei!

CENTURIONUL *(vine grabnic cu garda sa):* Ce mai este acuma? V-a atacat iarăși babornița? *(Văzîndu-l pe Apollodor:)* Tot aici ești?

APOLLODOR *(arătînd în aceeași direcție ca mai înainte):* Privește! Egiptenii se mișcă! Vor să recucerească Pharosul. Vor ataca pe apă și pe uscat. Pe uscat — de-a lungul digului; pe mare — din partea portului de vest. Urniți-vă, prieteni militari! A început hora! *(Un sunet de trompete din mai multe părți ale cheiului.)* Ei, vedeți? V-am spus-o!

CENTURIONUL *(repede):* Voi doi, care ați întărit garda, dați alarma la posturile din sud. Numai unul rămîne de pază aici. Ceilalți veniți cu mine. Repede!

(Cele două santinele auxiliare aleargă repede spre sud. Centurionul cu garda lui o iau spre nord și, imediat după aceea, sună buccina. Cei patru hamali ies din palat, cărînd un covor, urmați de Ftatateeta.)

SANTINELA *(învîrtind sulița în mînă — cu oarecare spaimă):* Din nou dumneata? *(Hamalii se opresc.)*

FTATATEETA: Fii pe pace, romanule, acuma ești doar singur. Apollodor, covorul acesta este darul pe care Cleopatra i-l face lui Cezar. A înfășurat în el zece potire din cel mai fin cristal iberian și o sută din ouăle Sfintei Porumbițe Albastre! E cinstea dumitale în joc dacă se sparge vreunul!

APOLLODOR: Îmi pun capul că nu se sparge nimic! *(Către hamali:)* În luntre, cu toată grija! *(Hamalii cară covorul pe scări.)*

PRIMUL HAMAL *(privind în jos, la barcă):* Ia seama, fîrtate! Grele mai sînt ouăle astea, de care vorbește cucoana! Trebuie să cîntărească fiecare peste juma'de chil! Mi se pare că luntrea dumitale e prea mică pentru așa încărcătură.

LUNTRAȘUL *(iritat, urcîndu-se repede pe scări):* Hamal puturos! Îmi ponegrești degeaba luntrea! Stîrpitură fătată de cămilă! *(Către Apollodor:)* Domnia-ta! Cu luntrea asta am cărat cîteodată și cinci oameni. Ce? N-o să te ducă ea pe domnia-ta și ia, acolo, un balot cu ouă de porumbiță? *(Către hamal:)* N-avea tu grijă, or să-ți plătească zeii, că ești om rău și pizmaș!

PRIMUL HAMAL *(cu o mutră de prostănac):* Nu pot lăsa acum balotul, că ți-aș arăta eu ție! Ne răfuim noi altă dată!

APOLLODOR *(venind între ei):* Pace vouă! Și dacă luntrea aceasta n-ar fi decît o scîndură, tot m-aș ține de ea ca să ajung la Cezar.

FTATATEETA *(cu grijă):* Pe zei, Apollodor! Ai grijă să nu pățești nimic cu balotul acesta.

APOLLODOR: Nici o teamă, pocitură venerabilă! Îmi dau seama că-i lucru de preț! *(Către hamali:)* Auziți? Coborîți cu grijă balotul, că de nu, zece zile nu veți primi drept hrană decît bice. *(Luntrașul coboară pe scări, urmat de hamalii ce cară balotul. Ftatateeta și Apollodor îi supraveghează de la marginea cheiului.)*

APOLLODOR: Ușurel, băieți, ușurel! *(Deodată, îngrijorat:)* Ei, măgarilor, așezați-l de-a lungul — așa!

FTATATEETA *(strigînd unuia dintre hamali):* Nu călca pe covor, nu călca pe covor, lighioană spurcată!

PRIMUL HAMAL: Nu te mînia, cucoană. N-avea grijă! E pe cinste!

FTATATEETA *(gîfîind):* Bine, bine! Mi-ai tras o spaimă! *(Își duce mîna la inimă și răsuflă cu greutate. Cei patru hamali s-au întors sus și așteaptă să fie plătiți.)*

APOLLODOR: Iată banii, nehaliților! *(Îi dă banii primului hamal, care îi ține în mînă, pentru a-i arăta celorlalți. Aceștia vin cu lăcomie, să vadă cît li s-a dat. Sînt gata, după obiceiul oriental, să se plîngă cerului de zgîrcenia patronului, dar mărinimia lui Apollodor îi dă gata și exclamă.)*

PRIMUL HAMAL: O, prințule preamărinimos!

AL DOILEA HAMAL: O, stăpîne al bazarului!

AL TREILEA HAMAL: O, îndrăgit al zeilor!

AL PATRULEA HAMAL: O, părinte al tuturor hamalilor din piață!

SANTINELA *(plină de invidie, îi amenință cu lancea):* Hai, potăilor, cărați-vă de-aici! *(Hamalii fug din fața santinelei, luînd-o de-a lungul cheiului, spre nord.)*

APOLLODOR: Rămas bun, Ftatateeta! Voi ajunge la far înaintea egiptenilor. *(Coboară scările.)*

FTATATEETA: Ajute-ţi zeii să ajungi mai repede şi ocrotească pe aceea care a supt la pieptul meu! *(Santinela se întoarce, după ce a alungat hamalii, şi priveşte în jos spre luntre, rămînînd în capul scărilor, ca nu cumva Ftatateeta să încerce a scăpa.)*

APOLLODOR *(de sus, în timp ce luntrea se îndepărtează de ţărm)*: Rămas bun, viteaz lăncier!

SANTINELA: Drum bun, prăvăliaşule!

APOLLODOR: Dă-i înainte, luntraş voinic, înainte! *(Începe să îngîne o melodie, în măsură de barcarolă, urmînd ritmul vîslelor:)*

„Inimă, inimă, întinde-ţi aripile,
Scutură-ţi povara dragostei ..."

Dă-mi vîslele, pui de năpîrcă!

SANTINELA *(speriind-o pe Ftatateeta)*: Şi acum, cucoană, înapoi la coteţul dumitale! Hai, repede, înăuntru!

FTATATEETA *(căzînd în genunchi şi întinzîndu-şi mîinile înspre apă)*: Zei ai mărilor! Duceţi-o cu bine la liman!

SANTINELA: Pe cine s-o ducă la liman? Ce vrei să spui?

FTATATEETA *(privindu-l posomorîtă)*: Zei ai Egiptului! Zei ai răzbunării! Urziţi ca prostul acesta de roman să fie ciomăgit ca o potaie de către căpetenia lui, pentru că a îngăduit ca ea să fie dusă pe apele mării!

SANTINELA: Blestemato! Va să zică ea-i în luntre? *(Strigă spre apă:)* Hei, tu, luntraşule! Hei, nu m-auzi?

APOLLODOR *(cîntînd în depărtare)*:

„Inimă, inimă, rămîi teafără şi liberă,
Dragostea ţi-e singurul vrăjmaş".

În acelaşi timp, Rufio — bătălia de dimineaţă fiind terminată — şade mîncînd curmale, lîngă nişte tufe de

măceş, nu departe de poarta farului, care se ridică gigantic spre cer, la stînga sa. Îşi ţine coiful, plin de curmale, între genunchi, iar alăturea de el are un burduf cu vin. În spatele său, marele piedestal de piatră al farului este separat de largul mării de un parapet scund de piatră, cu cîteva scări la mijloc. Deasupra capului îi atîrnă un lanţ mare cu un cîrlig, legat de macaraua farului. De jur împrejur sînt legături de vreascuri, ca şi aceea pe care stă, gata pentru a fi ridicate ca să întreţină lumina farului. Cezar se află în picioare, la marginea parapetului. Priveşte îngrijorat în depărtare. Britannus se iveşte în uşa farului.

RUFIO: Britanic insular, ai fost pînă în vîrf?

BRITANNUS: Da! Cred că are o înălţime de vreo două sute de picioare.

RUFIO: Este cineva acolo?

BRITANNUS: Da, un bătrîn tyrian, care mînuieşte macaraua, împreună cu fiul său, un băiat de paisprezece ani, foarte ager.

RUFIO *(privind lanţul)*: Cum, numai un bătrîn şi un copil pot manevra macaraua? Vrei, poate, să spui nu doi, ci douăzeci de oameni.

BRITANNUS: Sînt numai doi, te asigur. Au înăuntru contragreutăţi şi o maşină cu apă clocotită, căreia nu-i dau de rost, deoarece nu-i model englezesc. O folosesc pentru a ridica butoaie cu ulei şi lemne, ce le pun pe jeraticul de pe acoperiş.

RUFIO: Dar...

BRITANNUS: Iartă-mă, m-am coborît, pentru că vin soli de-a lungul digului, de pe insulă. Trebuie să văd ce doresc. *(Se îndepărtează, trecînd de far, repede.)*

CEZAR *(îndepărtîndu-se de lîngă parapet, tremurînd și abătut)*: Rufio! Expediția ce am făcut-o aici este curată nebunie. Vom fi înfrînți. Aș vrea să știu cum se descurcă oștenii noștri cu baricada ce-au ridicat-o de-a curmezișul digului.

RUFIO *(furios)*: Vrei să-mi las mîncarea și să mă duc cu stomacul gol după știri?

CEZAR *(potolindu-l, dar cu nervozitate)*: Nu, Rufio, nu, mănîncă, fiule, mănîncă! *(Se plimbă, în timp ce Rufio mestecă pofticios curmalele.)* De bună seamă, egiptenii nu vor fi atît de neghiobi ca să ne lase să terminăm în liniște baricada. O vor lua cu asalt și apoi vor tăbărî asupra noastră. Este întîia dată că m-am încumetat într-o acțiune primejdioasă care putea fi evitată. Nu, n-ar fi trebuit să vin în Egipt.

RUFIO: Acum un ceas nu vorbeai decît de victorie.

CEZAR *(cu un ton de scuză)*: Am fost smintit... Neprevăzător. M-am înflăcărat ca un copil.

RUFIO: Ca un copil? Cîtuși de puțin! Ține! *(Îi dă un pumn de curmale.)*

CEZAR: Ce vrei să fac cu ele?

RUFIO: Să le mănînci. Îți spun eu ce-i cu tine. Un om ajuns la vîrsta ta este abătut dacă stă cu stomacul gol pînă la ceasul prînzului. Hai, mănîncă și bea, apoi cîntărește sorții ce-i avem.

CEZAR *(luînd curmalele)*: Vîrsta mea! *(Dă din cap și mușcă dintr-o curmală.)* Da, Rufio, așa e, sînt un om bătrîn, sînt vlăguit acum, ai dreptate, așa e. *(Dă frîu liber contemplării melancolice și mai mănîncă o curmală.)* Achillas e încă în floarea vîrstei... Iar Ptolomeu i-un copil. *(Mai mănîncă o curmală și prinde parcă puținel curaj.)* Fiecare cu norocul său! Eu mi-am avut norocul. Nu mă pot plînge. *(Cu o voioșie, ce-i vine deodată:)* Nu-s de loc rele curmalele, Rufio. *(Britannus se întoarce foarte ațîțat, purtînd un sac de piele în mînă. Într-o clipă, Cezar este iarăși stăpîn pe sine.)* Ce mai e acum?

BRITANNUS *(triumfător)*: Vitejii noștri marinari din Rodos au capturat o comoară. Ia uite aici! *(Aruncă sacul jos la picioarele lui Cezar.)* Dușmanii sînt în mîinile noastre!

CEZAR: Adică în sacul acesta?

BRITANNUS: Așteaptă să vezi, Cezar. Sacul conține toate scrisorile schimbate între armatele lui Pompei și armata de ocupație de aici.

CEZAR: Ei bine, și ce-i cu asta?

BRITANNUS *(iritat de felul greoi în care Cezar înțelege situația)*: Ei bine, acum vom ști cine-ți sînt dușmani. Numele fiecărui om care a uneltit împotriva ta, de cînd ai trecut Rubiconul, poate fi aflat din aceste scrisori.

CEZAR: Aruncă-le în foc.

BRITANNUS: Să le arunc?... *(Deschide gura, dar nu mai poate articula restul frazei.)*

CEZAR: Da, în foc... Vrei să-mi pierd trei ani condamnînd și proscriind oameni care îmi vor fi prieteni cînd le voi dovedi că prietenia mea are mai mult preț decît aceea a lui Pompei ori a lui Cato? O, insular de nelecuit! Crezi că nu-s decît un buldog, care caută cearta numai ca să-și arate puterea fălcilor?

BRITANNUS: Dar onoarea ta, onoarea Romei?

CEZAR: Nu jertfesc oamenii de dragul onoarei mele, așa cum fac druizii tăi. Deoarece nu vrei să arzi scrisorile, le voi arunca în apă. *(Ridică sacul de jos și îl aruncă peste parapet, în apă.)*

BRITANNUS: Cezar! Asta-i curată nesăbuință! Se cuvine oare ca trădătorii să fie lăsați slobozi doar de dragul unui paradox?

RUFIO: Cezar, te rog să mă chemi îndată ce insularul își isprăvește predica. Mă duc să mă uit la mașina în care se fierbe apa. *(Intră în far.)*

BRITANNUS *(însuflețit de un sincer sentiment)*: O, Cezar, marele meu învățător! Ce n-aș da să te pot convinge să privești cu seriozitate viața, așa cum o fac oamenii din țara mea!

CEZAR: Într-adevăr, așa o privesc, Britannus?

BRITANNUS: N-ai fost acolo? Nu i-ai văzut? Care briton ar vorbi așa cum vorbești tu în clipele de ușurătate? Oare britonii refuză să participe la slujba din livada sfîntă? Care briton ar purta veșminte cu atîtea culori, în locul albastrului simplu, așa cum se cuvine a o face toți oamenii respectați? Acestea înseamnă pentru noi chestiuni de morală.

CEZAR: Ei bine, prietene, într-o bună zi voi deveni un om așezat și poate voi purta togă albastră. Pînă atunci însă, trebuie să trag cît mai mult folos urmînd obiceiurile ușuratice ale romanilor. *(Apollodor sosește în fața farului.)* Ce s-a mai întîmplat?

BRITANNUS *(întorcîndu-se repede și adresîndu-se străinului cu o măreție oficială)*: Ce-i asta? Cine ești? Cum ai ajuns aici?

APOLLODOR: Liniștește-te, nu-s aici ca să te mănînc! Am venit de la Alexandria cu luntrea, aducînd daruri prețioase lui Cezar.

CEZAR: De la Alexandria?

BRITANNUS *(cu severitate)*: Iată-l pe Cezar!

RUFIO *(apărînd în ușa farului)*: Ce s-a mai întîmplat?

APOLLODOR: Ave, mărite Cezar! Sînt Apollodor Sicilianul, un artist.

BRITANNUS: Un artist? Cum de i-au îngăduit acestui vagabond să pătrundă aici?

CEZAR: Fii pe pace, omule! Apollodor este un vestit patrician, iubitor de artă.

BRITANNUS *(nedumerit)*: Îi cer iertăciune gentlemanului! *(Către Cezar:)* Am crezut a fi spus că-i de meserie. *(Pierzîndu-și puțin cumpătul, Britannus schimbă locul cu Apollodor, lăsîndu-l să se apropie de Cezar. Rufio, după ce îl privește cu un vădit dispreț, trece în partea cealaltă a platformei.)*

CEZAR: Fii binevenit, Apollodor! Ce vînt te-a mînat aici?

APOLLODOR: În primul rînd, am venit pentru a vă aduce un dar din partea reginei reginelor.

CEZAR: Dar cine-i această regină a reginelor?

APOLLODOR: Cleopatra, regina Egiptului.

CEZAR *(luîndu-l ca pe un confident și folosind felul său de a fi, atît de ademenitor)*: Apollodor, nu-i timpul să ne jucăm cu darurile. Rugămintea mea este să te duci îndărăt la regină și să-i spui că, dacă lucrurile merg bine, mă voi întoarce la palat chiar în seara aceasta.

APOLLODOR: Cezar, nu pot să mă întorc. Apropiindu-mă de far, un smintit a aruncat un sac de piele în mare, care a rupt capătul luntrei. Abia am putut ajunge pe uscat, împreună cu balotul, mai înainte ca mica scoică să se scufunde.

CEZAR: Îmi pare rău, Apollodor, smintitul trebuie rău dojenit. Bine, bine, ce mi-ai adus? Regina va fi jignită dacă nu mă uit la darul ei.

RUFIO: Avem timp de pierdut cu asemenea farafastîcuri? Regina e doar un copil.

CEZAR: Tocmai de aceea nu se cuvine să o dezamăgim. Ce dar ai adus, Apollodor?

APOLLODOR: Un covor persan, Cezar, o adevărată frumuseţe, iar în covor sînt înfăşurate, după cîte mi s-a spus, ouă de porumbiţă, potire de cristal şi alte lucruri gingaşe, foarte preţioase. Nu pot să le aduc de la debarcader pe această scară îngustă, căci răspund cu capul pentru ele.

RUFIO: Atunci, ridică-le cu macaraua. Ouăle le vom trimite bucătarului, potirele le vom folosi pentru a bea vin cu ele, iar covorul va fi patul lui Cezar.

APOLLODOR: Cu macaraua? Cezar, am jurat să am grijă de balot ca de ochii din cap.

CEZAR *(vesel)*: Atunci, să te tragă şi pe dumneata cu macaraua o dată cu balotul. Dacă se rupe lanţul, vei pieri împreună cu ouăle de porumbiţă. *(Se apropie de lanţ şi îl cercetează plin de curiozitate.)*

APOLLODOR *(către Britannus)*: Vorbeşte oare serios Cezar?

BRITANNUS: Obiceiurile îi sînt uşuratice, deoarece este italian, dar ceea ce spune este întotdeauna adevărat.

APOLLODOR: Serios sau nu, are dreptate! Daţi-mi cîţiva soldaţi pentru a pune în mişcare macaraua.

BRITANNUS: Lasă macaraua pe seama mea. Du-te şi aşteaptă să se coboare lanţul!

APOLLODOR: Bine! Mă veţi vedea îndată acolo *(arătînd cu un gest grăitor spre cer, deasupra parapetului)*, răsărind ca soarele, împreună cu comoara mea. *(Se întoarce pe unde a venit, iar Britannus intră în far.)*

RUFIO *(morocănos)*: Spune-mi, Cezar, ai de gînd să aştepţi ca să vezi toată trăsnaia asta?

CEZAR *(dîndu-se înapoi de lîngă macara cînd începe a fi pusă în mişcare)*: Şi de ce nu?

RUFIO: Îţi vor arăta egiptenii de ce nu, dacă au de gînd să se repeadă de la capătul de pe uscat al digului înainte ca baricada noastră să fie terminată. Iar noi stăm aici şi aşteptăm, ca nişte copii, să vedem un covor plin cu ouă de porumbiţă!

(Lanţul, care scîrţîie, este tras în aer destul de sus, pentru a nu atinge parapetul. Apoi se roteşte şi dispare în spatele farului.)

CEZAR: Nu-ţi fie teamă, fiul meu Rufio. Cînd primul egiptean va face primul pas pe dig, se va da alarma, şi noi doi vom ajunge de aici la baricadă mai înainte ca egiptenii să ajungă de la capătul lor. Noi doi, Rufio; eu — bătrînul, şi tu — fiul cel mai mare al lui. Şi bătrînul va fi acolo cel dintîi. Linişteşte-te şi mai dă-mi curmale.

APOLLODOR *(de jos, de la debarcader)*: Hei, ridicaţi macaraua! Aşa! *(Lanţul este tras, şi din nou apare dindărătul farului, rotindu-se. Apollodor se leagănă în aer, avînd la capătul lanţului covorul făcut sul. În timp ce se ridică deasupra parapetului, cîntă)*:

„Sus, sus, priveşte azurul,
Nicicînd n-a strălucit în ochi de femeie..."

Încetişor, încetişor... opriţi! *(Nu se mai ridică.)* Mai rotiţi-l puţintel!

(Lanţul apare înainte, deasupra platformei.)

RUFIO *(strigînd)*: Hei, lăsaţi-l în jos! *(Lanţul şi încărcătura lui încep să coboare.)*

APOLLODOR *(strigînd)*: Încet, încetişor, aveţi grijă de ouă!

RUFIO *(strigînd în sus):* Uşurel!... Incet, încet! *(Apollodor şi balotul sînt depuşi încet pe dale, în mijlocul platformei, nevătămaţi. Rufio şi Cezar îl ajută pe Apollodor să desprindă balotul de lanţ.)*

RUFIO: Trageţi! Ridicaţi lanţul! *(Lanţul se ridică, scîrţîind, deasupra capetelor. Britannus iese din far şi îi ajută să desfăşoare covorul.)*

APOLLODOR *(după ce au fost desfăcute frînghiile):* Daţi-vă în lături, prieteni, ca să poată vedea Cezar! *(Desface covorul.)*

RUFIO: Dar nu văd decît o mulţime de şaluri. Unde-s ouăle de porumbiţă?

APOLLODOR: Apropie-te, Cezar, şi caută ouăle printre şaluri.

RUFIO *(scoţîndu-şi sabia):* Ha-ha! Trădare! Înapoi, Cezar! Am văzut şalul mişcîndu-se. Este ceva viu acolo.

BRITANNUS *(scoţîndu-şi sabia):* E un şarpe.

APOLLODOR: Cutează oare Cezar să pună mîna în sacul unde se mişcă un şarpe?

RUFIO *(întorcîndu-se spre el):* Javră trădătoare!

CEZAR: Potoliţi-vă! Săbiile în teacă! Apollodor, mi se pare că şarpele dumitale răsuflă cu regularitate. *(Îşi vîră mîna în covor şi scoate un braţ gol.)* Iată un şerpişor drăguţ.

RUFIO *(trăgînd şi celălalt braţ):* Să vedem şi restul. *(O trag pe Cleopatra de încheieturile mîinilor. Astfel, ea apare şezînd în capul oaselor. Britannus, scandalizat, îşi pune sabia în teacă, cu un gest de protest.)*

CLEOPATRA *(gîfîind):* Sînt zdrobită! Ah, Cezar, un bărbat a călcat peste mine în luntre, apoi un soi de sac a căzut din cer; după aceea, luntrea s-a cufundat şi m-am pomenit cocoţată în aer şi trîntită jos.

CEZAR *(mîngîind-o, în timp ce ea se ridică şi se refugiază la pieptul lui):* Nu te mai necăji, o dată ce ai ajuns aici întreagă şi nevătămată.

RUFIO: Şi acum, că-i aici, ce vom face cu ea?

BRITANNUS: Nu va putea rămîne aici, Cezar, fără a fi întovărăşită de o femeie mai în vîrstă.

CLEOPATRA *(cu un aer de gelozie către Cezar, care a rămas înmărmurit):* Nu eşti bucuros că mă vezi?

CEZAR: Ba da. Sînt foarte bucuros. Rufio însă este foarte furios, iar Britannus a rămas cu gura căscată.

CLEOPATRA *(cu dispreţ):* Ei bine, atunci n-ai decît să pui să le taie capetele, nu-i aşa?

CEZAR: N-ar putea fi la fel de folositori fără cap aşa cum sînt acum, draga mea pasăre de mare!

RUFIO *(către Cleopatra):* Pentru moment, va trebui să ne ducem să tăiem capetele unor egipteni de-ai tăi. Ce-ai zice dacă te-am lăsa aici, şi sorţii ar face să fii prinsă de micuţul tău frate, în caz că vom fi bătuţi?

CLEOPATRA: Cezar, nu trebuie să mă părăseşti! Cezar, nu mă vei lăsa singură, nu-i aşa?

RUFIO: Cum?... Nici atunci cînd va suna trîmbiţa, şi vieţile noastre toate vor atîrna de faptul ca Cezar să ajungă la baricadă înaintea egiptenilor?

CLEOPATRA: N-au decît să-şi piardă vieţile. Nu sînt decît nişte soldaţi.

CEZAR *(cu gravitate):* Cleopatra, cînd va suna trîmbiţa, fiecare om va trebui să-şi ia soarta în mîini şi să se arunce în faţa morţii! Află că dintre soldaţii mei, care au încredere în mine, nu este nici unul a cărui mînă să nu-mi fie

mai sfîntă decît capul tău. *(Cleopatra este copleșită, ochii i se umplu de lacrimi.)* Apollodor, trebuie să o duci înapoi la palat.

APOLLODOR: Cezar! Mă crezi un delfin care străbate mările cu femei în circă? Luntrea mea s-a scufundat. Luntrile voastre sînt toate la baricadă, ori s-au întors în oraș... Voi striga după una, numai să mă audă. E tot ce pot face. *(Se întoarce la debarcader.)*

CLEOPATRA *(străduindu-se să nu plîngă)*: Nu-i vorba de asta. Nu vreau să mă întorc. Nimănui nu-i pasă de mine!

CEZAR: Cleopatra!

CLEOPATRA: Vrei să mă omoare!?

CEZAR *(cu și mai multă gravitate)*: Biata mea copilă, viața ta nu are nici un preț decît pentru tine însăți.

(La auzul acestor cuvinte, Cleopatra se simte pierdută. Se aruncă plîngînd pe legăturile de vreascuri. Deodată, se aude din depărtare un mare tumult. În mijlocul strigătelor răsună buccinele și trîmbițele. Britannus se repede la parapet și privește de-a lungul digului. Cezar și Rufio se înțeleg din ochi.)

CEZAR: Hai, Rufio.

CLEOPATRA *(ridicîndu-se în genunchi și agățîndu-se de Cezar)*: Nu, nu. Nu mă părăsi, Cezar. *(El își desprinde veșmîntul din mîna ei.)* Oh!

BRITANNUS *(de la parapet)*: Cezar, sîntem încercuiți! Egiptenii au debarcat dinspre portul de vest, între noi și baricade!

RUFIO *(alergînd să vadă)*: Ce naiba! E adevărat. Sîntem prinși ca șoarecii în capcană.

CEZAR *(îndurerat)*: Rufio, Rufio, oștenii mei de la baricadă sînt între cetele de pe mare și cetele de pe uscat. I-am asasinat.

RUFIO *(venind spre parapet, în dreapta lui Cezar)*: Numai din pricină că ne-am ținut de prostii, cu fata asta aici.

APOLLODOR *(venind repede dinspre debarcader)*: Privește peste parapet, Cezar.

CEZAR: Am privit, prietene. Trebuie să ne apărăm pe locul acesta.

APOLLODOR: Am azvîrlit scara în mare. Nu pot ajunge aici fără scară.

RUFIO: Iar noi nu putem ieși de aici. La asta nu te-ai gîndit?

APOLLODOR: Nu putem ieși de aici? De ce? Aveți, doar, corăbii în portul de est.

BRITANNUS *(plin de speranță, la parapet)*: Galerele noastre din Rodos se îndreaptă spre noi. *(Cezar se apropie repede de Britannus la parapet.)*

RUFIO *(către Apollodor, cu nerăbdare)*: Spune-mi, te rog, cum vom ajunge la galere?

APOLLODOR *(declamînd pe un ton plin de veselie și îndrăzneală)*: Pe calea ce duce oriunde... pe calea de diamant a soarelui și a lunii. Nu ai văzut niciodată acel „pod sfărîmat", jocul de umbre al copiilor? „Rațele și gîștele singure trec ușurel!" *(Își aruncă mantia și boneta și își prinde sabia la spate.)*

RUFIO: Ce tot îndrugi acolo?

APOLLODOR: Îți voi arăta. *(Strigîndu-l pe Britannus:)* Cît de departe să fie cea mai apropiată galeră?

BRITANNUS: Cincizeci de noduri.

CEZAR: Nu, nu! Sînt mai departe decît par ochilor tăi britanici, nedeprinși cu limpezimea aerului. Aproape un sfert de milă, Apollodor.

APOLLODOR: Bine. Apărați-vă aici pînă cînd vă voi trimite o barcă de la galera aceea.

RUFIO: Nu cumva ai aripi?

APOLLODOR: Aripi pentru apă, soldatule. Priveşte! *(Alergînd, urcă scările între Cezar şi Britannus, pînă la vîrful parapetului, sare în aer şi se cufundă cu capul în mare.)*

CEZAR *(ca şi cum ar fi un şcolar — foarte aţîţat):* Bravo, bravo! *(Lepădîndu-şi toga:)* Pe Jupiter, vin şi eu.

RUFIO *(oprindu-l):* Ce, eşti nebun? Nu poţi să te duci.

CEZAR: De ce nu? Nu pot înota tot atît de bine ca şi el?

RUFIO *(exasperat):* Crezi că un nebun bătrîn poate plonja şi înota ca unul tînăr? El are doar douăzeci şi cinci de ani, iar tu ai cincizeci.

CEZAR *(descotorosindu-se de Rufio):* Bătrîn!...

BRITANNUS *(mirat):* O! Rufio, te cam întreci cu gluma.

CEZAR: Sînt gata să mă iau la întrecere cu tine pînă la galeră, fiul meu, Rufio. Pun rămăşag solda pe-o săptămînă.

CLEOPATRA: Dar eu?... Eu ce mă fac?

CEZAR: Te voi lua în cîrcă pînă la galeră, ca un delfin! Rufio, cînd mă vei vedea ridicîndu-mă pe faţa apei, arunc-o. Am eu grijă! Apoi, în apă, după ea, amîndoi.

CLEOPATRA: Nu, nu, nu! Mă voi îneca.

BRITANNUS: Cezar, sînt om şi briton, nu peşte. Îmi trebuie o barcă. Nu ştiu să înot.

CLEOPATRA: Nici eu nu ştiu să înot.

CEZAR *(către Britannus):* Atunci, rămîi singur aici pînă cuceresc iarăşi farul. Nu te uit. Atenţie, Rufio!

RUFIO: Ţii morţiş la nebunia asta?

CEZAR: Egiptenii ţin să o fac! Nu mai avem încotro. Vezi unde sari, că n-am poftă să primesc în spinare, cînd ies la suprafaţă, suta-ţi de kilograme. *(Se urcă repede pe scări şi se opreşte pe marginea parapetului.)*

BRITANNUS *(cu îngrijorare):* Numai un cuvînt, Cezar. Bagă de seamă, nu te arăta prin părţile elegante ale Alexandriei pînă nu îţi schimbi hainele.

CEZAR *(strigînd spre mare):* Hei, Apollodor! *(Arată spre cer, citînd din barcarolă:)*

„Albul peste-azurul de deasupra" ...

APOLLODOR *(înotînd în depărtare):*

„Şi purpura pe verdele de jos."

CEZAR *(exultînd):* Aha! *(Se aruncă în apă.)*

CLEOPATRA *(fugind foarte agitată pe scări):* Ah, lăsaţi-mă să văd. Se va îneca. *(Rufio o apucă.)* Ah! Ah! Ah! *(O azvîrle cu repeziciune în mare, în timp ce ea ţipă. Rufio şi Britannus izbucnesc în rîs.)*

RUFIO *(privind în jos la ea):* A prins-o! *(Către Britannus:)* Păzeşte fortul, britonule! Cezar nu te va lăsa uitării. *(Sare în apă.)*

BRITANNUS *(fugind pe scări, pentru a-i privi înotînd):* Toate bune, Rufio?

RUFIO *(înotînd):* Toate bune!

CEZAR *(înotînd mai departe):* Britannus, refugiază-te sus, lîngă lanternă, şi grămădeşte tot combustibilul în faţa uşii.

BRITANNUS *(răspunde, strigînd):* Aşa voi face mai întîi, iar apoi voi aştepta voia zeilor din ţara mea. *(Se aud chiote de veselie dinspre mare. Britannus îşi dă frîu liber veseliei:)* Barca a ajuns pînă la el! Hip, hip, ura!

ACTUL IV

Aruncarea Cleopatrei în apă, în portul răsăritean al Alexandriei, s-a petrecut în luna octombrie a anului 48 înainte de Cristos. Cîteva luni mai tîrziu, în martie 47, o găsim petrecîndu-şi după-amiaza în budoarul din palatul ei. Aici, în compania doamnelor de onoare, ascultă pe o sclavă care cîntă la harpă, în mijlocul încăperii. Maestrul acestei harpiste şade cinchit lîngă ea, supraveghind-o cum cîntă. Este un bătrîn muzician, cu faţa zbîrcită, cu fruntea proeminentă şi barba albă. Capetele mustăţilor şi ale sprîncenelor sînt răsucite şi ridicate ca nişte cornițe, bătrînul avînd o expresie voit pretenţioasă şi iscoditoare. Ftatateeta se află lîngă uşă, în faţa unui grup de sclave. Toate femeile, în afară de cîntăreaţa la harpă, sînt aşezate: Cleopatra pe un scaun, în faţa uşii, în partea opusă a camerei, celelalte pe jos. Toate femeile din jurul Cleopatrei sînt tinere, cele mai strălucitoare fiind Charmian şi Iras, favoritele ei. Charmian este o diavoliţă, cu chipul ascuţit ca un baltag, cu pielea de culoarea pămîntului ars. Este foarte vioaie, cu mîini şi picioare bine făcute. Iras este o fiinţă dolofană, cu inimă bună şi puţin simpluţă. Are un bogat păr roşcat. Este gata să rîdă la cel mai mic lucru.

CLEOPATRA: Doresc ...

FTATATEETA (*cu insolenţă, către harpistă*): Linişte! Regina vorbeşte. (*Harpista se opreşte din cîntat.*)

CLEOPATRA (*către bătrînul muzician*): Doresc să învăţ a cînta la harpă cu mîinile mele. Lui Cezar îi place muzica. Ai putea să mă înveţi?

MUZICIANUL: De bună seamă. Numai eu, şi nimeni altul ar putea-o învăţa pe regină. N-am descoperit eu metoda uitată a vechilor egipteni, care făceau să tremure o piramidă numai atingînd o coardă de bas? Toţi ceilalţi profesori sînt nişte şarlatani. Am dovedit-o de nenumărate ori.

CLEOPATRA: Foarte bine. Voi învăţa cu dumneata. Cît timp îţi trebuie ca să mă înveţi?

MUZICIANUL: Nu prea mult, doar patru ani. Mai întîi, maiestatea-voastră va trebui să se familiarizeze cu filozofia lui Pythagora.

CLEOPATRA (*arătînd sclava*): E familiarizată ea cu filozofia lui Pythagora.

MUZICIANUL: Oh, dar ea nu-i decît o sclavă, care învaţă aşa cum învaţă un animal.

CLEOPATRA: Ei bine, atunci voi învăţa şi eu ca un animal, căci ea cîntă mai bine decît dumneata. Îmi vei da cîte o lecţie în fiecare zi, timp de două săptămîni. (*Muzicianul se ridică grabnic în picioare şi face o temenea adîncă.*) După aceasta, ori de cîte ori voi cînta o notă falsă, vei fi biciuit, iar dacă vor fi prea multe note false, încît nu vor mai prididi cu biciuitul, atunci vei fi aruncat în Nil, ca să hrăneşti crocodilii. Dă-i un galben fetei şi spune-le să plece.

MUZICIANUL (*uluit*): Dar arta adevărată nu se face cu anasîna!

FTATATEETA (*împingîndu-l afară*): Ce-ai zis? Cum cutezi să-i răspunzi aşa reginei? Afară de aici! (*Ftatateeta îl îmbrînceşte, dîndu-l afară şi ie-*

şind şi ea. Fata cu harpa îl urmează, în rîsul doamnelor şi al sclavelor.)

CLEOPATRA: Acum, una dintre voi să mă desfete. Ştiţi vreo poveste sau vreo noutate?

IRAS: Ftatateeta ...

CLEOPATRA: Ah, Ftatateeta, Ftatateeta, mereu Ftatateeta! Iarăşi o nouă poveste care să mă asmută împotriva ei.

IRAS: Nu, de data aceasta Ftatateeta a fost foarte virtuoasă. *(Toate doamnele rîd, în afară de sclave.)* Pothinus a încercat să-i dea mită pentru a-l lăsa să-ţi vorbească.

CLEOPATRA *(cu mînie)*: Voi, toate, nu faceţi altceva decît să vindeţi audienţele mele, ca şi cum s-ar cuveni să văd numai pe cei care vă plac vouă, şi nu pe cei pe care aş dori eu să-i văd. Aş vrea să ştiu, ce îi va rămîne harpistei din galbenul dat pînă ce va părăsi palatul?

IRAS: O putem afla uşor. *(Doamnele rîd.)*

CLEOPATRA *(încruntîndu-se)*: Rîdeţi, dar băgaţi de seamă, băgaţi de seamă! Într-o bună zi, voi găsi eu mijlocul de a fi servită cum este servit Cezar.

CHARMIAN: Bătrînul cu nas coroiat! *(Rîd din nou.)*

CLEOPATRA *(revoltată)*: Tăcere! Charmian, nu fi o mică egipteancă prostuţă şi nesuferită. Ştiţi de ce vă îngădui să sporovăiţi cu atîta neobrăzare, aşa cum vă place, în loc să mă port cu voi cum s-ar purta Ftatateeta dacă ar fi regină?

CHARMIAN: Pentru că vrei să-l imiţi pe Cezar în toate. Şi el îngăduie fiecăruia să-i spună tot ceea ce gîndeşte.

CLEOPATRA: Nu, ci pentru că, întrebîndu-l într-o zi de ce face aceasta, el m-a sfătuit: „Lasă-le pe femeile tale să îndruge verzi şi uscate; aşa

vei avea ceva de învăţat de la ele." „Ce am de învăţat de la ele?" am zis. „Ceea ce sînt", mi-a răspuns. Oh! Să-i fi văzut ochii cînd o spunea! ... Aţi fi tremurat văzîndu-l, fluşturaticelor! *(Rîd. Ea se întoarce, furioasă, spre Iras.)* De cine rîzi: de mine, sau de Cezar?

IRAS: De Cezar.

CLEOPATRA: Dacă n-ai fi o proastă, ai rîde de mine, iar dacă n-ai fi o laşă, nu te-ai teme să mi-o spui. *(Ftatateeta se întoarce.)* Ftatateeta, am aflat că Pothinus a vrut să te mituiască, pentru a-l lăsa să mă vadă.

FTATATEETA *(protestînd)*: Pe zeii părinţilor mei ...

CLEOPATRA *(tăindu-i-o scurt)*: Nu ţi-am spus să nu tăgăduieşti? Dacă te-aş lăsa, ai fi în stare să chemi ziulica întreagă pe zeii părinţilor ca martori ai virtuţilor tale. Hai, du-te, ia mita şi dă-i drumul lui Pothinus înăuntru. *(Ftatateeta vrea să spună ceva.)* Nu crîcni şi du-te! *(Ftatateeta iese, şi Cleopatra se ridică, plimbîndu-se de la locul ei la uşă şi îndărăt, meditînd. Toate se ridică în picioare.)*

IRAS: O, zei! Ce bine ar fi dacă Cezar s-ar întoarce la Roma!

CLEOPATRA *(ameninţătoare)*: Va fi o zi rea pentru voi toate ziua în care va pleca. Oh, dacă nu m-aş ruşina de el lăsîndu-l să vadă că am o inimă la fel de crudă ca şi tatăl meu, te-aş face eu să te căieşti de cele spuse! De ce vrei să plece?

CHARMIAN: Pentru că datorită lui eşti îngrozitor de plicticoasă. Ai ajuns serioasă, învăţată, ba şi filozoafă. Pentru vîrsta noastră, e mai rău decît dacă ne-am consacra celor sfinte. *(Doamnele rîd.)*

CLEOPATRA: Terminaţi cu pălăvrăgeala aceasta nesfîrşită! Ţineţi-vă gura!

CHARMIAN *(cu un aer de resemnare, puţin batjocoritor)*: Ei, bine, bine, trebuie să învăţăm a trăi la înălţimea lui Cezar. *(Rîd din nou, în timp ce Cleopatra, furioasă, se plimbă de colo pînă colo. Ftatateeta apare cu Pothinus, care se opreşte în prag.)*

FTATATEETA *(de la uşă)*: Pothinus imploră atenţia reginei...

CLEOPATRA: Bine, bine! Destul. Să intre. *(Îşi reia locul. Toate persoanele se aşază, în afară de Pothinus, care înaintează în mijlocul încăperii. Ftatateeta îşi reia locul.)* Ei, Pothinus, care sînt ultimele ştiri de la răzvrătiţii tăi prieteni?

POTHINUS *(cu demnitate)*: Nu sînt prietenul răzvrătiţilor. Şi un prizonier n-are de unde primi ştiri.

CLEOPATRA: Nu poţi zice că eşti în mai mare măsură prizonier decît sînt eu sau decît este Cezar. De şase luni, supuşii mei mă ţin asediată aici în palat. Ţi se îngăduie să te plimbi pînă la ţărm, printre soldaţi! Ce, eu pot merge mai departe? Sau chiar Cezar?

POTHINUS: Nu eşti decît o copilă, Cleopatra, şi nu poţi pricepe toate. *(Doamnele de onoare rîd. Cleopatra îl priveşte enigmatică.)*

CHARMIAN: Văd, Pothinus, că nu cunoşti ultimele noutăţi.

POTHINUS: Ce noutăţi?

CHARMIAN: Noutatea că regina nu mai este o copilă. Vrei oare să te învăţ eu cum poţi să devii, într-o singură zi, mult mai bătrîn şi mai înţelept?

POTHINUS: Aş prefera să ajung mai înţelept fără să îmbătrînesc.

CHARMIAN: Ei bine, n-ai decît să te urci în vîrful farului, şi acolo caută pe cineva care să te apuce de păr şi apoi să te azvîrle în mare. *(Doamnele rîd.)*

CLEOPATRA: Are dreptate, Pothinus. Vei ajunge la ţărm, curăţat într-o bună măsură de orgoliul dumitale. *(Doamnele rîd, Cleopatra se ridică, nerăbdătoare.)* Plecaţi, toate! Vreau să rămîn singură cu Pothinus. Scoate-le afară, Ftatateeta. *(Femeile fug, rîzînd. Ftatateeta închide uşa după ele.)* Ce mai aştepţi?

FTATATEETA: Nu se cade ca regina să rămînă singură cu...

CLEOPATRA *(întrerupînd-o)*: Ftatateeta, vrei să te aduc jertfă zeilor tăi părinteşti, ca să te învăţ odată că eu sînt regina Egiptului, şi nu tu?

FTATATEETA *(indignată)*: Eşti la fel ca toate celelalte. Ţii să fii ceea ce romanii numesc o femeie de modă nouă. *(Iese, trîntind uşa.)*

CLEOPATRA *(aşezîndu-se din nou)*: Şi acum, Pothinus, de ce ai mituit-o pe Ftatateeta ca să te aducă aici?

POTHINUS *(studiind-o cu gravitate)*: Cleopatra, este adevărat ceea ce mi se spune. Nu mai eşti aceeaşi, te-ai schimbat.

CLEOPATRA: N-ai decît să vorbeşti cu Cezar zilnic, timp de şase luni, şi vei fi şi tu altul.

POTHINUS: Se cleveteşte peste tot că eşti sub vraja acestui bărbat bătrîn.

CLEOPATRA: Ce înseamnă? Că mi-am pierdut minţile, nu? Ah, cum aş vrea să fie aşa!

POTHINUS: Cum? Ai vrea să fii nebună?

CLEOPATRA: Cînd n-aveam mintea întreagă făceam tot ce voiam. Doar cînd mă bătea Ftatateeta... şi chiar şi atunci o făceam într-ascuns, căci

tot o înşelam pînă la urmă. Acum, că Cezar m-a făcut mai înţeleaptă, nu mai e vorba de ceea ce îmi place sau nu îmi place. Fac ceea ce trebuie şi nu mai am răgazul de a mă ocupa de mine însămi. Aceasta nu înseamnă fericire, ci măreţie. Chiar dacă ar pleca Cezar, socot că i-aş putea cîrmui pe egipteni, căci ceea ce înseamnă Cezar pentru mine însemn eu pentru prostimea din jurul meu.

POTHINUS *(privind-o cu asprime):* Cleopatra, poate că toate acestea nu sînt decît deşertăciunile tinereţii.

CLEOPATRA: Nu! Nu! Şi nu-i din pricină că eu aş fi prea deşteaptă, ci pentru că ceilalţi sînt atît de proşti.

POTHINUS *(gînditor):* Într-adevăr, iată marea taină.

CLEOPATRA: Ei, acum spune-mi: de ce-ai venit?

POTHINUS *(încurcat):* Nu am nimic de spus!

CLEOPATRA: Nimic!?...

POTHINUS: Adică... venisem să te rog să mi se dea libertatea. Asta-i tot.

CLEOPATRA: Pentru aceasta ar fi trebuit să îngenunchezi înaintea lui Cezar, şi nu a mea. Nu, Pothinus, ai venit cu un plan ce putea fi prezentat acelei Cleopatra care era încă o copilă, o pisicuţă, iar acum, văzînd-o regină pe Cleopatra, planul s-a năruit.

POTHINUS *(aplecîndu-şi capul, cu un aer smerit):* I-adevărat.

CLEOPATRA *(exultînd):* Aha! Ei, vezi?

POTHINUS *(ridicîndu-şi ochii pătrunzători asupra Cleopatrei):* Aşadar, Cleopatra este acum regină, nu mai este nici sclava şi nici prizoniera lui Cezar?

CLEOPATRA: Pothinus! Cu toţii sîntem sclavii lui Cezar — noi toţi de pe pămîntul Egiptului —

fie că o dorim sau nu. Iar aceea care este destul de înţeleaptă spre a înţelege aceasta va domni atunci cînd Cezar va pleca.

POTHINUS: Vorbeşti mereu de plecarea lui Cezar.

CLEOPATRA: Şi ce-i cu asta?

POTHINUS: Cezar nu te iubeşte?

CLEOPATRA: Să mă iubească? Cezar nu iubeşte pe nimeni, Pothinus. Cine sînt aceia pe care noi îi iubim? Numai cei pe care nu-i urîm. Toţi oamenii ne sînt străini şi duşmani, în afară de aceia pe care îi iubim. În cazul lui Cezar, lucrurile stau altfel. El nu urăşte pe nimeni. Se împrieteneşte cu toată lumea, aşa cum se împrieteneşte cu copiii şi cu cîinii. Bunătatea lui faţă de mine mă minunează. Nimeni — nici mama, nici tata, nici doica mea — n-a avut vreodată atîta grijă de mine şi nici nu şi-a spus gîndurile atît de liber.

POTHINUS: Nu-i oare tocmai aceasta dragostea?

CLEOPATRA: Dragoste? Tot aşa s-ar purta şi cu prima fată ce ar întîlni-o în calea lui îndărăt spre Roma. Întreabă-l pe sclavul său, Britannus; a fost tot aşa de bun şi cu el. N-ai decît să-i întrebi calul. Bunătatea lui nu-i ceva într-adins pentru mine: e în firea lui.

POTHINUS: Dar cum poţi fi sigură că nu te iubeşte aşa cum un bărbat ar iubi o femeie?

CLEOPATRA: Sînt sigură pentru că nu izbutesc să-l fac gelos. Am încercat.

POTHINUS: Poate că ar fi trebuit să te întreb, atunci, dacă tu îl iubeşti.

CLEOPATRA: Poate cineva iubi un zeu? Şi, în afară de asta, iubesc pe un alt roman, unul pe care l-am văzut cu mult înaintea lui Cezar. Nu-i zeu, ci un bărbat, un bărbat care poate iubi

şi urî, un bărbat care ar putea să mă facă să sufăr şi să-l fac să sufere.

POTHINUS: Ştie Cezar de toate acestea?

CLEOPATRA: Da, le ştie.

POTHINUS: Şi nu-i furios?

CLEOPATRA: Mi-a făgăduit că-l va trimite în Egipt, ca să-mi facă plăcere.

POTHINUS: Nu-l înţeleg pe acest om.

CLEOPATRA *(cu un dispreţ superb)*: Să-l înţelegi tu pe Cezar? Cum ai putea? *(Cu mîndrie:)* Eu sînt în stare... din instinct!

POTHINUS *(cu deferenţă, după o clipă de gîndire)*: Maiestatea-voastră mi-a îngăduit această audienţă. Are maiestatea-voastră vreun mesaj pentru mine?

CLEOPATRA: Da. Tu socoţi că, dacă l-ai face rege pe fratele meu, ai cîrmui Egiptul, deoarece îi eşti tutore, iar el nu-i decît un mic prostănac.

POTHINUS: E plăcerea reginei să se exprime astfel.

CLEOPATRA: Reginei îi face plăcere să-ţi mai zică încă ceva, şi anume că Cezar are să vă mănînce de vii — şi pe tine, şi pe Achillas, şi pe fratele meu, aşa cum pisica mănîncă şoarecii. Şi această ţară a Egiptului îi va fi o manta, ce o va purta aşa cum păstorul poartă sumanul. Apoi se va întoarce la Roma şi va lăsa aici pe Cleopatra ca viceregе.

POTHINUS *(într-un acces de furie)*: Asta nu o va face niciodată! Noi avem o mie de oameni de fiecare zece oameni ai lui! Îl vom arunca în mare, împreună cu legiunile lui de calici.

CLEOPATRA *(cu dispreţ, ridicîndu-se să plece)*: Te grozăveşti ca orice om din prostime. Du-te şi zoreşte-te să iei conducerea miilor tale de oameni, căci Mithridate din Pergam se apropie, aducînd întăriri lui Cezar. Nu uita că Cezar te-a ţinut în golf numai cu două legiuni. Vom vedea ce va face cînd va avea douăzeci de legiuni.

POTHINUS: Cleopatra...

CLEOPATRA: Ajunge! Ajunge! M-am deprins să fiu răsfăţată de Cezar, aşa că nu mai pot sta de vorbă cu fiinţe slăbănoage ca tine. *(Iese. Pothinus, cu un gest de mînie, o urmează, cînd intră Ftatateeta şi îl opreşte.)*

POTHINUS: Lasă-mă să ies din acest loc spurcat.

FTATATEETA: Ce te-a necăjit aşa de rău?

POTHINUS: Blestemul tuturor zeilor Egiptului cadă asupra ei! Şi-a vîndut romanului ţara, ca apoi să o poată răscumpăra cu sărutările ei.

FTATATEETA: Nesăbuit mai eşti! Nu ţi-a spus că doreşte să plece Cezar?

POTHINUS: Ai ascultat la uşă?

FTATATEETA: A trebuit să am de grijă ca o femeie cinstită să se găsească în apropiere în timp ce erai cu dînsa.

POTHINUS: Pe zei...

FTATATEETA: Destul cu zeii tăi! Aici zeii lui Cezar sînt atotputernici. E zadarnic să mai vii la Cleopatra. Nu eşti decît un egiptean, iar ea nu vrea să asculte pe nimeni din neamul ei. Ne priveşte pe toţi ca pe nişte copii.

POTHINUS: Atunci, facă zeii să piară!

FTATATEETA *(cu ferocitate)*: Puşchea pe limbă-ţi pentru o asemenea dorinţă! Pleacă! Şi trimite după Lucius Septimius, ucigaşul lui Pompei. E roman, şi de el s-ar putea ca ea să asculte. Întinde-o!

POTHINUS *(întunecat)*: Ştiu eu la cine trebuie să mă duc acum.

FTATATEETA *(bănuitoare)*: La cine?

POTHINUS: La un roman mai mare decît Lucius. Şi ţine minte, doamnă: pînă la venirea lui Cezar, ai crezut că Egiptul putea fi condus de tine şi de clica ta, în numele Cleopatrei. Eu m-am împotrivit....

FTATATEETA *(întrerupîndu-l pe un ton de ceartă)*: Da — ca să fie condus de tine şi de clica ta, în numele lui Ptolomeu.

POTHINUS: Mai bine să fie condus de mine sau chiar de tine decît de o femeie cu inimă romană, aşa cum a ajuns Cleopatra acum. Atît timp cît voi trăi, ea nu va cîrmui. Aşa că trebuie să te călăuzeşti în consecinţă. *(Iese.)*

În acest timp, se apropie ora cinei. Pe acoperişul palatului se aşază o masă, şi într-acolo se îndreaptă Rufio, precedat de un impunător dregător al palatului, care are în mînă toiagul caracteristic slujbei sale. Rufio este urmat de un sclav, care poartă un scăunaş incrustat. După ce urcă mai multe scări, cei trei ajung sub colonada masivă de pe acoperiş. Între coloanele de la nord şi de la est sînt trase nişte perdele uşoare, pentru a domoli lumina soarelui ce apune. Dregătorul îl conduce pe Rufio într-una din aceste părţi umbrite. Între coloane atîrnă o funie cu care se trag perdelele.

DREGĂTORUL *(aplecîndu-se)*: Comandantul roman va putea să-l aştepte pe Cezar aici.

(Sclavul aşază scaunul aproape de coloana cea mai de la sud şi iese, strecurîndu-se printre perdele.)

RUFIO *(gîfîind puţin, se aşază)*: Uf! Am urcat ceva. Cît de sus sîntem?

DREGĂTORUL: Sîntem pe acoperişul palatului, o, tu cel îndrăgit de victorie!

RUFIO: Bine. Va să zică, îndrăgitul victoriei nu mai are de urcat scări.

(Din partea cealaltă se iveşte un al doilea dregător, mergînd de-a-ndăratelea.)

AL DOILEA DREGĂTOR: Vine Cezar.

Cezar, înviorat de baia pe care abia a făcut-o şi purtînd o tunică nouă, de mătase purpurie, apare radios şi vesel, urmat de doi sclavi aducînd un pat uşor, care, de fapt, abia dacă este ceva mai mult decît o bancă, lucrată mai meşteşugit. Sclavii aşază patul în partea de nord a coloanelor, de care este prinsă perdeaua, şi apoi dispar printre perdele. Cei doi dregători, după ce se apleacă ceremonios, îi urmează. Rufio se ridică, pentru a-l întîmpina pe Cezar.

CEZAR *(venind spre el)*: Ce-i cu tine, Rufio? *(Cercetîndu-i veşmîntul cu o mirată admiraţie:)* Cingătoare nouă, măciulie nouă de aur la sabie! Ţi-ai tăiat părul, de ce nu şi barba?... Nu-mi vine să cred! *(Miroase barba lui Rufio.)* Ah, pe Jupiter din Olimp, ţi-ai parfumat barba!

RUFIO *(mormăind)*: Ei bine, crezi că pentru plăcerea mea?

CEZAR *(cu afecţiune)*: Nu, fiul meu Rufio, ci pentru a-mi face mie plăcere — în cinstea zilei mele de naştere.

RUFIO *(dispreţuitor)*: Ziua ta de naştere! Întotdeauna e vorba de ziua-ţi de naştere cînd vrei să măguleşti o fată drăguţă sau să împaci un ambasador. Anul trecut am avut şapte aniversări în zece luni.

CEZAR *(cu un aer vinovat)*: I-adevărat, Rufio, i-adevărat! Nu pot să mă dezbăr de aceste mici înşelătorii.

RUFIO: Cine mai ia masa cu noi în afară de Cleopatra?

CEZAR: Apollodor Sicilianul.

RUFIO: Fanfaronul acela!

CEZAR: Fanfaronul are haz, știe să spună povești, știe să cînte, și astfel ne scutește a o mai măguli pe regină. Ce-i pasă ei de bătrînii bărbați de stat sau de ursoii căliți în bătălii, ca noi? Tovărășia lui Apollodor este foarte plăcută, Rufio, foarte plăcută.

RUFIO: Da, știe să înoate puțintel, știe puțintel să se bată cu sabia, așa că nu-i chiar de lepădat. Numai de-ar ști să-și ție gura...

CEZAR: Tocmai de așa ceva ferească-l zeii! Ah! Viața asta de soldat!... Viață de acțiune plictisitoare și brutală. Acesta-i răul nostru, al romanilor: ne dedăm doar faptei și caznelor; sîntem un stup de albine prefăcut în oameni! Dă-mi un bun vorbitor — unul cu destul umor și imaginație, ca să poată trăi fără a mai simți nevoia de a îndeplini mereu ceva.

RUFIO: Veți petrece împreună foarte bine după ce se va isprăvi cina. N-ai observat că am venit mai devreme?

CEZAR: Da! Mi-am dat seama că nu-i fără rost. Ce este?

RUFIO: Ar putea să ne audă cineva?

CEZAR: Faptul că sîntem singuri ascute urechile. Dar găsesc eu leacul! *(Bate din palme de două ori.)*

Perdelele sînt trase, înfățișînd grădina de pe acoperiș, cu o masă de ospăț așezată la mijloc, pentru patru persoane: cîte una la fiecare capăt și două alăturate. În partea dinspre Cezar și Rufio sînt ulcioare de aur cu vin și cupe. Un majordom plin de strălucire supraveghează punerea mesei de către o puzderie de sclavi. Colonadele înconjoară grădina de amîndouă părțile, pînă în fund, unde o deschizătură, asemenea unei mari porți, lasă să se vadă cerul dincolo de streașina vestică a acoperișului. În mijlocul acestei deschizături se înalță figura în mărime naturală a lui Ra, așezat pe o uriașă plintă. Are un cap de uliu, dar drept coroană — un disc solar, înconjurat de o aspidă. Altarul său, ce se află la picioare, constă dintr-o singură piatră albă.

CEZAR: Și acum, că putem fi văzuți, nimeni nu se va mai gîndi să asculte cele ce vorbim. *(Se așază pe banca lăsată de cei doi sclavi.)*

RUFIO *(așezîndu-se pe scaun)*: Pothinus vrea să-ți vorbească. Te sfătuiesc să-l primești. Se urzește un complot printre femei.

CEZAR: Cine-i Pothinus?

RUFIO: Cel cu părul ca blana de veveriță, ursarul micului rege și pe care-l ții prizonier.

CEZAR *(cu un aer plictisit)*: Și nu a scăpat încă?

RUFIO: Nu!

CEZAR *(ridicîndu-se)*: De ce n-a scăpat? Te-ai apucat să-l păzești în loc să supraveghezi dușmanul. Nu ți-am spus întotdeauna să lași prizonierii să scape, dacă nu există anumite ordine contrare? Nu sînt destule guri de hrănit și fără el?

RUFIO: Așa e. Dar dacă ai avea puțină judecată și m-ai lăsa să-i tai gîtul, ai economisi rațiile lui. În orice caz, el nu vrea să fugă. Trei santinele l-au amenințat că îl vor străpunge cu lancea dacă-l mai văd pe-aici. Ce pot face mai mult paznicii? El însă preferă să stea aici și să ne spioneze. La fel aș face și eu dacă aș avea de-a face cu generalii pe care-i apucă mania clemenței.

CEZAR *(aşezîndu-se din nou; pare convins de acest raționament)*: Hm! Aşadar, doreşte să mă vadă.

RUFIO: L-am adus cu mine. Aşteaptă acolo *(arătînd cu degetul peste umăr)*, sub escortă.

CEZAR: Şi ţii numaidecît să-l văd?

RUFIO *(cu încăpăţînare)*: Nu vreau nimic. Cutez a-ţi spune să faci cum pofteşti, ca să nu mi-o pui mie în cîrcă.

CEZAR *(avînd aerul că cedează numai spre a-i face plăcere lui Rufio)*: Ei bine, atunci să vină. Să-l vedem.

RUFIO *(strigînd)*: Hei, oşteanule! Dă-i drumul celui pe care îl păzeşti şi lasă-l să vină aici. *(Făcînd un semn:)* Vino!

(Pothinus intră şi se opreşte neîncrezător între cei doi, privind cînd la unul, cînd la celălalt.)

CEZAR *(cu amabilitate)*: Ah! Pothinus! Fii binevenit! Ce veşti ne aduci în după-amiaza aceasta?

POTHINUS: Am venit să te previn de o primejdie, Cezar, şi să-ţi fac o propunere.

CEZAR: Să lăsăm primejdia la o parte. Ce-mi propui?

RUFIO: Propunerea n-are importanţă. Care-i primejdia?

POTHINUS: Cezar, crezi într-adevăr că regina Cleopatra îţi este devotată?

CEZAR *(cu gravitate)*: Prietene, ştiu foarte bine ce cred. Să trecem la propunere.

POTHINUS: Voi vorbi răspicat. Nu ştiu cu ajutorul căror zei străini ai izbutit să aperi un palat şi cîţiva metri de coastă împotriva unui oraş întreg şi a unei armate. De cînd v-am tăiat legătura cu lacul Mareotis şi aţi săpat puţuri în nisipul mării sărate, scoţînd butoaie de

apă dulce, noi ştim că zeii voştri sînt de neînvins şi că eşti un făcător de minuni. Eu, unul, nu te mai ameninţ...

RUFIO *(sarcastic)*: Foarte frumos din partea dumitale, într-adevăr!

POTHINUS: Aşa este. Zeii noştri au trimis vîntul de la miazănoapte-apus, ca să cădeţi în mîinile noastre, dar voi aţi fost mult mai puternici ca ei.

CEZAR *(făcîndu-l cu gentileţe să revină la subiect)*: Da, da, prietene. Şi apoi, apoi?...

RUFIO: Hai, dă-i drumul, omule! Ce ai de zis?

POTHINUS: Că în tabăra noastră se află o trădătoare: Cleopatra.

MAJORDOMUL *(în dreptul mesei, anunţînd)*: Regina! *(Cezar şi Rufio se ridică.)*

RUFIO *(la o parte, lui Pothinus)*: Trebuia să-i dai drumul mai repede, prostănacule. Acum e prea tîrziu. *(Cleopatra, înveşmîntată strălucitor, intră în mod solemn prin deschizătura dintre colonade şi înaintează spre Cezar, trecînd prin faţa imaginii lui Ra şi prin faţa mesei. Suita sa, în frunte cu Ftatateeta, se alătură grupului de la masă. Cezar oferă scaunul său Cleopatrei, care îl ia.)*

CLEOPATRA *(repede, văzîndu-l pe Pothinus)*: Ce caută aici?

CEZAR *(aşezîndu-se lîngă ea, cu cea mai amabilă dispoziţie)*: Era tocmai pe cale de a-mi spune ceva despre tine. Vei auzi îndată. Continuă, Pothinus.

POTHINUS *(tulburat)*: Cezar... *(Se bîlbîie.)*

CEZAR: Ei bine, dă-i drumul.

POTHINUS *(stăpîn pe sine)*: Ceea ce am de spus este numai pentru urechile tale, nu şi pentru ale reginei.

CLEOPATRA *(cu o stăpînită cruzime)*: Există mijloace ca să fii făcut să vorbești. Bagă de seamă!

POTHINUS *(sfidător)*: Cezar nu întrebuințează asemenea mijloace.

CEZAR: Prietene, cînd un om are de zis ceva în lumea asta, greutatea nu constă în a-l sili să vorbească, ci în a-l opri să o zică prea des. Îngăduie-mi să-mi sărbătoresc ziua de naștere dîndu-ți libertatea. Și acum, adio! Nu ne vom mai întîlni niciodată!

CLEOPATRA *(furioasă)*: Cezar, această milosîrdie este nesăbuită!

POTHINUS *(către Cezar)*: Nu vrei să-mi acorzi o audiență, în particular? Viața ta ar putea atîrna de această audiență.

(Cezar se scoală cu un aer măreț.)

RUFIO *(încet, lui Pothinus)*: Dobitocule! Vezi ce-ai făcut? Acum iarăși vom auzi cuvinte mărețe...

CEZAR *(pe un ton oratoric)*: Pothinus....

RUFIO *(întrerupîndu-l)*: Cezar, nu vom înțelege nimic din cină dacă te apuci să-ți ții predica favorită despre viață și moarte.

CLEOPATRA *(cu afecțiune)*: Sst, Rufio! Taci! Vreau să-l ascult pe Cezar.

RUFIO *(tăios)*: Maiestatea-voastră a mai auzit-o. De altfel, i-ați repetat-o săptămîna trecută lui Apollodor, care a crezut că vă aparține. *(Demnitatea lui Cezar se năruie. Foarte măgulit, el se așază din nou și privește cu un aer viclean spre Cleopatra, care este furioasă. Rufio strigă din nou:)* Hei, osteanule! Dă drumul prizonierului. E liber să plece. *(Către Pothinus:)* Și acum, pleacă. Ai pierdut prilejul.

POTHINUS *(a cărui fire năvalnică este acum mai puternică decît prudența)*: Vreau să vorbesc.

CEZAR *(către Cleopatra)*: Vezi, dacă ar fi fost pus la cazne, n-am fi scos nici un cuvînt de la el.

POTHINUS: Cezar, ai învățat-o pe Cleopatra arta cu care romanii cîrmuiesc lumea.

CEZAR: Alelei, romanii nu se pot cîrmui măcar pe ei înșiși. Ei, și apoi?

POTHINUS: Și apoi? Ești oare atît de orbit de frumusețea ei, încît nu vezi cît de nerăbdătoare e să cîrmuiască singură Egiptul și că, în inima ei, nu dorește decît plecarea ta?

CLEOPATRA *(ridicîndu-se)*: Mincinosule!

CEZAR *(uimit)*: Cum? Proteste? Contraziceri?

CLEOPATRA *(rușinată, dar tremurînd de mînia ce caută să și-o stăpînească)*: Nu. Nu mă obosesc să-l contrazic. N-are decît să vorbească. *(Se așază din nou.)*

POTHINUS: Am auzit-o din propria ei gură. Am auzit-o cu urechile mele. Vrea doar să scoți castanele din foc pentru dînsa, să smulgi coroana de la Ptolomeu și să i-o așezi pe frunte, dîndu-ne pe toți în mîinile ei, și pe tine însuți. După aceasta, Cezar n-are decît să se întoarcă la Roma, sau poate chiar să treacă pragul morții, ceea ce e mai aproape și chiar mai sigur.

CEZAR *(cu un ton calm)*: Bine, prietene. Nu socoți toate acestea drept lucruri firești?

POTHINUS *(mirat)*: Firești? Dar bine, trădarea nu te mînie?

CEZAR: Să mă mînie? Ah, egiptean nesăbuit, ce am eu a face cu mînia? Să mă mînie vîntul cînd suflă de mă îngheață? Să mă mînie noaptea, care mă face să bîjbîi prin beznă? Aș putea să mă mînii că tinerețea se îndepărtează de bătrînețe? Sau că ambiția fuge de slugărnicie?

A-mi spune o asemenea poveste este ca şi cum m-ai vesti că soarele va răsări mîine.

CLEOPATRA *(care nu mai este în stare să se stăpînească)*: Dar nu-i adevărat, nu-i adevărat. O jur!

CEZAR: E adevărat, chiar de ai jura de o mie de ori şi ai crede tot ce ai jura. *(Cleopatra este zguduită de emoţie, şi pentru a o ajuta să-şi revină, Cezar se ridică, îl conduce pe Pothinus spre Rufio, spunînd:)* Hai, Rufio, să-l vedem pe Pothinus trecînd prin faţa gărzii. Vreau să-i zic un cuvînt. *(Luîndu-i la o parte:)* Trebuie să-i lăsăm reginei răgazul să-şi vină în fire. *(Tare:)* Să mergem. *(Îi ia pe Pothinus şi pe Rufio cu el, îndreptîndu-se spre ieşire, în timp ce vorbeşte cu ei.)* Pothinus, spune-le prietenilor tăi că nu mă împotrivesc unei învoieli chibzuite în ceea ce priveşte interesele ţării... *(Ies.)*

CLEOPATRA *(şoptind cu vocea sugrumată)*: Ftatateeta, Ftatateeta!

FTATATEETA *(grăbindu-se spre ea la masă şi mîngîind-o)*: Linişteşte-te, copila mea, linişteşte-te!

CLEOPATRA *(întrerupînd-o)*: Ar putea să ne audă?

FTATATEETA: Nu, sufleţelul meu, nu.

CLEOPATRA: Ascultă-mă. Dacă părăseşte viu palatul, să nu te mai văd în ochi.

FTATATEETA: Cine? Poth...?

CLEOPATRA *(lovind-o peste gură)*: Curmă-i firul vieţii aşa cum îţi curm eu vorba ca să nu-i rosteşti numele. Aruncă-l de pe zid, striveşte-l de lespezile de jos!... Omoară-l, omoară-l, omoară-l!

FTATATEETA *(arătîndu-şi toţi dinţii)*: Dulăul trebuie să piară!

CLEOPATRA: Dacă nu izbuteşti, să piei din faţa ochilor mei.

FTATATEETA *(cu hotărîre)*: Aşa să fie! N-ai să mă mai vezi pînă ce nu va închide ochii.

(Cezar se întoarce cu Rufio şi Apollodor, acesta îmbrăcat cu mult gust.)

CLEOPATRA *(către Ftatateeta)*: Întoarce-te curînd, curînd. *(Ftatateeta aruncă o privire plină de înţeles Cleopatrei, şi apoi, rînjind, trece prin faţa zeului Ra şi iese. Cleopatra fuge ca o gazelă înspre Cezar.)* Bine că te-ai întors, Cezar! *(Cu un ton mîngîios:)* Credeam că eşti supărat pe mine. Fii binevenit, Apollodor! *(În timp ce cu o mînă îl cuprinde pe Cezar, îi întinde cealaltă mînă lui Apollodor, spre a i-o săruta.)*

APOLLODOR: Din zi în zi, Cleopatra se face mai femeie şi mai frumoasă.

CLEOPATRA: Adevărat, Apollodor?

APOLLODOR: Adevărat, prea adevărat. Rufio a aruncat în mare o perlă, iar Cezar a pescuit un briliant.

CEZAR: Prietene, Cezar a prins un mic reumatism. Dar să mergem acum la cină. Poftiţi. *(Se îndreaptă cu toţii spre masă.)*

CLEOPATRA *(sărind ca un pui de ciută)*: Da, să mergem. Am poruncit un ospăţ ca pentru tine, Cezar.

CEZAR: Oh! Ce anume?

CLEOPATRA: Creier de păun.

CEZAR *(ca şi cum i-ar lăsa gura apă)*: Creier de păun, Apollodor!

APOLLODOR: Nu-i de mine. Eu prefer limbile de privighetoare.

(Se îndreaptă spre unul dintre cele două tacîmuri aşezate alături.)

CLEOPATRA: Rufio, mistreț la frigare.

RUFIO *(cu lăcomie)*: Strașnic! *(Se duce la scaunul de lîngă Apollodor, în stînga lui.)*

CEZAR *(privind spre scaunul său, care este la capătul mesei, în stînga lui Ra)*: Unde-i perna mea de piele?

CLEOPATRA *(la capătul celălalt)*: Am perne noi pentru tine, Cezar.

MAJORDOMUL: Aceste perne, Cezar, sînt din văluri de Malta, umplute cu petale de trandafir.

CEZAR: Petale de trandafir? Ce sînt oare, o rîmă? *(Aruncă pernele și se așază pe salteluța de piele, care este dedesubt.)*

CLEOPATRA: Ce rușine! Pernele cele noi!

MAJORDOMUL *(lîngă cotul lui Cezar)*: Ce trebuie să servim pentru a deschide pofta de mîncare a lui Cezar?

CEZAR: Ce-mi oferi?

MAJORDOMUL: Arici de mare, crabi negri și albi, urzici de mare, becafici, scoici purpurii...

CEZAR: Ceva stridii?

MAJORDOMUL: Desigur.

CEZAR: Stridii britanice?

MAJORDOMUL *(dînd din cap)*: Stridii britanice, Cezar.

CEZAR: Atunci, îmi dai stridii. *(La fiecare ordin, majordomul face semn unui sclav.)* Am fost în Britania — această țară apuseană a romanței, ultima fîșie de pămînt de la marginea Oceanului care împrejmuiește lumea. M-am dus acolo în căutarea perlelor ei faimoase. Perla britanică nu-i decît o poveste, dar căutînd-o am dat peste stridiile britanice.

APOLLODOR: Posteritatea te va binecuvînta pentru aceasta. *(Adresîndu-se majordomului:)* Pentru mine, arici de mare.

RUFIO: Ceva mai de nădejde nu există pentru început?

MAJORDOMUL: Sturzi cu sparanghel...

CLEOPATRA *(întrerupînd)*: Rufio, ce-ai zice de niște găinușe îndopate?

RUFIO: Da, asta mai zic și eu!

CLEOPATRA: *(cu poftă)*: Mie îmi servești sturzi.

MAJORDOMUL: Cezar binevoiește să-și aleagă vinul? Avem vin de Sicilia, Lesbos, Chios...

RUFIO *(cu dispreț)*: Pf! Numai vinuri grecești.

APOLLODOR: Cine ar bea vin roman atunci cînd poate avea vin grecesc? Încearcă vinul de Lesbos, Cezar.

CEZAR: Adu-mi, te rog, ceaiul meu de orz.

RUFIO *(plin de dezgust)*: Mie să-mi aduci vin de Falern. *(I se aduce îndată.)*

CLEOPATRA *(făcînd mutre)*: Păcat de timpul ce se pierde ca să ți se pregătească mese bune! Nici ajutoarele de bucătar n-ar consimți să urmeze regimul tău.

CEZAR *(înduioșîndu-se)*: Bine — bine! Să încercăm atunci vinul de Lesbos. *(Majordomul umple pocalul lui Cezar, apoi al Cleopatrei și apoi pe cel al lui Apollodor.)* Cînd mă voi înapoia la Roma, voi da edicte împotriva unor astfel de extravaganțe. Și voi veghea chiar la aplicarea lor.

CLEOPATRA *(ademenitoare)*: Nu te necăji. Azi vei fi ca toți oamenii: puțin leneș, puțin voluptos și, firește, amabil. *(Întinde mîna către el peste masă.)*

CEZAR: De data aceasta, voi renunța la obiceiurile mele... *(Sărutîndu-i mîna:)* Uite-așa! *(Ia o sorbitură de vin.)* Acum ești mulțumită?

CLEOPATRA: Și mai crezi că doresc să pleci la Roma?

CEZAR: Nu mai cred absolut nimic. Creierul meu doarme. Şi, în afară de aceasta, cine ştie dacă mă voi înapoia la Roma?!

RUFIO *(alarmat)*: Ce? Cum adică?

CEZAR: Ce-ar putea să-mi mai arate Roma din ceea ce n-am văzut încă? Fiecare an la Roma e la fel cu celălalt, cu singura deosebire că eu îmbătrînesc, în timp ce lumea de pe Via Appia are mereu aceeaşi vîrstă.

APOLLODOR: Nu-i mai bine nici aici, în Egipt. Oamenii bătrîni, atunci cînd sînt sătui de viaţă, au obiceiul să zică: „Am văzut toate, în afară de izvoarele Nilului".

CEZAR *(a cărui imaginaţie se aprinde)*: Şi de ce nu le-ar vedea?! Cleopatra, nu vrei să vii cu mine de-a lungul apei, pînă la leagănul ei, acolo, în inima acelui tărîm al misterelor? Să lăsăm Roma îndărătul nostru, această Romă ce-a ajuns la măreţie numai pentru a arăta cum măreţia nimiceşte naţiuni ai căror oameni nu sînt mari! N-ai vrea ca acolo, în mijlocul marelui necunoscut, să-ţi făuresc un nou regat şi să-ţi clădesc o cetate sfîntă?

CLEOPATRA *(încîntată)*: Da, da! Vreau!

RUFIO: Ei da, acum e gata să cucerească Africa numai cu două legiuni, chiar înainte de a ajunge la friptura de mistreţ.

APOLLODOR: Lasă zeflemeaua! Ce proiect nobil, în care Cezar nu mai apare ca un soldat pus pe cuceriri, ci ca un poet, năzuind spre creaţie! Să botezăm cetatea sfîntă şi să o prăznuim cu vin de Lesbos.

CEZAR: Cleopatra o va boteza singură.

CLEOPATRA: Cetatea se va numi Darul lui Cezar pentru Iubita sa.

APOLLODOR: Nu, nu, ceva mult mai cuprinzător, mai vast decît aceasta, ceva universal, asemenea tăriilor înstelate ale cerurilor.

CEZAR *(prozaic)*: De ce nu, pur şi simplu, Leagănul Nilului?

CLEOPATRA: Nu, Nilul mi-i strămoş şi este zeu. Ah! Mi-a venit ceva în minte. Nilul va boteza singur cetatea aceea. Să-l chemăm. *(Către majordom:)* Trimite după el. *(Cei trei bărbaţi se uită uimiţi unul la altul, dar majordomul iese ca şi cum ar fi primit cel mai simplu şi mai obişnuit ordin.)* Iar voi *(adresîndu-se ajutoarelor majordomului)*, plecaţi cu toţii. *(Ajutoarele se retrag, făcînd temenele. Apare un preot, aducînd un Sfinx în miniatură, cu un mic trepied în faţă, în care arde o bucată de tămîie. Preotul se apropie şi aşază statueta în mijlocul mesei. Lumina începe să se prefacă într-un purpuriu magenta, culoarea obişnuită a asfinţitului în Egipt, ca şi cum zeul ar fi adus cu el o umbră straniu colorată. Cei trei bărbaţi caută să nu pară uimiţi, dar, în pofida voinţei, nu-şi pot stăpîni curiozitatea.)*

CEZAR: Ce hocus-pocus mai e şi ăsta?

CLEOPATRA: Vei vedea. Şi nu este nici un hocus-pocus. Pentru a face aşa cum cere datina, s-ar cuveni să omorîm ceva spre a-i face pe plac, dar poate că-i va răspunde lui Cezar şi fără aceasta, dacă îi vom vărsa puţin vin.

APOLLODOR *(întorcîndu-şi capul, pentru a privi peste umăr la Ra)*: Dar de ce să nu apelăm la prietenul nostru de aici, cu capul de uliu?

CLEOPATRA *(cu nervozitate)*: Sst! Te aude şi se mînie!

RUFIO *(flegmatic)*: Sper că obîrşia Nilului nu-i în districtul lui.

CLEOPATRA: Nu! Vreau ca cetatea mea să nu fie botezată de altcineva decît de dragul şi micul meu Sfinx, deoarece în braţele lui m-a găsit Cezar dormind. *(Îi aruncă o privire galeşă lui Cezar şi apoi se întoarce repede către preot.)* Pleacă! Sînt, doar, preoteasă şi am puterea de a-ţi lua harul. *(Preotul face o reverenţă şi iese.)* Şi acum, să chemăm cu toţii Nilul. Poate că va bate în masă.

CEZAR: Cum? Să bată în masă? Se mai poate da crezare unor asemenea superstiţii, în anul 707 al Republicii?

CLEOPATRA: Nu-i superstiţie. Preoţii noştri învaţă o mulţime de lucruri de la mese. Nu-i aşa, Apollodor?

APOLLODOR: Da, mă declar convertit. Cînd Cleopatra e preoteasă, Apollodor este credinciosul. Rosteşte rugămintea!

CLEOPATRA: Trebuie să ziceţi o dată cu mine: „Fă-ţi auzit glasul, părinte Nil".

TOŢI PATRU *(ridicînd paharele în faţa idolului)*: Fă-ţi auzit glasul, părinte Nil!

Strigătul de moarte al unui om cuprins de groaza şi agonia morţii le răspunde. Înspăimîntaţi, bărbaţii pun jos paharele şi ascultă. Tăcere. Purpuriul cerului se întunecă. Cezar, aruncîndu-şi privirile înspre Cleopatra, o surprinde vărsînd vin în faţa zeului. Ochii Cleopatrei scînteiază, iar chipul ei asigură pe zeu că îi va fi recunoscătoare şi îl va adora. Apollodor sare şi fuge la marginea acoperişului, pentru a privi în jos şi a asculta.

CEZAR *(privind-o pe Cleopatra cu un ochi pătrunzător)*: Ce-a fost asta?

CLEOPATRA *(cu vioiciune)*: Pesemne că bat un sclav.

CEZAR: Asta să fie?

RUFIO: Mă prind că a fost înjunghiat cineva.

CEZAR *(ridicîndu-se)*: Un asasinat!

APOLLODOR *(în spate, făcîndu-le semn cu mîna, pentru a păstra liniştea)*: Sst! Tăcere. N-aţi auzit?

CEZAR: Un alt strigăt?

APOLLODOR *(întorcîndu-se la masă)*: Nu, un zgomot surd. Cred că a căzut ceva jos pe ţărm.

RUFIO *(se ridică rînjind)*: Ceva cu oase în el, nu?

CEZAR *(cuprins de un tremur)*: Sst, Rufio, taci! *(Părăseşte masa şi se înapoiază la colonade, Rufio urmîndu-l în stînga, iar Apollodor în partea cealaltă, cot la cot.)*

CLEOPATRA *(rămînînd tot la locul ei de la masă)*: Mă părăseşti, Cezar? Apollodor, pleci?

APOLLODOR: Pe cinstea mea, scumpă regină, mi-a pierit pofta de mîncare.

CEZAR: Apollodor, du-te jos în curte şi vezi ce s-a întîmplat. *(Apollodor dă din cap şi iese pe scările pe unde s-a urcat Rufio.)*

CLEOPATRA: Pesemne că soldaţii voştri au omorît pe cineva. Dar ce importanţă poate avea asta pentru noi?

(De pe ţărmul de jos se ridică murmurul mulţimii. Cezar şi Rufio se uită unul la altul.)

CEZAR: Trebuie să vedem ce s-a întîmplat. *(E pe cale de a-l urma pe Apollodor, dar Rufio îl opreşte, punîndu-i mîna pe braţ, cînd Ftatateeta revine din partea opusă a acoperişului, tîrşindu-şi picioarele. Ochii şi colţurile gurii ei de copoi trădează o poftă satisfăcută. O clipă, lui Cezar îi pare că este beată, dar nu şi lui Rufio. Acesta cunoaşte bine vinul roşu care a îmbătat-o pe Ftatateeta.)*

RUFIO *(încet)*: Aceste două femei au urzit ceva.

FTATATEETA: Regina poate privi din nou fața slujnicei sale. *(Cleopatra o privește și, o clipă, fața ei reflectă expresia criminală a Ftatateetei. Apoi o cuprinde cu brațele pe după gît și o sărută de mai multe ori cu sălbăticie, își smulge giuvaerurile și i le agață. Cei doi bărbați își îndepărtează privirile de la acest spectacol, pentru a se privi unul pe altul. Ftatateeta se tîrăște ca o somnambulă pînă la altar, îngenunchează în fața lui Ra și rămîne acolo în rugăciune. Cezar se duce la Cleopatra, lăsîndu-l pe Rufio la colonade.)*

CEZAR *(cu o gravitate pătrunzătoare)*: Cleopatra, ce s-a întîmplat?

CLEOPATRA *(fiindu-i frică de moarte față de Cezar, dar în același timp cu aerul cel mai mîngîietor)*: Nimic, dragul meu Cezar. *(Cu o dulceață tînguitoare, vocea abia auzindu-i-se:)* Nimic. Sînt cu totul nevinovată. *(Se apropie de dînsul, plină de afecțiune.)* Dragul meu Cezar, ești supărat pe mine? De ce mă privești așa? Am fost doar aici cu tine tot timpul. Cum aș putea să știu ce s-a întîmplat?

CEZAR *(cu un aer gînditor)*: E adevărat.

CLEOPATRA *(foarte ușurată, încercînd să-l mîngîie)*: Sigur că-i adevărat. *(Cezar nu răspunde la mîngîierile ei.)* Știi bine că-i adevărat, nu-i așa, Rufio?

(Freamătul de afară crește deodată, într-un răcnet, apoi se potolește.)

RUFIO: Voi afla îndată. *(Se îndreaptă spre altar cu pași mari, aproape sărind, și o atinge pe Ftatateeta pe umăr.)* Și acum, mărită doamnă, am nevoie de dumneata. *(Cu un gest, îi poruncește s-o ia înainte.)*

FTATATEETA: Locul meu este lîngă regină.

CLEOPATRA: Rufio, n-a făcut nici un rău.

CEZAR *(lui Rufio)*: Las-o.

RUFIO *(așezîndu-se pe altar)*: Foarte bine. Atunci și locul meu este tot aici, iar tu n-ai decît să afli singur ceea ce s-a petrecut. Cetatea freamătă de neliniște, după cît se pare.

CEZAR *(adînc nemulțumit)*: Rufio, sînt clipe cînd este nevoie de ascultare.

RUFIO: Sînt clipe cînd e nevoie de dîrzenie. *(Își încrucișează brațele cu un aer posomorît.)*

CEZAR *(către Cleopatra)*: Trimite-o de aici!

CLEOPATRA *(cu un ton plîngăreț, vrînd să-i arate zelul de a-l împăca)*: Da, da, îndată. Voi face întotdeauna ceea ce îmi spui, Cezar, pentru că te iubesc. Ftatateeta, pleacă!

FTATATEETA: Cuvîntul reginei este voința mea. Voi fi în apropiere atunci cînd regina mă va chema. *(Pleacă, trecînd pe lîngă Ra, ca și atunci cînd a venit.)*

RUFIO *(urmînd-o)*: Nu uita, Cezar, că și garda ta este în apropiere. *(O urmează afară.)*

(Cleopatra, bănuind încuviințarea dată de Cezar lui Rufio, părăsește masa si se așază pe bancă, sub colonade.)

CLEOPATRA: De ce îi îngădui lui Rufio să se poarte astfel? Ar trebui să-l înveți unde îi este locul.

CEZAR: Să-l învăț să-mi fie dușman și să-și ascundă gîndurile față de mine, așa cum faci tu acum?

CLEOPATRA *(revenindu-i teama)*: De ce vorbești așa, Cezar? Nu-ți ascund nimic. Într-adevăr nimic. Greșești purtîndu-te așa cu mine. *(Își înăbușă un suspin.)* Sînt numai o copilă, și tu te-ai prefăcut într-o stană de piatră, deoarece îți închipui că a fost cineva omorît. Nu mai pot îndura. *(Izbucnește înadins în plîns. Cezar o*

privește cu o tristețe profundă și cu o deplină răceală. Cleopatra se uită la Cezar, să vadă ce efect a stîrnit. Văzîndu-l nemișcat, se ridică, prefăcîndu-se că luptă cu emoția ce a cuprins-o, și încearcă plină de curaj să o înlăture.) Știu, știu că nu-ți plac lacrimile și nu vreau să te supăr. Știu că nu ești necăjit pe mine, ci doar întristat. Numai că, vezi, sînt atît de proastă, încît nu pot să nu sufăr cînd îmi vorbești cu atîta răceală. Sigur, ai toată dreptatea. E îngrozitor să te gîndești că cineva a fost ucis, sau chiar numai rănit, și sper că nimic serios nu.... *(Vocea ei se pierde, sub privirea disprețuitoare a lui Cezar.)*

CEZAR: Ce te-a speriat în așa hal? Ce-ai făcut? *(Se aud sunetele unei trîmbițe, jos, pe țărm.)* Aha! parcă acesta ar fi răspunsul.

CLEOPATRA *(prăvălindu-se pe bancă, tremură și își acoperă fața cu mîinile)*: Cezar, nu te-am trădat, ți-o jur.

CEZAR: O știu, deși nu m-am încrezut în tine. *(Se întoarce de la ea și este gata să plece, cînd Apollodor și Britannus intră, trăgîndu-l pe Lucius Septimius înspre el. Rufio îi urmează. Pe Cezar îl trec fiorii.)* Iarăși asasinul lui Pompei!

RUFIO: Orașul parcă a înnebunit. Lumea ar voi să dărîme palatul și să ne azvîrle de-a dreptul în mare. Am pus mîna pe acest renegat, pe cînd alungam lumea din curtea palatului.

CEZAR: Dați-i drumul. *(Ei îl lasă liber.)* Ce i-a supărat pe cetățeni, Lucius Septimius?

LUCIUS: Ce crezi, Cezar? Pothinus era foarte iubit de popor.

CEZAR: Dar ce i s-a întîmplat lui Pothinus? I-am dăruit libertatea, chiar aici, acum vreo jumătate de oră. Nu l-au lăsat să iasă?

LUCIUS: Ba da, i-au dat drumul jos prin arcada galeriei, de la o înălțime de șaizeci de picioare, cu trei înjunghieturi în coaste. Este mort, ca și Pompei. Iar acum, în privința omorului, sîntem chit, tu și cu mine.

CEZAR *(uluit)*: Asasinat! Prizonierul nostru, oaspetele nostru?... *(Se întoarce mustrător spre Rufio.)* Rufio....

RUFIO *(cu emfază, luîndu-i-o înainte)*: Cine a făcut-o a fost o ființă înțeleaptă și prietenă adevărată. *(Cleopatra prinde curaj.)* Nimeni dintre noi nu are nici un amestec, așa că este zadarnic să te încrunți la mine.

(Cezar se întoarce și o privește pe Cleopatra.)

CLEOPATRA *(pe un ton violent, ridicîndu-se)*: A fost ucis din porunca reginei Egiptului. Eu nu sînt Iuliu Cezar, visătorul, care îngăduie oricărui sclav să-l insulte. Rufio a spus că am făcut bine: acum, să mă judece și ceilalți. *(Se întoarce către ceilalți.)* Acest Pothinus a încercat să mă atragă într-o conspirație alături de el, pentru a-l trăda pe Cezar în folosul lui Achillas și Ptolomeu. Am refuzat, și atunci m-a blestemat. Apoi, a venit într-ascuns la Cezar să mă învinuiască pe mine de propria-i trădare. L-am prins asupra faptului, și el m-a insultat, m-a insultat pe mine, regina, chiar în față. Cezar n-a vrut să mă răzbune, ci i-a vorbit cu blîndețe și apoi i-a dăruit libertatea. N-am avut oare dreptul să mă răzbun singură? Spune, Lucius!

LUCIUS: Nu o tăgăduiesc, dar vei primi de la Cezar puține mulțumiri pentru aceasta.

CLEOPATRA: Spune-ți cuvîntul, Apollodor! Am greșit oare?

APOLLODOR: N-aş avea decît un singur cuvînt de dojană, frumoasa mea regină. Ar fi trebuit să mă chemi pe mine, cavalerul tău, şi l-aş fi răpus pe defăimător într-un duel echitabil.

CLEOPATRA *(cu pasiune)*: Iar acum îmi vine rîndul să fiu judecată chiar de propriul tău sclav, Cezar. Vorbeşte, Britannus. N-am avut dreptate?

BRITANNUS: Dacă trădarea, făţărnicia, neloialitatea ar rămîne nepedepsite, societatea ar ajunge ca o arenă plină de fiare sălbatice, sfîşiindu-se una pe alta. Cezar a greşit.

CEZAR *(cu liniştită amărăciune)*: Aşadar, se pare că verdictul este împotriva mea.

CLEOPATRA *(cu vehemenţă)*: Ascultă-mă, Cezar. Dacă vei găsi un singur om în toată Alexandria care să spună că am greşit, ţi-o jur că voi lăsa să fiu răstignită chiar pe uşa palatului de către propriii mei sclavi.

CEZAR: Dacă în lumea întreagă se va găsi, acum sau oricînd, un singur om care să ştie că ai greşit, ei bine, atunci omul acela va avea menirea sau să cucerească lumea, aşa cum am făcut eu, sau să fie crucificat de către această lume... *(Din nou, vacarmul de pe străzi se ridică pînă la ei.)* Îi auzi? Toţi aceştia, care bat la poarta ta, cred de asemenea în trădare şi în ucidere. Le-ai omorît conducătorul; este drept ca, la rîndul lor, să te ucidă. Dacă te îndoieşti cumva, întreabă pe aceşti patru sfetnici ai tăi, aici de faţă. Şi apoi, în numele acestui „drept" *(accentuează acest cuvînt cu mare scîrbă)* nu va trebui eu să-i omor pentru că şi-au asasinat regina, iar apoi să fiu omorît, la rîndul meu, de către concetăţenii lor fiindcă le-am cotropit patria? Iar atunci Roma va

putea face altceva decît să ucidă pe aceşti ucigaşi, spre a arăta lumii că Roma ştie să-şi răzbune fiii şi onoarea? Şi aşa, pînă la capătul istoriei, asasinatul va zămisli asasinatul, întotdeauna în numele dreptului, al onoarei şi al păcii, pînă cînd, în sfîrşit, zeii vor fi sătui de atîta sînge şi vor crea o seminţie care să ştie ce înseamnă a înţelege. *(Vacarm îngrozitor. Cleopatra se face albă de frică.)* Ascultă, ascultă, tu, aceea care socoţi că nimeni nu are dreptul să te insulte! Du-te mai aproape, ca să le poţi auzi cuvintele. Le vei găsi, desigur, mai muşcătoare decît limba lui Pothinus. *(Învăluindu-se cu măreţie într-o demnitate de nepătruns.)* Acum regina Egiptului să dea singură ordinele pentru a fi răzbunată şi să ia măsurile de apărare, căci a renunţat la Cezar. *(Se întoarce să plece.)*

CLEOPATRA *(îngrozită, fugind spre Cezar şi căzîndu-i în genunchi)*: Nu mă părăsi, Cezar! Apără-mi palatul!

CEZAR: Ţi-ai luat asupră-ţi puterea de viaţă şi de moarte. Eu nu sînt decît un visător.

CLEOPATRA: Mă vor omorî.

CEZAR: Şi de ce nu?!

CLEOPATRA: Măcar din milă...

CEZAR: Milă! Cum? Ai ajuns atît de repede aici, încît nimic nu te mai poate scăpa decît mila? L-a salvat oare mila pe Pothinus?

(Cleopatra se ridică, frîngîndu-şi mîinile, şi se întoarce, într-o stare de disperare, la bancă. Apollodor îi arată simpatia, aşezîndu-se liniştit îndărătul băncii pe care şade ea. În acest timp, cerul a căpătat o culoare purpurie foarte vie şi curînd începe să se schimbe într-un portocaliu palid, pe care se proiectează, din ce în ce mai

întunecate, şirul de colonade şi statuia lui Ra.)

RUFIO: Cezar, destul cu predica, duşmanul e la poartă.

CEZAR *(întorcîndu-se spre el şi izbucnind):* Ce l-a ţinut la poartă aceste luni? A fost oare nesăbuinţa mea, aşa cum pretindeţi, ori înţelepciunea voastră? În această mare roşie de sînge a Egiptului, mîna cui v-a ţinut capetele deasupra valurilor? *(Se întoarce către Cleopatra.)* Iar cînd Cezar îi zice unuia: „Prietene, pleacă, eşti liber", tu, care pentru a-ţi apăra măruntaţi viaţă te agăţi de sabia mea, cum de îndrăzneşti să te strecori afară şi să-l înjunghii în spate? Iar voi, soldaţi nobili şi cinstiţi slujitori, ca şi cum aţi uita cine sînteţi, aplaudaţi această asasinare şi spuneţi: „Cezar a greşit!" Pe zei, îmi vine să-mi desfac pumnul şi să vă las pe toţi să vă cufundaţi în valuri.

CLEOPATRA *(cu o licărire de speranţă vicleană):* Cezar, dacă ai face aşa ceva, ai pieri şi tu. *(Ochii lui Cezar strălucesc.)*

RUFIO *(foarte alarmat):* Pe Jupiter, i-ai zis lui Cezar, tu, scîrbavnic şoricel egiptean, tocmai cuvîntul care să-l facă să plece singur în oraş şi să ne lase aici ca să fim măcelăriţi. *(Cu disperare, către Cezar:)* Ne vei părăsi pentru că sîntem o mînă de nebuni? Cînd omor, nu mă gîndesc să fac vreun rău. Omor aşa cum un cîine ucide o pisică. Din instinct. Cu toţii nu sîntem decît nişte cîini la picioarele tale, dar întotdeauna te-am slujit cu credinţă.

CEZAR *(înduioşîndu-se:)* Alelei, Rufio, fiul meu, fiul meu, vom fi cu toţii ucişi pe străzi, ca nişte cîini.

APOLLODOR *(la postul său, îndărătul locului unde şade Cleopatra):* Ceea ce zici tu, Cezar, are parcă un răsunet olimpian; trebuie să fie adevărat, pentru că are fineţea marii arte. Sînt, totuşi, de partea Cleopatrei. Dacă va trebui să murim, ea nu va fi lipsită nici de devotamentul unei inimi de bărbat şi nici de puterea braţelor lui.

CLEOPATRA *(plîngînd):* Dar nu vreau să mor, nu vreau!

CEZAR *(cu tristeţe):* Ce ruşine! Ce lipsă de demnitate!

LUCIUS *(păşind înainte, între Cezar şi Cleopatra):* Ascultă-mă, Cezar. S-ar putea să fie lipsă de demnitate, dar şi eu doresc să trăiesc cît mai mult cu putinţă.

CEZAR: Ei bine, prietene, pare-se că ai sorţi să-i supravieţuieşti lui Cezar. Sigur, dumneata crezi că am avut în mine o putere magică, de m-am învrednicit a stăvili atîta vreme armata voastră şi a stăpîni cetatea aceasta întreagă în golful ei. Dar gîndeşte-te: ce pricină de ceartă au avut pînă ieri oamenii de aici, încît să-şi pună în cumpănă vieţile ca să lupte împotrivă-mi? Azi, însă, noi le-am azvîrlit la picioare, asasinat, pe eroul lor! Acum, fiecare dintre ei este hotărît să cureţe de ucigaşi acest cuib, căci asta sîntem: nişte ucigaşi, şi nimic altceva. Aşadar, ia-ţi inima în dinţi şi ascute-ţi sabia. Capul lui Pompei a căzut, iar cel al lui Cezar este gata să cadă.

APOLLODOR: A ajuns Cezar la disperare?

CEZAR *(cu o infinită mîndrie):* Cel care nu a sperat niciodată nu poate cunoaşte disperarea. Cezar îşi priveşte soarta în faţă, fie că sorţii sînt buni sau răi.

LUCIUS: Privească-o atunci Cezar în faţă, şi ea îi va surîde, aşa cum i-a surîs întotdeauna.

CEZAR: Socoţi că în felul acesta mă faci să prind inimă?

LUCIUS: Sînt gata să-ţi ofer serviciile. Trec de partea ta, dacă mă vrei.

CEZAR *(revenind parcă deodată pe pămînt şi privindu-l pătrunzător, bănuind că este ceva dedesubtul ofertei)*: Tocmai în asemenea clipe?

LUCIUS *(hotărît)*: Da, în asemenea clipe.

RUFIO: Socoţi că Cezar e atît de smintit încît să aibă încredere în tine?

LUCIUS: Nu-i cer să aibă încredere în mine mai înainte de a fi victorios. Cer viaţa şi comandament în armata lui Cezar. Şi pentru că Cezar este un neguţător cinstit, îi plătesc înainte.

CEZAR: Să-mi plăteşti? Cum?

LUCIUS: Cu o veste bună.

(Cezar ghiceşte vestea dintr-o dată.)

RUFIO: Ce veste?

CEZAR *(cu o energie avîntată şi superbă, ce o face pe Cleopatra să se ridice în picioare şi să-l privească plină de uimire)*: Ce veste? Mai întrebi ce veste, fiul meu Rufio? Ne-au sosit ajutoarele. Ce altă veste am putea aştepta? Nu-i aşa, Lucius Septimius? Mithridate din Pergam e în marş spre noi.

LUCIUS: A cucerit Pelusium.

CEZAR *(încîntat)*: Lucius Septimius, de acum înainte eşti ofiţerul meu. Rufio, sînt sigur că egiptenii au trimis pe toţi soldaţii din oraş ca să-l oprească pe Mithridate să treacă Nilul. Pe străzi nu mai poate fi acum decît gloata... gloata!

LUCIUS: Aşa-i! Mithridate este acum pe drumul Memfisului, gata să treacă Nilul, prin deltă. Achillas îl va ataca acolo.

CEZAR *(plin de cutezanţă)*: Achillas va da lupta acolo cu Cezar! Priveşte, Rufio! *(Cezar se duce la masă, smulge un şervet şi, cu degetul muiat în vin, schiţează un plan, în timp ce Lucius Septimius şi Rufio se înghesuie lîngă el, pentru a urmări planul. Toţi se uită de aproape, deoarece s-a întunecat.)* Aici este palatul *(arătînd pe plan)*, şi aici este teatrul. Tu *(către Rufio)* iei douăzeci de oameni şi te faci că te îndrepţi pe strada aceasta *(arătînd pe plan)*; în timp ce vor azvîrli cu pietre în tine, cohortele vor ieşi prin locurile acestea. Uite, pe aici şi pe aici. Nu-i aşa, Lucius, că văd exact străzile?

LUCIUS: Da, iată piaţa de smochine...

CEZAR *(prea năvalnic pentru a-l asculta mai departe)*: Le-am văzut, în ziua sosirii noastre. Foarte bine! *(Aruncă şervetul pe masă şi vine spre colonade.)* Britannus, du-te şi spune-i lui Petronius că, într-o oră şi jumătate, forţele noastre se vor îmbarca în corăbii pentru lacul de apus. Vezi de calul şi platoşa mea. *(Britannus iese în fugă.)* Cu tot restul forţelor, voi înconjura lacul şi mă voi îndrepta în sus, spre Nil, pentru a-l întîlni pe Mithridate. Lucius, du-te şi dă-le de ştire. *(Lucius se repede în urma lui Britannus.)* Apollodor, dă-mi pentru această bătălie sabia şi braţul tău drept.

APOLLODOR: Ţi le dau, şi pe deasupra — inima şi viaţa!

CEZAR *(apucîndu-i mîna)*: Le primesc pe amîndouă. *(Îşi strîng mîinile cu putere.)* Eşti gata de lucru?

APOLLODOR: Gata pentru artă — pentru arta războiului. *(Fuge după Lucius, uitînd-o pe Cleopatra.)*

RUFIO: Haidem! Acum zic şi eu că-i treabă serioasă!

CEZAR *(însufleţit)*: Nu-i aşa, fiul meu Rufio, singurul meu fiu? *(Bate din palme. Sclavii vin în fugă la masă.)* Destul cu această searbădă petrecere! Luaţi toate de aici; piară din ochii mei, şi apoi plecaţi şi voi! *(Sclavii încep să strîngă masa, iar perdelele sînt trase, închizînd astfel colonadele.)* Spune-mi, Rufio, cunoşti bine străzile?

RUFIO: Da, cred că le cunosc. Le voi străbate, orice-ar fi. *(Se aude buccina, jos în curte.)*

CEZAR: Să mergem. Trebuie să vorbim trupelor şi să le înflăcărăm. Tu te duci pe ţărm, iar eu în curte. *(Se îndreaptă spre scări.)*

CLEOPATRA *(ridicîndu-se de la locul ei, unde a fost uitată în tot acest timp, îşi întinde sfioasă mîinile spre Cezar)*: Cezar!

CEZAR *(întorcîndu-se)*: Ei, ce e?

CLEOPATRA: M-ai uitat?

CEZAR *(cu îngăduinţă)*: Acum sînt ocupat, copila mea. Cînd mă întorc, voi vedea şi de treburile tale. Rămas bun, fii cuminte şi nu-ţi pierde răbdarea.

(Pleacă preocupat şi cu totul nepăsător faţă de ea. Cleopatra rămîne cu pumnii încleştaţi, mută de mînie şi umilinţă.)

RUFIO: Cleopatra, partida a fost jucată şi ai pierdut-o. Întotdeauna femeia este aceea care pierde.

CLEOPATRA *(cu măreţie)*: Pleacă! Urmează-ţi stăpînul.

RUFIO *(la urechea ei, cu o grosolană familiaritate)*: Numai o vorbă! Spune-i călăului tău că dacă Pothinus ar fi fost ucis cum trebuie, adică în beregată, n-ar fi scos nici un strigăt. Omul tău a lucrat fără dibăcie.

CLEOPATRA *(enigmatică)*: De unde ştii că a fost un bărbat?

RUFIO *(uimit şi intrigat)*: Doar n-ai fost tu. Erai cu noi la masă cînd s-a întîmplat. *(Ea îşi întoarce spatele cu dispreţ. El clatină din cap şi dă la o parte perdelele pentru a ieşi. Acum e o noapte minunată, cu lună plină. Masa a fost luată. În lumina lunii şi a stelelor, se vede Ftatateeta, din nou în rugăciune în faţa altarului de piatră albă al lui Ra. Rufio tresare, închide uşor perdelele şi îi zice încet Cleopatrei:)* Ea a fost? Cu propria ei mînă?

CLEOPATRA *(cu un ton ameninţător)*: Oricine ar fi fost, duşmanii mei să se păzească de ea! Ia aminte, Rufio, tu, care ai îndrăznit, în faţa lui Cezar, s-o faci prostănacă pe regina Egiptului.

RUFIO *(rînjindu-i)*: Voi lua aminte, Cleopatra. *(Dă din cap, în semn de întărire a făgăduielii, şi iese printre perdele, trăgînd puţin sabia din teacă.)*

SOLDAŢII ROMANI *(jos în curte)*: *Ave* Cezar! *Ave! Ave!*

(Cleopatra ascultă. Din nou sună buccina, urmată de sunetul trîmbiţelor.)

CLEOPATRA *(frîngîndu-şi mîinile şi strigînd)*: Ftatateeta, Ftatateeta! S-a făcut întuneric şi sînt singură! Vino! *(Tăcere.)* Ftatateeta!... *(Mai tare:)* Ftatateeta!... *(Tăcere. Cuprinsă de panică, regina apucă şnurul şi trage perdelele. Pe altarul lui Ra, Ftatateeta zace moartă, cu beregata tăiată. Sîngele ei curge şiroaie pe piatra albă.)*

ACTUL V

Ziua în amiaza mare. Sărbătoare şi paradă militară pe esplanada din faţa palatului. În portul de răsărit, galera lui Cezar, atît de minunat împodobită cu flori, încît chiar pînzele par înflorate, staţionează de-a lungul cheiului, chiar lîngă scările pe care s-a coborît Apollodor atunci cînd s-a îmbarcat cu covorul. O santinelă romană supraveghează pasarela, de unde porneşte, spre mijlocul esplanadei, un preş de pînză roşie cerată, răsucit apoi spre nord, în faţa porţii centrale a palatului, care închide esplanada în partea de sud. Scările largi ale marii porţi, ocupate de femeile din suita Cleopatrei, îmbrăcate în cele mai frumoase rochii, par o grădină de flori. De-a lungul faţadei se înşiră garda Cleopatrei, comandată de aceiaşi viteji cărora, cu şase luni mai înainte, Bel-Affris le vestise sosirea lui Cezar în vechiul palat de la frontiera siriană. În partea de nord sînt înşiraţi soldaţii romani. În spatele lor, o seamă de localnici se ridică în vîrful picioarelor, căutînd să privească, pe deasupra capetelor soldaţilor, esplanada, unde se plimbă ofiţerii, vorbind între ei. Printre aceştia sînt Belzanor şi Persanul şi, de asemenea, Centurionul, cu toiagul din viţă-de-vie în mînă şi cu încălţările lui largi. Vlăguit în lupte, el pare cu totul eclipsat, atît din punct de vedere social, cît şi decorativ, de către ofiţerii egipteni.

Apollodor îşi face loc prin mulţime şi, dindărătul soldaţilor romani, se adresează ofiţerilor.

APOLLODOR: Ei! Mi se îngăduie să trec?

CENTURIONUL: Hei, lăsaţi-l pe Apollodor Sicilianul să treacă.

(Soldaţii îi fac loc să treacă.)

BELZANOR: Soseşte Cezar?

APOLLODOR: Încă nu. Se află în piaţă. N-am mai putut rămîne acolo, din pricina soldaţilor, care nu mai încetează cu uralele! După ce ai fost martor o jumătate de oră la entuziasmul armatei, simţi nevoia să respiri puţintel aer de mare.

PERSANUL: Ce noutăţi mai sînt? I-a înjunghiat pe preoţi?

APOLLODOR: El? Cum era s-o facă?! Preoţii l-au întîmpinat în piaţă, cu cenuşă în cap şi purtîndu-şi în mîini zeii. Apoi, au aşezat zeii la picioarele lui. Singurul la care face să te uiţi este Apis, o minunăţie din aur şi fildeş. După sfatul meu, i-a oferit marelui-preot doi talanţi pe el.

BELZANOR *(înspăimîntat)*: Apis, atotştiutorul, să fie cumpărat numai cu doi talanţi! Ce-a zis marele-preot?

APOLLODOR: A chemat îndurarea lui Apis şi a cerut cinci talanţi.

BELZANOR: Vom avea foamete şi furtuni în ţară din această pricină.

PERSANUL: De ce n-a făcut Apis ca Cezar să fie învins de către Achillas? Ceva ştiri noi despre mersul războiului, Apollodor?...

APOLLODOR: Micul rege Ptolomeu s-a înecat.

BELZANOR: S-a înecat? Cum asta?

APOLLODOR: S-a înecat împreună cu ceilalţi. Cezar i-a atacat deodată din trei părţi şi i-a aruncat în Nil. Barca lui Ptolomeu s-a scufundat.

BELZANOR: Om minunat acest Cezar! Crezi că vine îndată?

APOLLODOR: Tocmai era pe cale de a rezolva chestiunea evreiască în clipa cînd am plecat. *(Sunetele de trîmbițe dinspre nord și rumoarea mulțimii vestesc sosirea lui Cezar.)*

PERSANUL: Uite ce repede a rezolvat-o! Iată-l că vine. *(Se grăbește să se ducă la locul său, în fața șirurilor de trupe egiptene.)*

BELZANOR *(urmîndu-l)*: Atenție! Sosește Cezar! *(Soldații egipteni se aliniază pentru a da onorul. Apollodor se duce aproape de șirurile egiptene.)*

CENTURIONUL *(îndreptîndu-se în grabă spre santinela care supraveghează pasarela)*: Atenție! Sosește Cezar.

(Cezar apare în mare ținută, însoțit de Rufio. Britannus îi urmează. Soldații îi întîmpină cu ovații entuziaste.)

CEZAR: Corabia mă așteaptă. A sosit ceasul cînd Cezar va zice rămas bun Egiptului. Și acum, Rufio, ce-mi mai rămîne de făcut înainte de a pleca?

RUFIO *(în stînga lui)*: Nu ai numit încă un guvernator roman pentru această provincie.

CEZAR *(privindu-l cu un aer șugubăț, dar totuși vorbindu-i cu deplină gravitate)*: Ce-ai zice de Mithridate din Pergam, aliatul și salvatorul meu, acest mare fiu al lui Eupator?

RUFIO: Vei avea nevoie de dînsul în alte părți. Ai uitat că, în drumul tău spre casă, mai ai de învins încă trei sau patru armate?

CEZAR: Într-adevăr. Ce-ai zice atunci despre tine?

RUFIO *(neîncrezător)*: Eu? Eu, guvernator? Ce, visezi, Cezar? Doar știi prea bine că nu-s decît fiul unui sclav eliberat.

CEZAR *(cu afecțiune)*: Nu te-a numit Cezar întotdeauna fiul său? *(Adresîndu-se întregii adunări:)* Tăcere, o clipă! Ascultați-mă!

SOLDAȚII ROMANI: Să-l ascultăm pe Cezar! Să-l ascultăm!

CEZAR: Aflați menirea, însușirea, rangul și numele guvernatorului roman. Menirea sa: a fi scutul lui Cezar. Însușirea sa: prietenul lui Cezar. Rangul său: soldat roman. *(Soldații romani scot un strigăt de triumf.)* Numele său: RUFIO. *(Din nou urale.)*

RUFIO *(sărutînd mîna lui Cezar)*: De bună seamă, sînt scutul lui Cezar, dar ce rost voi mai avea cînd nu-i voi mai simți brațul? Ei, oricum... *(I se pune un nod în gît. Se întoarce, sperînd să-și vină în fire.)*

CEZAR: Unde-mi este insularul britanic?

BRITANNUS *(înaintînd la dreapta lui Cezar)*: Aici, Cezar!

CEZAR: Cine ți-a cerut, rogu-te, să te repezi în lupta din deltă, scoțînd chiotele barbare ale țării tale de baștină și să ții piept la cîte patru egipteni deodată, tratîndu-i cu ocări atît de necuviincioase?

BRITANNUS: Te rog să mă ierți, Cezar, pentru expresiile ce mi-au scăpat în focul luptei.

CEZAR: Și cum ai putut tu, care nu știi să înoți, să străbați canalul atunci cînd am asediat tabăra?

BRITANNUS: M-am agățat de coada calului tău.

CEZAR: Acestea nu sînt fapte de sclav, Britannus, ci fapte de om liber.

BRITANNUS: M-am născut liber, Cezar.

CEZAR: Da, dar ți se spune sclavul lui Cezar.

BRITANNUS: Numai ca sclav al lui Cezar mi-am găsit adevărata libertate.

CEZAR *(mişcat):* Bine ai grăit, Britannus! Nerecunoscător cum sînt, eram gata să te las liber, dar acum nu m-aş despărţi de tine nici pentru un milion de talanţi. *(Îl bate cu prietenie pe umăr. Britannus, fericit, dar puţin ruşinat, îi sărută cu stiiciune mîna.)*

BELZANOR *(către Persan):* Romanul acesta ştie cum să-i facă pe oameni să-l slujească.

PERSANUL: Da, pe oamenii prea umili ca să-i fie rivali primejdioşi.

BELZANOR: O, preaiscusitule! O, cinicule!

CEZAR *(văzîndu-l pe Apollodor în colţul egiptenilor, îl strigă):* Apollodor, las arta Egiptului în seama ta. Aminteşte-ţi că Roma iubeşte arta şi o încurajează din toată inima.

APOLLODOR: Da, Cezar, o ştiu. Roma nu va crea o artă ea însăşi, dar va cumpăra şi va lua tot ceea ce creează alte popoare.

CEZAR: Cum, Roma nu creează nici o artă? Oare pacea nu-i o artă? Războiul nu-i o artă? Guvernarea nu-i o artă? Civilizaţia nu-i artă? Toate acestea vi le dăruim, în schimbul doar a cîtorva podoabe. De fapt, voi faceţi tîrgul cel mai bun. *(Întorcîndu-se către Rufio:)* Şi acum, ce-mi mai rămîne de făcut înainte de îmbarcare? *(Încearcă să-şi amintească.)* Parcă mai este ceva, dar nu-mi pot aminti. Ce-ar putea fi? N-am ce face, am uitat. Rămîne aşa. Nu putem pierde acest vînt prielnic. Rămas bun, Rufio!

RUFIO: Mi-e grijă să te las să pleci la Roma fără scutul tău. Sînt prea multe pumnale acolo.

CEZAR: Nu-i nimic. Întorcîndu-mă, îmi voi isprăvi opera vieţii, şi aceastava însemna că mi-am trăit traiul. Şi apoi, niciodată nu m-am

împăcat cu gîndul de a muri de moarte bună. Mai bine să fiu ucis. Adio!

RUFIO *(suspină, ridicînd mîinile, în semn că Cezar rămîne acelaşi om incorigibil):* Adio! *(Îşi strîng mîinile.)*

CEZAR *(fluturînd mîna către Apollodor):* Adio, Apollodor, şi vouă tuturor, adio, prietenii mei! Şi acum, pe punte! *(Pasarela este trasă spre galeră, ca să se poată îmbarca. În timp ce Cezar se îndreaptă spre pasarelă, Cleopatra, cu o figură rece şi tragică, îmbrăcată cu vicleşug în negru, fără nici un giuvaer sau vreo podoabă, tocmai ca să uimească în contrast cu grupul de doamne din suita ei, strălucitor înveşmîntate, mai ales cînd va trece printre ele, apare din palat şi se opreşte pe scări. Cezar nu o vede pînă cînd nu-i vorbeşte.)*

CLEOPATRA: Cleopatra nu este luată în seamă la această despărţire?

CEZAR *(luminîndu-se la faţă):* Ah, ştiam eu că mai este ceva de făcut. *(Către Rufio:)* Cum de m-ai lăsat s-o uit, Rufio? *(Grăbindu-se spre ea:)* Dacă plecam fără să te fi văzut, nu mi-aş fi iertat-o niciodată. *(O ia de mînă şi vine cu ea în mijlocul esplanadei. Ea se supune, rămînînd însă ca o stană de piatră.)* Porţi doliu pentru mine?

CLEOPATRA: Nu.

CEZAR *(cu remuşcări):* Ah, ce nesăbuit sînt! Sigur, porţi doliu după fratele tău.

CLEOPATRA: Nu.

CEZAR: Atunci, pentru cine?

CLEOPATRA: Întreabă-l pe guvernatorul roman, pe care ni l-ai lăsat.

CEZAR: Pe Rufio?

CLEOPATRA: Da, pe Rufio. *(Ea îl arată cu un gest de dispreț suveran.)* Acela care va guverna aici, în numele lui Cezar, în felul lui Cezar, potrivit multlăudatelor precepte de viață ale lui Cezar.

CEZAR *(îndoindu-se)*: Va cîrmui cum va putea, Cleopatra. Și-a luat asupră-și această îndeletnicire și o va îndeplini în felul său.

CLEOPATRA: Așadar, nu în felul tău?

CEZAR *(intrigat)*: Ce înțelegi prin felul meu?

CLEOPATRA: Fără pedepse, fără răfuieli, fără judecată.

CEZAR *(încuviințînd)*: Da, aceasta-i calea cea dreaptă, calea cea mare, singura cale cu putință, în cele din urmă. *(Către Rufio:)* Crede-mă că așa e, Rufio, crede-mă dacă poți.

RUFIO: Te cred, Cezar, te cred. De mult m-ai convins. Vreau totuși să-ți spun o vorbă. Acum ridici pînzele spre Numidia. Spune-mi, dacă vei întîlni acolo un leu flămînd, nu-l vei pedepsi pentru că ar dori să te mănînce?

CEZAR *(gîndindu-se încotro țintește Rufio)*: Nu.

RUFIO: Și nici n-ai răzbuna viețile celor pe care i-a și mîncat?

CEZAR: Nu.

RUFIO: Și nici nu l-ai judeca pentru vina lui?

CEZAR: Nu.

RUFIO: Ce vei face, atunci, ca să-ți salvezi viața din ghearele lui?

CEZAR *(prompt)*: L-aș omorî, fără urmă de răutate, așa după cum m-ar fi omorît pe mine. Spune-mi, care-i tîlcul acestei parabole a leului?

RUFIO: Doar atît. Cleopatra a avut o tigroaică fioroasă, care la porunca ei ucidea oameni. M-am gîndit că într-o zi ar putea să-i poruncească să te omoare. Ei bine, dacă n-aș fi fost ucenicul lui Cezar, m-aș fi purtat fără milă față de

această tigroaică. Aș fi pedepsit-o. L-aș fi răzbunat pe Pothinus...

CEZAR *(exclamînd)*: Pothinus?

RUFIO *(continuînd)*: Și, desigur, aș fi judecat-o. Dar am lăsat la o parte toate aceste nerozii și, fără răutate, i-am tăiat doar beregata. Iată de ce Cleopatra vine cernită la tine.

CLEOPATRA *(aprigă)*: A vărsat sîngele slujnicei mele Ftatateeta. Sîngele ei cadă asupra capului tău și al lui dacă îl ierți de această crimă, Cezar.

CEZAR *(energic)*: Atunci, cadă asupra capului meu, că bine a făcut! Rufio, dacă te-ai fi așezat pe scaunul dreptății și cu ceremonii hidoase și invocînd pe zei ai fi dat femeia pe mîna unui călău de meserie, pentru ca în numele justiției să o ucidă în fața poporului, niciodată nu ți-aș mai fi atins mîna fără a mă înfiora. Așa, a fost un omor firesc, și nu mă îngrozește. *(Satisfăcut, Rufio clatină din cap, făcînd astfel semn Cleopatrei să ia aminte.)*

CLEOPATRA *(mînioasă și copilăroasă, în neputința ei)*: Nu, nu atunci cînd un roman ucide un egiptean. Acum va vedea toată lumea cît de nedrept și stricat este Cezar.

CEZAR *(apucîndu-i mîngîietor mîinile)*: Hai, nu fi supărată pe mine. Îmi pare rău de biata Totateeta. *(Fără voia ei, Cleopatra rîde.)* Aha, rîzi! Înseamnă împăcare?

CLEOPATRA *(furioasă pe ea că a rîs)*: Nu! Nu! Nu! Dar e așa de caraghios să te aud spunîndu-i Totateeta!

CEZAR: Ai rămas tot copilă, Cleopatra. N-am izbutit oare să fac o femeie din tine?

CLEOPATRA: Tu ai rămas un copil mare. Mă faci să par o prostuță pentru că nu ești serios. Te-ai purtat rău cu mine, și nu te iert.

CEZAR: Ia-ţi rămas bun de la mine.

CLEOPATRA: Nu.

CEZAR *(cu un ton mîngîietor):* Îţi voi trimite un dar frumos de la Roma.

CLEOPATRA *(cu mîndrie):* Hm! Ceva frumos de la Roma pentru Egipt?! Ce-ar putea oare să-mi ofere Roma şi nu mi-ar oferi Egiptul?

APOLLODOR: Are dreptate, Cezar. Dacă vrei să-i dăruieşti ceva într-adevăr frumos, darul va trebui să-l cumpăr în numele tău tot de la Alexandria.

CEZAR: Uiţi comorile care fac fala Romei, prietene. Asemenea comori nu le poţi cumpăra la Alexandria.

APOLLODOR: Care sînt aceste comori, Cezar?

CEZAR: Fiii Romei! Hai, Cleopatra, iartă-mă şi ia-ţi rămas bun de la mine. Îţi voi trimite un bărbat, un roman din creştet pînă-n tălpi, pe unul dintre cei mai nobili romani, care nu-i nici bătrîn, nici bun de înjunghiat. Nu are braţe slabe şi inimă rece şi nici nu-şi ascunde chelia sub laurii cuceritorului. Pe umerii lui nu apasă povara lumii. Un roman sprinten şi plin de prospeţime, puternic şi tînăr, trezindu-se cu speranţa, luptînd în cursul zilei şi desfătîndu-se noaptea. Primeşti un asemenea om, în schimbul lui Cezar?

CLEOPATRA *(palpitînd):* Cum îl cheamă? Cum îl cheamă?

CEZAR: Vrei să-l cheme Marc Antoniu? *(Cleopatra se aruncă în braţele lui.)*

RUFIO: Nu te pricepi să faci un tîrg. Să-l dai pe Cezar pentru Marc Antoniu!

CEZAR: Acum eşti mulţumită?

CLEOPATRA: Numai să nu uiţi!

CEZAR: Nu voi uita. Adio! Nu cred că ne vom mai întîlni vreodată. Adio! *(O sărută pe frunte. Ea este foarte mişcată şi începe să scîncească. Cezar se îmbarcă.)*

SOLDAŢII ROMANI *(în timp ce Cezar pune piciorul pe pasarelă): Ave* Cezar! Cu bine!
(Cezar, ajuns pe corabie, flutură mîna, răspunzînd lui Rufio, care făcuse acelaşi semn.)

APOLLODOR *(Cleopatrei):* Nici o lacrimă, scumpă regină, nici o lacrimă! Lacrimile lovesc ca un jungher în inima slujitorului tău. Se va întoarce într-o bună zi.

CLEOPATRA: Sper că nu, şi totuşi nu mă pot opri să nu plîng. *(Îi face semn cu batista lui Cezar. Corabia este pusă în mişcare.)*

SOLDAŢII ROMANI *(scoţîndu-şi săbiile şi ridicîndu-le în aer): Ave* Cezar!

UCENICUL DIAVOLULUI

Melodramă în trei acte

1897

PERSONAJELE

(în ordinea intrării în scenă)

DOAMNA DUDGEON
ESSIE
CHRISTY DUDGEON
PASTORUL ANDERSON
JUDITH ANDERSON
DOAMNA TITUS DUDGEON
UNCHIUL TITUS DUDGEON
UNCHIUL WILLIAM DUDGEON
DOAMNA WILLIAM DUDGEON
NOTARUL HAWKINS
RICHARD DUDGEON
SERGENTUL
MAIORUL SWINDON
GENERALUL BURGOYNE
CAPELANUL

Ofiţeri şi soldaţi englezi; locuitori din rîndurile burgheziei şi ţărănimii americane.

ACTUL I

La cea mai nepotrivită oră dintre o noapte neagră şi o dimineaţă de iarnă a anului 1777, doamna Dudgeon din New Hampshire stă de veghe la bucătărie. E încăperea în care se locuieşte cel mai mult în această fermă a ei, aflată la periferia oraşului Websterbridge. Doamna Dudgeon nu-i o femeie ademenitoare. De altfel, nici o femeie nu poate arăta bine după o noapte de veghe, iar chipul doamnei Dudgeon, chiar cînd arată foarte bine, este groaznic brăzdat de încreţiturile care, pricinuite de goalele precepte şi ascultări ale unui puritanism ce nesocoteşte viaţa, conturează un caracter aprig şi o mîndrie sălbatică. Este o femeie în vîrstă, care a muncit din greu, şi în schimb nu a dobîndit nimic altceva decît darul de a stăpîni în propria ei casă — atît de mizeră — şi totodată de a se face urîtă; printre vecini, însă, se bucură de o necontestată reputaţie datorată pietăţii şi respectabilităţii ei. Pentru aceşti vecini, băutura şi desfrîul sînt mult mai ademenitoare decît religia şi corectitudinea, astfel că ei concep binele doar ca o renunţare. Această concepţie asupra binelui ajunge cu uşurinţă la lipsirea celorlalţi de tot ce-i plăcut şi, astfel, prin generalizare, cuprinde tot ce-i mai neplăcut pe lume. Aceasta-i pricina pentru care doamna Dudgeon, o fiinţă din cale-afară de neplăcută, este socotită din cale-afară de bună. În afară de crimă, totul îi este îngăduit acestei femei, cu

condiția de a nu se lăsa înduioșată față de semeni. De aceea, fără să știe, ea este femeia cea mai liberă din toată parohia, mai ales în virtutea faptului că nu a călcat cea de-a șaptea poruncă[1] și nu a lipsit în nici o duminică de la biserica prezbiteriană.

Anul 1777 este un an în care patimile, răscolite de desprinderea coloniilor americane de sub stăpînirea Angliei, săvîrșită mai mult datorită dezvoltării lor decît unei voințe proprii, clocotesc pînă la explozie, transformîndu-se în împușcături și lupte. Împușcăturile au fost idealizate în mintea englezilor, ca avînd rostul de a stîrpi răzvrătirea și de a păstra stăpînirea britanică, iar în mintea americanilor — ca avînd rostul de a apăra libertatea, de a se împotrivi tiraniei și de a aduce jertfa de sine pe altarul Drepturilor Omului. Nu aici este locul de a cerceta temeiurile acestor idealizări. Este de ajuns să spunem, fără nici o prejudecată, că idealurile acestea au convins atît pe americani, cît și pe englezi că cel mai bun mijloc de a le înfăptui este de a omorî cît mai mulți oameni din cealaltă parte. În acest scop, operațiile militare s-au desfășurat cu deosebit avînt, sub oblăduirea clerului din amîndouă părțile, care se ruga fierbinte lui Dumnezeu să-i binecuvînteze armata.

În toiul unor astfel de întîmplări, era firesc ca multe femei, în afară de urîcioasa doamnă Dudgeon, să stea de veghe nopțile, în așteptarea veștilor. Ca și dînsa, ele picau de somn în zori, riscînd să ia foc de la vatra bucătăriei.

Doamna Dudgeon doarme. Este învelită cu un șal pînă peste cap și își odihnește picioarele, sprijinindu-le de cenușarul înalt făcut din vergele de fier, treapta altarului domestic care este vatra cu pirostriile, ceaunul uriaș și frigarea de deasupra grătarului afumat pentru fripturi. Lîngă doamna Dudgeon, în fața focului, se află o simplă masă de bucătărie, pe care, într-un sfeșnic de aramă, arde o lumînare. Ca și celelalte scaune din bucătărie, scaunul pe care

[1] Privitoare la datoria de a nu căuta în afara căsătoriei plăcerile cărnii.

șade doamna Dudgeon nu are pernă și nu este vopsit. Dar, cum speteaza cu vergele este arcuită, iar locul de ședere este scobit, potrivit rotunjimilor trupului omenesc, scaunul arată oarecum măreț. Camera are trei uși. Una lîngă vatră, aproape de colț, dă în dormitorul cel mai bun; a doua, în colțul din peretele opus, duce la cămară și spălătorie. A treia ușă este aceea prin care se intră în casă. Are o broască mare, un zăvor și o grosolană bară de lemn. Ea se află în peretele din față, între fereastra din mijloc și colțul de lîngă ușa dormitorului. Între ușă și fereastră, un cuier gol sugerează observatorului iubitor de deducții că bărbații casei sînt plecați cu toții. De cealaltă parte a ferestrei este atîrnată într-un cîrlig o pendulă, cu cadranul de lemn alb, cu greutățile negre de fier și cu limba de alamă. Între colț și pendulă e un bufet mare cu încuietori, așezat pe un dulap scund, plin cu veselă de rînd.

La peretele opus vetrei, între ușă și colț, se află o sofa nerușinat de urîtă, îmbrăcată cu o stofă neagră din păr de cal. Dacă privești suprafața-i neregulată, observi că doamna Dudgeon nu este singură în bucătărie. O fată de șaisprezece sau șaptesprezece ani a adormit pe sofa. Cu păru-i negru și pielea tuciurie, ea pare o ființă sălbatică și sfioasă. Rochia îi este strîmtă, ruptă, roasă de vreme, pătată de fructe și nu excesiv de curată. Atîrnă lăbărțat pe ea, astfel că, privindu-i picioarele goale și negricioase, înțelegi că nu prea are ifărie pe dînsa.

Deodată, cineva bate la ușă, dar nu destul de tare pentru a trezi pe cele două femei, care au ațipit. Apoi, bate mai tare, tulburînd puțintel pe doamna Dudgeon. În cele din urmă, încearcă broasca, și atunci doamna Dudgeon sare imediat în picioare.

DOAMNA DUDGEON *(amenințătoare)*: Ei, de ce nu deschizi ușa? *(Observă că fata doarme, scoate un strigăt de sinceră nemulțumire:)* Doamne

Dumnezeule! Ia te uită! *(Scuturînd-o:)* Scoală-te odată! N-auzi?

FATA *(sculîndu-se în capul oaselor):* Ce-i? Ce s-a întîmplat?

DOAMNA DUDGEON: Hai, trezeşte-te! Nu ţi-e ruşine, păcătoaso? Fată fără pic de inimă! N-auzi? Cum de poţi dormi aşa de adînc, cînd taică-tu nici n-a apucat să putrezească în groapă!

FATA *(încă pe jumătate adormită):* N-am vrut să dorm. M-a furat somnul.

DOAMNA DUDGEON *(tăindu-i vorba):* Sigur, scuze găseşti berechet! Ştiu eu! Hm, te-a furat somnul!... *(Furioasă, căci au reînceput bătăile în uşă:)* De ce nu te scoli să-i dai drumul unchiului tău, pe care l-am aşteptat toată noaptea? *(O îmbrînceşte de pe sofa.)* Lasă! Îi deschid eu! Mare lucru să poţi sta de veghe noaptea!... Du-te şi vezi de foc.

Fata, speriată şi nefericită, se duce la cămin şi pune un butuc pe foc. Doamna Dudgeon dă la o parte drugul de la uşă şi o deschide, lăsînd să intre în bucătăria cu aer îmbîcsit ceva din prospeţimea dimineţii şi multă umezeală, precum şi pe fiul ei mai mic, Christy, un tînăr de douăzeci şi doi de ani, grăsuţ, prostănac, cu părul bălai şi rotofei la faţă, îmbodolit cu o pătură cu pătrăţele peste pardesiul cenuşiu. El se repede tremurînd la vatră, lăsînd pe doamna Dudgeon să închidă uşa după el.

CHRISTY *(în faţa vetrei):* Brr! Ce frig! *(Văzînd fata şi privind-o cu sfială:)* Ei... cine eşti tu?

FATA *(timidă):* Essie.

DOAMNA DUDGEON: Poţi întreba mult şi bine, dacă n-ai altceva de făcut! *(Essiei:)* Du-te, fetiţo, în camera ta şi culcă-te! Tot n-ai inimă să te ţii trează! Povestea celor ce ţi s-au întîmplat nu-i menită urechilor tale.

ESSIE: Aş...

DOAMNA DUDGEON *(hotărîtă):* Să nu-mi răspunzi, duduiţo! Fii smerită şi fă ce-ţi spun eu! *(Aproape izbucnind în lacrimi, Essie trece de-a lungul încăperii spre uşa de lîngă sofa.)* Nu uita să-ţi spui rugăciunea! *(Essie iese.)* Noaptea trecută s-ar fi dus la culcare ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic — dacă aş fi lăsat-o eu!

CHRISTY *(flegmatic):* Orice ai spune, nu i se poate cere să jelească asemeni unei rude pe răposatul unchiul Peter.

DOAMNA DUDGEON: Ce tot îndrugi, băiatule? Nu-i fiica lui? Pedeapsa răutăţii şi stricăciunii sale? *(Apucă scaunul şi se aşază.)*

CHRISTY *(privind în gol):* Fiica unchiului Peter!

DOAMNA DUDGEON: Dacă n-ar fi, de ce aş ţine-o aici? Am avut destule necazuri să-mi cresc fetele mele, şi pe voi băieţii — pe tine şi pe nevrednicul de frate-tău. Nu-mi era de ajuns şi fără copiii din flori ai unchiului tău?

CHRISTY *(întrerupînd-o, în timp ce priveşte cu grijă la uşa pe care a ieşit Essie):* Sst! Vezi să nu te audă!

DOAMNA DUDGEON *(ridicînd glasul):* N-are decît! N-are decît să m-audă! Cei cu frica lui Dumnezeu nu se tem a spune lucrurile aşa cum sînt şi a da urzelii Diavolului adevăratul ei nume! *(Nepăsătorul Christy nu participă cu inima la această luptă a Binelui şi Răului, ci preferă să se uite la foc şi să se încălzească.)* Ei, cît mai ai de gînd să stai la vatră şi să te zgîieşti ca un viţel? N-ai adus nici o veste?

CHRISTY *(îşi scoate pălăria şi pătura, apoi se duce la cuier şi le agaţă):* Preotul îţi va aduce vestea! Vine îndată!

DOAMNA DUDGEON: Preotul? Ce veste?

CHRISTY *(ridicîndu-se, aşa cum obişnuia din copilărie, în vîrful picioarelor pentru a-şi agăţa pălăria — deşi acum este destul de înalt să ajungă cuierul — şi vorbind cu o seninătate care vădeşte nesimţirea, dată fiind natura veştii ce o va spune):* A murit şi tata.

DOAMNA DUDGEON *(înmărmurită):* Tatăl tău?!

CHRISTY *(posomorît, revenind la vatră, încălzindu-se din nou şi dînd mai multă atenţie focului decît mamei sale):* Ce să-i faci? N-am nici o vină! Cînd am ajuns la Nevinstown, l-am găsit bolnav în pat. Nu ne-a recunoscut la început. Preotul îl veghea şi m-a îndepărtat. Noaptea a şi murit.

DOAMNA DUDGEON *(izbucnind într-o mînie fără lacrimi):* Ce lucru groaznic! Cît mi-e dat să îndur! Pe fratele său, care a fost toată viaţa o pacoste pentru noi, l-au spînzurat în faţa lumii, ca pe-un răzvrătit — şi iată că tatăl tău, în loc să stea acasă cu familia, aşa cum îi era datoria, se duce după el şi lasă toată povara pe umerii mei! Ba n-a uitat să-mi trimită şi pe fata asta — hop şi ea pe capul meu! *(Indignată, îşi acoperă urechile cu şalul.)* A săvîrşit un mare păcat — un adevărat păcat!

CHRISTY *(cu o veselie domoală, bovină, după o pauză):* Vom avea o dimineaţă frumoasă, după toate astea.

DOAMNA DUDGEON *(înfuriindu-se pe el):* Dimineaţă frumoasă? De asta-ţi arde cînd abia ţi-a murit tatăl? Nesimţitor mai eşti!

CHRISTY *(îndărătnic):* N-am zis-o cu nici un gînd rău. Socot că poţi să vezi cum e afară, chiar dacă ţi-a murit părintele.

DOAMNA DUDGEON *(cu amărăciune):* Dulce mîngîiere mai am de la copiii mei! Unul nătărău şi altul păcătos şi pierdut, lăsîndu-şi casa pentru a trăi printre contrabandişti, ţigani şi puşlamale — la rînd cu toate lepădăturile lumii.

Cineva bate la uşă.

CHRISTY *(fără a se mişca):* Preotul.

DOAMNA DUDGEON *(pe ton aspru):* Ei, nu te duci să-i deschizi domnului Anderson?

Cu o mutră de prostănac, Christy se duce la uşă. Doamna Dudgeon îşi acoperă faţa cu mîinile, căci datoria-i de văduvă este de a se lăsa copleşită de durere. Christy deschide uşa şi-l pofteşte pe pastorul Anthony Anderson. Este un preot prezbiterian — vioi, pătrunzător, spontan, în vîrstă de cincizeci de ani. În ţinută are ceva din autoritatea profesiei. Dar o autoritate lumească, îmblînzită de o purtare împăciuitoare şi plină de bun-simţ, întru nimic frămîntată de lumea cealaltă. Este totodată un bărbat puternic, sănătos, cu un gît gros şi sanguin. Gura lui, inteligentă şi voioasă, reliefează nişte buze carnale. Fără îndoială, un preot vrednic, dar şi un om care ştie să se bucure de lumea aceasta — poate scuzîndu-se puţintel în faţa conştiinţei sale că o duce mai bine decît s-ar cădea unui adevărat prezbiterian.

ANDERSON *(către Christy, în timp ce îşi scoate mantaua la uşă, privind-o pe doamna Dudgeon):* I-ai spus?

CHRISTY: M-a silit să-i spun. *(Închide uşa, cască şi merge alene pînă la sofa, pe care se aşază şi nu întîrzie să adoarmă.)*

Anderson priveşte cu compătimire pe doamna Dudgeon. Apoi îşi atîrnă mantaua şi pălăria în cuier. Doamna Dudgeon îşi şterge ochii şi se uită la el.

ANDERSON: Soră dragă, Dumnezeu şi-a lăsat foarte greu mîna asupra ta.

DOAMNA DUDGEON *(cu resemnare profund îndărătnică):* Pesemne că-i voia lui. Nu pot face altfel decît să mă plec! Dar, oricum, e cumplit de greu! Ce nevoie avea Timothy să se ducă la Springtown, amintind fiecăruia că era rudă cu cel pe care îl spînzurau? Şi *(cu ură)* pe bună dreptate, dacă vreun om merită să...

ANDERSON *(cu blîndeţe):* Erau fraţi, doamnă Dudgeon.

DOAMNA DUDGEON: După ce s-a căsătorit cu mine, Timothy nu a mai vrut să ştie de el. Mă respecta prea mult pentru a mă jigni avînd de-a face cu un astfel de frate. Crezi că un nemernic egoist ca Peter ar fi bătut treizeci de mile ca să vadă cum îl spînzură pe fratele său? Nici treizeci de paşi n-ar fi catadicsit să facă, nemernicul. Totuşi, se cade să-mi port crucea în cel mai vrednic chip. Cu cît vorbeşti mai puţin, cu atît e mai bine.

ANDERSON *(foarte grav, apropiindu-se de vatră şi stînd cu spatele la foc):* Fiul dumitale cel mare a fost de faţă la execuţie, doamnă Dudgeon.

DOAMNA DUDGEON *(neplăcut surprinsă):* Richard?

ANDERSON *(dînd din cap afirmativ):* Da, Richard.

DOAMNA DUDGEON *(pe un ton răzbunător):* Să-i fie de învăţătură. Ar putea isprăvi la fel — nemernicul, dezmăţatul, păgînul! *(Deodată, se opreşte; vocea-i scade; apoi, cu o spaimă vădită, întreabă:)* Timothy l-a văzut?

ANDERSON: Da.

DOAMNA DUDGEON *(ţinîndu-şi răsuflarea):* Şi ce-a făcut?

ANDERSON: L-a zărit în mulţime. Nu şi-au vorbit. *(Doamna Dudgeon, care îşi ţinuse suflarea, răsuflă acum în voie şi se simte iarăşi la largul ei.)* Soţul dumitale a fost foarte mîhnit, chiar copleşit de groaznica moarte a fratelui său. *(Doamna Dudgeon rînjeşte. Anderson se întrerupe, pentru a o întreba cu oarecare indignare:)* Nu era firesc, doamnă Dudgeon? În clipele acelea s-a îmblînzit şi faţă de fiul risipitor, trimiţînd după el ca să-l vadă.

DOAMNA DUDGEON *(din nou alarmată):* A trimis după Richard?

ANDERSON: Da, dar Richard n-a vrut să vină. Drept răspuns i-a trimis nişte vorbe pline de răutate — îmi pare rău să vă spun — nişte vorbe îngrozitoare!

DOAMNA DUDGEON: Ce fel, ce anume?

ANDERSON: I-a spus că-i de partea nemernicului său unchi şi că va fi împotriva bunilor săi părinţi, în lumea aceasta şi în cealaltă.

DOAMNA DUDGEON *(neîndurătoare):* Are să-şi ia el pedeapsa pentru asta în amîndouă lumile!

ANDERSON: Nu-i după voia noastră, doamnă Dudgeon.

DOAMNA DUDGEON: Am spus că-i după voia noastră, domnule Anderson? Dar n-am învăţat oare că cei răi îşi vor găsi pedeapsa? De ce ne-am împlini datoria şi am respecta legile lui Dumnezeu, dacă n-ar fi nici o deosebire între noi şi aceia care ascultă doar de poftele şi nepoftele lor, bătîndu-şi joc de noi şi de cuvîntul tatălui ceresc?

ANDERSON: Să nu uităm că tatăl pămîntesc al lui Richard a fost milos cu dînsul, iar judecătorul ceresc ne este tuturor tată!

DOAMNA DUDGEON *(uitînd de toate):* Tatăl pămîntesc al lui Richard a fost un om slab la minte...

ANDERSON *(uimit):* Oh!

DOAMNA DUDGEON *(puțin rușinată)*: Sînt mama lui Richard și, dacă-s eu împotriva lui, mai are cineva dreptul să țină cu el? *(Căutînd să-l împace:)* Nu vrei să șezi, domnule Anderson? De mult trebuia să te fi poftit, dar sînt atît de tulburată...

ANDERSON: Mulțumesc. *(Ia un scaun de lîngă căminul-vatră și-l așază astfel ca să fie mai aproape de foc. Îndată ce s-a așezat, adaugă cu tonul unui om conștient că atinge un subiect gingaș:)* Ți-a spus ceva Christy despre testamentul cel nou?

DOAMNA DUDGEON *(cuprinsă de vechile temeri)*: Testamentul cel nou? Dar ce, Timothy a...? *(Se oprește, respirînd anevoie și nefiind în stare de a-și întregi întrebarea.)*

ANDERSON: Da. În ultimu-i ceas, și-a schimbat gîndul.

DOAMNA DUDGEON *(cu paloarea unei intense mînii)*: Și dumneata l-ai lăsat să mă prade?

ANDERSON: Nu aveam nici o putere să-l împiedic de a-și dărui avutul propriului său fiu.

DOAMNA DUDGEON: Dar el nu avea nimic! Banii eu i-am adus ca zestre. Eu am căderea de a hotărî în privința banilor mei și a propriului meu fiu. N-ar fi cutezat să o facă dacă aș fi fost lîngă el. O știa prea bine. De aceea a șters-o ca un hoț, profitînd de lege și făcînd pe ascuns un testament nou, ca să mă prade. Mai rușinos este, domnule Anderson, că dumneata l-ai ajutat, ca un complice, la săvîrșirea acestei crime. Dumneata, slujitorul Evangheliei...

ANDERSON *(ridicîndu-se)*: Nu iau ca o jignire cele ce îmi spui în focul suferinței dumitale.

DOAMNA DUDGEON *(disprețuitoare)*: Suferința mea!...

ANDERSON: Să-i zicem dezamăgire, dacă în inima dumitale crezi că-i mai potrivit cuvîntul.

DOAMNA DUDGEON: Inima mea! Inima mea! De cînd, mă rog, ai început să socoți inimile noastre drept călăuze în care să putem avea încredere?

ANDERSON *(pe un ton oarecum vinovat)*: Eu... eu...

DOAMNA DUDGEON *(cu vehemență)*: Nu minți, domnule Anderson, nu minți! Mereu am fost învățate că inima omului este mai înșelătoare decît orice pe lume și groaznic de rea. Inima mea a aparținut nu lui Timothy, ci sărmanului său frate, care tocmai și-a isprăvit zilele cu ștreangul de gît — da, da, lui Peter Dudgeon. Știi bine. Bătrînul Eli Hawkins, pe care-l urmezi ca predicator la același amvon, deși nu ești vrednic nici să-i dezlegi șireturile de la ghete, ți-a spus-o atunci cînd ți-a dat în seamă grija sufletelor noastre. El m-a prevenit și ma întărit împotriva inimii mele, făcîndu-mă să mă cunun cu un om temător de Dumnezeu — după cum credea el. Ce altceva decît această disciplină a făcut din mine femeia care sînt? Și dumneata, care ai ascultat de glasul inimii cînd te-ai căsătorit, tocmai dumneata îmi vorbești de ceea ce mi-ar putea zice inima? Du-te acasă la frumoasa-ți nevastă, omule, iar pe mine lasă-mă să mă cufund în rugăciune! *(Își ia privirea de la el, punîndu-și coatele pe masă, gîndindu-se la necazurile ei și nemailuîndu-l în seamă.)*

ANDERSON *(oarecum dornic să plece)*: Dumnezeu mă oprește de a mă așeza de-a curmezișul între dumneata și izvorul alinării ce ai putea-o găsi. *(Se duce la cuier, pentru a-și lua pălăria și mantaua.)*

DOAMNA DUDGEON *(fără a-l privi)*: Dumnezeu ştie ce să oprească şi ce să îngăduie, şi fără ajutorul dumitale.

ANDERSON: Şi pe cine să ierte! Nădăjduiesc că şi pe Eli Hawkins, şi pe mine, dacă vreodată îndreptat-am predicile noastre împotriva legii sale! *(Îşi încheie mantaua, gata de a pleca.)* Încă o vorbă, doamnă Dudgeon. O chestiune importantă. Testamentul trebuie citit în faţa tuturor celor din familie, şi Richard are dreptul a fi de faţă. E în oraş, dar a avut bunacuviinţă de a spune că nu doreşte să vină cu de-a sila aici.

DOAMNA DUDGEON: N-are decît să vină. Nu cumva crede că voi părăsi casa tatălui său pentru a-i face pe plac? N-au decît să vină în fugă cu toţii şi să plece învîrtindu-se. Am eu grijă să nu-şi piardă prea mult din ziua de lucru pe motiv că vin la deschiderea testamentului. Nu mă duc ei pe mine, nici o teamă!

ANDERSON *(venind îndărăt cu un pas sau doi)*: Doamnă Dudgeon, mai înainte vreme am avut oarecare înrîurire asupra dumitale. Cînd am pierdut-o?

DOAMNA DUDGEON *(tot fără a se întoarce înspre el)*: Cînd te-ai însurat din dragoste. Acuma ştii.

ANDERSON Da, ştiu. *(Iese meditînd.)*

DOAMNA DUDGEON *(sieşi, gîndindu-se la soţul ei)*: Tîlharul! Tîlharul! *(Cu o mişcare bruscă, se ridică, plină de mînie. Îşi zvîrle şalul de pe cap. Se apucă să pregătească odaia, pentru solemnitatea deschiderii testamentului. Începe prin a aşeza lîngă perete scaunul pe care a şezut Anderson, pe urmă pe al ei, ducîndu-l pînă la fereastră. Apoi strigă în felu-i dur, poruncitor, mînios:)* Christy! *(Nici un răspuns, căci acesta doarme adînc.)* Christy! *(Îl zgîlţîie tare.)* Scoală-te de aici! Să-ţi fie ruşine! Dormi cînd ţi-a murit tatăl! *(Revine la masă, pune lumînarea pe cămin, apoi scoate din sertarul mesei o faţă de masă roşie şi o întinde.)*

CHRISTY *(ridicîndu-se fără chef)*: Crezi că nu vom mai dormi de loc pînă ce vom ieşi din doliu?

DOAMNA DUDGEON: Scuteşte-mă de glumele tale. Hai, ajută-mă să aşez masa asta. *(Aşază masa în mijlocul camerei, Christy apucînd capătul mesei dinspre cămin, iar doamna Dudgeon capătul dinspre sofa. Christy lasă jos masa cît poate mai iute şi se duce la foc, lăsîndu-şi mama să potrivească poziţia mesei.)* O să ne pomenim cu preotul, notarul şi întreaga familie să asculte citirea testamentului — şi asta înainte de-a termina tu cu prăjitul la foc. Du-te şi trezeşte-o pe fata aceea. Apoi, fă focul la plita din magazie. Nu poţi să iei prînzişorul aici. Nu uita să te speli şi să te cureţi bine pentru musafiri. *(Ea şi-a subliniat ordinele date ducîndu-se la bufet, deschizîndu-l şi scoţînd pahare şi o sticlă cu vin, care, fără îndoială, a rămas neatinsă de la ultima sărbătoare familială. Le aşază pe masă. Mai pune pe masă două farfurii de faianţă verde. Pe o farfurie pune cozonac cu stafide, şi alături — un cuţit; pe cealaltă — biscuiţi, vărsîndu-i dintr-o cutie de tinichea şi avînd grijă să-i numere, ba chiar să pună înapoi unul sau doi.)* Ţine minte: sînt zece biscuiţi. Vezi să rămînă tot zece cînd mă întorc, după ce mă îmbrac. Şi să nu ciupeşti stafidele din cozonac. Spune-i şi Essiei. Cred că poţi să aduci aici colivia cu păsări împăiate, fără să-i spargi geamul. *(Pune înapoi cutia de tinichea şi încuie bufetul, băgînd cu grijă cheia în buzunar.)*

CHRISTY *(zăbovind lîngă foc):* Decît ai face toate astea, mai bine ai aduce călimara pentru notar.

DOAMNA DUDGEON: Nu ţi-am cerut sfatul, băiete. Du-te şi fă ce ţi-am spus. *(Cu rea-voinţă, Christy se întoarce de la foc, pentru a îndeplini ordinele mamei.)* Stai; înainte de a pleca, deschide obloanele şi lasă să intre lumina! Nu-ţi închipui că eu am să fac tot ce-i greu în casă, lăsînd să lenevească coşcogeamitea de găligan ca tine. *(Christy ridică drugul de la fereastră şi-l pune la o parte, apoi deschide obloanele, lăsînd să se vadă o dimineaţă cenuşie. Doamna Dudgeon ia sfeşnicul de pe cămin, suflă în lumînare, stinge mucul cu degetele, pe care mai întîi le-a lins, apoi pune la loc sfeşnicul pe poliţa căminului.)*

CHRISTY *(privind pe fereastră):* Iată pe preoteasă.

DOAMNA DUDGEON *(nemulţumită):* Ce? Vine aici?

CHRISTY: Da.

DOAMNA DUDGEON: De ce vine să mă tulbure la ora aceasta? Nici nu m-am îmbrăcat pentru a primi oaspeţii.

CHRISTY: Mai bine ai întreba-o pe ea.

DOAMNA DUDGEON *(furioasă):* Şi tu mai bine ţi-ai muşca limba-n gură decît să tot îndrugi la prostii. *(El se îndreaptă alene spre uşă, iar ea vine după dînsul, dîndu-i instrucţiuni.)* Spune-i fetei aceleia să vină la mine îndată ce şi-a luat prînzişorul. Şi să nu iasă murdară în faţa oamenilor. *(Christy iese şi îi trînteşte uşa în nas.)* Frumoase apucături, n-am ce zice! *(Cineva bate la uşa de afară. Ea se întoarce şi strigă cu un glas neospitalier:)* Poftim înăuntru! *(Intră soţia pastorului, Judith Anderson, mai tînără cu douăzeci de ani decît soţul ei, deşi ca vitalitate nu va fi niciodată mai tînără decît el. E drăguţă, plăcută şi arată ca o doamnă din înalta societate. A fost admirată şi măgulită în viaţă, încît şi-a dobîndit o bună părere despre sine, căpătînd astfel o siguranţă ce-i ţine loc de vlagă. Se îmbracă cu gust, iar pe chip i se văd trăsăturile drăgălaşe de fiinţă sentimentală, înflorită de visuri. Chiar şi mulţumirea de sine, ce o are, e plăcută, asemeni vanităţii unui copil. Pentru un observator înţelegător, care ştie ce brutală e lumea, ea apare mai curînd ca o fiinţă ce te înduioşează. Îţi dai seama că pastorul Anderson ar fi putut face o alegere mai rea, pe cînd ea, avînd nevoie de oblăduire, nu ar fi putut face o alegere mai bună.)* O, dumneata eşti, doamnă Anderson?

JUDITH *(foarte politicoasă, aproape proteguitoare):* Da, doamnă. Pot să-ţi fiu de vreun ajutor, doamnă Dudgeon? Să-ţi ajut la orînduirea casei, înainte de deschiderea testamentului?

DOAMNA DUDGEON *(înţepată):* Mulţumesc, doamnă Anderson. Casa mea este deschisă întotdeauna oricui.

JUDITH *(cu o amabilitate îngăduitoare):* Da, ai dreptate. Poate ai fi preferat să nu te deranjez tocmai acum.

DOAMNA DUDGEON: În dimineaţa asta, unul mai mult sau mai puţin nu are importanţă, doamnă Anderson. Acum, că eşti aici, n-ai decît să rămîi. N-ai fi făcut rău dacă închideai uşa. *(Judith zîmbeşte, voind parcă să spună: „Am făcut o greşeală". Se duce să închidă uşa cu un aer exasperant, de parcă ar face cine ştie ce lucru frumos şi plăcut.)* Aşa, mulţumesc. Trebuie să mă îmbrac. Nu te superi dacă stai aici şi primeşti lumea pînă ce vin eu?

JUDITH *(aprobînd cu grație)*: Desigur, doamnă Dudgeon. Poți să te bizui pe mine. Nu te grăbi. *(Își atîrnă paltonul și pălăria în cuier.)*

DOAMNA DUDGEON *(rînjind pe jumătate)*: Știam eu că te pricepi mai bine să primești lumea decît să orînduiești casa. *(Apare Essie.)* Iată-te și pe tine. *(Cu asprime:)* Vino încoace să te văd. *(Timidă, Essie vine spre dînsa. Doamna Dudgeon o apucă brutal de braț și o sucește pentru a controla dacă e curată și îngrijită, rezultatul dovedind puțină îndemînare și încă mai puțină tragere de inimă.)* Hm! Asta înseamnă pieptănat? E lesne de văzut cine-mi ești și cum ai fost crescută! *(Îi lasă brațul și merge înainte, rostind pe un ton categoric:)* Ascultă bine și fă ce-ți spun. Vei ședea în colțul de lîngă foc. Cînd va veni lumea, să nu scoți nici o vorbă dacă nu ești întrebată. *(Essie se furișează timidă pînă la vatră.)* E bine să te vadă neamurile tatălui tău și să te știe. Și ei, ca și mine, au datoria să nu te lase să crăpi de foame. În orice caz, ar putea să te ajute și ei. Dar să nu te prind că te întinzi la vorbă, ca și cînd ai fi de o seamă cu dînșii! Mă-nțelegi?

ESSIE: Da.

DOAMNA DUDGEON: Bine, fă cum ți-am spus. *(Amărîtă, Essie se așază în colțul căminului, cel mai depărtat de ușă.)* N-o lua în seamă, doamnă Anderson. Știi cine este și ce este. Dacă te supără cu ceva, spune-mi, și o învăț eu minte. *(Doamna Dudgeon se duce în dormitor, închizînd zgomotos ușa, ca și cum și aceasta ar trebui condusă de o mînă de fier.)*

JUDITH *(oblăduind pe Essie și aranjînd totodată cozonacul și sticla de vin de pe masă într-un mod mai atrăgător)*: Nu te speria dacă mătușa

dumitale se arată așa de aspră. E o femeie foarte bună și-ți vrea numai binele.

ESSIE *(amărîtă și absentă)*: Da.

JUDITH *(nemulțumită că Essie nu a răspuns cum se cuvine încercării ei de a o mîngîia și că nu a prețuit bunătatea sfatului dat)*: Sper că nu vei da dovadă de rea-voință, Essie.

ESSIE: Nu.

JUDITH: Așa zic și eu. *(Aranjează cîteva scaune la masă cu spetezele spre fereastră, avînd plăcuta conștiință că este o mai pricepută gospodină decît doamna Dudgeon.)* Cunoști pe vreuna dintre rudele tatălui tău?

ESSIE: Nu, nu voiau să știe de dînsul. Erau oameni evlavioși. Tata vorbea adesea de Dick Dudgeon, dar nu l-am văzut niciodată.

JUDITH *(arătîndu-se vădit contrariată)*: Dick Dudgeon! Essie, vrei să fii cu adevărat o fată serioasă și recunoscătoare și să-ți asiguri un loc bun aici, purtîndu-te cum trebuie?

ESSIE *(fără nici un entuziasm)*: Da.

JUDITH: Atunci, nu trebuie să mai pomenești niciodată de numele lui Richard Dudgeon — nici chiar să te mai gîndești la dînsul. E un om rău!

ESSIE: Dar ce-a făcut?

JUDITH: Nu întreba nimic, Essie. Ești prea tînără să știi ce înseamnă un om rău. E contrabandist; trăiește laolaltă cu țiganii, nu are nici o dragoste pentru mamă-sa și pentru familie, duminicile ia parte la lupte și jocuri, în loc să se ducă la biserică. Nu-l lăsa să se apropie de tine, Essie, dacă-ți stă în putere. Feriți-vă de el — și tu, și celelalte femei. Păstrați-vă neprihănite, departe de orice legătură cu astfel de oameni.

ESSIE: Da.
JUDITH *(iarăşi contrariată)*: Mi-e teamă că spui da şi nu fără să te gîndeşti prea mult.
ESSIE: Da. Vreau să spun cel puţin....
JUDITH *(severă)*: Ce vrei să spui?
ESSIE *(aproape plîngînd)*: Şi tata era contrabandist — şi...

Cineva bate la uşă.

JUDITH: Începe să vină lumea. Nu uita sfaturile mătuşii tale, Essie. Poartă-te ca o fetiţă cuminte. *(Apare Christy, aducînd colivia cu păsări împăiate, care se văd prin geam, şi o călimară. Aşază colivia pe masă.)* Bună dimineaţa, domnule Dudgeon! Vrei să deschizi uşa? A început să vină lumea.
CHRISTY: Bună dimineaţa. *(Deschide uşa de afară.)*

Dimineaţa se arată acum limpede şi caldă, aşa că pastorul Anderson, primul care soseşte, şi-a lăsat mantaua acasă. E întovărăşit de notarul Hawkins, un bărbat sprinten, de vîrstă mijlocie, purtînd jambiere cafenii şi pantaloni galbeni, arătînd în aceeaşi măsură ca un moşier şi ca un jurist. El şi cu Anderson au precădere, reprezentînd profesiile cărturăreşti. După ei vine familia, în frunte cu cel mai bătrîn dintre unchi, William Dudgeon, un bărbat înalt, rău făcut, cu nas borcănat şi roşu, ceea ce arată că nu se poartă de loc ca un ascet în faţa unei mese îmbelşugate. Nici după haine, nici după cum arată neliniştita sa soţie nu pare un om căruia îi merge bine. Unchiul mai tînăr, Titus Dudgeon, seamănă cu un căţeluş slab, alături de mătăhăloasa lui soţie, vădit fudulă din pricină că are avere. Amîndoi sînt scutiţi de grijile de care are parte căsnicia lui William.

Hawkins, cu un pas sprinten, se duce îndată la masă şi ia scaunul cel mai apropiat de sofa, în dreptul căruia Christy a aşezat călimara. Îşi aşază pălăria pe podea şi scoate din buzunar testamentul. Unchiul William se apropie de foc şi rămîne în picioare, cu spatele la vatră, şi uitînd pe doamna William lîngă uşă. Unchiul Titus, care este berbantul familiei, îi vine în ajutor, oferindu-i braţul liber şi conducînd-o pînă la sofa, unde el se aşază între soţia sa şi cea a fratelui său. Anderson îşi atîrnă în cuier pălăria şi aşteaptă să schimbe o vorbă cu soţia sa, Judith.

JUDITH: Vine îndată. Roagă-i să aştepte puţin. *(Bate la uşa dormitorului. Primind răspuns, ea deschide uşa şi intră în dormitor.)*
ANDERSON *(luînd loc la masă, la capătul opus celui ocupat de Hawkins)*: Într-o clipă, biata noastră soră, atît de crunt lovită, va fi printre noi. Lipseşte cineva?
CHRISTY *(de la uşa de intrare, pe care o închide)*: Sîntem cu toţii, afară de Dick.

Nepăsarea cu care Christy rosteşte numele repudiatului contrariază simţul moral al familiei. Unchiul William clatină din cap, încet, de cîteva ori. Doamna Titus răsuflă convulsiv pe nas. Soţul ei vorbeşte.

UNCHIUL TITUS: Nădăjduiesc că va avea bunul-simţ să nu vină aici. Aşa nădăjduiesc.

Toţi Dudgeonii bolborosesc cuvinte de încuviinţare, în afară de Christy, care se duce la fereastră şi se proţăpeşte acolo, privind afară. Hawkins zîmbeşte tainic, ca şi cum ar şti ceva care i-ar face să schimbe tonul dacă ar fi la curent. Anderson nu este la largul său. Solemnele consfătuiri familiale nu-l atrag, mai ales cînd sînt funerare. Juhith apare în pragul uşii de la dormitor.

JUDITH *(cu un ton dulce şi pătrunzător)*: Dragii mei, iată pe doamna Dudgeon. *(Ia scaunul de lîngă*

cămin şi-l aşază pentru doamna Dudgeon, care vine din dormitor.)

Doamna Dudgeon e îmbrăcată în negru şi ţine în faţa ochilor o batistă curată. Toţi se ridică în picioare, în afară de Essie, doamna Titus şi doamna William. Îşi scot batistele, de asemenea curate, şi plîng. E un moment mişcător.

UNCHIUL WILLIAM: N-ai găsi o alinare, dragă soră, dacă am face o rugăciune?
UNCHIUL TITUS: Sau dacă am cînta un imn.
ANDERSON *(cam grăbit)*: Am văzut-o pe sora noastră astăzi dimineaţă, prieteni. În inimile noastre ne rugăm pentru alinarea suferinţelor ei.
TOŢI *(afară de Essie)*: Amin.

Se aşază cu toţii, afară de Judith, care rămîne în picioare îndărătul scaunului doamnei Dudgeon.

JUDITH *(Essiei)*: Essie, ai spus şi tu „Amin"?
ESSIE *(înfricoşată)*: Nu.
JUDITH: Atunci, spune şi tu, ca o fetiţă cuminte.
ESSIE: Amin.
UNCHIUL WILLIAM *(încurajînd-o)*: Aşa se cade, vezi bine. Ştim cine eşti, şi totuşi sîntem gata să fim buni cu tine, dacă eşti o fetiţă cuminte şi vrednică. Cu toţii sîntem deopotrivă în faţa tronului ceresc.

Acest sentiment republican nu este pe placul femeilor, convinse că tronul ceresc este tocmai locul unde superioritatea lor — adesea contestată pe pămînt — va fi recunoscută şi răsplătită.

CHRISTY *(la fereastră)*: Iată-l şi pe Dick.

Anderson şi Hawkins privesc împrejur, cu un aer împăciuitor. Essie, cu o sclipire de interes în nenorocirea

ei, îşi ridică ochii. Christy schiţează un surîs şi se uită cu gura căscată la uşă. Ceilalţi sînt împietriţi de intensitatea simţămîntului lor pentru virtutea ce este ameninţată a fi jignită de apropierea viciului întruchipat. Cel repudiat apare în prag, înfrumuseţat de lumina soarelui de dimineaţă, mai presus de pretinsele lui merite. E cu siguranţă cel mai chipeş membru al familiei, dar expresia îi este nepăsătoare şi sardonică, iar purtarea-i sfidătoare are ceva batjocoritor într-însa. Îmbrăcămintea îi este de-o pitorească neglijenţă. Doar fruntea şi gura trădează o neobişnuită încăpăţînare. Ochii sînt ai unui fanatic.

RICHARD *(din prag, scoţîndu-şi pălăria)*: Doamnelor şi domnilor, vă salută preaplecatul şi smeritul vostru slujitor. *(Imediat după această jignire generală, aruncă lui Christy pălăria, dar cu atîta spontaneitate, încît acesta sare s-o prindă ca un neatent jucător de cricket. Apoi, înaintează spre mijlocul încăperii. Ajuns acolo, se întoarce, şi cu dinadinsul priveşte rînd pe rînd pe toţi cei de faţă.)* Arătaţi atît de mulţumiţi! Sînteţi fericiţi că mă vedeţi, nu-i aşa? *(Se întoarce spre scaunul doamnei Dudgeon. Buzele i se răsucesc urît împrejurul caninilor, cînd întîlneşte privirea plină de ură a mamei sale.)* Foarte frumos, mamă. Să păstrăm ca de obicei aparenţele. Aşa se cade. Nu? *(Judith se depărtează ostentativ din vecinătatea lui, pînă în cealaltă parte a bucătăriei, strîngîndu-şi vădit fustele, ca şi cum s-ar apăra de vreo contaminare. Unchiul Titus îşi arată imediat aprobarea, sculîndu-se de pe sofa şi aducînd un scaun, pe care să se aşeze Judith.)* Uite pe moşul William! Nu te-am mai văzut de cînd te-ai lăsat de băutură! *(Bietul unchiul William, ruşinat, ar dori să protesteze, dar Richard îl*

bate cordial pe umeri și adaugă:) Te-ai lăsat nu-i așa? *(Apoi, îi dă pace, făcîndu-i în joacă un ușor brînci.)* Sigur că te-ai lăsat. Ai dreptate prea o făceai de oaie! *(Se depărtează de unchiul William și se apropie de sofa.)* Și acum unde o fi geambașul de unchiu-meu, geambaș cinstit nevoie mare, căruia îi zice Titus? Vino încoa', unchiule Titus! *(Îl vede ținînd scaunul, în timp ce Judith se așază.)* Ca-ntotdeauna galant cu femeile!

UNCHIUL TITUS *(indignat)*: Să-ți fie rușine, domnule...

RICHARD *(întrerupîndu-l și strîngîndu-i, fără voie, mîna)*: Mi-e rușine, dar în schimb mă mîndresc cu unchiul meu și cu toate cimotiile. *(Din nou, privindu-i pe toți:)* S-ar putea uita cineva la voi fără să fie mîndru și vesel? *(Copleșit, unchiul Titus își ia locul pe sofa. Richard se întoarce spre masă.)* A, domnul Anderson, mereu om de bine, mereu păstorindu-și turma. Ține-i pe calea cea bună, domnule pastor! *(Dintr-un salt, se așază pe masă și apucă sticla cu vin.)* Hai să ciocnim un pahar cu vin, pastore, în amintirea vremurilor de odinioară.

ANDERSON: Știți, cred, domnule Dudgeon, că nu am obiceiul să beau pînă la cină.

RICHARD: Îți vei schimba regimul într-o bună zi, domnule pastor. Moșul William avea obiceiul să bea înainte de prînzișor. Hai, vinul îți va mirui predica. *(Miroase vinul și rînjește.)* Dar să nu începi cu vinul pe care mama îl oferă musafirilor. I-am furat puțin vin cînd aveam șase ani, și de atunci m-am lecuit. *(Pune sticla la loc și schimbă subiectul.)* Am aflat, domnule pastor, că te-ai căsătorit și ai o soție nelegiuit de frumoasă.

ANDERSON *(arătînd liniștit spre Judith)*: Domnule, soția mea-i aici!

Judith se ridică și rămîne în picioare, cu o împietrită demnitate.

RICHARD *(alunecînd ușor de pe masă, cu bune maniere, pe care le dovedește instinctiv)*: Preaplecatul dumneavoastră slujitor, doamna mea. N-am vrut să vă jignesc. *(O privește cu seriozitate.)* Într-adevăr, sînteți vrednică de faima ce o aveți. Îmi pare rău că sînteți, după expresia ce o văd, și o ființă bună la suflet. *(Ea îl privește uimită și se reașază, în toiul șoaptelor de indignată simpatie ale întregii familii. Anderson, destul de deștept pentru a-și da seama că asemenea demonstrații nu pot decît să măgulească și să încurajeze pe un om care ține cu tot dinadinsul să-i provoace pe toți, își păstrează în totul buna dispoziție.)* Oricum, pastore, te respect mai mult ca înainte. Fiindcă am prilejul, aș dori să te întreb dacă-i adevărat că regretatul nostru unchi Peter, deși neînsurat, a avut un copil.

UNCHIUL TITUS: N-a avut decît un singur copil natural, domnule.

RICHARD: Numai unul? Floare la ureche, nu-i așa? Într-adevăr, roșesc pentru tine, unchiule Titus!

ANDERSON: Domnule Dudgeon, nu uita că te afli în fața mamei dumitale și a durerii ei!

RICHARD: Sînt profund mișcat, pastore. Dar, fiindcă veni vorba, ce-a ajuns copilul acela natural?

ANDERSON *(arătînd-o pe Essie)*: I-acolo, domnule Dudgeon, și ascultă cele ce vorbești.

RICHARD *(uimit și ajungînd să vorbească în mod sincer)*: Cum? De ce nu mi-ai spus imediat?

Copiii suferă în această casă fără de... *(Se apropie repede de Essie, cuprins de remuşcări.)* Verişoară dragă, nu lua în seamă cele ce am spus. Nu am vrut să te jignesc. *(Ea îl priveşte cu recunoştinţă. Chipul ei cu dîre de lacrimi îl impresionează atît de tare, încît izbucneşte plin de mînie:)* Cine a făcut-o să plîngă? Cine a făcut-o să sufere? Zău că....

DOAMNA DUDGEON *(ridicîndu-se şi înfruntîndu-l):* Tacă-ţi gura blestemată! Nu vreau să mai îndur nimic! Ieşi din casa mea!

RICHARD: De unde ştii că-i casa dumitale, pînă nu se citeşte testamentul? *(O clipă, se uită unul la altul, plini de ură. Apoi doamna Dudgeon se prăvale, doborîtă, pe scaun. Richard se duce repede la fereastră, trecînd prin faţa pastorului, pentru a lua scaunul acela confortabil pe care şezuse la început doamna Dudgeon.)* Doamnelor şi domnilor, în calitate de fiu mai mare al răposatului meu tată şi de şef nevrednic al acestei gospodării, vă zic „bine aţi venit". Cu voia dumitale, domnule pastor Anderson; cu voia dumitale, domnule notar Hawkins: capul mesei se cuvine capului familiei. *(Îşi aşază scaunul la masă, între preot şi notar, ia loc şi se adresează celor de faţă cu un aer de preşedinte:)* Ne întîlnim aici cu un trist prilej: pomenim pe un tată mort şi pe un unchi spînzurat şi probabil afurisit! *(Dă din cap, cu un aer trist. Membrii familiei au îngheţat de groază.)* Aveţi dreptate: luaţi-vă mutrele de înmormîntare! *(Privind-o pe Essie, glasul i se înmoaie.)* Numai în ochii copilului să rămînă puţină speranţă. *(Vioi:)* Şi acum, domnule notar Hawkins, afacerile-s afaceri. Hai, să vedem testamentul!

TITUS: Domnule Hawkins, nu vă supuneţi la poruncile şi zorul dumnealui!

HAWKINS *(foarte politicos şi binevoitor):* Domnul Dudgeon n-a vrut să mă jignească, sînt sigur. Nu vă fac să aşteptaţi nici o clipă, domnule Dudgeon, numai să-mi găsesc ochelarii. *(Îi caută în buzunare. Dudgeonii se uită unii la alţii, bănuitori.)*

RICHARD: Aha! Au băgat de seamă politeţea dumitale, domnule Hawkins. Se aşteaptă acum la lucrurile cele mai rele. Un pahar cu vin, să-ţi dregi glasul înainte de a începe, domnule Hawkins. *(Toarnă un pahar şi i-l întinde, apoi toarnă un al doilea, pentru el.)*

HAWKINS: Îţi mulţumesc, domnule Dudgeon. În sănătatea dumitale!

RICHARD: În a dumitale. *(În clipa în care duce paharul la gură, se opreşte, priveşte bănuitor vinul, apoi adaugă cu ciudată intensitate:)* Vrea cineva să-mi aducă un pahar cu apă?

Essie, care urmărise cu cea mai mare luare-aminte fiecare vorbă şi mişcare a lui Richard, se ridică şi se furişează prin spatele doamnei Dudgeon spre uşa dormitorului, iese şi apoi revine iute cu un ulcior. Apoi iese din casă tiptil, cu ulciorul în mînă.

HAWKINS: Testamentul nu a fost scris în totul cu respectarea termenilor legali.

RICHARD: Bietul tata, a murit fără de mîngîierile legii!

HAWKINS: Ai dreptate, domnule Dudgeon, ai dreptate. *(Gata să citească:)* Gata, domnule?

RICHARD: Da, da, sînt gata. Fă-ne, Doamne, să-ţi fim cu adevărat recunoscători pentru cele ce sîntem gata să primim. Dă-i drumul, domnule Hawkins.

HAWKINS *(citind)*: „Aceasta îmi este ultima dorinţă şi testamentul meu, Timothy Dudgeon pe patu-mi de moarte la Nevinstown, în drum de la Springtown la Westerbridge, azi 24 septembrie 1777. Prin aceasta revoc toate testamentele anterioare făcute de mine şi declar că sînt cu mintea întreagă şi-mi dau seama de ce fac, acesta fiind testamentul meu adevărat, exprimînd voinţa mea proprie şi simţămintele mele."

RICHARD *(uitîndu-se la mamă-sa)*: Aha!

HAWKINS *(clătinînd din cap)*: Termeni nepotriviţi, domnule. Frazeologie de prisos. „Dăruiesc şi las o sută de lire sterline fiului meu mai mic Christopher Dudgeon, din care cincizeci de lire i se vor plăti în ziua nunţii sale cu Sarah Wilkins, dacă aceasta îl voieşte de soţ, şi cîte zece lire la naşterea fiecărui copil, pînă la al cincilea inclusiv."

RICHARD: Şi ce se întîmplă dacă ea nu vrea?

CHRISTY: Mă vrea, dacă am cincizeci de lire.

RICHARD: Bine, frăţioare. Dă-i înainte, domnule notar.

HAWKINS: „Dăruiesc şi las soţiei mele Annie Dudgeon, născută Annie Primrose" — domnule Dudgeon, vedeţi că defunctul nu cunoştea legile, căci mama dumitale nu-i născută Annie, ci numele acesta l-a primit la botez — „un venit anual de cincizeci şi două de lire, pe tot timpul vieţii *(doamna Dudgeon, asupra căreia şi-au aţintit privirile cu toţii, se ţine ţeapănă şi încordată)*, care-i va fi plătit din dobînzile banilor ei proprii." Iată o expresie ciudată, domnule Dudgeon! Banii ei proprii!

DOAMNA DUDGEON: Da, da, e o expresie care spune curatul adevăr. Fiecare ban era al meu. Cincizeci şi două de lire anual!

HAWKINS: „Şi o recomand, pentru bunătatea şi evlavia ei, grijii iertătoare a copiilor ei, eu mijlocind între copii şi ea, atît cît am putut, ba chiar străduindu-mă din răsputeri."

DOAMNA DUDGEON: Iată care mi-i răsplata! *(Cu furie lăuntrică:)* Îmi cunoşti gîndurile, domnule Anderson, ştii cum l-am numit.

ANDERSON: N-avem ce face, doamnă Dudgeon. Trebuie să ne supunem la tot ceea ce ne este dat. *(Către Hawkins:)* Înainte, domnule notar.

HAWKINS: „Dăruiesc şi las casa mea de la Websterbridge, cu pămîntul ce-i aparţine şi tot restul averii mele, oricare ar fi, fiului meu mai mare şi moştenitorului meu, Richard Dudgeon"...

RICHARD: Oho! Viţelul cel gras, domnule pastor, viţelul cel gras!

HAWKINS: „în condiţiunile următoare"...

RICHARD: Drace! Sînt şi condiţiuni?

HAWKINS: „...Şi anume: să nu lase muritoare de foame pe copila naturală a fratelui meu Peter, nici să fie silită de nevoi a duce o viaţă josnică".

RICHARD *(cu emfază, lovind cu pumnul în masă)*: De acord.

Doamna Dudgeon, întorcîndu-se cu răutate spre a o privi pe Essie, nu o vede, şi atunci se uită peste tot, să vadă unde s-a aşezat. Observînd că Essie a părăsit camera fără a spune vreo vorbă, strînge cu necaz din buze.

HAWKINS: „În al doilea rînd, să fie bun cu bătrînul meu cal Jim..." *(Iarăşi clătinînd din cap)*: Trebuia să fi scris James, nu-i aşa?

RICHARD: James va trăi ca un lord. Dă-i înainte.

HAWKINS: „...şi să ţină în serviciul său pe argatul meu surd, Prodger Feston."

RICHARD: Prodger Feston se va îmbăta în fiecare sîmbătă seară.

HAWKINS: „În al treilea rînd, să-i dăruiască lui Christy, la nunta lui, cîte ceva din lucrurile mai de preţ, aflate în odaia cea bună."

RICHARD *(ridicînd în aer colivia cu păsări împăiate)*: Ia-o, Christy!

CHRISTY *(dezamăgit)*: Aş prefera păunii de porţelan.

RICHARD: Ia amîndouă lucrurile. *(Christy este foarte încîntat.)* Dă-i înainte!

HAWKINS: „În al patrulea rînd şi ultimul, să încerce a trăi în bună pace cu mamă-sa, în măsura în care ea va consimţi."

RICHARD *(îndoindu-se)*: Hm! Asta-i tot, domnule Hawkins?

HAWKINS *(solemn)*: „Dăruiesc şi îmi las sufletul în mîinile Creatorului meu, cerîndu-i cu smerenie iertare pentru toate păcatele şi greşelile mele şi, nădăjduind că el va călăuzi astfel pe fiul meu încît să nu se poată zice că am greşit, încredinţîndu-mă într-însul mai mult decît într-alţii, acum, în nedumeririle ultimei mele clipe pe aceste meleaguri străine."

ANDERSON: Amin.

UNCHII şi MĂTUŞILE: Amin.

RICHARD: Mama nu a zis „Amin".

DOAMNA DUDGEON *(se ridică în picioare, nefiind în stare să renunţe fără luptă la proprietăţile ei)*: Spune-mi, domnule Hawkins, testamentul este bun? Ştii că am un testament drept şi legal, redactat de dumneata şi prin care mi se lăsa totul mie.

HAWKINS: Fără îndoială, doamnă Dudgeon, acesta e un testament rău şi nepotrivit formulat, deşi *(întorcîndu-se cu politeţe spre Richard)* cuprinde, după părerea mea, un înţelept mod de a dispune de averea sa.

ANDERSON *(intervenind, înainte ca doamna Dudgeon să poată replica)*: Nu aceasta ai fost întrebat, domnule Hawkins. Este legal testamentul?

HAWKINS: Tribunalele îl vor recunoaşte mai vîrtos decît pe cel dinainte.

ANDERSON: De ce, dacă celălalt este redactat într-o formă mai legală?

HAWKINS: Da, pentru că tribunalele vor susţine, oricînd vor putea, drepturile unui bărbat — mai ales cînd e vorba de fiul cel mai mare — împotriva oricărei femei. V-am atras atenţia doamnă Dudgeon, cînd m-aţi chemat să redactez celălalt testament că nu e un testament bine cugetat şi înţelept şi, chiar dacă l-aţi făcut să semneze, v-am spus că soţul dumneavoastră nu se va lăsa pînă nu-l va revoca. Nu mi-aţi ascultat sfatul, şi iată că acum domnul Richard e cocoşul casei. *(Îşi ia pălăria de jos, se ridică, începe să-şi pună în buzunare hîrtiile şi ochelarii.)*

E semnalul pentru terminarea adunării. Pastorul Anderson îşi ia din cuier pălăria şi se apropie de unchiul William, lîngă foc. Titus se duce după paltonul Judithei, la cuier. Cei trei care au stat pe sofa se ridică şi vorbesc cu Hawkins. Doamna Dudgeon, acum o intrusă în casa ei, rămîne nemişcată, doborîtă de puterea legilor potrivnice femeilor, îndurîndu-le, aşa cum a fost învăţată să îndure cele mai îngrozitoare năpaste drept dovezi ale măreţiei acelei puteri care le impune, dar şi ca dovezi ale propriei ei nimicnicii de biet vierme. Să nu uităm că la această dată Mary Wollstonecraft[1] nu era decît o fată de optsprezece ani,

[1] Scriitoare engleză (1759—1797), care a luptat pentru emanciparea femeii.

iar revendicarea drepturilor cuvenite femeilor ea nu o va face decît peste paisprezece ani. Doamna Dudgeon nu își iese din apatie decît cînd Essie apare cu ulciorul plin cu apă. Îl duce lui Richard, cînd doamna Dudgeon o oprește.

DOAMNA DUDGEON *(amenințînd-o)*: Unde mi-ai fost? *(Speriată, Essie încearcă să răspundă, dar nu reușește.)* Cum ai îndrăznit să ieși de aici, după poruncile pe care ți le-am dat?

ESSIE: A cerut un pahar cu apă. *(Se oprește, limba încleștîndu-i-se în gură de speriată ce este.)*

JUDITH *(cu o asprime binevoitoare)*: Cine ți-a cerut apă?

Mută, Essie arată pe Richard.

RICHARD: Ce? Eu!

JUDITH *(mirată)*: A, Essie, Essie!

RICHARD: Da, eu am cerut. *(Ia un pahar și îl întinde Essiei pentru a i-l umple cu apă. Mîna ei tremură.)* Ce, ți-e frică de mine?

ESSIE *(repede)*: Nu. Nu... *(Îi toarnă apă.)*

RICHARD *(gustînd)*: Te-ai dus tocmai pînă la fîntîna de la poarta pieței ca să-mi aduci apă. *(Bea.)* Ce bună! Mulțumesc. *(Din nefericire, în această clipă el are prilejul să vadă pe fața Judithei cea mai prefăcută dezaprobare față de atracția pentru Essie, care-l devorează cu ochii ei plini de recunoștință. Imediat își recapătă expresia batjocoritoare. Pune paharul pe masă și, înadins, cuprinde cu brațul umerii Essiei, aducînd-o în mijlocul celor prezenți. Doamna Dudgeon fiind în calea Essiei pe cînd ei trec prin dreptul mesei, Rihard îi zice:)* Cu voia dumitale, mamă. *(Silind-o să le facă loc:)* Cum te cheamă? Bessie?

ESSIE: Nu, Essie.

RICHARD: Că bine zici, Essie! Nu-i așa că ești o fetiță cuminte?

ESSIE *(foarte dezamăgită că și el începe să-i vorbească în felul acesta)*: Da *(cuprinsă de îndoială, privind spre Judith)*, cred că sînt cuminte. Vreau să spun, sper să fiu...

RICHARD: Essie, tu ai auzit vreodată de o persoană numită Diavolul?

ANDERSON *(revoltat)*: Nu ți-e rușine, domnule, să vorbești astfel unui copil?

RICHARD: Fii îngăduitor, domnule pastor. Eu nu mă amestec în predicile dumitale, nu te amesteca nici dumneata în ale mele. *(Essiei:)* Știi cum mă cheamă pe mine?

ESSIE: Dick.

RICHARD *(bine dispus, bătînd-o pe umeri)*: Da, Dick, dar și altfel. Mi se zice și Ucenicul Diavolului.

ESSIE: De ce lași să ți se zică așa?

RICHARD *(serios)*: Pentru că-i adevărat. Am fost crescut în slujba celuilalt, dar de la început am știut că Diavolul mi-e stăpînul firesc, comandantul și prietenul meu. Mi-am dat seama că dreptatea este de partea lui și că lumea se ploconește în fața învingătorului său doar din teamă. Lui m-am rugat în taină, și el m-a întărit, m-a scos din deznădejde, în acest cămin al copiilor înlăcrimați. Lui i-am făgăduit sufletul și i-am jurat că pentru el voi lupta în lumea aceasta, precum lîngă el voi ședea în cea viitoare. *(Pe un ton solemn:)* Făgăduința și legămîntul acesta au făcut din mine un om. Începînd de azi, casa aceasta va fi casa lui și nici un copil nu va mai plînge aici. Vatra aceasta este altarul lui și nici un suflet nu se va pitula pe aici în serile întune-

cate, stăpînit de teamă. Și acum *(întorcîndu-se mîndru către ceilalți)* care dintre voi, oameni buni, vrea să ia copilul acesta pentru a-l salva din casa Diavolului?

JUDITH *(apropiindu-se de Essie și punîndu-i pe umăr brațul protector)*: Eu o iau. Ai trebui ars de viu!

ESSIE: Nu vreau, nu vreau. *(Se dă la o parte, lăsînd pe Judith și Richard față în față.)*

RICHARD *(către Judith)*: Da, dar fata nu vrea, preavirtuoasă doamnă!

UNCHIUL TITUS: Ia seama, Richard Dudgeon. Legea...

RICHARD *(îl întrerupe, amenințător)*: Ia seama dumneata. Într-o oră de acum, nu va mai fi aici nici o lege decît legea marțială. Venind încoace, am întîlnit soldați. Cam la șase mile de aici. Înainte de prînz, spînzurătorile maiorului Swindon vor fi gata pentru răzvrătiți în piață.

ANDERSON *(calm)*: Și de ce ne-am teme noi, domnule Dudgeon?

RICHARD: Din mai multe pricini decît socotiți. La Springtown, Swindon a trimis din greșeală pe un altul la spînzurătoare; credea că unchiul Peter e un om respectabil, Dudgeonii bucurîndu-se de bună faimă. Dar pentru viitoarea pildă, maiorul Swindon va alege pe cel mai vrednic om al orașului, dintre aceia care au rostit măcar un cuvînt de răzvrătire. Cu toții sîntem printre răzvrătiți, o știți prea bine.

TOȚI BĂRBAȚII *(afară de Anderson)*: Nu, nu-i adevărat!

RICHARD: Ba da, sînteți printre cei răzvrătiți. Desigur, nu ați afurisit pe regele George[1] de pe dealuri și din văi, cum am făcut eu, dar v-ați rugat pentru înfrîngerea lui. Iar dumneata, Anthony Anderson, ai oficiat slujba și ți-ai vîndut Biblia din casă pentru o pereche de pistoale. Pe mine s-ar putea să nu mă spînzure, căci n-ar pricinui mare înrîurire printre oameni faptul de a vedea pe Ucenicul Diavolului dansînd în gol. Dar un pastor e altceva! *(Speriată, Judith se agață de Anderson.)* Sau un notar! *(Hawkins surîde cu siguranța omului care își poartă de grijă.)* Sau un geambaș cinstit nevoie mare! *(Unchiul Titus se uită urît, totodată mînios și speriat.)* Sau un bețivan pocăit. *(Unchiul William, pierzîndu-și stăpînirea, oftează și geme de spaimă.)* Ei, ce ziceți? Așa s-ar vedea că regele George a luat lucrurile în serios, nu?

ANDERSON *(cu totul stăpîn pe sine)*: Haidem, draga mea. Vrea doar să ne sperie. Nu-i nici o primejdie. *(Ies amîndoi din casă. Toți ceilalți se grăbesc să-i urmeze, afară de Essie, care rămîne lîngă Richard.)*

RICHARD *(pe un ton de înflăcărată batjocură)*: Cîți dintre voi vor să rămînă cu mine ca să înalțe drapelul american pe casa Diavolului și să lupte pentru libertate? *(Cu toții ies în grabă, Christy fiind printre ei. Se îmbrîncesc, în zorul lor.)* Ha-ha! Trăiască Diavolul! *(Doamnei Dudgeon, care îi urmează:)* Cum, mamă, pleci și tu?

[1] Este vorba de George al III-lea (1738 – 1820), rege al Angliei sub domnia căruia Imperiul britanic își pierde coloniile din America.

DOAMNA DUDGEON *(palidă ca o moartă, ținîndu-și mîna la inimă, de parcă ar fi primit o lovitură mortală):* Afurisit să fii! Te blestem cu limbă de moarte! *(Iese.)*

RICHARD *(strigînd după ea):* Are să-mi aducă noroc blestemul tău. Ha-ha!

ESSIE *(neliniștită):* Pot rămîne aici?

RICHARD *(întorcîndu-se către ea):* Cum se poate? Au uitat să-ți salveze sufletul, în spaima lor de a-și salva trupurile? Da, da, rămîi aici. *(Neliniștit, el se întoarce spre ușă și ridică pumnul după ei. Pumnu-i stîng, strîns de asemenea, îi atîrnă de-a lungul trupului. Essie îl apucă și îl sărută, lacrimile prelingîndu-se pe pumnul lui Richard, care tresare și o privește.)* Lacrimi! Botezul Diavolului! *(Essie cade în genunchi, suspinînd. El se apleacă pentru a o ridica, spunîndu-i:)* Da, așa, poți plînge, Essie, dacă vrei.

ACTUL II

Casa pastorului Anderson se află pe strada principală a orășelului Websterbridge, nu departe de primărie. În ochii locuitorului din Noua Anglie a veacului al XVIII-lea, ea pare mai măreață decît ferma familiei Dudgeon. Dar în fond este atît de comună, încît un misit modern le-ar oferi spre închiriere pe amîndouă cu același preț. Încăperea principală a casei are același cămin, cu vatră, ceaun, cu același grătar mobil, nelipsind cîrligul de care atîrnă o căldare mică, iar în fața vetrei — un cenușar mare, pe care sînt așezate un ibric și un taler cu pîine prăjită unsă cu unt. Ușa, între cămin și colț, nu are tăblii, pavăză de metal, nici mîner complicat. E făcută din scînduri simple și se închide cu o simplă clanță. O masă de bucătărie, acoperită cu mușama colorată, crăpată pe la colțuri din pricina întrebuințării. Pe masă — un servici de ceai. Două cești, cu farfurii, din cel mai ordinar porțelan, o cană pentru lapte și un ceainic, destul de mari. Toate sînt așezate pe o tavă de lemn, lăcuită în negru. În mijlocul mesei — un fund de lemn cu o pîine mare pe el, iar alături — o bucată mare de unt într-o oală de lut. Dulapul mare de stejar, care se află în dreptul căminului, la peretele opus, nu este o podoabă, ci slujește pentru uzul cotidian. Redingota mai veche a preotului atîrnă în afara dulapului, prinsă într-un cuier, arătînd astfel că el nu este acasă. Atunci cînd e acasă, este atîrnată acolo redingota

cea mai bună pe care o are. Cizmele-i mari de călărie sînt așezate lîngă dulap, locul lor obișnuit, și sînt mîndre de ele însele. De fapt, nu s-a ajuns nici în casa preotului la încăperi deosebite pentru sufragerie, bucătărie și salon, astfel că, față de luxoasa noastră epocă, el nu este mai bine instalat decît Dudgeonii.

Totuși, există și unele deosebiri. Doamna Anderson este o persoană cu care-i mai plăcut să locuiești decît cu doamna Dudgeon. Fapt la care doamna Dudgeon ar răspunde, pe bună dreptate, că doamna Anderson nu are pe capul ei nici un copil de îngrijit și nici păsări, porci și vite, că are un venit sigur și îndestulător, care nu depinde de starea recoltei și nici de prețurile de la tîrg, că are un soț iubitor, care o sprijină, și că, pe scurt, viața din casa pastorului este pe atît de plăcută pe cît de neplăcută este viața la fermă. Este adevărat, dar a explica un fapt nu înseamnă a-l răstălmăci. Și, oricît de puțin merit ar avea doamna Anderson pentru că și-a făcut un cămin mai plăcut, trebuie să recunoaștem că a reușit. Semnele exterioare și vădite ale pretențiilor ei sociale sînt o scoarță pe jos, un tavan cu ornamente de ghips printre bîrnele aparente și scaune mai puțin grosolane, care, chiar dacă nu-s capitonate, sînt bine întocmite și vopsite. Artele frumoase sînt reprezentate printr-un portret într-o tonalitate potolită, înfățișînd pe un oarecare preot prezbiterian, printr-o gravură după tabloul lui Rafael înfățișînd pe sfîntul Pavel predicînd la Atena, iar deasupra căminului — printr-un ceas în stil rococo, înconjurat pe etajera lui de cîteva bibelouri, mai ales cîini cu coșulețe în bot, iar la colțuri — două scoici mari. O plăcută particularitate a încăperii este fereastra joasă și mare, cu zăbrele și perdele mici, roșii, orînduite astfel ca să poată fi trase de ambele părți. Nu este nici o canapea, dar unul dintre scaunele așezate lîngă dulap are o spetează comodă și destul de largă, pentru două persoane. În totul, avem o cameră de felul aceleia pe care secolul al XIX-lea a reluat-o, la stăruințele domnului Philip Webb și ale discipolilor săi, pentru o nouă

arhitectură domestică, dar pe care acum cincizeci de ani (1847) n-ar mai fi admis-o nici un preot cu pretenții.

S-a lăsat seara. Camera nu-i luminată decît de flacăra dulce a căminului și de lumina felinarelor cu ulei ce se văd pe fereastră în strada udată de ploaia călduță și lină care cade ușor și încontinuu. Cînd orologiul orașului bate sfertul, apare Judith. Aduce două sfeșnice de faianță cu lumînări și le așază pe masă. I s-a risipit aerul acela satisfăcut ce-l avusese dimineață, acum fiind neliniștită și speriată. Se duce la fereastră și privește afară. Prima persoană pe care o vede este soțul ei, grăbindu-se prin ploaie să ajungă cît mai repede acasă. Scoate un strigăt de ușurare, nu prea deosebit de un oftat, și se îndreaptă spre ușă. Apare Anderson, îmbrăcat cu o manta prin care a pătruns ploaia.

JUDITH *(repezindu-se spre el)*: În fine, bine că te văd! *(Vrea să-l sărute.)*

ANDERSON *(oprind-o)*: Ia seama, scumpa mea; sînt ud leoarcă. Stai să-mi scot mantaua. *(Așază un scaun cu speteaza la foc, apoi pune mantaua la uscat. Scutură pălăria și o pune pe grătarul din fața vetrei. În fine, se întoarce cu mîinile întinse spre Judith.)* Acum, da. *(Ea i se azvîrle în brațe.)* N-am întîrziat, nu? Bătea sfertul cînd eram în pragul ușii. Știi că orologiul din piață merge totdeauna înainte.

JUDITH: Sînt sigură că astă-seară a rămas în urmă. Ce bine-mi pare că ești acasă!

ANDERSON *(strîngînd-o mai tare la piept)*: De ce ești îngrijorată, scumpa mea?

JUDITH: Așa, puțin.

ANDERSON: De ce? Văd c-ai plîns!

JUDITH: Așa, puțin. Nu-i nimic. A trecut. *(Se aude în depărtare un sunet de trîmbiță. Ea tresare în-*

spăimîntată, se dă înapoi, spre scaunul cu două locuri, și ascultă.) Ce e?

ANDERSON *(vine după ea plin de duioșie și o face să se așeze împreună cu dînsul pe scaun):* O fi regele George, draga mea. Poate că se întoarce la cazarmă și face apelul sau se pregătește să-și ia ceaiul, sau, mai știu eu, își trage cizmele, ori se urcă în șa. Draga mea, soldații cînd au nevoie de ceva nu trag clopotul și nici nu strigă din capul scării. Ar fi prea simplu. Nu. Ei pun un gornist să sune din răsputeri, spre a neliniști tot orașul.

JUDITH: Vreo primejdie?

ANDERSON: Nici cea mai mică.

JUDITH: Spui așa ca să mă liniștești, dar nu crezi nici tu

ANDERSON: Draga mea, să-ți spun o vorbă. Pe lumea aceasta există întotdeauna primejdie pentru cei care se tem. Este primejdie să se aprindă într-o noapte și casa noastră, dar aceasta nu ne împiedică să dormim liniștiți.

JUDITH: Știu, mi-o spui mereu. Ai dreptate. Dar... nu sînt o fetiță curajoasă. Asta-i adevărul. Mi se strînge inima ori de cîte ori aud de soldați.

ANDERSON: Nu-i nimic, draga mea. Curajul are mai mare preț cînd îl dobîndești anevoie.

JUDITH: Da, așa trebuie să fie. *(Îmbrățișîndu-l iarăși:)* Ce curajos ești tu, dragul meu! *(Cu lacrimi în ochi:)* Și eu am să fiu ca tine... Nevasta ta nu are să te facă de rîs.

ANDERSON: Vezi, așa-mi placi. Acum sînt mulțumit. Așa zic și eu. *(Se ridică și, voios, se îndreaptă spre cămin, ca să-și usuce cizmele.)* În drum spre casă, am trecut pe la Richard Dudgeon. Nu l-am găsit.

JUDITH *(ridicîndu-se uimită):* Te-ai dus la un astfel de om!

ANDERSON *(liniștind-o):* Nu, nu s-a întîmplat nimic, draga mea. Nu era acasă.

JUDITH *(aproape plîngînd, ca și cum vizita aceasta ar fi însemnat umilirea ei însăși):* De ce te-ai dus?

ANDERSON *(cu gravitate):* Ei, se tot vorbește că maiorul Swindon va proceda și aici ca la Springtown, dînd ca pildă pe cineva cu faimă — pe un răzvrătit, cum ne socoate el. Acolo, a tăbărît pe Peter Dudgeon, socotindu-l cel mai nemernic dintre toți. Aici, toată lumea zice că va tăbărî pe Richard, căci el este cel mai nemernic.

JUDITH: Dar Richard zicea...

ANDERSON *(întrerupînd-o, cu o bună dispoziție):* Hm! Richard zicea! Zicea și el ce-i trecea prin minte, ca să ne sperie pe amîndoi, draga mea. Ne zicea — Doamne iartă-l! — ceea ce îi plăcea lui să creadă. E groaznic cînd te gîndești ce poate însemna moartea pentru un om ca dînsul! M-am simțit dator să-i dau de știre. I-am lăsat cîteva rînduri.

JUDITH *(pe ton temător):* Ce i-ai scris?

ANDERSON: Doar atît: că doresc să-l văd o clipă pentru o chestiune însemnată, ce-l privește pe el, și că e binevenit la noi cînd are drum încoace.

JUDITH *(înspăimîntată):* Ai poftit pe un astfel de om în casa noastră!

ANDERSON: Da, l-am poftit!

JUDITH *(alunecînd pe scaun, strîngîndu-și mîinile):* Nădăjduiesc că nu va veni. Dă, Doamne, să nu vină!

ANDERSON: De ce? Nu trebuie să-i dăm de știre?

JUDITH: Fii sigur, își dă el seama de primejdia ce-l pîndește! Dragul meu Tony, e vreun rău să urăști pe un blestemat și un nemernic ca el? Află că îl urăsc, într-adevăr. Nu mi-l pot scoate din minte. Simt că aduce nenoroc. Te-a jignit pe tine, m-a jignit pe mine, și-a jignit mama.

ANDERSON *(cu dibăcie)*: Draga mea, hai să-l iertăm, și atunci totul nu va mai avea nici o importanță.

JUDITH: Știu că nu se cade să urăști, dar...

ANDERSON *(se duce la ea și o întrerupe cu o gingășie glumeață)*: Lasă, draga mea, știu eu că nu ești așa de rea pe cît crezi. Păcatul cel mare față de semenii noștri nu este să-i urăști, ci să-i privești cu nepăsare. Acesta-i miezul neomeniei. De altfel, draga mea, dacă privești bine lumea, îți dai lesne seama cît de asemănătoare sînt ura și dragostea. *(Ea tresare, straniu mișcată, aproape înspăimîntată. El face haz de starea ei.)* Da, da. Vorbesc serios. Gîndește-te cîți dintre prietenii noștri însurați, care se sîcîie, își aduc învinuiri, sînt geloși unul pe altul, sau nu scapă de sub ochii celuilalt nici o clipă — nu seamănă mai mult cu temnicerii și cu stăpînii de robi decît cu adevărații îndrăgostiți. Gîndește-te acum, dimpotrivă, la aceiași oameni care au de-a face cu dușmanii lor. Cît sînt de prudenți, mîndri, respectuoși față de persoana lor și hotărîți să nu depindă de ceilalți — măsurîndu-și cuvintele ce le spun celorlalți! Nu vezi că ei sînt, fără să-și dea seama, mai buni prieteni cu dușmanii lor decît sînt cu soții și nevestele lor? Crede-mă, draga mea: ții mai mult la Richard decît la mine, dar fără s-o știi.

JUDITH: Nu spune una ca asta nici în glumă, Tony. Nu poți pricepe ce silă îmi este.

ANDERSON *(rîzînd)*: Hai, lasă, lasă! Ai dreptate: e un om rău, și tu îl urăști după cum merită. Și acum aduci ceaiul, nu-i așa?

JUDITH *(regretînd)*: Iartă-mă, dragul meu, am uitat să-ți servesc ceaiul. *(Se duce la foc și pune ibricul pe jeratic.)*

ANDERSON *(se duce la dulap, scoțîndu-și redingota)*: Mi-ai cusut mîneca redingotei celei vechi?

JUDITH: Da, dragul meu. *(Ea se duce la masă și pune ceai în ceainic, luîndu-l din cutie.)*

ANDERSON *(în timp ce-și schimbă redingota mai nouă cu cea veche, ce atîrnă de ușa dulapului, punînd una în locul celeilalte)*: A fost cineva cît am lipsit?

JUDITH: Nimeni. Doar... *(Cineva bate la ușă. Tresărind și trădîndu-și astfel marea nervozitate, Judith se dă înapoi către colțul cel mai îndepărtat al mesei, ținînd în mînă cutia cu ceai și lingura.)* Cine-i acolo?

ANDERSON *(ducîndu-se la dînsa și bătînd-o ușurel pe umăr, pentru a o încuraja)*: Liniștește-te, draga mea. Nu te mănîncă nimeni. *(Ea încearcă să surîdă, dar apoi îi vine să plîngă. El se duce la ușă și o deschide. Se arată Richard, fără manta.)* A, domnul Dudgeon! Puteai intra fără să mai aștepți. Nu sîntem de loc oameni care ținem la forme. *(Pe un ton ospitalier:)* Poftește înăuntru. *(Richard intră, cu un aer nepăsător. Rămîne în picioare lîngă masă, plimbîndu-și privirea și strîmbînd puțin din nas cînd vede preotul din tabloul de pe perete. Judith își ține ochii aplecați spre cutia de ceai.)* Mai plouă? *(Anderson închide ușa.)*

RICHARD: Plouă al dracului, nu glumă! *(Ochii săi se întîlnesc cu ai Judithei tocmai cînd ea își ridicase privirea repede și cu mîndrie.)* Vă cer iertare pentru vorba urîtă. *(Arătînd că haina este udă:)* Dar, vedeți...

ANDERSON: Scoate haina, domnule Dudgeon, și pune-o aici, lîngă vatră. Soția mea te scuză că rămîi în cămașă. Judith, pune ceai și pentru domnul Dudgeon.

RICHARD *(privindu-l cu cinism)*: Magia proprietății! Chiar și dumneata ești plin de politețe, de cînd am moștenit averea tatălui meu!

Judith lasă jos lingura, în semn de indignare.

ANDERSON *(aproape la fel de calm, ajutînd pe Richard să-și pună la uscat haina)*: Cred că de vreme ce ai primit să fii oaspetele meu, nu poți avea o părere chiar așa de rea despre mine, domnule Dudgeon! Ia loc. *(Avînd haina lui în mînă, îi arată scaunul cu spetează. Richard, în cămașă, se uită la scaun, învederînd pentru o clipă o expresie de om pus pe ceartă. Apoi, dînd din cap, recunoaște că pastorul îl domină și se așază. Anderson face grămadă mantaua pe scaunul din fața focului, și în locul ei, pe spetează, pune haina lui Richard.)*

RICHARD: Am venit chemat de dumneata, domnule pastor. Mi-ai lăsat vorbă că ai să-mi spui ceva important.

ANDERSON: Este de datoria mea să-ți dau de știre că...

RICHARD *(ridicîndu-se repede)*: Iarăși îmi ții o predică? Iartă-mă, prefer ploaia de afară. *(Vrea să-și ia haina.)*

ANDERSON *(oprindu-l)*: Nu te speria, stimate domn: nu am mania predicilor. Nu te ameninț cu nici o predică. *(Richard zîmbește, fără să vrea. Privirea i se îmblînzește. Încearcă să se scuze, printr-un gest. Anderson, simțind că l-a îmblînzit, i se adresează pe un ton grav:)* Domnule Dudgeon, te pîndește o mare primejdie dacă rămîi în orașul nostru.

RICHARD: Ce primejdie?

ANDERSON: Aceeași ca și a unchiului dumitale: spînzurătoarea maiorului Swindon!

RICHARD: Dumneata ești în primejdie, nu eu. Te-am prevenit!

ANDERSON *(întrerupîndu-l cu bună dispoziție, dar autoritar)*: Știu, știu, dar lumea zice altfel. Și chiar dacă aș fi în primejdie, am de împlinit aici datorii peste care nu pot trece. Pe cînd dumneata ești liber. E altceva. De ce riști, rămînînd aici?

RICHARD: Crezi, domnule pastor, că ar fi mare pagubă dacă aș muri?

ANDERSON: Cred că orice viață omenească trebuie salvată, indiferent cui aparține. *(Richard îi face o ironică temenea, Anderson îi răspunde la fel, tot cu umor.)* Hai, ia cu noi o ceașcă de ceai, să nu răcești.

RICHARD: Văd că doamna Anderson nu mă îmbie la fel ca dumneata, pastore.

JUDITH *(aproape înăbușită de pica pe care s-a așteptat s-o împărtășească și soțul ei, răspunzînd astfel jignirilor lui Richard)*: Dacă soțul meu vrea, fii binevenit, domnule Dudgeon. *(Duce ceainicul la foc și-l așază pe pirostrii.)*

RICHARD: Știu, nu sînt binevenit aici. Nu vă plac ochii mei, doamnă Anderson. *(Se ridică.)* N-am să mănînc pîine și sare cu domniile-voastre.

ANDERSON *(cordial):* Şi pentru ce, mă rog?

RICHARD: Pentru că respect ceva în dumneata, şi aceasta mă face să mi te doresc duşman.

ANDERSON: Frumos ce spui! În condiţiile acestea, primesc neprietenia dumitale şi a oricui. Judith! Domnul Dudgeon rămîne cu noi la ceai. Ia loc. Cîteva minute, şi-i gata ceaiul. *(Richard îl priveşte cu o expresie tulburată. Apoi se aşază, aplecîndu-şi capul pentru a-şi ascunde tremurul convulsiv al gîtului.)* Tocmai spuneam nevestei mele că... *(Judith îl strînge de mînă atît de stăruitor şi cu o privire aşa de rugătoare, încît el se opreşte îndată.)* Bine-bine, nu-ţi mai spun. Nu era ceva care ne-ar fi făcut mai răi prieteni — vreau să spun duşmani. Judith îţi este un duşman cumplit.

RICHARD: Dacă toţi duşmanii mei ar fi ca doamna Anderson, atunci aş fi cel mai bun creştin din toată America!

ANDERSON *(recunoscător, apăsînd mîna soţiei lui):* Ai auzit, Judith? Domnul Dudgeon ştie să prefacă totul în măgulire.

Cineva ridică, dinafară, clanţa uşii.

JUDITH *(tresărind):* Cine-i?

CHRISTY *(intră şi se opreşte, uitîndu-se mirat la Richard):* Aici erai?

RICHARD: Da. Şterge-o de aici, nătărăule! Doamna Anderson nu poate pofti deodată toată familia noastră la ceai.

CHRISTY *(venind spre ei):* Îi este rău mamei.

RICHARD: Mă cheamă la ea?

CHRISTY: Nu.

RICHARD: Eram sigur.

CHRISTY: Îl cheamă imediat pe domnul pastor!

JUDITH *(către soţul ei):* Nu înainte de a-ţi bea ceaiul.

ANDERSON: Îmi va plăcea mai mult cînd mă voi înapoia, draga mea. *(E gata să-şi ia mantaua.)*

CHRISTY: A trecut ploaia.

ANDERSON *(renunţînd la manta şi luîndu-şi pălăria de pe cenuşar):* Unde locuieşte mama dumitale, Christy?

CHRISTY: La unchiul Titus.

ANDERSON: Ai fost după medic?

CHRISTY: Nu. Nu mi-a spus mama să mă duc.

ANDERSON: Du-te imediat şi adu un doctor. Vă ajung în poartă. *(Christy e gata să plece.)* O clipă! Fratele tău doreşte să ştie ce i s-a întîmplat mamei voastre.

RICHARD: Eu, nu! Mai întîi că el nu are habar, şi apoi mie puţin îmi pasă. *(Cu violenţă:)* Şterge-o, prostănacule! *(Christy iese în fugă. Puţin ruşinat, Richard adaugă:)* Vom afla curînd ce-i cu ea.

ANDERSON: Poate îmi vei îngădui să-ţi spun chiar eu cum se află mama dumitale. Judith, serveşte domnului Dudgeon ceaiul şi ţine-l aici pînă mă înapoiez.

JUDITH *(palidă, tremurînd):* Daa...?

ANDERSON *(luîndu-i mîna şi întrerupînd-o pentru a-i stăvili neliniştea):* Draga mea, pot pleca liniştit?

JUDITH *(cu o grea sforţare, pentru a părea demnă de încrederea lui):* Da, desigur.

ANDERSON *(ducîndu-i mîna la obrazul lui):* Nu lua în seamă, domnule Dudgeon, deprinderile noastre bătrîneşti. *(Plecînd:)* Nu mai spun bună seara, căci ne revedem aici. *(Iese. Judith şi Richard îl văd trecînd prin dreptul ferestrei, apoi se uită unul la altul, în tăcere, neştiind ce

să facă. Richard, observînd tremurul buzelor Judithei, își revine cel dintîi.)

RICHARD: Îmi dau bine seama, doamnă, ce simți față de mine. Nu vreau să supăr pe nimeni. Bună seara. *(Din nou se îndreaptă spre cămin pentru a-și lua haina.)*

JUDITH *(interpunîndu-se între el și haină):* Nu, nu pleca, domnule Dudgeon. Te rog, nu pleca.

RICHARD *(brusc):* De ce să nu plec? Știu că nu-ți face plăcere prezența mea aici.

JUDITH: Dimpotrivă. *(Frîngîndu-și mîinile cu disperare:)* Dacă ți-aș spune adevărul, l-ai folosi ca să mă chinuiești.

RICHARD *(indignat):* Să te chinuiesc! Ce te face să-mi spui una ca asta? Crezi că mai pot rămîne, după cele ce mi-ai spus acum?

JUDITH: Doresc să rămîi aici, dar *(deodată mîniindu-se ca un copil necăjit)* nu pentru că țin la dumneata.

RICHARD: Cred și eu!

JUDITH: Aș prefera să fii plecat decît să mă înțelegi greșit. Te urăsc și mi-e teamă de dumneata. Soțul meu știe. Dar dacă nu ești aici cînd se înapoiază, va crede că nu l-am ascultat și te-am făcut să pleci.

RICHARD *(ironic):* Pe cînd în realitate — vezi bine — lucrurile au stat altfel: dumneata ai fost destul de ospitalieră și fermecătoare, iar eu am vrut să plec, ca să-ți fac în necaz. *(Judith, nemaiputînd îndura, se lasă copleșită pe scaun și începe să plîngă.)* Nu, nu, te rog. Nu șade bine. *(Ducîndu-și mîna la piept, ca și cum ar fi primit o rană:)* Adineauri, soțul dumitale, purtîndu-se bărbătește, mi-a înmuiat inima. Vrei acum să mi-o sfîșii, purtîndu-te ca o femeie? Nu te-a învățat să te ridici deasupra

batjocurilor mele, așa cum s-a ridicat și el? *(Ea se oprește din plîns și își revine oarecum, privindu-l cu o curiozitate înfricoșată.)* Așa, așa mai zic și eu. *(Cu simpatie:)* Te simți mai bine acum, nu? *(Îi pune mîna pe umăr, pentru a o îmbărbăta. Brusc, ea se ridică mîndră și îl înfruntă cu privirea. El își revine la obișnuitu-i ton batjocoritor.)* Ți-ai venit în fire, și Richard la fel. Acum putem lua ceaiul — ca o pereche respectabilă — și aștepta în pace înapoierea soțului dumitale.

JUDITH *(aproape fiindu-i rușine de ce-a făcut):* Îmi pare rău că m-am purtat fără noimă. *(Se apleacă pentru a lua talerul cu pîine prăjită de pe cenușar.)*

RICHARD: Văzîndu-te, îmi pare rău că sînt cum sînt. Dă-mi voie. *(Îi ia talerul din mînă și îl duce la masă.)*

JUDITH *(urmîndu-l cu ceainicul):* Nu șezi? *(El se așază la capătul mesei cel mai apropiat de dulap, unde sînt puse o farfurie și un cuțit. Mai este alături o farfurie, dar Judith rămîne la celălalt capăt al mesei, aproape de foc. Se așază acolo, trăgînd la ea tava de pe masă.)* Pui zahăr?

RICHARD: Nu, mulțumesc, în schimb mai mult lapte. Pîine prăjită? *(El pune cîteva felii de pîine prăjită pe cea de-a doua farfurie și i-o întinde, împreună cu un cuțit. Acțiunea arată repede cît de bine a înțeles el că Judith a renunțat la locu-i obișnuit, pentru a fi cît mai departe de dînsul.)*

JUDITH *(conștientă de tot ce se petrece):* Mulțumesc. *(Îi toarnă ceaiul.)* Servește, te rog.

RICHARD: Mulțumesc. *(El își ia o bucată de pîine prăjită, punînd-o pe farfurie. Ea își toarnă ceaiul.)*

JUDITH *(observînd că el nu gustă nimic):* Nu-ţi place? Văd că nu mănînci nimic.

RICHARD: Nici dumneata.

JUDITH *(nervoasă):* Nu prea mănînc la ceai. Mai nimic. Nu te lua după mine, te rog.

RICHARD *(privind împrejur, ca un visător):* Mă gîndesc şi eu. Totul îmi pare atît de ciudat! Simt frumuseţea şi tihna acestui cămin. Cred că niciodată în viaţa mea nu m-am simţit mai în tihnă ca acum. Şi totuşi, îmi dau seama că niciodată nu aş putea trăi aici. Bănuiesc că nu-i în firea mea căsnicia. Totuşi, ce frumos este... Aproape ceva sfînt. *(O clipă mai rămîne pe gînduri, apoi rîde uşor.)*

JUDITH *(repede):* De ce rîzi?

RICHARD: Mă gîndeam că dacă ar intra acum un străin aici, ne-ar lua drept soţ şi soţie.

JUDITH *(socotindu-se jignită):* Vrei să spui că eşti mai aproape de vîrsta mea decît soţul meu?

RICHARD *(uimit de această întorsătură a convorbirii):* Nu mi-a trecut prin minte aşa ceva. *(Din nou batjocoritor:)* Bag de seamă că fericirea acestui cămin are şi o altă faţă.

JUDITH *(mînioasă):* Prefer să am un soţ pe care toată lumea îl respectă decît... decît...

RICHARD: ...Decît pe Ucenicul Diavolului. Ai dreptate. Dar cutez să-ţi spun că dragostea dumitale îl ajută să fie bun, pe cînd pe mine ura dumitale mă face să fiu un om rău.

JUDITH: Soţul meu s-a arătat aşa de bun cu dumneata... Te-a iertat că l-ai jignit, iar acum caută să te salveze. Nu-l poţi ierta că este mai bun decît dumneata? Cum cutezi să-l micşorezi, văzîndu-te în locul lui?

RICHARD: M-am văzut eu în locul lui?

JUDITH: Da, da. N-ai spus că dacă cineva ar intra aici ne-ar lua drept soţ şi... *(Se opreşte cuprinsă de groază, căci trec pe dinaintea ferestrei o grupă de soldaţi.)* Soldaţi englezi! O, ee-or fi vrînd să...

RICHARD *(atent):* Ssst!

O VOCE *(de afară):* Grupă, stai! Patru rămîn afară, doi vin cu mine.

Judith se ridică pe jumătate, ascultînd şi privindu-l cu ochi holbaţi pe Richard, care, calm şi foarte prozaic, ia ceaşca şi îşi bea ceaiul, chiar în momentul în care cineva pune mîna pe clanţă. Intră un sergent englez, împreună cu doi soldaţi, care rămîn în dreptul uşii. Sergentul vine de-a dreptul pînă la masă, între Richard şi Judith.

SERGENTUL: Îmi pare rău că vă tulbur, doamnă. Datoria! Anthony Anderson: eşti arestat în numele regelui George, ca rebel.

JUDITH *(arătînd spre Richard):* Dar el nu-i... *(Richard o priveşte iute cu un chip ca de fier. Ea îşi acoperă repede gura, cu mîna pe care o ridicase pentru a-l arăta pe Richard, şi rămîne înmărmurită, cu ochii holbaţi.)*

SERGENTUL: Hai, pastore, ia-ţi redingota şi vino cu noi.

RICHARD: Vin imediat. *(Se ridică, face un pas către haina sa, apoi ia seama şi, cu spatele la sergent, priveşte împrejur, fără a-şi întoarce capul, pînă ce vede redingota lui Anderson atîrnînd la dulap. Se duce, stăpîn pe sine, să o ia şi se îmbracă. Faptul de a se vedea transformat în pastor îl măguleşte. Priveşte mîneca neagră a redingotei şi surîde şiret Judithei. Faţa ei palidă o arată luptînd din greu pentru a se dezmetici şi a înţelege tragicul situaţiei, iar nu latura comică.*

Se întoarce către sergent, care se apropie de el, ținînd ascuns la spate cătușele, și-i zice calm:) Ți s-a mai întîmplat, domnule sergent, să mai arestezi pînă acum un om în redingotă preoțească?

SERGENTUL *(instinctiv respectuos — pe jumătate față de haina neagră, pe jumătate față de ținuta demnă a lui Richard):* Nu, domnule pastor. Afară de un capelan militar. *(Arătîndu-i cătușele:)* Îmi pare rău, dar datoria...

RICHARD: N-ai încotro, domnule sergent. Nu mi-e rușine să le port. Oricum, îți mulțumesc pentru scuzele dumitale. *(Îi întinde mîinile.)*

SERGENTUL *(neprofitînd de gestul lui Richard):* O purtare de gentleman cere una la fel, domnule pastor. Nu dorești să spui o vorbă nevestei dumitale, înainte de a pleca?

RICHARD *(surîzînd):* O, ne vom întîlni noi înainte de... Nu? *(Vrea să spună: „Înainte de a fi spînzurat".)*

SERGENTUL *(cu glas tare și vrînd să pară vesel):* Da, desigur, desigur... Nu-i nici un motiv ca doamna dumitale să-și piardă cumpătul. Totuși... *(încet, să audă numai Richard)* asta-i singura ocazie ce-o mai ai. *(Se privesc cu tîlc, o clipă. Apoi, Richard suspină tare și se întoarce spre Judith.)*

RICHARD *(foarte limpede și distinct):* Dragostea mea... *(Ea îl privește atît de palidă, încît ți se face milă. Caută să-i răspundă, dar nu poate. Încearcă să vină la el, dar nu-i sigură că o țin picioarele. Pentru a se ține, trebuie să se sprijine de masă.)* Gentlemanul acesta este atît de mărinimos, încît ne îngăduie să ne luăm rămas bun. *(Din delicatețe, sergentul se retrage și vorbește cu ceilalți doi militari, aproape de ușă.)* Vrea să te cruțe, ascunzîndu-ți adevărul. Mai bine să-l știi. M-asculți? *(Ea face semn că da.)* Înțelegi, mă duc la moarte. *(Ea face semn că înțelege.)* Nu uita, trebuie să găsești pe prietenul care a fost adineauri cu noi. Mă-nțelegi? *(Judith arată că da.)* Vezi să scape teafăr din calea primejdiilor. Pentru nimic în lume nu-l lăsa să afle ce s-a întîmplat. Iar dacă află, spune-i că nu mă poate scăpa. L-ar spînzura și pe el, iar pe mine tot nu m-ar cruța. Spune-i că sînt statornic credinței mele, așa cum este el religiei sale, și că se poate bizui pe mine pînă la moarte. *(Se întoarce să plece, observînd privirea puțin bănuitoare a sergentului. Se gîndește o clipă, apoi se întoarce viclean spre Judith, un surîs înflorindu-i pe chipu-i grav.)* Draga mea, domnul sergent nu crede că mă iubești ca o adevărată soție dacă nu-mi dai o sărutare înainte de a pleca. *(Se apropie de ea și îi întinde brațele. Ea părăsește masa și aproape se prăvălește în brațele lui.)*

JUDITH *(cuvintele înăbușind-o):* Ar trebui să... E-o crimă.

RICHARD: Nu. Doar o sărutare *(încet, să audă numai ea)* pentru binele lui.

JUDITH: Nu pot. Dumneata trebuie...

RICHARD *(strîngînd-o în brațe, cu un simțămînt de milă față de disperarea ei):* Biata mea fetiță!

Judith, printr-o sforțare subită, îl sărută, apoi leșină prăvălindu-se din brațele lui pe podea, ca și cum sărutarea ar fi ucis-o.

RICHARD *(ducîndu-se repede la sergent):* Haidem repede, domnule sergent, pînă nu-și revine. Cătușele! *(Întinde mîinile.)*

SERGENTUL *(punînd cătușele în buzunar):* Nu-i

nevoie, domnule pastor, am încredere în dumneata. Ești un om vrednic. Ar fi trebuit să fii soldat dumneata. Între ei doi, te rog.

Soldații se așază unul în fața lui Richard, celălalt îndărătul lui. Sergentul deschide ușa.

RICHARD *(aruncă o ultimă privire împrejur)*: Rămas bun, nevastă! Rămas bun, casă dragă! Mai încet cu tobele și mai iute cu marșul!

Sergentul face semn soldatului din frunte să o pornească. Ies, unul după altul, repede. Pauză. Cînd Anderson se înapoiază de la doamna Dudgeon, e uimit că găsește camera aparent goală și aproape în întuneric, lucind doar lumina focului, căci una dintre luminări a ars de tot, iar cealaltă este la ultimele pîlpîiri.

ANDERSON: Doamne! Ce s-o fi întîmplat? *(Strigă:)* Judith! Judith! *(Așteaptă. Nici un răspuns.)* Hm! *(Se duce la dulap, ia o luminare dintr-un sertar, o aprinde de la flacăra celei care se stinge pe masă. La lumina ei, observă cu uimire că nimeni nu s-a atins de mîncarea de pe masă. Pune luminarea în sfeșnic, își scoate pălăria și, foarte mirat, se scarpină în cap. Acest gest îl face să privească în jos, văzînd pe Judith țeapănă și cu ochii închiși. Se duce repede la ea, îngenunche și îi ridică capul.)* Judith!

JUDITH *(trezindu-se, căci leșinul i se înmuiase într-un somn de istovire, după suferințele îndurate)*: Da! M-ai chemat? Ce e?

ANDERSON: Acum am venit și te-am găsit zăcînd aici, luminările arse, ceaiul rece în cești. Ce s-a întîmplat?

JUDITH *(încă zăpăcită)*: Nu știu... Am adormit? Așa cred. *(Se oprește, abătută.)* Nu știu.

ANDERSON *(văietîndu-se)*: Doamne iartă-mă, te-am lăsat singură cu nemernicul acela. *(Judith își amintește. Cu un strigăt sfîșietor, se agață de umerii lui, pentru a se ridica anevoie pe picioare, în timp ce el se ridică împreună cu dînsa. Anderson o strînge drăgăstos în brațe.)* Biata mea fetiță!

JUDITH *(agățîndu-se de el, înspăimîntată)*: Ce să fac, Dumnezeule, ce să fac?

ANDERSON: Liniștește-te, iubita mea dragă, liniștește-te! E vina mea. Acum ești în siguranță; nu te-ai lovit, nu-i așa? *(Își desprinde brațele din jurul ei, pentru a vedea dacă poate să se țină pe picioare.)* E bine, așa... Nu te doare, nu?

JUDITH: Nu, nu mă doare.

ANDERSON: Domnul fie lăudat! Hai, *(conducînd-o la scaunul cu spetează și făcînd-o să se așeze lîngă dînsul)* șezi și odihnește-te. Îmi vei spune mîine ce s-a întîmplat. Sau *(înțelegînd greșit disperarea ei)* nu-mi vei spune de loc, dacă îți răscolește necazul. Hai, lasă, lasă! *(Vesel:)* Îți pregătesc eu ceai proaspăt. Are să-ți facă bine. *(Se duce la masă și golește ceainicul într-un vas.)*

JUDITH *(pe un ton sugrumat)*: Tony!

ANDERSON: Da, dragă!

JUDITH: Sîntem oare în vis?

ANDERSON *(privind-o o clipă cu o chinuitoare neliniște, deși continuă a pune ceai proaspăt în ceainic)*: Poate că da, scumpa mea. Îndată visezi că iei și o ceașcă de ceai.

JUDITH: Taci, taci! Nu știi despre ce-i vorba! *(Copleșită, își ascunde chipul în mîinile înnodate.)*

ANDERSON *(lăsînd totul și venind la ea)*: Draga mea, ce s-a întîmplat? Nu mai pot îndura. Spune-mi

totul. A fost greşeala mea. Ce nebun! Să mă încred într-însul!

JUDITH: Nu vorbi astfel! El... nu, nu... nu pot... taci, Tony! Ia-mi mîinile-amîndouă. *(I le ia, mirat.)* Fă-mă să mă gîndesc la tine, şi nu la el... O primejdie groaznică... te pîndeşte pe tine... nu mă pot gîndi la ea... nu pot... nu pot... mă gîndesc mereu la primejdia lui. Trebuie scăpat. Nu, nu. Tu trebuie să scapi... Tu, şi nu altul... *(Se ridică brusc, ca şi cum ar voi să înfăptuiască ceva sau să se ducă undeva. Strigă:)* Doamne-ajută-mă!

ANDERSON *(rămîne pe scaun şi, ţinîndu-i mai departe mîinile, cu un calm hotărît):* Ţine-ţi firea, draga mea. Eşti zdrobită!

JUDITH: Cred şi eu! Nu ştiu ce să fac. Nu ştiu ce să fac. *(Trăgîndu-şi mîinile:)* Trebuie să-l scap. *(Anderson se ridică speriat, în timp ce ea se repede înnebunită spre uşă. În acelaşi moment, uşa se deschide, împinsă de Essie, care, neliniştită, dă buzna. Surpriza e atît de neplăcută pentru Judith, încît ea îşi revine complet. Întrebarea pe care o pune e făcută cu asprime şi mînie.)* Ce pofteşti?

ESSIE: M-au trimis la dumneata.

ANDERSON: Cine te-a trimis?

ESSIE *(holbîndu-se la dînsul, ca şi cum prezenţa lui ar uimi-o):* Aici eşti?

JUDITH: Nu vezi? Nu fă pe proasta, fetiţo!

ANDERSON: Fii blîndă, draga mea. N-o lua aşa. O sperii. *(Venind între ele:)* Vino încoace, Essie! *(Fata îl ascultă.)* Cine te-a trimis?

ESSIE: Dick. Mi-a trimis vorbă printr-un soldat să vin îndată aici şi să fac ceea ce îmi va zice doamna Anderson.

ANDERSON *(dumerit):* Un soldat? Acum înţeleg. L-au arestat pe Richard.

Judith face un gest de disperare.

ESSIE: Nu. L-am întrebat pe soldat. Dick e în siguranţă, dar soldatul mi-a spus că te-au luat pe dumneata.

ANDERSON: Pe mine? *(Zăpăcit, se întoarce către Judith, pentru a-l lămuri.)*

JUDITH *(drăgăstoasă):* Bine-bine, dragul meu. M-am dumerit. *(Essiei:)* Îţi mulţumesc, Essie, că ai venit. Nu mai am nevoie. Poţi să te duci acasă.

ESSIE *(bănuitoare):* Eşti sigură că nu s-a atins nimeni de Dick? Poate că el a spus soldatului că-i vorba de pastor. *(Neliniştită:)* Doamnă Anderson, nu crezi că-i aşa?

ANDERSON: Dacă-i astfel, Judith, mai bine spune-i adevărul. Ea va afla de la primul vecin care-i va ieşi în cale.

Judith se întoarce şi îşi acoperă faţa cu mîinile.

ESSIE *(văietîndu-se):* Ce-or să-i facă? Vai, ce-or să-i facă? Îl spînzură?

Judith tremură toată şi se aruncă pe scaunul ocupat mai înainte de Richard, în capătul mesei.

ANDERSON *(o bate pe Essie pe umăr, încercînd s-o mîngîie):* Sper că nu, sper că nu. Dacă eşti cuminte şi ai răbdare, poate că vom găsi mijlocul de a-l scăpa.

ESSIE: Da, da, scapă-l, şi voi fi cuminte.

ANDERSON: Judith, mă duc să-l văd imediat.

JUDITH *(sărind în picioare):* Nu, nu... Trebuie să

pleci cît mai departe — departe de tot — într-un loc sigur.

ANDERSON: Ei, ei!

JUDITH *(cu pasiune):* Vrei să mă ucizi? Crezi că mai pot îndura să trăiesc aici zi și noapte, cînd fiecare bătaie în ușă și fiecare pas îmi dau spasmuri de groază? Crezi că mai pot veghea noapte de noapte, trăind în chinuri înspăimîntătoare și ascultînd mereu dacă nu vin să te aresteze?

ANDERSON: E mai bine să mă știi fugit de la datorie, la primul semn de primejdie?

JUDITH *(cu amărăciune):* N-ai să pleci. Te cunosc eu. Vei rămîne aici, iar eu voi înnebuni.

ANDERSON: Draga mea, datoria ta este să...

JUDITH *(furioasă):* Ce-mi pasă de datoria mea?

ANDERSON *(uimit):* Judith!

JUDITH: Eu îmi fac datoria. Mă înrobesc datoriei mele. Datoria mea este să te fac să pleci, să te scap, iar pe el să-l las în plata soartei. *(Essie scoate un strigăt deznădăjduit și se trîntește pe scaunul de lîngă foc, suspinînd în tăcere.)* Instinctul îmi poruncește, ca și ei, să-l scap cu orice preț, deși pentru el moartea ar fi mai bună și mai măreață! Știu — faci cum te duce capul, la fel ca și el. Ce neputincioasă-s în fața ta! *(Se așază tristă pe scaunul cu spătar.)* Nu-s decît o biată femeie. Trebuie să rămîn aici și să sufăr. Te rog, spune-i că am vrut să te scap, că am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să te salvez.

ANDERSON: Draga mea, mi se pare că el se gîndește mai mult la propria-i primejdie decît la a mea.

JUDITH: Nu vorbi astfel, dacă nu vrei să te urăsc.

ANDERSON *(dojenitor):* Hai, lasă. Nu te pot părăsi, dacă vorbești așa. Ți-ai pierdut mințile. *(Se întoarce spre Essie.)* Essie!

ESSIE *(se ridică vioi și își șterge ochii):* Poftim!

ANDERSON: Așteaptă puțin afară — ca o fetiță cuminte. Soția mea nu se simte bine. *(Essie îl privește cu îndoială.)* Nu te teme. Vin îndată. Apoi, mă duc la Dick.

ESSIE: Sigur? *(În șoaptă:)* Să nu te oprească ea.

ANDERSON *(surîzînd):* N-avea nici o grijă. *(Essie iese.)* Fată bună și cuminte. *(Închide ușa și se îndreaptă spre Judith.)*

JUDITH *(șezînd jos, rigidă):* Te duci la moarte sigură.

ANDERSON *(cu eleganță):* Atunci, mă voi duce îmbrăcat cu redingota cea bună, draga mea. *(În timp ce începe să-și scoată redingota de pe el, se uită la dulap.)* Unde...? *(Uimit, privește o clipă umerașul gol, apoi aruncă o privire spre vatră, se duce cu pași mari și ridică haina lui Richard.)* Draga mea, se pare că s-a dus îmbrăcat cu redingota mea cea bună.

JUDITH *(încă neclintită):* Da.

ANDERSON: S-au înșelat soldații?

JUDITH: Da, s-au înșelat.

ANDERSON: Putea să-i fi lămurit. Bietul băiat, probabil că era năuc.

JUDITH: Sigur că le-ar fi putut spune adevărul! Și eu la fel.

ANDERSON: Foarte ciudat — aproape caraghios — tot ce s-a întîmplat. E curios cum lucrurile acestea mărunte ne izbesc mai mult decît... *(Se întrerupe și începe să îmbrace haina lui Richard.)* Mai bine să-i duc haina lui. Știu ce are să-mi spună. *(Imitînd felul batjocoritor de a fi al lui Richard:)* „Porți de grijă sufle-

tului meu, pastore, dar şi redingotei dumitale". Nu-i aşa?

JUDITH: Fii sigur, tocmai aşa îţi va spune! *(Absentă:)* N-are nici o importanţă: nu vă mai revăd pe nici unul dintre voi.

ANDERSON *(încurajînd-o)*: Ha-ha-ha! *(Se aşază lîngă ea.)* Aşa îţi ţii făgăduiala? Făgăduiala că vrednica şi curajoasa mea soţie n-are să mă facă de rîs.

JUDITH: Nu. Acum îmi calc făgăduiala. Cum nu-mi pot ţine făgăduiala ce i-am făcut-o lui, de ce mi-aş ţine-o pe cea făcută ţie?

ANDERSON: Nu vorbi aşa de ciudat, dragostea mea. Nu sună sincer. *(În privirea ei se citeşte o mustrare pe care vorbele nu o pot exprima.)* Năzbîtiile nu sînt niciodată sincere, iar scumpa şi iubita mea nevastă spune astăzi numai năzbîtii. Curate năzbîtii. *(Faţa ei se întunecă într-o absurdă încăpăţînare. Priveşte ţintă înaintea ei, nu se mai uită de loc la el, obsedată de soarta lui Richard. El îi cercetează chipul şi observă că îmbărbătările lui nu au avut nici un rezultat. Renunţă şi nu se mai străduieşte să-şi ascundă neliniştea.)* Aş dori să ştiu: ce te-a speriat aşa tare? A fost o încăierare? El a sărit la bătaie?

JUDITH: Nu, a surîs!

ANDERSON: Şi-a dat seama în ce primejdie se află? Crezi că da?

JUDITH: Şi-a dat seama de primejdia care te pîndea pe tine.

ANDERSON: Pe mine?

JUDITH *(cu monotonie)*: El mi-a spus: „Vezi să scape teafăr din calea primejdiilor". I-am făgăduit, dar nu-mi pot ţine făgăduiala. A stăruit: „Pentru nimic în lume nu-l lăsa să afle ce s-a

întîmplat". Eu ţi-am spus. A mai adăugat că, dacă totuşi afli, nu-l poţi salva — îl vor spînzura şi pe el, iar pe tine tot nu te vor cruţa.

ANDERSON *(ridicîndu-se, cu o mărinimoasă indignare)*: Mai crezi că am să las morţii un om cu atîta bunătate în suflet — că am să-l las să moară ca un cîine, cînd doar cîteva cuvinte ajung pentru a-l face să moară ca un creştin? Mi-e ruşine de tine, Judith.

JUDITH: Va fi la fel de statornic religiei sale pe cît eşti tu religiei tale. Te poţi bizui pe el pînă la moarte. Aşa mi-a spus el.

ANDERSON *(mergînd încoace şi încolo, în mare cumpănă)*: Bietul băiat! Bietul băiat! Sper că te-ai despărţit de el cu toată bunătatea şi mila cuvenită, Judith.

JUDITH: L-am sărutat.

ANDERSON: Ce? Judith!

JUDITH: Eşti supărat?

ANDERSON: Nu, nu. Bine ai făcut, bine ai făcut. Bietul băiat, bietul băiat! *(Groaznic de chinuit:)* Spînzurat... în felul acesta... la vîrsta lui! Şi atunci l-au înhăţat, nu?

JUDITH *(chinuită)*: Apoi te-am văzut pe tine. E tot ce-mi amintesc. Cred că am leşinat. Acum, Tony, ia-ţi şi tu rămas bun. Poate-mi voi pierde încă o dată cunoştinţa. Ah, mai bine aş muri.

ANDERSON: Nu, nu, scumpa mea. Ţine-ţi firea şi fii înţeleaptă. Nu mă pîndeşte nici o primejdie, nici una. Mă-nţelegi?

JUDITH *(pe ton solemn)*: Te duci la moarte sigură, Tony, de-a dreptul la moarte, dacă Dumnezeu îngăduie să fie ucişi oamenii nevinovaţi. Nu-ţi vor da voie să-l vezi. Te vor aresta îndată ce

le spui cum te cheamă. Pe tine te-au căutat soldații aici...

ANDERSON *(ca trăsnit)*: Pe mine? *(Își strînge pumnii, gîtul i se umflă, fața i se congestionează, pungile de la ochi i se învinețesc. Omul păcii se transfigurează într-un formidabil războinic cuprins de furie. Totuși, ea nu-l poate vedea cum e, fiind copleșită de suferință. Ochii ei sînt dîrji și ficși, contemplînd inconștient dîrzenia lui Richard.)*

JUDITH: S-a dus în locul tău. Moare ca să te scape pe tine. De aceea s-a îmbrăcat cu redingota ta. De aceea l-am sărutat.

ANDERSON *(izbucnind)*: La naiba! *(Glasul e aspru și dominant, gesturile — pline de o energie brută.)* Essie, Essie!

ESSIE *(dînd buzna înăuntru)*: Sînt aici.

ANDERSON *(năvalnic)*: Aleargă cît poți de iute la han. Să-mi pună șaua pe cel mai iute și mai bun cal. *(Judith se ridică, ținîndu-și răsuflarea, și îl privește cu ochi uimiți, de parcă nu i-ar veni să creadă.)* Iapa cea roaibă, dacă-i odihnită. Nu pierde nici o clipă. Du-te la grajd și spune-i negrului că are un dolar de argint dacă totu-i gata cînd sosesc eu. Pleacă. Vin imediat. *(Vigoarea lui o face pe Essie să zboare. Anderson se repede la cizmele de călărie de lîngă dulap, se duce cu ele pînă la scaunul din fața căminului și începe să le tragă.)*

JUDITH *(nefiind în stare să creadă despre dînsul atare lucruri)*: Nu te duci la el?

ANDERSON *(ocupat cu trasul cizmelor)*: Să mă duc la el? La ce bun? *(Bolborosind pentru sine, cînd reușește cu mare sforțare să-și tragă prima cizmă:)* La ei mă duc — vei vedea. *(Judithei, pe un ton autoritar:)* Dă-mi pistoalele. Îmi trebuiesc. Și

bani, bani — toți banii din casă. *(Se apleacă pentru a doua cizmă, bolborosind:)* Mare mulțumire îi voi pricinui văzîndu-mă tovarăș cu el la spînzurătoare! *(Își trage cizma.)*

JUDITH: Îl părăsești, așadar?

ANDERSON: Tacă-ți gura, femeie, și dă-mi pistoalele! *(Ea se duce la dulap, ia o centură de piele, de care sînt agățate două pistoale, un corn cu praf de pușcă și un săculeț cu gloanțe. Le aruncă toate pe masă. Apoi descuie un sertar al dulapului și scoate o pungă. Anderson ia centura și și-o încinge, spunînd:)* Dacă l-au confundat cu mine îmbrăcat în redingota mea, poate mă vor confunda cu dînsul îmbrăcat în haina lui. *(Își orînduiește bine centura.)* Semăn cu el?

JUDITH *(întorcîndu-se spre el, cu punga în mînă)*: Nu, e îngrozitor cît de deosebiți sînteți.

ANDERSON *(smulgîndu-i punga și golind-o pe masă)*: Hm, vom vedea dacă-i așa.

JUDITH *(așezîndu-se istovită)*: Tony, crezi că rugăciunile mai sînt bune la ceva?

ANDERSON *(numărînd banii)*: Rugăciunile!... Crezi că ele vor dezlega ștreangul lui Swindon din jurul gîtului lui Richard?

JUDITH: Dumnezeu ar putea îmblînzi inima maiorului Swindon.

ANDERSON *(disprețuitor, în timp ce bagă în buzunar o parte din bani)*: N-are decît s-o facă, dacă vrea. Eu nu sînt Dumnezeu. Trebuie să iau altă cale. *(Judith oftează în fața acestor ocări. Azvîrle punga pe masă.)* Păstreaz-o. Am luat douăzeci și cinci de dolari.

JUDITH: Ai uitat chiar că ești preot?

ANDERSON: Preot? Hm! Pălăria, unde mi-e pălăria? *(Își ia pălăria și mantaua și le îmbracă la repezeală.)* Ascultă-mă. Dacă poți izbuti

să-i strecori cîteva cuvinte, spunînd că ești soția lui, zi-i să nu aibă mîncărime la limbă pînă mîine dimineață. Am nevoie de acest răgaz.

JUDITH *(solemnă)*: Te poți bizui pe el pînă la moarte.

ANDERSON: Ești o proastă, o proastă, Judith. *(O clipă, își stăvilește agitația și vorbește cu vechea sa stăpînire calmă și impresionantă.)* Nu-ți cunoști bărbatul cu care te-ai căsătorit. *(Essie revine. Imediat, se repede spre ea.)* Gata-i calul?

ESSIE *(fără a-și trage răsuflarea)*: Cînd sosești acolo, e gata.

ANDERSON: Bine. *(Se îndreaptă spre ușă.)*

JUDITH *(ridicîndu-se și întinzînd brațele spre el, fără să vrea)*: Ce! Nu-ți iei rămas bun?

ANDERSON: Nu pot pierde nici o clipă. Hm! *(Se repede afară ca o furtună.)*

ESSIE *(apropiindu-se repede de Judith)*: S-a dus să-l scape pe Richard, nu?

JUDITH: Să-l scape pe Richard... Nu! Richard l-a scăpat pe el. S-a dus să se salveze pe el însuși. Richard este sortit morții.

Essie scoate un strigăt de groază și cade în genunchi, acoperindu-și fața. Fără să o bage în seamă, Judith privește țintă înainte, contemplînd viziunea morții lui Richard.

ACTUL III

În zorii zilei următoare, la cartierul general al englezilor, stabilit la primărie. Sergentul descuie ușa unei mici camere de așteptare, cu pereții acoperiți cu lemn. Camera este goală. Sergentul poftește înăuntru pe Judith, care a petrecut o noapte groaznică, probabil în delir. Deși aerul tare al dimineții ar fi putut-o aduce la realitate, privirea fixă îi revine în clipele cînd nu-și mai poate păstra cu mari sforțări atenția.

Sergentul socotește că simțămintele exprimate de Judith o cinstesc și de aceea se arată înțelegător, încurajînd-o în felul lui milităresc. Fiind un om chipeș, fudul de uniforma și gradul său, se simte îndatorat de a o consola în mod respectuos.

SERGENTUL: Aici puteți vorbi în liniște, doamnă.

JUDITH: Am mult de așteptat?

SERGENTUL: Nu, doamnă, doar o clipă. În timpul nopții l-am ținut la Bridwell, iar acum l-am adus la judecata Curții Marțiale. Nu vă speriați, doamnă: a dormit ca un copil, iar la prînzul cel mic a avut strașnică poftă de mîncare.

JUDITH *(neîncrezătoare)*: Va să zică, nu și-a pierdut cumpătul?

SERGENTUL: Chiar așa, doamnă. Capelanul l-a vizitat az-noapte și a pierdut șaptesprezece șilingi la cărți. Banii cîștigați ni i-a dăruit nouă, ca un adevărat domn. Desigur, datoria-i datorie, dar să știți, doamnă, că aici vă aflați între prieteni. *(Se aude tropăitul cîtorva soldați, care se apropie.)* Mi se pare că vine. *(Richard intră, nedînd nici un semn că ar fi îngrijorat sau că ar suferi ca deținut. Sergentul face semn celor doi soldați, arătîndu-le că are în mînă cheia camerei. Soldații se retrag.)* Buna dumitale soție, domnule.

RICHARD *(venind la ea):* Ce? Soția mea! Adorata mea! *(Îi ia mîna și i-o sărută cu o perversă și plebeiană galanterie.)* Domnule sergent, cît timp poți îngădui unui soț cu inima zdrobită să-și ia rămas bun de la soția lui?

SERGENTUL: Cît de mult s-o putea, domnule pastor. Vă las singuri pînă se întrunește curtea.

RICHARD: Dar a bătut ceasul judecății.

SERGENTUL: Așa e. Dar va fi oarecare întîrziere. Generalul Burgoyne abia a sosit — știți, Johnny Galantul, cum i se zice. Are să-i trebuiască cel puțin o jumătate de ceas ca să ne muștruluiască, găsindu-ne cusururi la te-miri-ce. Îl cunosc eu bine. Am fost sub ordinele lui în Portugalia. Prin urmare, ai răgaz vreo douăzeci de minute. Cu voia dumitale, nu vreau să-ți răpesc nici unul din ele. *(Iese încuind ușa. Îndată, Richard renunță la atitudinea-i plebeiană și se adresează doamnei Anderson cu o respectuoasă sinceritate.)*

RICHARD: Sînt măgulit de vizita dumitale, doamnă Anderson. Cum te simți după noaptea prin care ai trecut? Am fost nevoit să te părăsesc înainte ca să-ți vii în fire, dar am dat de veste

Essiei să vină și să te îngrijească. A fost pe la dumneata?

JUDITH *(fără răsuflare, grăbită):* Nu te mai ocupa de mine. N-am venit pentru mine aici. Au de gînd să te... să te...? *(Vrea să spună: „Să te spînzure".)*

RICHARD *(glumeț):* Precis, la amiază. Cel puțin așa au procedat cu unchiul Peter. *(Ea tremură.)* Soțul dumitale este în siguranță? A fugit?

JUDITH: Nu mai este soțul meu.

RICHARD *(holbînd ochii):* Cum?

JUDITH: Nu te-am ascultat. I-am spus totul. Nădăjduiam că va veni aici să te scape. Doream să te scape. În loc de asta, a fugit.

RICHARD: Foarte bine. Asta doream și eu. La ce-ar fi slujit dacă rămînea? Ne-ar fi spînzurat pe amîndoi.

JUDITH *(gravă și mustrătoare):* Richard Dudgeon, spune-mi pe cuvînt de onoare ce-ai fi făcut în locul lui.

RICHARD: Exact ceea ce a făcut și el. Cu siguranță că așa aș fi făcut.

JUDITH: De ce nu vrei să fii deschis și sincer cu mine? Dacă ești atît de egoist, atunci de ce te-ai lăsat prins aseară?

RICHARD *(vesel):* Pe viața mea, zău că nu știu, doamnă Anderson. M-am întrebat și eu și nu am izbutit să găsesc motivul pentru care m-am purtat precum știi.

JUDITH: Știi că ai făcut-o pentru binele lui, socotindu-l mai vrednic decît dumneata.

RICHARD *(rîzînd):* O, nu! E o motivare foarte frumoasă, recunosc, dar eu nu sînt așa de modest. Nu. N-am făcut-o pentru binele lui.

JUDITH *(după o pauză, în care l-a privit cu timidi-*

tate, roşind stînjenită): Atunci, ai făcut-o pentru mine?

RICHARD *(galant):* Ei bine, dumneata ai avut puţin amestec în toate acestea. Am făcut-o puţin şi pentru dumneata. În orice caz, i-ai lăsat să mă aresteze.

JUDITH: Crezi că nu mi-am spus-o toată noaptea? Moartea dumitale îmi va apăsa conştiinţa. *(Instinctiv, ea îi dă mîna şi adaugă, cu intensă seriozitate:)* Dacă te-aş putea scăpa, aşa cum l-ai scăpat dumneata pe el, aş face-o, oricît de cumplită mi-ar fi moartea.

RICHARD *(ţinîndu-i mîna şi zîmbind, dar păstrînd între ei o distanţă de aproape un braţ):* Fii sigură că nu te-aş lăsa.

JUDITH: Nu crezi că te pot scăpa?

RICHARD: Cum? Schimbîndu-te în hainele mele, nu?

JUDITH *(trăgîndu-şi mîna, pentru a-şi atinge cu ea buzele):* O! *(Vrea să spună: „Nu mai glumi".)* Nu, ci declarînd în faţa judecătorilor cine eşti cu adevărat.

RICHARD *(încruntîndu-se):* Nu-i de nici un folos. Nu mă vor cruţa, iar lui îi iei jumătate din sorţii de scăpare. Sînt hotărîţi să ne înfricoşeze, dînd chiar astăzi o pildă prin spînzurarea cuiva. Să-i înfricoşăm şi noi, arătîndu-le că rămînem laolaltă pînă la moarte! E singura putere ce-l poate alunga pe Burgoyne din nou peste Atlantic, făcînd din America o naţiune.

JUDITH *(nerăbdătoare):* Ce însemnătate au toate acestea?

RICHARD *(rîzînd):* Adevărat, ce însemnătate au? Nimic nu are însemnătate. Bărbaţii au însă tot felul de gînduri trăsnite, doamnă Anderson, iar femeile au grija să vadă nebunia din ele.

JUDITH: Pentru că din pricina lor riscă să-i piardă pe cei pe care-i iubesc.

RICHARD: Ele pot atît de uşor să-şi găsească alţi adoratori!

JUDITH *(revoltată):* O! *(Cu vehemenţă:)* Îţi dai seama că-ţi chemi singur moartea?

RICHARD: Singurul om pe care am dreptul să-l ucid sînt eu, doamnă Anderson. Nu te nelinişti: moartea mea nu va lipsi pe nici o femeie de adoratorul ei. *(Zîmbind:)* Mulţumesc lui Dumnezeu, nimeni nu se prăpădeşte de dragul meu. Ai aflat că mama a murit?

JUDITH: A murit?

RICHARD: Da, astă-noapte, din pricina inimii. M-a blestemat cu ultimele cuvinte ce le-a mai putut rosti. Nici nu cred că i-aş fi primit binecuvîntarea. Celelalte rude nu se vor prăpădi după mine. Doar Essie va plînge o zi sau două. Am avut grijă de ea. Mi-am făcut testamentul astă-noapte.

JUDITH *(ca o stană de piatră — după o clipă de tăcere):* Şi eu?...

RICHARD *(surprins):* Dumneata?...

JUDITH: Da, eu crezi că nu am să sufăr?

RICHARD *(vesel şi tăios):* Cîtuşi de puţin. Ţi-ai arătat ieri atît de limpede simţămintele... Ceea ce s-a întîmplat te-a înduioşat poate o clipă, dar în fond, crede-mă, doamnă Anderson, nimic nu-ţi este drag din fiinţa mea. Te vei bucura să scapi de mine azi la douăsprezece, aşa cum te-ai fi bucurat şi ieri la douăsprezece.

JUDITH *(cu glasul tremurînd):* Cum să-ţi dovedesc că eşti greşit?

RICHARD: Fii liniştită. Hai, recunosc că mă preţuieşti acum ceva mai mult ca înainte. Ceea

ce susţin este că moartea mea nu-ţi va zdrobi inima.

JUDITH *(aproape în şoaptă):* De unde ştii? *(Ea-i pune mîinile pe umeri şi îl priveşte adînc.)*

RICHARD *(zăpăcit, ghicind adevărul):* Doamnă Anderson. *(Orologiul din piaţă bate sfertul. El se reculege, ia mîinile Judithei şi rosteşte cu oarecare răceală:)* Iartă-mă. Mă iau îndată. E prea tîrziu.

JUDITH: Nu-i prea tîrziu. Cheamă-mă ca martor. Nu te vor ucide cînd vor afla ce eroic te-ai purtat!

RICHARD *(oarecum dispreţuitor):* Chiar aşa! Dar dacă nu merg pînă la capăt, unde-mi mai este eroismul? Înseamnă că i-am înşelat şi mă vor spînzura tocmai pentru aceasta, ca pe un cîine. Vor fi în drept să o facă.

JUDITH *(deznădăjduită):* Oh, mi se pare că vrei să mori.

RICHARD *(cu încăpăţînare):* Nu, nu vreau.

JUDITH: Atunci, de ce nu cauţi să scapi? Te implor, ascultă-mă. Mi-ai spus adineauri că l-ai salvat din pricina mea. *(Apucîndu-l de mînă, pe cînd el se dă înapoi, făcînd un gest de negare:)* Da — puţin şi din pricina mea. Ei bine, acum salvează-te pentru binele meu, şi voi merge cu tine pînă la capătul lumii.

RICHARD *(apucînd-o de încheieturile mîinilor şi ţinînd-o oarecum departe de el, pentru a o privi stăruitor):* Judith!

JUDITH *(fără răsuflare, încîntată că i-a spus pe nume):* Da.

RICHARD: Dacă adineauri am spus — pentru a-ţi fi pe plac — că am făcut-o puţin şi din pricina ta, să ştii că am minţit, aşa cum toţi bărbaţii mint femeile. Ştii cît am trăit printre bărbaţi nevrednici şi printre femei nevrednice. Oricare dintre ei, cînd iubeşte *(rosteşte cuvîntul „iubeşte" cu un dispreţ tipic puritan)*, se poate înălţa pînă la o anumită bunătate şi mărinimie. Aceasta m-a învăţat să nu mă pierd cu firea în faţa acelei bunătăţi ce se iveşte o dată cu înflăcărarea sîngelui. Ceea ce am făcut aseară am făcut cu sînge rece, nepăsîndu-mi nici pe jumătate de soţul dumitale sau *(necruţător)* de dumneata, *(ea se încovoaie, izbită de aceste cuvinte)* cît de mine însumi. Nu aveam nici un motiv şi nici un interes. Îţi mărturisesc că atunci cînd a fost să-mi scot capul din laţul întins şi să pun în loc pe-al altuia, n-am putut-o face; pur şi simplu, nu am putut-o face. Nu ştiu de ce. Îmi dau seama de prostia mea, dar n-am putut şi nu pot face altfel. Am crescut respectînd legea propriei mele firi şi nu mă pot depărta de ea, fie că merg la spînzurătoare sau nu. *(Încet, ea şi-a ridicat iarăşi capul, şi acum îl priveşte pătrunzător.)* Aş fi făcut la fel pentru orice alt bărbat din oraş sau pentru soţia lui. *(Dîndu-i drumul la mîini:)* M-ai înţeles?

JUDITH: Da. Mi-ai arătat că nu mă iubeşti.

RICHARD *(revoltat, cu mîndru dispreţ):* Asta-i tot ce-ai înţeles tu?

JUDITH: Mai rău decît atîta, mai mult decît atîta, ce-aş putea înţelege? *(Sergentul bate la uşă. Lovitura îi frînge inima.)* Încă o clipă. *(Se aruncă în genunchi.)* Mă rog ţie...

RICHARD: Şst!... *(Tare:)* Intră!

Sergentul descuie uşa şi o deschide. Se arată sergentul şi garda.

SERGENTUL (intrînd): Gata, domnule pastor.

RICHARD: Sînt gata, domnule sergent. Hai, draga mea. *(El încearcă să o ridice.)*

JUDITH *(agățîndu-se de el)*: Încă un lucru te rog, te implor. Îngăduie-mi să fiu de față la judecată. Am fost la maiorul Swindon, care mi-a spus că-mi îngăduie, dacă îi ceri tu. Roagă-l, te implor. E ultima-mi rugăminte. Nu te voi mai ruga niciodată nimic. *(Îi cuprinde genunchii cu brațele.)* Te rog, te implor.

RICHARD: Dacă-l rog, păstrezi tăcerea?

JUDITH: Da.

RICHARD: Îți ții făgăduiala?

JUDITH: Da. Mi-o țin. *(Se prăvălește, suspinînd.)*

RICHARD *(luîndu-i brațul, pentru a o ridica)*: Ajut-o de celălalt braț, domnule sergent. *(Ies, ea continuînd să plîngă cu spasme, susținută de cei doi bărbați.)*

În acest timp, sala consiliului este gata pentru ședința Curții Marțiale. Este o încăpere mare și înaltă. În mijloc, la perete, un jilț al cîrmuirii, sub un baldachin înalt, cu coroană în aur și cu perdele castanii, purtînd monograma regească: G.R. În fața jilțului — o masă acoperită cu catifea castanie, iar pe ea — o călimară masivă, un clopoțel și alte materiale de birou. Mai multe scaune în jurul mesei. Ușa este la dreapta celui care va ocupa jilțul. Pentru moment, nu-l ocupă nimeni. Maiorul Swindon, un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, palid, cu părul blond-deschis, părînd foarte zelos, șade în capul mesei, cu spatele la ușă, și scrie. E singur, pînă ce sergentul anunță pe general, cu un ton supus, ceea ce sugerează că prezența lui Johnny Galantul se simte cu vîrf și îndesat.

SERGENTUL: Domnul general!

Swindon se ridică repede. Intră generalul. Sergentul iese. Generalul Burgoyne are cincizeci și cinci de ani. S-a păstrat bine. Este un om la modă și destul de galant pentru a fi făcut, prin răpire, o căsătorie distinsă. Destul de spiritual pentru a scrie comedii de succes. Are destule înrudiri aristocratice ca să fi avut prilejul unor înalte distincții militare. Caracteristica cea mai vădită: ochii săi, mari, strălucitori, vioi, inteligenți. Fără ei, nasul său fin și gura-i mică ar sugera mai mult rafinament și mai puțină forță decît se cer unui general-șef. În momentul acesta, ochii îi sînt chinuiți și tragici, iar buzele și nările încordate.

BURGOYNE: Maiorul Swindon, bănuiesc...

SWINDON: Da. Domnul general Burgoyne, dacă nu greșesc... *(Se înclină ceremonios unul în fața celuilalt.)* Mă bucur că am sprijinul dumneavoastră în dimineața aceasta. Nu-i lucru tocmai plăcut să spînzuri pe nenorocitul acela de pastor.

BURGOYNE *(lăsîndu-se în scaunul lui Swindon)*: Vă cred. Executîndu-l, i se dă prea mare importanță. Ce i-ați fi putut face mai mult dacă aparținea bisericii anglicane? Mucenicia — iată ce doresc oamenii aceștia! E singura cale pe care oamenii incapabili pot ajunge faimoși. Totuși, de vreme ce ați decis spînzurarea lui, e preferabil să o îndeplinim cît mai neîntîrziat.

SWINDON: Totul e pregătit pentru ora douăsprezece. Nu ne mai rămîne altceva decît să-l judecăm.

BURGOYNE *(privindu-l cu o mînie stăpînită)*: Nu ne mai rămîne decît să ne ferim propriile noastre capete. Ați auzit veștile de la Springtown?

SWINDON: Nimic deosebit. Ultimele rapoarte erau mulțumitoare.

BURGOYNE *(ridicîndu-se cu uimire)*: Mulțumitoare,

mulţumitoare? *(Îl priveşte ţintă — o clipă, apoi adaugă cu o intensă ironie:)* Bine că dumneavoastră le vedeţi astfel!

SWINDON *(intrigat)*: Atunci, după părerea dumneavoastră...

BURGOYNE: Nu-mi spun părerile. Nu împărtăşesc niciodată sporovăielile comune, care, din nefericire, ne fac atît de grosolană meseria. Dacă aş proceda aşa, poate că mi-aş exprima mai colorat părerea despre veştile de la Springtown *(sever)*, pe care dumneavoastră se pare că nu le ştiţi. Cît timp vă trebuie să primiţi aici ultimele veşti? Vreo lună, nu?

SWINDON *(devenind posomorît)*: Bănuiesc că dumneavoastră aţi primit rapoartele trimise mie. Ceva grav?

BURGOYNE *(scoţînd din buzunar un raport şi fluturîndu-i-l)*: Springtownul a căzut în mîinile răzvrătiţilor. *(Aruncă raportul pe masă.)*

SWINDON *(uimit)*: Poate că ieri.

BURGOYNE: Astă-noapte, la ora două. Poate vom cădea şi noi în mîinile lor, înainte de ora două, noaptea viitoare. Te-ai gîndit la asta?

SWINDON *(cu încredere)*: În privinţa asta, soldaţii englezi ştiu ce pot, domnule general.

BURGOYNE *(cu amărăciune)*: De aceea bănuiesc că ofiţerii englezi nici nu au nevoie să-şi cunoască meseria. Îi scot din toate încurcăturile bieţii soldaţi englezi cu baionetele lor. Pe viitor, vă rog, domnule maior, să fiţi mai puţin generos cu sîngele soldaţilor dumneavoastră şi puţintel mai generos cu judecata dumneavoastră.

SWINDON: Regret că nu pot ajunge la strălucirea dumneavoastră intelectuală, domnule general. Procedez cum mă pricep mai bine, bizuindu-mă pe devotamentul compatrioţilor mei.

BURGOYNE *(devenind deodată batjocoritor, dar în mod suav)*: Îmi permit să vă întreb dacă nu cumva scrieţi melodrame, domnule maior.

SWINDON *(înroşindu-se)*: Nu, domnule general.

BURGOYNE: Ce păcat! Ce păcat! *(Renunţînd la tonul sarcastic şi privindu-l cu un aer foarte serios:)* Nu vedeţi că pentru a împiedica nimicirea noastră nu avem decît bluful nostru şi timiditatea acestor colonişti? Sînt de-acelaşi sînge englez ca şi noi: şase colonişti faţă de unul de-ai noştri, *(repetînd subliniat)* şase contra unul! Iar aproape jumătate din trupele noastre sînt alcătuite din soldaţi din Hessa şi Brunswick, din cavalerie prusiană şi piei roşii, care te ciopîrţesc cu cuţitul. Aceştia-s compatrioţii pe care vă bizuiţi! Dar dacă îşi găsesc coloniştii un conducător adevărat? Dacă veştile de la Springtown ne vor dovedi că l-au şi găsit? Ce ne facem atunci? Ei?...

SWINDON *(ursuz)*: Datoria, domnule general. Bănuiesc că tot datoria.

BURGOYNE *(iarăşi sarcastic, socotindu-l un prost)*: Întocmai! Întocmai! Vă mulţumesc pentru sfat, domnule maior. Aţi rezolvat chestiunea. Aţi luminat pe deplin întreaga situaţie. Ce înlesnire: să am cu mine un ofiţer atît de devotat şi vrednic, în stare a mă ajuta cînd sînt la strîmtoare! Socot, domnule maior, că ne uşurăm sufletul dacă procedăm fără întîrziere la spînzurarea acestui rebel, *(sună din clopoţel)* mai ales că principiile mă împiedică de a-mi uşura sufletul ca ceilalţi militari. *(Apare sergentul.)* Adu-l înăuntru!

SERGENTUL: Am înţeles, domnule general.

BURGOYNE: Spune ofiţerilor pe care-i vezi că nu-i mai putem aştepta.

SWINDON *(abia ținîndu-și calmul)*: Ofițerii Curții Marțiale așteaptă ordinele dumneavoastră de vreo jumătate de ceas. Sînt aici, gata pentru a judeca.

BURGOYNE *(blînd)*: Și eu la fel. *(Intră mai mulți ofițeri și se așază. Unul dintre ei ia loc la capătul mesei, cel mai depărtat de ușă, îndeplinind funcția de secretar al Curții Marțiale. Ia tot timpul note de cele ce se întîmplă. Uniformele sînt acelea ale regimentelor 9, 20, 21, 24, 47, 33 și 62 de infanterie britanică. Unul dintre ofițeri este general-maior al artileriei regale. Sînt de asemenea ofițeri germani: carabinieri din Hessa, cavaleriști din Prusia și infanteriști din Brunswick.)* Bună dimineața, domnilor! Regret că v-am luat de la complicatele treburi ale domniilor-voastre. Vă mulțumesc că ne dăruiți din prețiosul dumneavoastră timp.

SWINDON: Vă rog să prezidați, domnule general.

BURGOYNE *(devenind mai politicos, mîndru, sarcastic, elegant, acum aflîndu-se în public)*: Nu, domnule maior, nu mă simt la înălțimea acestei misiuni. Dacă-mi îngăduiți, voi lua un scaun mai modest. *(Ia scaunul din capătul mesei, lîngă ușă, și indică lui Swindon jilțul ocîrmuirii, așteptînd ca acesta să se așeze înainte de a se așeza el.)*

SWINDON *(foarte plictisit)*: Cum doriți, domnule general... Încerc doar să-mi îndeplinesc datoria, în împrejurările deosebit de grele pe care le știm.

Burgoyne, renunțînd o clipă la atitudinea studiată, se așază și începe să citească raportul, încruntînd din sprîncene și avînd aerul îngrijorat, gîndindu-se la situația lui disperată și la inutilitatea lui Swindon. Richard este adus

înăuntru. Judith pășește lîngă el. Doi soldați îl precedă și alți doi îl urmează, sub comanda sergentului. Străbate încăperea către zidul opus ușii, dar, cînd ajung în dreptul jilțului ocîrmuirii, sergentul îl oprește, atingîndu-i brațul, și se așază îndărătul său. Judith stă timidă lîngă zid. Cei patru soldați se așază lîngă ea, pe două rînduri.

BURGOYNE *(ridicînd ochii și văzînd-o pe Judith)*: Cine-i femeia?

SERGENTUL: Soția deținutului, domnule general.

SWINDON *(nervos)*: M-a rugat să-i îngădui a fi de față. Am crezut...

BURGOYNE *(completîndu-i fraza, ironic)*: Ați crezut că-i faceți o mare plăcere. Aveți dreptate. *(Cu amabilitate:)* Dați-i doamnei un scaun și aveți grijă de ea.

Sergentul caută un scaun și i-l așază aproape de Richard.

JUDITH: Vă mulțumesc. *(Se așază, după ce i-a făcut generalului o timidă reverență, la care el răspunde cu o demnă înclinare a capului.)*

SWINDON *(către Richard, pe un ton repezit)*: Numele dumitale?

RICHARD *(afabil, dar dîrz)*: Vreți să cred că m-ați adus aici fără să știți cine sînt?

SWINDON: Pentru îndeplinirea formalităților, spuneți numele, domnule.

RICHARD: Pentru îndeplinirea formalităților, mă numesc Anthony Anderson, preotul prezbiterian al acestui oraș.

BURGOYNE *(cu interes)*: Interesant! Puteți să-mi spuneți, domnule Anderson, care-i crezul dumneavoastră?

RICHARD: Aș fi încîntat să vi-l expun, dacă aș avea răgaz. Dar nu vă pot converti în mai puțin de cincisprezece zile.

SWINDON (*ținîndu-l de rău*): Nu sîntem aici pentru a discuta părerile dumitale.

BURGOYNE (*salutînd foarte apăsat pe nefericitul Swindon*): Iată-mă și mustrat de dumneavoastră.

SWINDON (*stînjenit*): Nu pe dumneavoastră v-am...

BURGOYNE: Nu-i nimic. (*Lui Richard, cu multă politețe:*) Care-s părerile dumneavoastră politice, domnule Anderson?

RICHARD: Mi se pare că tocmai de aceasta sîntem aici, să le aflu și eu.

SWINDON (*cu severitate*): Negi că ești un răzvrătit?

RICHARD: Sînt american, domnule președinte.

SWINDON: Ce crezi că pot gîndi după aceste vorbe?

RICHARD: Nu cred că soldații pot gîndi, domnule președinte.

Burgoyne este cu totul încîntat de această replică a lui Richard, care aproape îl consolează de pierderea Americii.

SWINDON (*devenind palid de furie*): Te sfătuiesc să nu fii insolent, domnule inculpat.

RICHARD: N-aveți încotro, domnule general. Cînd v-ați hotărît să spînzurați un om, vă puneți de la sine într-o poziție neprielnică față de el. De ce-aș fi politicos cu dumneavoastră? La ce bun? Mi-i totuna dacă sînt spînzurat pentru o oaie sau pentru un miel.

SWINDON: Nu ai nici un temei să susții că noi am fi hotărît sentința fără o dreaptă judecată prealabilă. Și nu mi te adresa mie ca unui general. Sînt maiorul Swindon.

RICHARD: O mie de scuze. Credeam că am cinstea să mă adresez lui Johnny Galantul.

Senzație printre ofițeri. Sergentul e gata să izbucnească în rîs.

BURGOYNE (*cu un ton foarte suav*): Mi se pare că eu sînt Johnny Galantul — ca să știi. Prietenii mai apropiați mă numesc generalul Burgoyne. (*Richard se înclină cu toată cuviința.*) Deoarece văd că sînteți un gentleman și om de duh, în ciuda meseriei dumneavoastră, sper să înțelegeți că, dacă vom avea nefericirea de a vă spînzura, o vom face din necesități politice și din datorie militară, fără a vă purta personal nici o pică.

RICHARD: Am înțeles ce deosebire capitală este pentru bunul mers al pămîntului, desigur!

Toți zîmbesc fără să vrea, iar unii dintre ofițerii mai tineri izbucnesc în rîs.

JUDITH (*a cărei spaimă și groază se adîncesc cu fiecare dintre aceste glume și politeți*): Cum poți...?

RICHARD: Mi-ai făgăduit să taci.

BURGOYNE (*către Judith, cu o studiată curtenie*): Credeți-mă, doamnă, că soțul dumneavoastră ne obligă, luînd toată această penibilă chestiune ca un gentleman. Sergent, dă un scaun domnului Anderson. (*Sergentul îndeplinește porunca; Richard se așază.*) Continuați, domnule maior.

SWINDON: Cunoști, cred, domnule Anderson, îndatoririle ce le ai ca supus al maiestății-sale regelui George al III-lea.

RICHARD: Văd că maiestatea-sa este gata să mă spînzure pentru că nu mă las jefuit de lordul North.

SWINDON: Vorbești ca un trădător, domnule Anderson.

RICHARD (*scurt*): Da. Asta am și căutat.

BURGOYNE (*în vădit dezacord cu acest fel de a se

apăra, dar încă politicos): Nu credeţi, domnule Anderson, că aţi adoptat un mod de comportare — scuzaţi-mi cuvîntul — cam vulgar? De ce socotiţi dumneavoastră jaf impozitul pe timbru, sau pe ceai, sau altele asemănătoare? Situaţia dumneavoastră de gentleman vă impune să plătiţi orice cu bunăvoinţă.

RICHARD: Nu-i vorba de bani, domnule general, ci de faptul că sîntem înşelaţi de un lunatic cu cap de porc, ca regele George...

SWINDON *(scandalizat):* Tăcere!

SERGENTUL *(cu un glas de stentor, foarte indignat):* Tăcere!

BURGOYNE *(netulburat):* A, aceasta-i altă chestiune. Situaţia mea nu-mi îngăduie să o discut decît doar în particular. Dar, *(ridicînd din umeri, de mai multe ori)* fireşte, domnule Anderson, dacă ţineţi să fiţi spînzurat, *(Judith tresare)* nu mai am nimic de spus. În orice caz, dovediţi un gust cu totul neobişnuit. *(Cu o ultimă mişcare din umeri.)*

SWINDON *(către generalul Burgoyne):* Să chemăm martorii?

RICHARD: Nu-i nevoie de martori. Dacă cetăţenii oraşului m-ar fi ascultat, aţi fi găsit străzile baricadate, casele — cu creneluri pentru arme, iar lumea — înarmată pînă-n dinţi şi hotărîtă să ţină oraşul pînă la ultimul om. Din nefericire, aţi sosit pe cînd noi încă nu terminasem cu discuţiile, aşa că totul a fost prea tîrziu.

SWINDON *(cu asprime):* Bine-bine, vă dăm noi o lecţie — dumitale şi celorlalţi locuitori — să ne pomeniţi! Mai ai ceva de spus?

RICHARD: Nu aţi putea avea cel puţin mărinimia de a mă trata ca pe un prizonier de război şi a mă împuşca, în loc de a mă spînzura ca pe un cîine?

BURGOYNE *(înţelegător):* Vorbiţi ca un civil neştiutor, domnule Anderson, dacă mi se îngăduie să vorbesc astfel. Se vede că nu aveţi habar de mediocra precizie a tirului-medie din armata maiestăţii-sale regelui George al III-lea! Dacă vă facem să participaţi ca ţintă la o tragere a noastră, ştiţi ce se poate întîmpla? Jumătate din soldaţi nu vă vor nimeri, iar cealaltă jumătate vor face atîta harababură încît va trebui să vă împuşte ofiţerul comandant! Dimpotrivă, sîntem capabili să vă spînzurăm cu toată îndemînarea şi în modul cel mai plăcut. *(Cu bunătate:)* Credeţi-mă, este preferabil să fiţi spînzurat, domnule Anderson.

JUDITH *(covîrşită de groază):* Fie-ţi milă, Dumnezeule!

RICHARD *(către Judith):* Făgăduiala! *(Către generalul Burgoyne:)* Vă mulţumesc, domnule general, nu mă gîndisem la cele ce mi-aţi spus. Răspund argumentelor dumneavoastră renunţînd la orice critică împotriva funiei. Ne-am înţeles, spînzuraţi-mă!

BURGOYNE *(blînd):* Vă convine ora douăsprezece, domnule Anderson?

RICHARD: Sînt la dispoziţia dumneavoastră la această oră, domnule general.

BURGOYNE *(ridicîndu-se):* Nu mai este nimic de spus, domnilor. *(Toţi se ridică.)*

JUDITH *(repezindu-se în faţa mesei):* Nu se poate să ucideţi pe un om aşa, fără nici o judecată temeinică — fără să vă gîndiţi ce faceţi — fără... *(nu poate găsi cuvintele necesare).*

RICHARD: Aşa îţi ţii făgăduiala?

JUDITH: Dacă nu se cuvine să vorbesc eu, atunci vorbește tu. Apără-te, salvează-te, spune-le adevărul!

RICHARD *(chinuit)*: Le-am spus îndestule adevăruri ca să mă spînzure de zece ori. Dacă mai spui un cuvînt, pui în primejdie viața altora, fără să o salvezi pe a mea.

BURGOYNE: Scumpa mea doamnă, dorința noastră este de a vă feri de neplăceri. Ce mulțumire v-ar pricinui o judecată solemnă, prezidată de prietenul meu Swindon, purtînd tocă neagră și altele? Sîntem îndatorați admirabilului tact și purtării de domn a soțului dumneavoastră.

JUDITH *(aruncîndu-i cuvintele în față)*: Smintit mai ești! Puțin îți pasă ce mîrșăvii săvîrșești, numai să fie săvîrșite cu maniere de domn! Puțin îți pasă dacă ești sau nu un ucigaș, numai să ucizi în haine de gală! *(Disperată:)* Nu-l veți spînzura. Bărbatul acesta nu-i soțul meu!

Ofițerii se uită unul la altul și sușotesc: unii dintre ofițerii germani cer vecinilor să le explice ce a spus femeia. Generalul Burgoyne, care, în mod vădit, a fost izbit de imputările Judithei, își revine repede în fața acestei schimbări a situației. Totodată, Richard își ridică glasul deasupra acestor murmure.

RICHARD: Domnilor, fac apel la dumneavoastră ca să punem capăt acestei situații. Priviți-o, nu-i vine să creadă că nu mă poate scăpa! Ridicați ședința.

BURGOYNE *(cu un glas atît de liniștit și de hotărît, încît se face îndată tăcere)*: O clipă, domnule Anderson, o clipă, domnilor! *(Își reia locul pe scaun. Swindon și ceilalți ofițeri procedează la fel.)* Faceți-mă să pricep bine, doamnă. Vreți să spuneți că domnul acesta nu-i soțul dumneavoastră, sau pur și simplu — să mă exprim cît mai delicat — că nu-i sînteți soție?

JUDITH: Nu știu ce vrei să zici. Eu vă spun că nu-i soțul meu — soțul meu a scăpat! Omul acesta i-a luat locul pentru a-l salva. Întrebați pe oricine, aduceți ca martor pe primul om ce-l întîlniți pe stradă, și vă va spune că deținutul acesta nu-i Anthony Anderson.

BURGOYNE *(calm, ca mai înainte)*: Sergent!

SERGENTUL: Domnule general!

BURGOYNE: Du-te pe stradă și adu aici pe primul locuitor ce-l întîlnești.

SERGENTUL *(ducîndu-se spre ușă)*: Am înțeles, domnule general.

BURGOYNE *(pe cînd sergentul îi trece pe dinainte)*: Vezi să nu fie unul beat și nespălat.

SERGENTUL: Am înțeles. *(Iese.)*

BURGOYNE: Luați loc, domnule Anderson — dacă pentru moment vă mai pot chema așa. *(Richard se așază.)* Luați loc, doamnă, în timp ce așteptăm... Dați un ziar doamnei.

RICHARD *(indignat)*: Rușine!

BURGOYNE *(mușcător și surîzînd pe jumătate)*: Dacă nu-i sînteți soț, cazul dumneavoastră nu poate fi grav — pentru doamna.

Richard își mușcă buzele, redus la tăcere.

JUDITH *(către Richard, pe cînd se duce la scaunul ei)*: Nu m-am putut stăpîni. *(El clatină din cap. Ea se așază.)*

BURGOYNE: Trebuie să înțelegeți, domnule Anderson, că nu vă puteți bizui pe acest mic incident. Sîntem nevoiți să dăm o pildă.

RICHARD: Înţeleg prea bine. La ce v-aş mai lămuri?...
BURGOYNE: Preferăm mărturii independente de dumneavoastră, dacă nu vă supăraţi.

Sergentul revine. Are în mînă cîteva hîrtii şi aduce pe Christy, care-i foarte speriat.

SERGENTUL: *(înmînînd hîrtiile lui Burgoyne):* Corespondenţă urgentă, domnule general. Adusă chiar acum de un caporal din Regimentul 23, aproape frînt de atîta galop.

Burgoyne deschide corespondenţa şi este absorbit de cele ce citeşte. Veştile sînt atît de importante, încît nu mai dă nici o atenţie Curţii Marţiale.

SERGENTUL *(către Christy):* E rîndul dumitale. Atenţie! Stai drept şi scoate-ţi pălăria! *(Se aşază lîngă Christy, supraveghindu-l. Christy stă în partea unde se află generalul Burgoyne.)*
RICHARD *(către Christy, cu tonul său obişnuit):* Nu te speria, prostănacule. Eşti adus ca martor. Nu te spînzură nimeni.
SWINDON: Numele dumitale?
CHRISTY: Christy.
RICHARD *(nerăbdător):* Christopher Dudgeon, nătărăule! Spune-ţi numele întreg.
SWINDON: Linişte! Nu influenţa martorul.
RICHARD: Prea bine. Vă previn că nu scoateţi nimic dintr-însul, dacă nu-l scuturaţi bine. A fost crescut atît de bine de către o mamă pioasă, încît n-a mai rămas nimic bărbătesc într-însul.
BURGOYNE *(ridicîndu-se brusc şi adresîndu-se sergentului, cu un glas neliniştit):* Unde-i caporalul care a adus corespondenţa?
SERGENTUL: În camera de gardă, domnule general.

Burgoyne iese cu atîta grabă, încît toţi ofiţerii schimbă priviri între ei.

SWINDON *(lui Christy):* Cunoşti pe Anthony Anderson, preotul prezbiterian?
CHRISTY: Ba bine că nu! Sigur că îl cunosc. *(Vrînd să spună că Swindon trebuie să fie un prost, dacă nu-l cunoaşte.)*
SWINDON: E aici?
CHRISTY *(uitîndu-se împrejur):* Nu ştiu.
SWINDON: Nu-l vezi?
CHRISTY: Nu.
SWINDON: Probabil, cunoşti pe arestat.
CHRISTY: Cum? Pe Dick?
SWINDON: Cine-i Dick?
CHRISTY *(arătînd pe Richard):* El.
SWINDON: Care-i numele lui?
CHRISTY: Dick.
RICHARD: Răspunde cumsecade, nătărăule. Ce ştiu ei de Dick?
CHRISTY: Dar tu eşti Dick, nu? Ce să mai zic?
SWINDON: Adresează-te nouă, domnule, iar dumneata, inculpat, taci! Spune-ne, cine-i arestatul?
CHRISTY: E fratele meu Dick — Richard — Richard Dudgeon.
SWINDON: Fratele dumitale?
CHRISTY: Da.
SWINDON: Eşti sigur că nu-i Anderson?
CHRISTY: Cine?
RICHARD *(exasperat):* Eu, eu, eu... pros...
SWINDON: Linişte!
SERGENTUL *(strigînd):* Linişte!
RICHARD *(nerăbdător):* Of! *(Către Christy:)* Vrea să ştie dacă eu sînt sau nu pastorul Anderson. Răspunde şi nu te mai zgîi ca un viţel la poarta nouă.

CHRISTY *(zgîindu-se mai mult ca oricînd):* Tu, pastorul Anderson? *(Către Swindon:)* Cum se poate? Domnul Anderson e preot — un om foarte bun, şi Dick e un om rău. Oamenii cumsecade nici nu vorbesc cu dînsul. E un frate foarte rău — eu sînt fratele cel bun.

Ofiţerii rîd făţiş. Soldaţii zîmbesc.

SWINDON: Cine l-a arestat pe omul acesta?

SERGENTUL: Eu, domnule maior. L-am găsit în casa preotului, şezînd fără haină, la masă, împreună cu doamna. Aşa, ca la el acasă. Să fi jurat că-i soţul ei!

SWINDON *(pe un ton ameninţător):* A răspuns la numele pastorului?

SERGENTUL: Da, domnule maior. Dar nu are fire de pastor. Întrebaţi-l pe capelan.

SWINDON *(pe un ton ameninţător):* Aşadar, inculpatule, ai încercat să ne înşeli. Numele dumitale este Richard Dudgeon?

RICHARD: În sfîrşit, l-aţi aflat. Bine că a dat Dumnezeu!

SWINDON: Dudgeon este un nume bine cunoscut nouă.

RICHARD: Da, Peter Dudgeon, pe care l-aţi asasinat, mi-era unchi.

SWINDON: Hm! *(Strînge din buze şi-l priveşte pe Richard cu răzbunătoare gravitate.)*

CHRISTY: Te spînzură, Dick, nu-i aşa?

RICHARD: Da, ieşi afară. Au isprăvit cu tine.

CHRISTY: Îmi laşi păunaşii de porţelan?

RICHARD: *(sărind în sus, deodată):* Ieşi afară, ieşi afară, maimuţoi bubos!

Christy iese în goană, cuprins de panică.

SWINDON *(ridicîndu-se, se ridică totodată şi ceilalţi):* Deoarece ai luat locul pastorului, vei merge pînă la capăt, Richard Dudgeon. Execuţia va fi la ora douăsprezece, aşa cum s-a hotărît. Dacă Anderson nu se prezintă pînă atunci, îi vei lua locul la spînzurătoare. Sergent, ia-l în primire.

JUDITH *(năucită):* Nu se poate, nu....

SWINDON *(cu violenţă, temîndu-se ca ea să nu-şi reînnoiască rugăminţile):* Ia-o de aici pe femeia aceasta!

RICHARD *(cu un salt de tigru, sare pe deasupra mesei şi-l apucă pe Swindon de gît):* Nemernicule!

Sergentul se repede să-l scape, iar de cealaltă parte se reped soldaţii. Îl prind pe Richard şi-l duc la locul lui. Swindon, care a fost trîntit pe masă, se ridică, aranjîndu-şi gulerul. E gata să spună ceva, cînd i-o ia înainte generalul Burgoyne, care tocmai a intrat cu două hîrtii în mînă, o scrisoare albă şi un mesaj albastru.

BURGOYNE *(înaintînd spre masă, cu o răceală impusă):* Ce e? Ce s-a întîmplat? Domnule Anderson, mă uimiţi!

RICHARD: Regret că v-am tulburat, domnule general. Voiam doar să-l strîng de gît pe subalternul dumneavoastră. *(Izbucneşte violent, adresîndu-se lui Swindon:)* De ce trezeşti diavolul din mine, maltratînd pe femeia aceasta? Pitic cu trup de tărîţe, ţi-aş crăpa capul cu cea mai mare bucurie! *(Întinzînd sergentului mîinile:)* Pune-mi cătuşele, altfel nu ştiu ce-i fac.

Sergentul ia două cătuşe şi aşteaptă să vadă ce va zice generalul.

BURGOYNE: Domnule maior, i-ați spus cuvinte grele doamnei?

SWINDON *(foarte mînios)*: Nu, domnule general, nu i-am spus nimic. Întrebarea este inutilă. Am ordonat să fie dusă de aici femeia, pentru că pricinuia neorînduială, iar dînsul a sărit la mine. Nu-i nevoie de cătușe, știu să mă apăr și singur.

RICHARD: Acum, că vorbești ca un bărbat, nu mai am nimic cu dumneata.

BURGOYNE: Domnule Anderson...

SWINDON: Se numește Dudgeon, domnule general. Richard Dudgeon. E un mincinos.

BURGOYNE *(brusc)*: Prostii! Pe Dudgeon l-ai spînzurat la Springtown.

RICHARD: Era unchiul meu, domnule general.

BURGOYNE: A, unchiul dumitale? *(Către Swindon, loial:)* Scuză-mă, domnule maior. *(Swindon acceptă bățos scuzele. Burgoyne se întoarce către Richard.)* Nu prea avem noroc în relațiile cu familia dumneavoastră. Dar, domnule Dudgeon, voiam să vă întreb altceva: *(citind un nume în scrisoare)* cine-i William Maindeck Parshotter?

RICHARD: Primarul Springtownului.

BURGOYNE: E William Maindeck... și cum îl mai cheamă... om de cuvînt?

RICHARD: Cumpărați ceva de la el?

BURGOYNE: Nu.

RICHARD: Atunci, puteți avea toată încrederea.

BURGOYNE: Vă mulțumesc, domnule... Dudgeon. Să nu uit, deoarece nu mai este domnul Anderson, mai e cazul, domnule maior, să-l...? *(Voind să spună: „Să-l trimitem la spînzurătoare?")*

RICHARD: Hotărîrile au rămas neschimbate, domnule general.

BURGOYNE: Ei, da. Îmi pare rău. Bună ziua, domnule Dudgeon, Bună ziua, doamnă.

RICHARD *(întrerupînd-o aproape cu violență pe Judith, care e gata să facă un nou apel disperat, și apucînd-o de braț cu hotărîre)*: Nici o vorbă! Hai!

Ea îl imploră cu privirea, dar este copleșită de hotărîrea lui. Sînt conduși afară, de cei patru soldați. Sergentul, foarte morocănos, merge între Swindon și Richard, pe care îl supraveghează, ca și cum ar fi o fiară primejdioasă.

BURGOYNE: Domnilor, nu vreau să vă mai rețin. Domnule maior, un moment, te rog. *(Ofițerii ies. Burgoyne așteaptă cu cea mai calmă seninătate pînă ce a ieșit și ultimul. Apoi devine foarte grav și se adresează maiorului Swindon, pentru prima oară fără a-i menționa gradul:)* Swindon, știi ce-i aici? *(Arătîndu-i scrisoarea.)*

SWINDON: Ce?

BURGOYNE: O cerere de salv-conduct[1] pentru un ofițer din miliția dușmană spre a veni aici și a stabili condițiile de....

SWINDON: A, cedează!

BURGOYNE: Ei adaugă că ne trimit aici pe omul care a ridicat aseară împotriva noastră tot Springtownul și care ne-a alungat de-acolo. Avem de-a face cu un ofițer de seamă.

SWINDON: Zău?

BURGOYNE: Are depline puteri să discute condițiile în care... ghicește ce?

SWINDON: Se predau, sper.

[1] Permis de liberă trecere dat unui emisar inamic.

BURGOYNE: Nu. E vorba de evacuarea orașului. Ne dau numai șase ore ca să-l părăsim.

SWINDON: Ce sfruntată neruşinare!

BURGOYNE: Zi, ce facem?

SWINDON: Să mărşăluim împotriva Springtownului şi să le dăm o lovitură hotărîtoare.

BURGOYNE *(calm)*: Hm! *(Se îndreaptă spre ușă.)* Vino în biroul adjutantului.

SWINDON: Pentru ce?

BURGOYNE: Pentru a redacta textul salv-conductului. *(Pune mîna pe clanță, pentru a deschide ușa.)*

SWINDON *(care nu s-a clintit)*: Domnule general!

BURGOYNE *(întorcîndu-se)*: Domnule maior!

SWINDON: E de datoria mea să vă spun că nu socot amenințările unei gloate de negustori răzvrătiți un motiv suficient pentru a le ceda.

BURGOYNE *(imperturbabil)*: Presupunînd că ți-aș trece dumitale comanda, ce-ai face?

SWINDON: M-aş strădui să îndeplinesc planul stabilit, pentru care noi am mărşăluit de la Quebec spre sud, iar generalul Howe de la New York spre nord, adică să facem joncțiunea la Albany şi să nimicim cu forțele întrunite armatele răzvrătiților.

BURGOYNE *(enigmatic)*: Vei nimici oare şi pe duşmanii noştri de la Londra?

SWINDON: De la Londra? Ce duşmani?

BURGOYNE *(subliniind)*: Afaceriştii şi snobii, incompetenții şi birocrații. *(Agită în aer mesajul şi adaugă cu deznădejde pe față și în glas:)* Chiar acum am aflat că generalul Howe se află încă la New York.

SWINDON *(ca trăsnit)*: Dumnezeule mare! Nu a respectat ordinele primite!

BURGOYNE *(cu un calm batjocoritor)*: Nu a primit nici un ordin, domnule maior. Vreun domn de la Londra a uitat să i-l comunice. Probabil se grăbea să părăsească oraşul, spre a se duce în vacanță. Pentru a nu-i strica tihna, Anglia va pierde coloniile americane, iar dumneata şi cu mine vom înfrunta, în cîteva zile, la Saratoga cu cinci mii de soldați optsprezece mii de răzvrătiți, întăriți într-o poziție de neluat!

SWINDON *(palid)*: Nu-i cu putință!

BURGOYNE *(rece)*: Vă rog?...

SWINDON: Nu pot crede cele ce-mi spuneți. Ce va spune istoria?

BURGOYNE: Istoria va spune minciuni, ca totdeauna. Haidem: trebuie să trimitem salv-conductul. *(Iese.)*

SWINDON *(urmîndu-l, ca năucit)*: Doamne-Dumnezeule! Vom fi nimiciți!

Apropiindu-se ora prînzului, în piața publică începe forfota. Vedem spînzurătoarea, ridicată acolo pentru spaima răufăcătorilor, precum şi alte mijloace minore de a preveni tîlhăriile şi a da pilde, ca stîlpul infamiei, stîlpul flagelației şi blocul de piatră. Spînzurătoarea are un ştreang nou, iar lațul, larg deschis, este prins de parul de sus, spre a nu fi la îndemîna copiilor care se joacă pe acolo. S-a adus şi scara, aşezată cum trebuie de către paracliserul oraşului, care păzeşte să nu se urce, fără voie, cineva. Locuitorii din Websterbridge sînt acolo în mare număr şi bine dispuşi. S-a răspîndit vestea că Ucenicul Diavolului, şi nu pastorul va fi spînzurat de regele George şi de cumplitul său general, Burgoyne. Prin urmare, execuția poate fi urmărită cu toată bucuria, fără referințe la dreptatea ei sau la mişelia de a o îngădui fără luptă. Cum ora prînzului se apropie, este oarecare teamă de deziluzie, căci, în afară de aducerea scării şi de

apariţia paracliserului, nu s-au văzut alte semne de pregătire a execuţiei. În sfîrşit, se aud strigăte, care întăresc aşteptările: *„Iată-i, vin! Iată-i!"* O companie de soldaţi cu baionetele la armă, alcătuită pe jumătate din infanterie engleză şi pe jumătate din soldaţi hesseni, înaintează repede pînă în mijlocul pieţei, dînd lumea la o parte.

SERGENTUL: Stai! Drepţi! La dreapta v-aliniaţi! *(Soldaţii alcătuiesc un careu, avînd înăuntrul lui spînzurătoarea; gradaţii, conduşi energic de sergent, împing lumea în afara careului.)* Daţi-vă la o parte! Mai încolo! Să nu vă vină şi vouă rîndul la spînzurătoare! *(Către soldaţi:)* Formaţi careul şi acolo, voi aceia din Hessa! Degeaba le vorbiţi nemţeşte. Vorbiţi-le cu patul puştii. Aşa vă înţeleg! *(Către locuitori:)* Daţi-vă la o parte! Ştergeţi-o de aici! *(Vede pe Judith, stînd aproape de spînzurătoare.)* N-ai ce căuta aici!

JUDITH: Nu pot rămîne aici? Ce rău fac?

SERGENTUL: Lasă vorba! Să-ţi fie ruşine să ţii cu dinadinsul să asişti la spînzurătoarea unui bărbat care nu ţi-i soţ. Lasă, că nici el nu-i mai breaz! Eu îi spuneam comandantului meu că-i un gentleman, şi cînd colo, el se repede să-l strîngă de gît! Şi-l numeşte lunatic pe maiestatea noastră — Dumnezeu s-o aibă în pază! Şterge-o de aici, şi încă în pas alergător!

JUDITH: Ia aceşti doi dolari de argint şi lasă-mă aici.

Fără o clipă de şovăire, sergentul se uită hoteşte împrejur, în timp ce strecoară îndemînatic banii în buzunar. Apoi ridică glasul cu o virtuoasă indignare.

SERGENTUL: Eu să primesc bani în exercitarea îndatoririlor mele? Nu s-a văzut una ca asta. Te învăţ eu minte să corupi un soldat al maiestăţii-sale regelui George al III-lea! Te ţin arestată pînă la terminarea execuţiei. Stai acolo şi să nu te văd mişcîndu-te pînă nu-ţi dau drumul eu. *(Cu un repede semn din ochi, îi arată colţul careului, îndărătul spînzurătorii, la dreapta sa, apoi se întoarce zgomotos şi începe iarăşi să urle.)* Alinierea şi ţineţi lumea la distanţă!

Se aud strigăte: *„Sst! Tăcere!"* din rîndurile mulţimii, precum şi sunetele unei fanfare, intonînd marşul funebru din *Saul.* Mulţimea se linişteşte deodată. Sergentul şi ceilalţi gradaţi aleargă îndărătul careului şi, după cîteva ordine date în şoaptă, la repezeală şi după cîteva ghionturi, reuşesc să facă drum procesiunii funebre, protejată în amîndouă părţile de către un şir de soldaţi. În frunte păşesc generalul Burgoyne şi maiorul Swindon, care, pătrunzînd în careu, îşi aruncă ochii cu dezgust la spînzurătoare, evitînd să treacă pe sub ea, ci luînd-o puţin la dreapta şi rămînînd în această parte. Se iveşte capelanul Brudenell, cu stiharul său, avînd în mînă cartea de rugăciuni, deschisă acolo unde trebuie. Merge alături de Richard, care este posomorît şi cu ţinuta neglijentă. Păşeşte hotărît pe sub spînzurătoare şi se opreşte cu puţin în faţa ei. Îndărătul lui apare călăul, un soldat trupeş, fără tunică. În dosul lui, doi soldaţi trag o căruţă uşoară. Urmează fanfara militară, care se aşază îndărătul careului, terminînd marşul funebru.

Judith, care-l priveşte îndurerată pe Richard, se furişează pînă în dreptul spînzurătorii şi rămîne sprijinită de paru-i din dreapta. În timpul convorbirii ce urmează, cei doi soldaţi orînduiesc căruţa sub spînzurătoare şi rămîn lîngă oiştea îndreptată spre fundul scenei. Călăul ia cîteva trepte din căruţă şi le aşază, pentru ca pe ele să urce condamnatul. Apoi, se urcă pe scara ce-i sprijinită de spînzurătoare

şi taie sfoara ce ţinea prins sus ştreangul, astfel că acum laţul larg al ştreangului se mişcă deasupra căruţei, călăul sărind de pe scară în căruţă.

RICHARD *(cu o nerăbdare abia stăpînită, către Brudenell):* Domnule capelan, nu-i de dumneata aici. Mai bine m-ai lăsa în pace.

SWINDON: Fac apel la dumneata, dacă ţi-a mai rămas puţină cuviinţă, să primeşti serviciile capelanului şi să respecţi solemnitatea acestei ocazii.

CAPELANUL *(către Richard, pe un ton blînd):* Caută, fiule, să-ţi stăpîneşti firea şi să te supui voinţei dumnezeieşti. *(Duce în faţa ochilor cartea de rugăciuni, spre a purcede la slujba religioasă.)*

RICHARD: Mai bine ai vorbi de voinţa dumitale şi a complicilor aici de faţă. *(Arată pe Burgoyne şi pe maiorul Swindon.)* Nu prea văd nimic dumnezeiesc într-înşii şi nici în dumneata. Îmi vorbeşti de creştinism, cînd vă spînzuraţi duşmanii? Se poate mai mare ocară? *(Către Swindon, mai aspru încă:)* Ai orînduit solemnitatea acestei ocazii, cum îi zici, pentru a impresiona norodul cu demnitatea dumitale! Muzică de Haendel şi un preot îţi sînt de ajuns pentru a face ca asasinarea să pară un act pios! Crezi c-am să-ţi dau şi eu concursul? Mi-aţi cerut să prefer spînzurătoarea deoarece nu vă cunoaşteţi îndeajuns meseria ca să mă împuşcaţi. Ei bine, spînzuraţi-mă, şi să isprăvim!

SWINDON *(către capelan):* Nu-i poţi veni într-ajutor, domnule Brudenell?

CAPELANUL: Să încerc, domnule maior. *(Începe să citească.)* „Omul, care născut din femeie este, a..."

RICHARD *(aţintindu-şi ochii asupra capelanului):* „Să nu ucizi."

Brudenell lasă cartea jos.

CAPELANUL *(arătîndu-şi stînjeneala):* Ce să mai spun, domnule Dudgeon?

RICHARD: Lasă-mă în pace, omule, nu înţelegi?

BURGOYNE *(foarte civilizat):* Domnule Brudenell, deoarece se pare că obişnuitele observaţii profesionale ale dumneavoastră îi par nepotrivite domnului Dudgeon în aceste împrejurări, le puteţi amîna pînă ce... pînă ce domnul Dudgeon nu va mai avea neplăcerea de a fi stînjenit de ele. *(Dînd din umeri, Brudenell închide cartea şi se retrage îndărătul furcilor.)* Văd că sînteţi grăbit, domnule Dudgeon, nu?

RICHARD *(trăind spaima morţii):* Credeţi că e un lucru plăcut, ca să-l aştepţi cît mai mult? V-aţi hotărît să faceţi o crimă — ei, bine, faceţi-o, şi gata!

BURGOYNE: O facem numai pentru că...

RICHARD: Pentru că sînteţi plătit să o faceţi.

SWINDON: Nemernicule... *(Îşi înghite restul cuvintelor.)*

BURGOYNE *(cu maniere fermecătoare):* Sincer, îmi pare rău că interpretaţi astfel lucrurile, domnule Dudgeon. Dacă aţi şti cît mă costă funcţia mea şi cît iau în schimb, aţi avea o părere mai bună despre mine. Aş dori să mă despart de dumneavoastră prieteneşte.

RICHARD: Ascultaţi, domnule general Burgoyne. Dacă socotiţi că-mi place să fiu spînzurat, vă înşelaţi. Nu-mi place şi nici nu pretind că-mi place. Iar dacă socotiţi că mă simt îndatorat faţă de dumneavoastră pentru că

mă spînzuraţi ca pe un domn, vă înşelaţi şi mai rău. Din toată situaţia aceasta, iau partea-i drăcească şi mă bucur că vă veţi simţi mai mîrşav decît voi părea eu după ce s-o isprăvi cu totul. *(Se întoarce şi păşeşte spre căruţă, iar Judith înaintează şi se interpune cu braţele întinse spre el. Richard, care-şi dă seama că nu-i trebuie mult ca să-şi piardă stăpînirea de sine, se dă înapoi, strigîndu-i:)* Ce faci aici? Nu-i locul tău aici. *(Ea face un gest de parcă ar vrea să-l atingă. El se dă înapoi.)* Pleacă! Îmi iei tot curajul! Luaţi-o de aici, vă rog!

JUDITH: Nu-mi spui la revedere?

RICHARD *(îngăduindu-i să-i ia mîna):* Da, la revedere, la revedere! Acum pleacă, pleacă repede! *(Ea se agaţă de mîna lui. Nu vrea să fie alungată cu un adio atît de rece. În cele din urmă, cum el încearcă să se descătuşeze, ea se aruncă într-o cumplită groază la pieptul lui.)*

SWINDON *(mînios, se adresează sergentului, care, alarmat de mişcarea Juditheı, a venit repede dindărătul careului, pentru a o da la o parte, dar a rămas pe loc, nehotărît, văzînd că-i prea tîrziu):* Ce înseamnă asta? Cum de-a ajuns înăuntrul careului?

SERGENTUL *(simţindu-se vinovat):* Nu ştiu, domnule maior. I-atît de îndemînatică... Nu ştii cum s-o ţii departe.

SWINDON: Te-a mituit.

SERGENTUL *(protestînd):* Nu, domnule maior.

SWINDON *(cu severitate):* Dă-te înapoi! *(El ascultă ordinul.)*

RICHARD *(rugător, celor dimprejur, iar la urmă adresîndu-se generalului Burgoyne, socotindu-l mai puţin încuiat decît pe ceilalţi):* Luaţi-o de aici.

Credeţi că în aceste clipe am nevoie de-o femeie lîngă mine?

BURGOYNE *(ducîndu-se la Judith şi apucînd-o de mînă):* Haideţi, doamnă. Mai bine stăteaţi dincolo de cordon. Acum rămîneţi aici, îndărătul nostru, şi închideţi ochii.

Richard, cu un mare suspin de uşurare, în timp ce ea îl lasă slobod şi ascultă de generalul Burgoyne, se refugiază în căruţă şi se urcă pe scări. Călăul îi scoate redingota şi vrea să-i lege mîinile.

JUDITH *(opunîndu-se încetişor generalului Burgoyne şi trăgîndu-şi mîna):* Vreau să rămîn aici. Nu mă uit. *(Se duce în dreapta spînzurătorii. Încearcă să se uite la Richard, dar nu poate, fiind cuprinsă de un groaznic tremur. Cade în genunchi, rugîndu-se. Brudenell vine la ea, dindărătul careului.)*

BURGOYNE *(încuviinţînd din cap, cînd ea îngenunchează):* Foarte bine, nu o tulburaţi, domnule capelan. E mai bine aşa. *(Brudenell se arată de acord, retrăgîndu-se puţin şi veghind-o cu simpatie. Burgoyne îşi reia locul şi scoate un superb cronometru de aur.)* Gata? Să nu reţinem prea mult pe domnul Dudgeon!

Mîinile lui Richard sînt legate la spate, iar laţul ştreangului — pus în jurul gîtului său. Cei doi soldaţi apucă oiştea carului, pentru a trage de ea la momentul potrivit. Călăul, în picioare pe căruţă la spatele lui Richard, face semn sergentului.

SERGENTUL *(către Burgoyne):* Gata, domnule general.

BURGOYNE: Mai aveţi ceva de spus, domnule Dudgeon? Mai sînt două minute pînă la ora douăsprezece.

RICHARD *(cu glasul puternic al unui om care a triumfat peste amărăciunea morții)*: Ceasornicul dumneavoastră este cu două minute în urmă față de orologiul orașului, pe care îl zăresc de aici, domnule general. *(În această clipă, orologiul sună prima bătaie a amiezii. Involuntar, mulțimea tresare la acest sunet, murmurînd încontinuu.)* Amin! Viața mea pentru viitorul lumii!

ANDERSON *(alergînd prin piață și strigînd)*: Amin! Opriți execuția! *(Rupe rîndurile de soldați aflate în fața generalului Burgoyne și, răsuflînd din greu, se repede spre spînzurătoare.)* Eu sînt Anthony Anderson, omul pe care-l căutați.

Mulțimea, foarte agitată, ascultă cu cea mai mare atenție. Judith se ridică pe jumătate, privindu-l cu ochi uimiți, apoi își ridică mîinile, ca și cum s-ar fi împlinit cea mai scumpă rugăciune.

SWINDON: Așa e. Ai sosit tocmai la timp, pentru a-ți lua locul la spînzurătoare. Arestați-l.

La un semn al sergentului, doi soldați vin pentru a-l aresta.

ANDERSON *(scoțînd o hîrtie sub nasul lui Swindon)*: Poftiți salv-conductul meu, domnule maior.

SWINDON *(uimit)*: Salv-conductul dumitale? Atunci, dumneata ești...?

ANDERSON *(cu emfază)*: Da, eu sînt. *(Cei doi soldați îl apucă de brațe.)* Ordonați-le să nu se atingă de mine.

SWINDON *(către soldați)*: Lăsați-l slobod!

SERGENTUL: Îndărăt!

Cei doi soldați se întorc la locurile lor. Mulțimea scoate strigăte de aclamație, fiecare schimbînd priviri cu cei dimprejur și avînd presimțămîntul unui triumf, căci vede pe pastorul lui parlamentînd cu dușmanii.

ANDERSON *(răsuflînd ușurat și ștergîndu-și cu batista sudoarea de pe frunte)*: Mulțumesc lui Dumnezeu că am ajuns la timp!

BURGOYNE *(calm ca totdeauna și tot cu ceasul în mînă)*: Ai avut timp berechet, domnule Anderson! Niciodată n-aș spînzura vreun domn potrivindu-mă ceasornicelor americane! *(Își pune la loc ceasornicul.)*

ANDERSON: Sîntem cu cîteva minute înaintea dumneavoastră, domnule general. Ordonați, vă rog, să se ia ștreangul din jurul gîtului acestui cetățean american.

BURGOYNE *(călăului din căruță, foarte politicos)*: Dezleagă-l, te rog, pe domnul Dudgeon.

Călăul ia ștreangul din jurul gîtului lui Richard, îi dezleagă mîinile și îl ajută să îmbrace redingota.

JUDITH *(strecurîndu-se ușor pînă la Anderson)*: Tony!

ANDERSON *(punîndu-i brațul pe umeri și glumind afectuos)*: Ei, ce mai zici de soțul tău acum? Ei, ei, să te văd!

JUDITH: Mi-e rușine că... *(Își ascunde fața la pieptul lui.)*

BURGOYNE *(către Swindon)*: Păreți dezamăgit, domnule maior!

SWINDON: Păreți înfrînt, domnule general!

BURGOYNE: Înfrînt, domnule maior, dar destul de omenos pentru a mă bucura de această întîmplare. *(Richard sare din căruță, în timp ce Brudenell îi oferă mîna spre a-l ajuta. Richard se duce la Anderson, strîngîndu-i cu căldură*

mîna stîngă, căci cu dreapta Anderson o ține pe Judith.) Mă scuzați, domnule Anderson, nu prea sînt lămurit. Salv-conductul era destinat unui comandant de oștire, iar dumneavoastră știu că sînteți... *(se uită cu atenție, pe cît îi îngăduie bunele maniere, la cizmele de călărie, la pistoale, ca și la redingota lui Richard, adăugînd)* preot.

ANDERSON *(între Judith și Richard):* Domnule general, în ceasurile de grea cumpănă își găsește omul adevărata-i profesie. Acest tînăr nebunatic *(pune mîna pe umărul lui Richard)* credea cu mîndrie că este Ucenicul Diavolului; dar cînd i-a venit ceasul încercării a descoperit că destinul său este să sufere și să fie credincios pînă la moarte. La rîndu-mi, mă credeam un vrednic preot al Evangheliei păcii, dar cînd ceasul încercării a sunat, am descoperit că destinul îmi este să fiu om de acțiune și că locul meu se află între fulgerele comandanților și ropotul trupelor. Așa că, la cincizeci de ani, în mine își începe viața căpitanul Anthony Anderson din miliția Springtownului. Iar Ucenicul Diavolului își va începe aici viața, ca reverendul Richard Dudgeon, clătinîndu-și căpățîna în fostul meu amvon și dînd sfaturi bune drăgălașei și preasentimentalei mele soții. *(Punîndu-și cealaltă mînă pe umerii Judithei. Ea aruncă o scurtă privire lui Richard, pentru a vedea dacă-i surîde noua perspectivă.)* Mama dumitale, Richard, mi-a spus că nu aș fi ales-o niciodată pe Judith dacă aș fi fost născut pentru preoție. Mi se pare că avea dreptate. Cu voia domniei-tale, păstrează-mi așadar redingota, iar eu voi păstra haina dumitale.

RICHARD: Domnule pastor — vreau să spun domnule căpitan — m-am purtat ca un nebun.

JUDITH: Ca un erou!

RICHARD: Poate-i totuna! *(Cu oarecare amărăciune față de el însuși:)* Nu, dacă aș fi fost bun la ceva, ar fi trebuit să fac pentru dumneata ceea ce ai făcut pentru mine, în loc de un sacrificiu zadarnic.

ANDERSON: Nu a fost zadarnic, fiule. Lumea are nevoie de tot felul de oameni — de sfinți, ca și de soldați. *(Întorcîndu-se spre Burgoyne:)* Și acum, domnule general, timpul nu ne mai dă răgaz, iar America este zorită. Ați înțeles că, deși puteți ocupa orașe și cîștiga bătălii, nu puteți cuceri o națiune?

BURGOYNE: Stimate domn, fără cuceriri nu puteți avea aristocrație. Poftiți la cantonamentul nostru și vom limpezi situația.

ANDERSON: După voia dumneavoastră. *(Către Richard:)* Condu-o pe Judith acasă, prietene. *(I-o încredințează.)* Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule general. *(Străbate, frămîntat de gînduri, piața tîrgului spre primărie, lăsîndu-i pe Judith și pe Richard împreună. Generalul Burgoyne îl urmează la un pas sau doi, apoi se oprește și se adresează lui Richard.)*

BURGOYNE: Să nu uit, domnule Dudgeon, aș fi bucuros dacă ai lua prînzul cu mine la ora unu și jumătate. *(Se oprește o clipă, apoi adaugă cu o șiretenie învăluită în politețe:)* Veniți cu doamna Anderson, dacă îmi face cinstea să accepte invitația. *(Către maiorul Swindon, care nu mai poate de ciudă:)* Nu te supăra, domnule maior, prietenul dumitale, soldatul englez, poate învinge orice, în afară de Minis-

terul de război englez. *(Îl urmează pe Anderson.)*

SERGENTUL *(către Swindon):* Aveți să-mi dați vreun ordin, domnule maior?

SWINDON *(mînios):* Ce ordin? La ce mai slujesc ordinele acum? Asta nu se mai cheamă armată. Du-te la cantonament și dracul să ne ia pe toți! *(Se întoarce și pleacă.)*

SERGENTUL *(bătăios și patriot, respingînd gîndul înfrîngerii):* Gardă, drepți! La dreapta v-aliniați! Bărbia sus, să le arătăm că nu ne pasă de ei! Drepți! Înainte... marș!

Tobele marchează ritmul, cu mare zgomot. Fanfara intonează *Grenadirii englezi*. Sergentul, Brudenell și soldații englezi mărșăluiesc sfidători către cantonamentele lor. Locuitorii se îmbulzesc după dînșii și îi urmează pînă la piață, zeflemisindu-i. Fanfara orașului, foarte primitiv organizată, vine și ea în coada alaiului, intonînd *Yankee Doodle*. Essie, urmînd această fanfară, aleargă la Richard.

ESSIE: Dick!

RICHARD *(bine dispus, dar tăios):* Bine, bine. Nu vreau să fiu nici spînzurat, dar nici tînguit tocmai acum.

ESSIE: Nu, nu, voi fi o fată cuminte. *(Caută să-și țină lacrimile, dar nu poate.)* Mă duc să văd soldații. *(Merge o bucată de drum spre piață, făcîndu-se că privește mulțimea.)*

JUDITH: Făgăduiește-mi că n-ai să-i spui niciodată.

RICHARD: N-ai nici o teamă. *(Își strîng mîna, î[n] semn că s-au înțeles.)*

ESSIE *(strigîndu-le):* Se întorc îndărăt. Lumea vrea să te vadă.

În piață, populația se bucură triumfătoare. Locuitorii se înapoiază cu fanfara lor și, într-un sălbatic entuziasm, ridică pe umeri pe Richard, aclamîndu-l.

PYGMALION

Piesă în cinci acte

1912

PERSONAJELE

(În ordinea intrării în scenă)

HENRY HIGGINS
DOAMNA HIGGINS, mama sa
ELIZA DOOLITTLE
ALFRED DOOLITTLE, tatăl ei
COLONELUL PICKERING
DOAMNA EYNSFORD HILL
CLARA, fiica ei
FREDDY, fiul ei
DOAMNA PEARCE
UN CETĂŢEAN
UN OM IRONIC
SERVITOAREA

Oameni din public

ACTUL I

În faţa teatrului Covent Garden, la ora 11,15 seara. Şiroaie de ploaie repede de vară. Din toate părţile se aud fluierături disperate după birji. Pietonii fug să se adăpostească în piaţa de zarzavaturi şi sub porticul catedralei Sfîntul Paul, unde s-au şi adunat cîteva persoane, printre care o doamnă cu fiica ei, în rochii de seară. Toţi privesc posomorîţi ploaia, afară de un bărbat care stă cu spatele spre ceilalţi, părînd cu totul absorbit de cele ce însemnă mereu într-un carneţel.

Orologiul bisericii bate primul sfert.

FIICA *(stînd în spaţiul dintre cele două coloane centrale ale porticului, mai mult înspre coloana din stînga):* M-a pătruns frigul pînă la oase. De ce o fi zăbovind atîta Freddy? A plecat de douăzeci de minute.

MAMA *(la dreapta fiicei sale):* Nu-i chiar atîta. Ar fi putut găsi o birjă pînă acuma.

UN CETĂŢEAN *(la dreapta doamnei):* Nu găseşti el nici o birjî, cucoanî, pîn'la unsprezeci jumătati, cînd s-întorc birjarii, după ce ş-au dus muşteriii di la teatru.

MAMA: Dar ne trebuie numaidecît o birjă. Nu

putem aștepta aici pînă la unsprezece jumătate. E îngrozitor.

CETĂȚEANUL: De, cucoanî, n-am ci-ți faci!

FIICA: Dacă Freddy ar fi un pic mai descurcăreț, ar fi găsit o trăsură la ieșirea teatrului.

MAMA: Ce-o fi făcînd bietul băiat?

FIICA: Uite, alții au făcut rost de birjă. Numai el nu.

Freddy sosește repede dinspre strada Southampton, gonit de ploaie. Vine între ele, închizînd o umbrelă, din care șiroiește apa. Este un tînăr de douăzeci de ani, în haine de seară, ud leoarcă la picioare.

FIICA: Ei, n-ai găsit nici o trăsură?

FREDDY: Nu poți găsi nici una, oricît ai da.

MAMA: Vai, Freddy, nu se poate! Nu te-ai uitat bine.

FIICA: Asta-i bună! Ai fi vrînd să alergăm noi după vreo birjă?

FREDDY: Vă spun că toate au fost luate. Ploaia a venit pe neașteptate, și fiecare a fost nevoit să ia o birjă. Am fost pînă la Charing Cross, apoi am luat-o îndărăt pînă aproape de Ludgate Circus, dar degeaba.

MAMA: Ai încercat la Trafalgar Square?

FREDDY: Nu era nici una la Trafalgar Square.

FIICA: Dar ai fost pînă acolo?

FREDDY: Am fost pînă la gara Charing Cross. Doar n-ai fi vrut să colind pînă la Hammersmith!...

FIICA: N-ai făcut nici o ispravă, asta e!

MAMA: Tare mai ești papă-lapte, Freddy! Du-te încă o dată și să nu vii fără trăsură.

FREDDY: O să mă mureze degeaba.

FIICA: Atunci, ce să mai zicem noi? Vrei să stăm în

curentul acesta toată noaptea, cu aproape nimica pe noi? Zău că prea ești egoist.

FREDDY: Bine! Dacă-i așa, mă duc. *(Deschide umbrela și se repede spre Strand, dar dă peste o florăreasă, care se grăbea spre adăpost, și-i răstoarnă coșul din mîini. Un fulger orbitor, urmat aproape simultan de bubuitul tunetului, orchestrează incidentul.)*

FLORĂREASA: Ce nu-ți caști ochii pe unde calci, Freddy?

FREDDY: Iartă-mă. *(Pleacă fugind)*.

FLORĂREASA *(adunîndu-și florile și așezîndu-le din nou în coș)*: Ia tă uită colea, două buchete dă violete zdrobite în noroiul ăsta! *(Se așază pe piedestalul coloanei, la dreapta cucoanei, și își alege florile. Nu-i de loc atrăgătoare. Să tot aibă optsprezece ani, poate douăzeci, mai mult nu. Poartă o pălărioară marinărească, neagră, de paie, care a fost bătută de praful și funinginea Londrei, fiind rar sau niciodată periată. Părul ei ar avea mare nevoie să fie spălat: culoarea-i spălăcită ce o vedem nu-i cea firească. Poartă un palton negru, ponosit, strîns pe talie, care-i ajunge aproape pînă la genunchi. Are o fustă castanie, cu un șorț dintr-un material ieftin. Ghetele îi sînt tare scîlciate. Florăreasa este, fără îndoială, cît poate fi ea de curată, însă în comparație cu cucoanele este foarte murdară. Trăsăturile chipului nu sînt mai urîte decît acelea ale cucoanelor, dar mai neîngrijite. Fata ar avea nevoie de serviciile unui dentist.)*

MAMA: De unde știi, mă rog, că pe fiul meu îl cheamă Freddy?

FLORĂREASA: Va să zică-i odrasla mătăluță? Păi vezi, dacă ai fi știut cum să-l crești, nu mi-ar

fi paradit frumuseţe dă flori — sărăcan dă mine! Şi pă urmă 'mnealui dă-ncolo şi-şi ia tălpăşiţa pă daiboji! Păi mai bine m-ai atinge cu nişte biştari, cocoană, ca să pot mai abitir să-mi scot paguba! *(Aici vă cer scuze pentru încercarea mea neizbutită, la care trebuie să renunţ, de a reda, fără un alfabet fonetic, dialectul florăresei, dialect de neînţeles în afara Londrei.)*

FIICA: Nici să nu te gîndeşti la aşa ceva, mamă. Ce idee!

MAMA: Te rog lasă-mă, Clara. Ai bani mărunţi?

FIICA: Nu! Nu am mărunţiş mai mic decît un gologan!

FLORĂREASA *(cu speranţă)*: Vă pot da eu restul, cocoană dragă!

MAMA *(către Clara)*: Dă-mi gologanul. *(Clara se desparte cu greu de piesa de şase penny.)* Bine. *(Către florăreasă:)* Poftim pentru florile dumitale.

FLORĂREASA: Să trăieşti, cocoană, mulţămesc.

FIICA: Cere-i restul. Florile astea nu fac decît un penny buchetul.

MAMA: Lasă, Clara. *(Către fată:)* Păstrează restul.

FLORĂREASA: Vă mulţămăsc, coană-mare.

MAMA: Acum spune-mi de unde cunoşti numele acestui domn.

FLORĂREASA: Io? Să mor io, na, dacă am habar cine-i 'mnealui.

MAMA: Te-am auzit strigîndu-l pe nume. Să nu mă păcăleşti!

FLORĂREASA *(protestînd)*: Vai dă mine! Iote colea! D-apăi cine vrea să te ducă, coană-mare! Iaca na, l-am strigat num-aşa într-o doară, Freddy sau Charlie, iac-aşa cum ai fi făcut şi mătăluţă dacă-ţi venea să strigi pă cineva necunoscut cu care vreai să fii drăguţă. *(Se aşază lîngă coşul ei.)*

FIICA: Şase penny aruncaţi în vînt! Zău, mamă, că puteai să-l scuteşti pe Freddy de această jignire gratuită. *(Se retrage dezgustată îndărătul coloanei.)*

Un domn mai în vîrstă, tipul militarului simpatic, se repede în adăpost şi îşi închide umbrela udă. Este, ca şi Freddy, ud la picioare. Poartă haine de seară şi un pardesiu uşor. Ia locul lăsat liber prin retragerea fiicei.

DOMNUL: Of, ce ploaie!

MAMA *(către noul-venit)*: Vai, domnule, nu mai stă ploaia asta odată?

DOMNUL: Mă tem că nu. Iar s-a înteţit, de vreo două minute. *(Se duce către piedestal, lîngă florăreasă; îşi pune piciorul pe piedestal şi se apleacă spre a-şi lăsa manşetele suflecate de la pantaloni.)*

MAMA: Of, Doamne! *(Se retrage tristă către fiica ei.)*

FLORĂREASA *(profită de apropierea militarului, căutînd a se împrieteni cu el)*: Păi dacă începe şi se zborşeşte — iaca vezi, atuncia îi semn că n-o să ţină mult. Hei, domnu' căpitanu', fii bucuros şi hai, vin' dă cumpără icişa o floare dă la o fată săracă.

DOMNUL: Regret, dar nu am bani mărunţi.

FLORĂREASA: Pot io să-ţi dau rest, domnu' căpitanu'.

DOMNUL: Chiar la o liră sterlină? Nu am nici un fel de mărunţiş.

FLORĂREASA: Fugi d-acolo! Hai, cumpără-m o floare, domnu' căpitanu'. Iacă, io pot să-ţ dau mărunţiş la o juma dă coroană. Ia tă uită

colea. Iaca, ia buchetul ăsta numai pă doi penny.

DOMNUL: Hai, fii cuminte și nu mai sîcîi lumea. *(Scotocindu-se prin buzunare:)* Nu te mint că nu am mărunt. Stai! Uite, trei jumătăți de penny, poftim, dacă-ți folosesc la ceva. *(Se retrage către cealaltă coloană.)*

FLORĂREASA *(dezamăgită, dar gîndindu-se că trei jumătăți de penny sînt mai buni decît nimica):* Mulțămăsc, boiarule.

CETĂȚEANUL *(către fată):* Bagî di seamî, dă-i o floari pentru banii aceia. E unu aici cari noteazî fiecare cuvînt pe care îl zîci.

Toți se întorc spre bărbatul care își lua note.

FLORĂREASA *(sărind îngrozită):* Pă care-l zic io? Păi na, să-mi sară ochii dac-am zis io vo vorbă dă rușine conașului. D-apăi ce, io n-am voie să vînz flori, dacă mă proțăpesc mai abitir pă trotal? *(Venindu-i năbădăile:)* Io sînt fată cuminte, așa, și să-mi sară ochii — să mor io, na, dacă i-am zis alceva dăcît să-mi cumpere o floare. *(Harababură generală, mai mult de simpatie pentru florăreasă, dar dezaprobîndu-se excesul ei de sensibilitate. Strigăte de:* „Liniștește-te, dragă! Te-a lovit cineva? N-ai ce păți! Ce rost are toată zarva asta? Ușurel, fetițo! Nu te prăpădi cu firea!" *etc. din partea privitorilor mai în vîrstă și mai calmi, care o bat pe umeri ca s-o liniștească. Alte persoane mai puțin îngăduitoare îi strigă să-și țină gura, sau o întreabă răstit ce a apucat-o. Un grup mai îndepărtat, neștiind ce se întîmplă, se îngrămădește ca să afle și sporește zgomotul cu întrebări și răspunsuri:* „Ce-i gălăgia asta? Ce-a făcut fata? Unde-i ăla? Un detectiv stenografiază ce zice ea? Cine? Ăla? Da, ăla de colo. A luat bani de la un domn!" *etc. Florăreasa, disperată și prinsă în îmbulzeală, își face drum prin gloată spre domnul căruia îi vînduse flori, strigînd speriată:)* Vai, conașule, nu-l lăsa să mă înhațe. Matale nici nu știi ce rău îmi face dacă mă scrie acolo. O să-mi păteze cinstea și mă zvîrlă pă stradă dacă zice că am făcut ochi dulci pă la boiari. O să....

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(înaintînd la dreapta ei, ceilalți îngrămădindu-se după el):* Stai binișor! Cine îți face vreun rău, zăpăcito? Drept cine mă iei?

CETĂȚEANUL: Ia potolești-ti! Nu vezi că aista-i un domn adivărat? Uiti-ti ci ghete ari! *(Explicînd bărbatului care luase notițe:)* Fata v-a luat drept un copoi.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(cu un viu interes):* Ce înseamnă copoi?

CETĂȚEANUL *(greoi la definiție):* Ista, ista-i un... un fel de copoi cum s-ar zice. Cum ai mai putea să-i zici? Un fel di informator.

FLORĂREASA *(încă nedomolită):* Păi, să-mi sară ochii dac-am zis vo vorbuliță dă rușine.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(autoritar, însă bine dispus):* Hai, taci odată! Am eu mutră de polițist?

FLORĂREASA *(departe de a fi liniștită):* Păi atunci dă ce însemnași ce vorbii io? Dă unde știu io că ai scris întocmai ce am zis io? Ia arată-mi ce-ai scris dă mine! *(Bărbatul care a luat note deschide carnetul și i-l ține sub nas, deși îmbulzeala gloatei, încercînd să citească peste umerii lui, ar fi răsturnat pe unul mai slab ca el.)* Ce-i asta? N-ai scris adevărat. Nu pot să citesc ce-ai scris.

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Îți citesc eu. *(Citește, imitînd exact pronunțarea ei.)* „Hei, domnu'căpitanu', fii bucuros și hai vin' dă cumpără icișa o floare dă la o fată săracă."

FLORĂREASA *(foarte îngrijorată):* Vai dă mine, numa că zisei căpitanu? Păi, da io nu vrui să fac dă loc rău. *(Către domnul:)* Va-ai, boiarule, păi nu-l lăsa să-mi facă pocinogul pentru o vorbă ca asta. Să-mi driseze cevașilea acte...

DOMNUL: Ce acte să-ți dreseze? Eu nu fac nici o reclamație. *(Către bărbatul care ia note:)* Într-adevăr, domnule, dacă sînteți detectiv nu aveți nici o nevoie să mă apărați de femeile tinere pînă ce nu vă rog eu. Oricine putea să-și dea seama că fata nu avea intenții rele.

CEI DE FAȚĂ, LAOLALTĂ *(demonstrînd împotriva amestecului poliției):* Așa e! Sigur! Vezi bine! Ce te privește pe dumneata? Cată-ți de treabă! Vrea să cîștige o tresă, asta e. Scrie ce vorbesc oamenii. Fata nu i-a zis nimic. Și dacă zicea, ce rău era? Rău am mai ajuns, dacă o fată nu poate să se adăpostească de ploaie fără să fie insultată! etc. etc.

Florăreasa este condusă de către cei care o simpatizează, spre piedestal, unde își reia locul și se luptă mai departe cu emoțiile.

CETĂȚEANUL: Aista nu-i detectiv. E din acia cari sî amestecî în tăti borșurile. V-am zîs eu: ia priviți-i ghetili.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(întorcîndu-se cordial spre dînsul):* Ce-ți fac toți ai dumitale de la Selsey? O duc bine?

CETĂȚEANUL *(bănuitor):* Di undi știi, mă rog matali, că am neamuri la Selsey?

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Treaba mea. Chiar ele mi-au spus-o. *(Către fată:)* Ești cam departe de casă, nu? Te-ai născut în Lisson Grove, nu-i așa?

FLORĂREASA *(uimită):* Păi și ce dacă am plecat d-acolo? Plecai d-acolo că nici la porci nu le priește în sărăcia aia. Ba, colac peste pupăză, mă costa și patru șilingi și șase penny pă săptămînă. *(Izbucnind în plîns:)* Va-ai, va-ai, sărăcan de mi-i-ne!

BĂRBATUL CARE IA NOTE: N-ai decît să locuiești unde-ți place, dar încetează odată cu smiorcăiala aceasta.

DOMNUL *(către fată):* Haide! Lasă! Nu pățești nimic, ai dreptul să locuiești unde vrei.

UN OM IRONIC *(înfigîndu-se între domn și cel care ia note):* No, chiar în Park Lane, dacă vrei. No, că tare mi-ar plăcea să vorghim o țîră cum vine treaba cu așezarea pe la sălașe.

FLORĂREASA *(căzînd îngîndurată pe coșul ei și vorbindu-și singură, foarte tristă):* Sînt o fată cuminte, n-am făcut nici un rău!

OMUL IRONIC *(nebăgînd-o în seamă):* No, să văd, mă rog frumos, dacă știi de unde mi-s eu.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(prompt):* Tocmai din Hoxton.

Rîsete. Toți se interesează din ce în ce mai mult de cel care ia note.

OMUL IRONIC *(uimit):* D-apăi că nici n-am zis că nu. Miră-te, drace! Toate le știi.

FLORĂREASA *(continuîndu-și necazul):* Iaca vezi, na, văzuși, cată nod în papură, asta îi! Păi că altfel n-avea cum să se ia la harță cu mine!

CETĂȚEANUL *(fetei):* Vezi bini că n-ari. Să nu-l lești sî-ți joaci vreo festî. *(Către bărbatul care*

ia note:) Ascultă aici, cu ce drept îţi bagi matali nasul unde nu-ţi fierbi oala, ai? Scoati legitimaţia!

MAI MULŢI OAMENI DIN PUBLIC *(încurajaţi de acest punct de vedere în aparenţă juridic)*: Da, unde ţi-e legitimaţia?

FLORĂREASA: Lăsaţi-l să trăncănească ce-o pofti. Nu vreau să am nici un amestec cu domnia-sa.

CETĂŢEANUL: Care va să zică ne iei la trii parali, ai? Ia sî ti văd dacă eşti la fel de îndrăzneţ cu domnu.

OMUL IRONIC: Ei, dacă faci pe ghicitorul, să vedem dacă te taie capu de unde-i dumnealui.

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Cheltenham, Harrow, Cambridge şi India.

DOMNUL: Perfect adevărat. *(Risete multe. Reacţiune în favoarea celui care ia note. Exclamaţii de:* „Pe toate le ştie! I-a zis-o de la obraz! Ai auzit cum i-a spus ciocoiului de unde vine?“ *etc.)* Aş vrea să ştiu, domnul meu, dacă din asta îţi ţii existenţa, în vreun music-hall.

BĂRBATUL CARE IA NOTE: M-am gîndit şi eu la una ca asta. Poate că într-o bună zi am s-o fac.

Ploaia a încetat; persoanele din marginea grupului au început să plece.

FLORĂREASA *(necăjită de noua întorsătură a lucrurilor)*: Ăsta nu-i boiar, dacă se leagă de-o fată săracă.

FIICA *(şi-a pierdut răbdarea şi împinge lumea ca să ajungă în faţă. Îmbrînceşte pe un domn, care se retrage politicos pe după coloană)*: Ce naiba face Freddy? Am să capăt pneumonie dacă mai stau mult în curentul acesta.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(către el însuşi, notînd*

repede felul ei de a pronunţa silabele „monie“): Earlscourt.

FIICA *(stropşindu-se la el)*: Te rog să-ţi păstrezi remarcile acestea necuviincioase pentru dumneata.

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Am spus-o cu glas tare? N-am făcut-o dinadins. Vă cer iertare. Mama dumneavoastră este cu siguranţă din Epsom.

MAMA *(înaintînd între fiica sa şi bărbatul care ia note)*: Foarte curios! Într-adevăr, am fost crescută la Largelady Park, lîngă Epsom.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(rîzînd cu hohote)*: Ha! Ha! Ce nume caraghios! Largelady! Parcul Doamnei Matahală! Iertaţi-mă! *(Către fiică:)* Doriţi o birjă, nu-i aşa?

FIICA: Cum îndrăzneşti să intri în vorbă cu mine?

MAMA: Te rog, te rog, Clara. *(Fiica o dezaprobă, ridicîndu-şi furioasă umerii şi retrăgîndu-se plină de demnitate.)* V-am fi aşa de recunoscătoare, stimate domn, dacă ne-aţi găsi o birjă! *(Bărbatul care ia note scoate un fluier.)* O, vă mulţumesc. *(Se îndreaptă spre fiica sa.)*

Bărbatul care ia note trage un fluierat strident.

OMUL IRONIC: No! Ştiut-am eu că-i un curcan în ţivil.

CETĂŢEANUL: Aista nu-i şuier de poliţist, e un şuier folosit la sport.

FLORĂREASA *(simţindu-se încă jignită)*: N-are nici un drept să mă facă dă batjocură! Ţiu la cinstea mea ca şi oricare cocoană!

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Mi se pare că n-aţi băgat de seamă, dar ploaia a încetat de vreo două minute.

CETĂŢEANUL: Aşa-i. Di ci n-ai zîs-o mai divremi?

Şi noi, cari ne pierdeam vremea ascultîndu-ţi şuguielili! *(Se îndepărtează către Strand.)*

OMUL IRONIC: No, că ştiu eu de unde îmi eşti. Eşti de prin Anwell. Ce nu te duci acolo?

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(cu bunăvoinţă):* Hanwell, nu vă fie cu supărare.

OMUL IRONIC *(prefăcîndu-se a vorbi distins):* Mulţam frumos, domle profesor. Ha, ha! Saltare. *(Duce un deget la pălărie, în semn de salut ironic, şi pleacă.)*

FLORĂREASA: Auzi, să bagi lumea în sperieţi! Tare aş vrea să te văd ce-ai zice dacă ai pate-o la fel!

MAMA: S-a făcut frumos, Clara. Putem merge pînă la autobus! Hai! *(Îşi adună fustele şi pleacă grăbită spre Strand.)*

FIICA: Dar birja? *(Mama nu o aude.)* Ah! Ce plicticos! *(O urmează supărată.)*

Toţi au plecat, afară de bărbatul care ia note, domnul şi florăreasa, care şade, aranjîndu-şi coşul şi murmurînd, necăjită încă.

FLORĂREASA: Sărăcan de mine! Şi aşa viaţa n-are nici un chichirez, darămite să mai dai şi dă boclue!

DOMNUL *(întorcîndu-se în locul unde fusese înainte, la stînga bărbatului care ia note):* Cum aţi ajuns la asta, dacă îmi îngăduiţi să vă întreb?

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Datorită foneticii. Ştiinţa vorbirii. Asta mi-i meseria, ba şi mania. Fericit omul care-şi poate face dintr-o manie o meserie! *Dumneavoastră* puteţi recunoaşte un irlandez sau unul din Yorkshire după accent. *Eu* pot dibui cu precizie locul de obîrşie al oricărui om, cu o aproximaţie de şase mile. Iar

dacă-i din Londra, cu o aproximaţie de două mile. Ba, cîteodată, cu o aproximaţie chiar de două străzi.

FLORĂREASA: Iaca, ar trebui să-i fie ruşine: ăsta nu-i om, ci un spurcat de Sarsailă!

DOMNUL: Şi se poate trăi din asta?

BĂRBATUL CARE IA NOTE: O, da, şi încă foarte bine. Acum e vremea celor care se pricopsesc. Mulţi încep în Kentish Town cu optzeci de lire anual şi ajung în Park Lane cu un venit de o sută de mii. Ei vor să se lepede de Kentish Town, dar se dau de gol de cîte ori deschid gura. Eu însă pot să-i învăţ...

FLORĂREASA: Păi mai bine şi-ar vedea dă treaba lui şi ar lăsa în pace o fată săracă.

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(răbufnind):* Ia ascultă, femeie, fă bine şi încetează odată cu văicărelile sau caută-ţi adăpost la un alt lăcaş de rugăciune.

FLORĂREASA *(cu o sfidare timidă):* Iaca na, am dreptul să stau icişa, dacă vreau io, ca şi matale, na!

BĂRBATUL CARE IA NOTE: O femeie care scoate sunete aşa de urîcioase şi demoralizatoare nu are nici un drept; n-are nici măcar dreptul de a trăi pe lume! Gîndeşte-te că eşti o făptură cu suflet şi cu darul dumnezeiesc al graiului articulat, că limba părintească a dumitale este limba lui Shakespeare, a lui Milton şi a *Bibliei;* şi nu mai şedea acolo huruind ca o porumbiţă îmbufnată.

FLORĂREASA *(copleşită, privind la el cu o căutătură în care se amestecă admiraţia şi dispreţul, fără a îndrăzni să ridice capul):* Va-ai, sărăcan dă mi-i-ne!

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(smulgîndu-şi carnetul*

din buzunar): Doamne! Ce sunete! *(Scrie, apoi recitește, reproducînd exact aceleași vocale.)* Va-ai, sărăcan dă mi-i-ne!

FLORĂREASA *(distrată de această demonstrație și rîzînd fără să vrea):* Olio! Ete-te, na drăcie!

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Vezi ființa aceasta cu englezeasca ei de trotuar, englezească ce are să o țină în cloaca străzii cîte zile o trăi? Ei bine, domnul meu, în trei luni pot să o prezint ca pe o ducesă la recepția unui ambasador. Mai mult chiar, aș putea să-i găsesc un loc de jupîneasă sau de vînzătoare la un magazin, unde se cere o engleză mai bună decît la ambasade. Iată ce fac eu pentru negustorii care ajung milionari. Iar din ce cîștig astfel, îmi pot îngădui să fac cu adevărat muncă științifică în domeniul foneticii, ba și ceva poezie în genul lui Milton.

DOMNUL: Sînt și eu un cercetător al dialectelor indiene și...

BĂRBATUL CARE IA NOTE *(pasionat):* Adevărat? Nu cunoașteți pe colonelul Pickering, autorul *Sanscritei vorbite*?

DOMNUL: Eu sînt colonelul Pickering; dar domnia-voastră?

BĂRBATUL CARE IA NOTE: Henry Higgins, autorul alfabetului universal Higgins.

PICKERING *(cu entuziasm):* Am venit din India ca să vă întîlnesc.

HIGGINS: Voiam să plec în India, ca să vă fac cunoștință.

PICKERING: Unde locuiți?

HIGGINS: Wimpole Street, 27 A. Poftiți mîine la mine.

PICKERING: Eu stau la Carlton. Veniți chiar acuma la mine. Mîncăm ceva și ne apucăm de vorbă.

HIGGINS: Aveți dreptate.

FLORĂREASA *(lui Pickering, cînd trece pe lîngă ea):* Ia cumpără-m o floare, conașule, hai, coane, fii bun. Dacă nu-m cumperi n-am cu ce plăti chiria.

PICKERING: Ți-am spus că nu am mărunțiș. Îmi pare rău. *(Trece mai departe.)*

HIGGINS *(scandalizat de cerșetoria fetei):* Minți. Ai spus că poți schimba o „juma" de coroană.

FLORĂREASA *(ridicîndu-se, disperată):* Păi că la aldă matale n-ar fi rău să-i bată cineva limba în cuie. *(Trîntindu-i coșul cu flori dinainte:)* Iaca, boiarule, ete colea, na, ia-m toate florile numa pă șase penny.

Orologiul bisericii bate al doilea sfert de ceas.

HIGGINS *(interpretînd aceasta ca glasul Domnului, mustrîndu-l pentru fariseismul nemilosteniei lui față de biata fată):* Acesta-i un semn. *(Își scoate solemn pălăria, aruncă un pumn de bani în coșul florăresei și îl urmează pe Pickering.)*

FLORĂREASA *(adunînd jumătate de coroană):* A-ha-ha! *(Culegînd doi florini:)* Olio, ce pleașcă! *(Culegînd mai multe piese:)* Ete-te colea! *(Culegînd un zece șilingi:)* Cîtămai grămada dă bănet! Ha-ha!

FREDDY *(apărînd dintr-o mașină de piață):* Am găsit în sfîrșit un taximetru! *(Către fată:)* Ascultă, unde sînt cele două doamne care erau aici?

FLORĂREASA: Păi s-a dus pînă la utobuz, tocmai dă cînd stătu ploaia.

FREDDY: Și m-au lăsat țuț cu mașina! Ei, drăcie!

FLORĂREASA *(cu ifos):* Nu-i nimic, o, domnișo-

rule. Iaca, iau io maşina, ca să mă ducă şi pă mine acasă! *(Se îndreaptă spre maşină. Şoferul duce mîna înapoi şi ţine portiera, spre a o împiedica să se urce. Înţelegîndu-i neîncrederea, ea îi arată mîna plină de bani.)* D-apăi că opt penny n-au să facă gaură în cer, nu-i aşa, Charlie? *(Şoferul zîmbeşte ironic şi îi deschide uşa.)* Io stau în Angel Court, Drury Lane, pă după prăvălia dă la colţ a lui Micklejohn. Să vedem cît dă repede te pricepi să mă duci. Du-mă mătăluţă ca vîntul... iute dă tot! *(Se urcă şi închide portiera cu zgomot, pe cînd maşina porneşte.)*

FREDDY: Asta-i bună!

ACTUL II

A doua zi, la ora unsprezece dimineaţa, în laboratorul lui Higgins din strada Wimpole. O cameră la etajul întîi, cu vederea la stradă şi care fusese proiectată ca salon. Uşa, cu două canaturi, se află la mijlocul peretelui din fund, şi persoanele care intră văd în colţul din dreapta lor, la perete, două clasoare înalte, aşezate în unghi drept. În colţul acesta este o masă de scris simplă, pe care se află un fonograf, un laringoscop, un rînd de ţevi mici de orgă cu nişte foale, o serie de tuburi de sticlă pentru flăcări cîntătoare, cu lămpile legate printr-un tub de cauciuc de robinetul de gaz aflat în perete, mai multe diapazoane de diferite mărimi, imaginea unei jumătăţi de cap omenesc în mărime naturală, arătînd în secţiune organele vocale, şi o cutie conţinînd o rezervă de cilindri de ceară pentru fonograf.

Mai încolo, în aceeaşi parte a încăperii, un cămin, iar la marginea vetrei, înspre uşă, un fotoliu confortabil, îmbrăcat în piele, şi o găleată cu cărbuni. Pe poliţa căminului — o pendulă. Între cămin şi masa fonografului este un raft pentru gazete.

Dincolo de uşa din centrul camerei, la stînga vizitatorului, un scrin cu sertare puţin adînci. Pe scrin este aşezat telefonul, şi alături — cartea de telefon. Aproape tot peretele lateral, pînă la colţ, este ocupat de un pian, cu claviatura în partea opusă uşii, o banchetă pentru executant, pe toată

lățimea claviaturii. Pe pian — o cupă plină cu fructe și bomboane, în special bomboane de ciocolată.

Mijlocul camerei este gol. În afară de fotoliu, banchetă și două scaune la masa fonografului, mai este un scaun răzleț, lîngă cămin. Pe pereți — gravuri. Cele mai multe de Piranesi[1] și portrete în mezzotinto. Nici o pictură.

Pickering stă la masă și așază niște cartoane și un diapazon cu care lucrase. Higgins, în picioare lîngă el, închide două sau trei sertare ale clasorului, care rămăseseră deschise. În lumina dimineții, apare ca un om viguros plin de vlagă și atrăgător, în vîrstă de vreo patruzeci de ani. Poartă o redingotă neagră de birou, guler alb și cravată de mătase neagră. Este un tip de om de știință, deosebit de energic și interesîndu-se din toată inima, ba chiar cu pasiune, de orice subiect care poate fi studiat în mod științific; în schimb, nepăsător față de el însuși și de ceilalți oameni, cît și de sentimentele lor. Seamănă, de fapt, în afară de vîrsta și talia lui, cu un copil neastîmpărat, al cărui interes pentru viață s-a trezit nesățios și zgomotos și care are aproape tot atîta nevoie de supraveghere pentru a-l împiedica să facă fără voia lui vreun rău. Felul său de a fi variază de la o amabilă cicăleală, cînd este bine dispus, la o furtunoasă irascibilitate, cînd lucrurile nu merg cum vrea el; dar este atît de deschis și de lipsit de orice răutate, încît rămîne simpatic chiar în momentele-i cele mai nesăbuite.

HIGGINS *(închizînd ultimul sertar)*: Ei, cam asta-i tot.

PICKERING: Este într-adevăr uimitor. Știi că nu am reținut nici pe jumătate?

HIGGINS: Ai vrea să mai revedem ceva?

PICKERING *(sculîndu-se și venind spre cămin, unde se instalează cu spatele la foc)*: Nu, mulțumesc, nu acuma. Mi-e de ajuns pentru astăzi.

HIGGINS *(urmîndu-l și stînd la stînga lui)*: Ai obosit ascultînd atîtea sunete?

PICKERING: Da. Este o groaznică încordare. Și eu, care mă făleam că știu să pronunț douăzeci și patru de sunete vocale distincte! Dar cele o sută treizeci ale dumitale m-au dat gata. Între cele mai multe zău că nu pot găsi nici o deosebire.

HIGGINS *(pe jumătate rîzînd, merge la pian ca să ia niște bomboane)*: Da, asta vine cu exercițiul. La început nu observi nici o diferență, dar asculți mai departe, pînă ce, în cele din urmă, descoperi că toate se deosebesc între ele ca A de B. *(Apare doamna Pearce, menajera lui Higgins.)* Ce este?

DOAMNA PEARCE *(șovăie, evident nedumerită)*: O tînără dorește să vă vadă, domnule Higgins.

HIGGINS: O tînără? Și ce vrea, mă rog?

DOAMNA PEARCE: Să vedeți, domnule Higgins, spune că o să vă bucurați cînd veți afla pentru ce a venit. Este o fată foarte simplă — aș putea zice extrem de vulgară. Aș fi gonit-o, dar m-am gîndit că poate doriți să o puneți să vorbească la una dintre mașinile dumneavoastră. Sper că nu am făcut rău; cîteodată primiți persoane atît de ciudate — mă scuzați. Sînt sigură că...

HIGGINS: Nu face nimic, doamnă Pearce. Are un accent interesant?

DOAMNA PEARCE: Vai, ceva îngrozitor, domnule Higgins, vă rog să mă credeți. Nu știu cum v-ar putea interesa.

HIGGINS *(către Pickering)*: Hai s-o vedem. Cheam-o

[1] *Gian Battista Piranesi* (1720–1778), arhitect și gravor italian.

sus, doamnă Pearce. *(Se repede la masa de lucru și ia un cilindru pentru fonograf.)*

DOAMNA PEARCE *(numai pe jumătate resemnată)*: Foarte bine. Treaba dumneavoastră. *(Coboară scările.)*

HIGGINS: Ce noroc! Îți voi putea arăta cum fac înregistrările. O vom pune să vorbească; și voi nota mai întîi în vorbitul vizibil al lui Bell; apoi în pronunție romică; și în cele din urmă o vom pune la fonograf, ca s-o poți asculta de cîte ori dorești, avînd transcrierea în fața ochilor.

DOAMNA PEARCE *(înapoindu-se)*: Aceasta-i tînăra care vă caută, domnule Higgins.

Intră florăreasa, foarte gătită. Poartă o pălărie cu trei pene de struț — una portocalie, una albastră ca cerul și una roșie. Are un șorț aproape curat și și-a aranjat puțin paltonul cel ponosit. Patosul acestei ființe, vrednică de plîns, cu nevinovata-i mîndrie și cu ifosele ce și le dă, îl mișcă pe Pickering, care s-a și sculat în prezența doamnei Pearce. Cît despre Higgins, singura deosebire pe care o face între bărbați și femei este că, atunci cînd nu e tiranic sau nu se plînge zeilor de cele mai mici greutăți întîmpinate, lingușește femeile ca un copil care vrea să obțină ceva de la bona lui.

HIGGINS *(răstit, după ce o recunoaște, cu o vădită dezamăgire, pe care în mod copilăresc o găsește foarte gravă)*: Doar asta-i fata pe care am notat-o ieri. Nu-i de nici un folos. Am destule înregistrări cu vorbirea din Lisson Grove și n-am să mai stric un cilindru pentru dumneaei. *(Către fată:)* Hai, cară-te! N-am nevoie de tine.

FLORĂREASA: Ia vezi cum vorbești! Nici nu știi încă pentru ce am venit, și hop! — te-ai și

zborșit! *(Către doamna Pearce, care stă la ușă și așteaptă instrucțiuni:)* I-ai spus că am venit cu taxiul?

DOAMNA PEARCE: Prostii, fetițo! Ce, crezi că-i pasă unei persoane ca domnul Higgins cu ce ai venit?

FLORĂREASA: Ia nu mai faceți pă grozavii! Ce, nu dă lecții? Las'că l-am auzit eu cînd spunea că dă lecții. Io n-am venit ca să cer dă pomană; și dacă nu vă trebuie bani, pot să mă duc aiurea, na!

HIGGINS: Cui să-i trebuiască bani?

FLORĂREASA: Păi, ian matale. Cred că te-ai dumirit, nu-i așa? Am venit ca să iau lecții, d-aia am venit icișa. Și nu pă veresie; le plătesc — să fim înțeleși.

HIGGINS *(încremenit)*: Ei bine!!! *(Revenindu-i cu greu respirația:)* Nu știu ce să-ți spun!

FLORĂREASA: Dacă ai fi un domn adevărat, m-ai pofti să stau jos — așa zic eu. Nu ți-am zis că n-am venit dă florile mărului, ci pentru afaceri?

HIGGINS: Pickering, ce zici: să invităm pe această muierușcă să stea jos, sau s-o aruncăm pe fereastră?

FLORĂREASA *(refugiindu-se speriată la pian, unde se întoarce și-l privește ca o ființă încolțită)*: Vai dă mine și dă mine! Va-ai — sărăcan dă mi-i-ne! *(Jignită și plîngăreață.)* Nu dau voie să mi se zică muierușcă, după ce am spus singură că plătesc ca o cocoană.

Încremeniți de uimire, cei doi bărbați o privesc din fundul camerei.

PICKERING *(blînd)*: În definitiv, ce dorești, fetițo?

FLORĂREASA: Vreau să fiu și io mai ditai cocoana, să mă vedeți într-o florărie — în loc ca să mai vînd flori la colțul străzii Tottenham Court. Dară nu vor să mă angajeze dacă nu vorbesc mai acătării. Dumnealui zise că m-ar putea învăța cum să vorbesc. Iacă, io sînt gata să-l plătesc, nu cer nici un hatîr, și poftim, dumnealui mă tratează ca pe-o otreapă.

DOAMNA PEARCE: Nu vezi cît de proastă și ignorantă ești, dacă îți închipui c-ai avea de unde să-l plătești pe domnul Higgins?

FLORĂREASA: Cum să nu pot? Iaca pot! Știu io cît să plătește lecțiile — știu tot așa dă bine ca și 'mneavoastră. Și sînt gata să plătesc.

HIGGINS: Cît?

FLORĂREASA (*revenind spre dînsul, triumfătoare*): Atunci, să stăm dă vorbă! Știam io că are să-ți vină mintea la cap cînd ăi vedea că poți căpăta ceva șilea din banii pă care mi-ai azvîrlit aseară. (*Confidențial:*) Erai puțin cherchelit, nu-i așa?

HIGGINS (*poruncitor*): Stai jos!

FLORĂREASA: Ei bine, dacă vrei să mă măgulești...

HIGGINS (*răstindu-se*): Stai jos!

DOAMNA PEARCE (*severă*): Stai jos, fetițo! Fă cum ți se spune. (*Pune scaunul stingher lîngă preșul căminului, între Higgins și Pickering, și stă la spatele lui, așteptînd ca fata să se așeze.*)

FLORĂREASA: Va-ai, va-ai, sărăcan dă mi-i-ne! (*Stă în picioare, revoltată și totodată nedumerită.*)

PICKERING (*foarte curtenitor*): Nu vreți să luați loc?

FLORĂREASA (*manierată*): Da, cu plăcere. (*Se așază. Pickering se întoarce pe preș.*)

HIGGINS: Cum te cheamă?

FLORĂREASA: Liza Doolittle.

HIGGINS (*declamînd cu gravitate*):

Eliza, Elizabeth, Betsy și Bess
La pădure s-au dus după cuiburi de păsări...

PICKERING: Au găsit un cuib cu patru ouă...

HIGGINS: Au luat fiecare cîte un ou și au lăsat trei în cuib. (*Rîd cu poftă de spiritul lor.*)

LIZA: Ia lăsați farafastîcurile!

DOAMNA PEARCE: Nu se cade să vorbești așa cu domnul.

LIZA: Da dă ce nu vrea să vorbească serios cu mine?

HIGGINS: Să ne întoarcem la treburile noastre. Cît zici că te-ai gîndit să-mi plătești pentru lecții?

LIZA: Știu io cît se plătește. O cocoană cu care îs pretină mi-a zis mia că ia lecții dă franceză cu opspce penny pă oră dă la un franțuz neaoș. Cred că n-ai avea obrazul să-mi ceri tot atîta ca să mă înveți limba mea, că — dă! — eu nu învăț franțuzește. Așa că n-am să-ți dau mai mult dă un șiling. Dacă-ți place; dacă nu, pagubă-n ciuperci!

HIGGINS (*plimbîndu-se prin cameră și zornăindu-și cheile și banii mărunți în buzunare*): Știi, Pickering, că dacă privești un șiling nu ca un simplu șiling, ci ca un procent al venitului acestei fete, asta face pentru ea cît șaizeci sau șaptezeci de guinee pentru un milionar.

PICKERING: Cum așa?

HIGGINS: Fă calculul. Un milionar are cam o sută cincizeci de lire pe zi. Ea cîștigă o jumătate de coroană, sau așa ceva.

LIZA (*demnă*): Cine a zis că io nu cîștig decît...

HIGGINS (*continuînd*): Ea îmi oferă două cincimi din venitul ei zilnic pentru o lecție. Două cincimi din venitul zilnic al unui milionar ar fi circa șaizeci de lire. E frumos. La naiba, e

chiar enorm! E cea mai straşnică ofertă pe care am primit-o vreodată.

LIZA *(se scoală speriată)*: Şaizeci dă lire! Ce vorbeşti? Nici pomeneală şaizeci dă lire. Ce, eu manglesc?

HIGGINS: Ţine-ţi gura!

LIZA *(văicărindu-se)*: Dă unde să am eu şaizeci dă lire? Vai dă mine!

DOAMNA PEARCE: Nu te mai sclifosi, prostuţo! Şezi jos. Nimeni nu se va atinge de banii tăi.

HIGGINS: În schimb, se va atinge de tine cu coada măturii dacă nu termini cu sclifoseala aceasta. Şezi!

LIZA *(executînd încetişor ordinul)*: Va-ai, va-ai, sărăcan dă-mi-i-ne! Parcă ai fi tătîne-mieu, nu altul.

HIGGINS: Dacă mă hotărăsc să te învăţ, voi fi mai rău decît tată-tu şi tata lui tată-tu! *(Îi oferă batista lui de mătase.)*

LIZA: Ce să fac cu ea?

HIGGINS: Să-ţi ştergi ochii. Să-ţi ştergi tot obrazul, pe unde ţi s-au prelins lacrimile. Ia seama: nu confunda batista cu mîneca. Nu lua una drept alta, dacă doreşti să ajungi cucoană la vreo prăvălie.

Cu totul nedumerită, Liza îl priveşte, neştiind ce să facă.

DOAMNA PEARCE: Degeaba îi vorbiţi aşa, domnule Higgins, că nu vă înţelege. În plus, sînteţi complet greşit: ea nu face aşa. *(Ia batista.)*

LIZA *(smulgîndu-i-o)*: Ei! Ia dă batista încoa'! Mi-a dat-o mie, nu dumitale.

PICKERING *(rîzînd)*: Aşa e. Cred că trebuie considerată ca proprietatea ei, doamnă Pearce.

DOAMNA PEARCE *(resemnîndu-se)*: Aşa vă trebuie, domnule Higgins!

PICKERING: Higgins, cazul începe să mă intereseze. Ce zici de recepţia ambasadorului? Ai fi cel mai mare învăţător dacă ai reuşi. Pun rămăşag pe tot ce ar costa această experienţă că nu ai să reuşeşti. Şi voi plăti şi lecţiile.

LIZA: Oh! sînteţi prea bun. Mulţămesc, domle căpitanu'.

HIGGINS *(ispitit, uitîndu-se la ea)*: N-am încotro. Este delicios de vulgară — aşa de îngrozitor de murdară...

LIZA *(protestînd cu tărie)*: Va-ai, va-ai! Sărăcan dă mi-i-ne! Nu-s murdară; află că m-am spălat pă obraz şi pă mîini înainte dă a veni aici.

PICKERING: Sînt sigur că n-ai să-i suceşti capul cu prea multe complimente, Higgins.

DOAMNA PEARCE *(îngrijorată)*: Nu spuneţi asta, domnule Pickering. Există mai multe feluri de a suci capul unei fete; şi nimeni nu reuşeşte mai bine ca domnul Higgins să le zăpăcească — deşi nu întotdeauna o face cu dinadinsul. Sper că nu-l veţi îndemna să facă vreo prostie.

HIGGINS *(înflăcărîndu-se pe măsură ce se obişnuieşte cu ideea)*: Ce-i viaţa decît o serie de nebunii inspirate? Totul este numai să le găseşti. Să nu scapi niciodată prilejul, căci ele nu ţi se arată în fiecare zi. Voi face o ducesă din această bîzdîganie din cloacă.

LIZA *(dezaprobînd cu violenţă această părere referitoare la dînsa)*: Va-ai, va-ai! Sărăcan dă mi-i-ne!

HIGGINS *(ademenit de gîndul ce i se ivise în minte)*: Da, în şase luni — ba chiar în trei, dacă are ureche bună şi limbă ageră — o voi conduce oriunde şi va fi luată drept oricine voi

vrea. Începem de astăzi; chiar de-acuma! În clipa aceasta! Ia-o și spal-o, doamnă Pearce. Freac-o cu cărămidă, cu leșie, cu orice — numai să iasă curată. Ai foc bun la bucătărie?

DOAMNA PEARCE *(protestînd)*: Da, dar...

HIGGINS *(continuă năvalnic)*: Dezbrac-o și arde-i boarfele. Telefonează la Whiteley, sau unde vrei, să-i aducă altele noi. Învelește-o în hîrtie de ambalaj pînă sosește îmbrăcămintea cea nouă.

LIZA: Nu-i dă teapa unui gentleman să vorbească așa. Eu sînt fată cuminte și știu la ce vă gîndiți voi bărbații.

HIGGINS: Ascultă, fetițo, cu mine să nu faci pe mironosița din Lisson Grove. Trebuie să înveți să te porți ca o ducesă. Ia-o, doamnă Pearce. Și dacă nu se astîmpără, dă-i o scatoalcă.

LIZA *(sărind și refugiindu-se între Pickering și doamna Pearce)*: Nu! Chem poliția!

DOAMNA PEARCE: Dar nici n-am unde să o țin.

HIGGINS: Ține-o în lada de gunoi.

LIZA: Va-ai, va-ai! Sărăcan dă mi-i-ne!

PICKERING: Hai, Higgins! Fii mai înțelegător.

DOAMNA PEARCE *(hotărîtă)*: Trebuie să fiți mai înțelegător, domnule Higgins, zău așa. Prea vreți să-i luați pe toți în tărbacă.

Prins între două focuri, Higgins se potolește. Furtuna este urmată de o adiere de amabilă nedumerire.

HIGGINS *(cu o delicioasă și profesională modulație în enunțare)*: *Eu* să iau în tărbacă? Dar, dragă doamnă Pearce, dragul meu Pickering, niciodată nu am avut nici cea mai mică intenție să-mi bat joc de cineva. N-am propus decît s-o ajutăm pe această biată fată, să fim buni cu ea. Trebuie să o ajutăm în pregătirea de a

se adapta noii sale situații în viață. Dacă nu m-am exprimat clar, este pentru că nu doream să jignesc susceptibilitatea ei sau a dumneavoastră.

Liniștită, Liza se furișează înapoi la scaunul ei.

DOAMNA PEARCE *(către Pickering)*: Ei bine, ați mai pomenit una ca asta, domnule Pickering?

PICKERING *(rîzînd cu hohote)*: Încă nu, doamnă Pearce, încă nu.

HIGGINS *(cu răbdare)*: Ce anume?

DOAMNA PEARCE: Domnule Higgins, dumneavoastră nu v-ați gîndit că nu puteți lua o fată așa, ca o pietricică de pe mal?

HIGGINS: De ce nu?

DOAMNA PEARCE: Ei, de ce nu! Cum o luați fără să știți nimic despre dînsa? Ce-i cu părinții ei? Ba poate că-i și măritată.

LIZA: Zexe!

HIGGINS: Ei, vezi! Fata ți-a răspuns foarte corect: zexe. Auzi, măritată! Nu știi că o femeie din clasa ei arată ca o roabă muncită, ca o femeie de cincizeci de ani, chiar la un an după ce se mărită?

LIZA: Cine m-ar lua pă mine?

HIGGINS *(recurgînd deodată la cele mai frumoase și emoționante tonuri adînci ale celui mai bun stil de elocvență de care este în stare)*: Îți jur, Eliza, că înainte de a termina lucrul cu tine, străzile vor fi înțesate cu cadavrele bărbaților care își vor zbura creierii de dragul tău.

DOAMNA PEARCE: Vai, domnule Higgins, cum puteți să-i vorbiți așa?

LIZA *(ridicîndu-se și luînd o atitudine hotărîtă)*: Eu

m-am cărat. Ăstuia îi lipsește o doagă. Nu vreau să învăț cu un trăsnit.

HIGGINS *(jignit adînc de atîta nesimțire în fața elocvenței lui)*: Așa, va să zică? Mă crezi nebun? Bine! Doamnă Pearce, nu mai e nevoie să-i comanzi haine noi. Dă-o afară!

LIZA *(bîzîind)*: Hî-hî-hî! Să nu pui mîna pă mine!

DOAMNA PEARCE: Vezi ce pățești dacă ești obraznică? *(Arătîndu-i ușa)*: Pe aici, te rog!

LIZA *(aproape în lacrimi)*: N-am nevoie dă haine noi. Nici nu le primeam. *(Aruncă batista.)* Pot să-mi cumpăr și singură.

HIGGINS *(prinzînd cu dibăcie batista și tăindu-i calea, spre ușa către care ea se îndreaptă fără prea multă hotărîre)*: Ești rea și nu știi ce-i recunoștința. Asta mi-e răsplata pentru că m-am oferit să te scot din noroi, să te îmbrac frumos și să te fac cucoană!

DOAMNA PEARCE: Nu-i faceți inimă rea, domnule Higgins. Nu fiți rău cu ea. Acuma dumneavoastră sînteți rău. Du-te acasă, fetițo; du-te la părinți și spune-le să aibă mai multă grijă de tine.

LIZA: N-am părinți. Mi-au spus că sînt destul dă mare să-mi cîștig pîinea și m-au luat la goană.

DOAMNA PEARCE: Unde-i mama dumitale?

LIZA: N-am mamă. Aia dă m-a gonit era a șasea mamă vitregă. N-am nevoie dă ele. Și sînt o fată cuminte, să știți.

HIGGINS: Bine; atunci, de ce atîta tevatură? Fata nu-i a nimănui. Nu are nimeni nevoie de ea, numai eu. *(Se duce spre doamna Pearce și încearcă să o convingă.)* Poți să o înfiezi, doamnă Pearce; cred că ți-ar surîde să ai o fiică. Hai, nu-mi mai pune bețe-n roate. Du-o jos și...

DOAMNA PEARCE: Cum are să se descurce ea? Îi plătiți vreo leafă? Gîndiți-vă, domnule Higgins.

HIGGINS: Ei, plătește-i cît va fi nevoie; trece-o în condica de socoteli. *(Nerăbdător.)* Dar de ce să aibă nevoie de bani? Va avea doar mîncare și îmbrăcăminte. Dacă îi dai bani, are să-i bea.

LIZA *(sărind cu gura)*: Nu ți-i rușine obrazului? Ce minciună sfruntată! Nimeni nu m-a văzut vreodată cît dă cît beată. *(Se duce și se așază sfidătoare.)*

PICKERING *(dojenindu-l cu bunăvoință)*: Nu ți-a trecut prin minte, Higgins, că fata își are și ea sensibilitatea ei?

HIGGINS *(măsurînd-o cu ochi critic)*: Nu, nu cred să aibă. În nici un caz o sensibilitate apreciabilă. *(Voios:)* Eliza, ai tu așa ceva?

LIZA: Am și eu cum are toți.

HIGGINS *(pe gînduri, lui Pickering)*: Vezi, asta-i dificultatea.

PICKERING: Ce anume?

HIGGINS: S-o fac să vorbească gramatical. Pronunțarea numai este o chestiune oarecum ușoară.

LIZA: Nu vreau să vorbesc gramatical. Vreau să vorbesc ca o cocoană.

DOAMNA PEARCE: Vă rog, domnule Higgins, să nu ne îndepărtăm de subiect. Aș vrea să știu în ce condiții are să stea fata aici. Are să aibă vreo leafă? Și ce are să se facă după ce terminați cu învățatul? Trebuie să aveți puțină prevedere.

HIGGINS *(nerăbdător)*: Și ce are să se facă dacă o las pe stradă? Fă bine și-mi spune, doamnă Pearce!

DOAMNA PEARCE: Asta o privește pe ea, nu pe dumneavoastră, domnule Higgins.

HIGGINS: După ce termin cu ea, n-are decît să se ducă iarăşi pe stradă; şi are s-o privească iarăşi pe ea; aşa că totul e în regulă.

LIZA: Zău că nu ai nici un pic dă inimă: nu-ţi pasă decît dă dumneata. Iaca na! *(Se ridică şi vine cu hotărîre în mijlocul scenei.)* Ajunge! M-am săturat dă treaba asta. Mă duc. *(Merge spre uşă.)* Ar trebui să-ţi fie ruşine, aşa să ştii.

HIGGINS *(apucînd o bomboană de ciocolată de pe pian, cu ochii strălucind de o idee diabolică)*: Ia nişte bomboane de ciocolată, Eliza.

LIZA *(oprindu-se ispitită)*: Ştiu io ce-o fi înăuntru? Am auzit eu dă fete ameţite cu doftorii dă unii ca 'mneata.

Higgins scoate briceagul, taie bomboana în două, pune o jumătate în gură şi o înghite, apoi îi oferă cealaltă jumătate.

HIGGINS: Ca să vezi că-i treabă cinstită, Eliza, eu mănînc o jumătate, şi tu — pe cealaltă. *(Liza deschide gura ca să răspundă, şi el îi bagă repede jumătate de bomboană în gură.)* Am să-ţi dau cîte vrei, cutii, lăzi de bomboane, în fiecare zi. Ai să mănînci numai bomboane. Ei, ce zici?

LIZA *(care a înghiţit bomboana, după ce era să se înece cu ea)*: N-aş fi mîncat-o, dar sînt prea binecrescută ca s-o mai scot din gură.

HIGGINS: Ascultă, Eliza, parcă spuneai că ai venit cu un taximetru.

LIZA: Ei şi? Ce, io nu am dreptul să iau o maşină, cum are oricine?

HIGGINS: Sigur că ai, Eliza. Pe viitor vei lua cîte taxiuri pofteşti. Ai să te plimbi în fiecare zi cu maşina, prin tot oraşul şi prin împrejurimi. Ce zici?

DOAMNA PEARCE: Domnule Higgins, o ispitiţi, şi nu faceţi bine. Mai bine s-ar gîndi la viitorul ei.

HIGGINS: Acum, la vîrsta-i fragedă? Zău că-i absurd. Ai timp berechet să te gîndeşti la viitor numai atunci cînd nu mai există nici un viitor la care să te gîndeşti. Ascultă-mă pe mine, Eliza, fă mai bine ca doamna aceasta: gîndeşte-te la viitorul celorlalţi, dar niciodată la al tău. Gîndeşte-te la prăjituri, la taximetre, la aur şi diamante.

LIZA: Nu, n-am nevoie nici dă aur, nici dă diamante. Sînt o fată cuminte, asta sînt. *(Se aşază din nou, încercînd să fie cît mai demnă.)*

HIGGINS: Tot aşa ai să rămîi şi sub ocrotirea doamnei Pearce, şi pe urmă ai să te măriţi cu un ofiţer din garda călare, cu mustaţa-n furculiţă. Fiul vreunui marchiz, care îşi va dezmoşteni odrasla pentru că se însoară cu tine şi care se va îmbuna cînd va vedea cît eşti de frumoasă şi de cuminte...

PICKERING: Iartă-mă, Higgins, dar într-adevăr trebuie să intervin. Doamna Pearce are deplină dreptate. Dacă fata aceasta se lasă în grija dumitale timp de şase luni, pentru a face o experienţă pedagogică, ea trebuie să înţeleagă bine despre ce-i vorba.

HIGGINS: Cum vrei să înţeleagă? Nu-i în stare să înţeleagă nimic. Afară de asta, înţelegem vreunul dintre noi ce facem? Dacă ar fi aşa, ne-am apuca oare de vreo treabă?

PICKERING: Foarte frumos spus, Higgins, dar fără temei. *(Către Eliza:)* Domnişoară Doolittle...

LIZA *(copleşită)*: Va-ai, va-ai, sărăcan dă mi-i-ne!

HIGGINS: Vezi! Asta-i tot ce poţi scoate de la Eliza: va-ai, va-ai, sărăcan dă mi-i-ne! Degeaba-i

explici. Ca soldat, ar trebui s-o știi. Ei îi trebuie ordine, nu explicații. Asta vrea ea. Eliza, ai să locuiești aici viitoarele șase luni și ai să înveți să vorbești frumos, ca cucoanele de la florării. Dacă ești cuminte și faci tot ce ți se spune, vei dormi într-o odaie bună, vei avea mîncare din belșug și bani să-ți cumperi bomboane și să te plimbi cu mașina. Dacă vei fi rea și leneșă, vei dormi în fundul bucătăriei, unde foiesc gîndacii negri, și doamna Pearce te va pocni cu coada măturii. După șase luni vei merge la Buckingham Palace în trăsură, îmbrăcată cum nici nu visezi. Dacă regele va băga de seamă că nu ești o cucoană adevărată, te va înhăța poliția și te va închide în Turnul Londrei, unde are să ți se taie capul, ca să fie de învățătură celorlalte florărese care nu-și cunosc lungul nasului. Dacă nu te vei da de gol, atunci ai să capeți un cadou de șapte șilingi și șase penny ca să-ți poți începe cariera de cucoană la o florărie. Dacă-mi refuzi oferta, vei fi fata cea mai rea și cea mai nerecunoscătoare din lume, iar îngerii îți vor plînge de milă. *(Către Pickering:)* Ești mulțumit acum, Pickering? *(Către doamna Pearce:)* Se pot prezenta oare lucrurile mai lămurit și mai cinstit, doamnă Pearce?

DOAMNA PEARCE *(îngăduitoare):* Cred că ar fi mai bine dacă m-ați lăsa să vorbesc cu fata între patru ochi. Nu știu dacă pot să-mi iau răspunderea ei sau să consimt la vreun aranjament... Desigur, îmi dau seama că nu aveți nici o intenție rea, dar cînd începe să vă intereseze, cum spuneți dumneavoastră, accentul cuiva, nu vă mai gîndiți de loc la ce se poate

întîmpla — fie persoanei cu pricina, fie chiar dumneavoastră. Hai cu mine, Eliza.

HIGGINS: Perfect. Mulțumesc, doamnă Pearce. Du-o la baie.

LIZA *(ridicîndu-se cu șovăire, bănuitoare):* Ești un mare zbir, asta ești. N-o să stau aici dacă nu-mi place. N-o să las pă nimeni să mă pocnească. N-am cerut niciodată să merg la Bucknam[1] Palace, nu. N-am avut niciodată necazuri cu poliția. Niciodată. Sînt o fată cuminte.

DOAMNA PEARCE: Nu răspunde, fetițo. Nu poți să-l înțelegi cu una, cu două pe domnul. Hai, vino cu mine. *(Merge înainte spre ușă, pe care o ține deschisă pentru Eliza.)*

LIZA *(ieșind):* Așa e cum am zis. N-o să mă duc la rege, dacă-i vorba dă tăiat capul. Dacă știam în ce chichion mă bag, n-aș mai fi dat pă aici. Totdeauna am fost o fată cuminte și nu m-am băgat niciodată în vorbă cu el. Nu-i sînt datoare cu nimic, dă aia nu-mi pasă și n-o să mă las dusă cu muia. Am și eu un suflet, ca fieștecare.

Doamna Pearce închide ușa, și protestările fetei nu se mai aud. Pickering trece de la cămin spre scaun, pe care se așază de-a-n călarelea, cu mîinile pe spetează.

PICKERING: Iartă-mă că te întreb fățiș, Higgins. Ești un om cumsecade cînd e vorba de femei?

HIGGINS *(îngîndurat):* Ai văzut vreodată om cumsecade cînd e vorba de femei?

PICKERING: Da, de multe ori.

HIGGINS *(se saltă în mîini și se așază cu o bufnitură pe pian, răspunzînd dogmatic):* Eu, unul, nu am văzut. Am constatat că în clipa în care las

[1] Pronunție alterată a cuvîntului Buckingham.

o femeie să se împrietenească cu mine, ea devine geloasă, pretențioasă, bănuitoare — adică o adevărată pacoste. Am mai constatat că din clipa în care mă împrietenesc eu cu o femeie devin egoist și tiranic. Femeile strică totul. Dacă lași o femeie să intre în viața ta, ea vrea un lucru, și tu vrei altul.

PICKERING: Cum adică?

HIGGINS *(dîndu-se jos de pe pian, agitat)*: Dumnezeu știe! Cred că femeia vrea să-și trăiască viața ei, și bărbatul vrea să și-o trăiască pe a lui, și fiecare încearcă să-l tragă pe celălalt pe drumul care-i place lui. Unul zice hăis, altul — cea, și rezultatul este că amîndoi se pomenesc hăt, în altă parte, în bătaia vîntului de care se fereau. *(Se așază pe bancheta din fața pianului.)* Așa că... burlac sînt, burlac rămîn.

PICKERING *(se ridică, se apropie de el și vorbește grav, privindu-l de sus în jos)*: Lasă, Higgins. Înțelegi foarte bine ce vreau să spun. Cum m-am băgat și eu în chestiunea aceasta, mă simt răspunzător față de fată. E de la sine înțeles — așa sper — că nu vei profita de situația în care se află.

HIGGINS: Ce? Aha, înțeleg la ce te referi. Lucru sfînt, te asigur! *(Ridicîndu-se ca să explice:)* Vezi, ea are să-mi fie elevă și nu-i cu putință să înveți o femeie dacă nu uiți că-i femeie. Am învățat pe zeci de milionare americane să vorbească englezește, cele mai frumoase femei din lume. Sînt un sfînt. Parcă sau ele, sau eu am fi fost de lemn. Este...

Doamna Pearce deschide ușa, ținînd în mînă pălăria Elizei. Pickering se retrage spre fotoliul de lîngă cămin și se așază.

HIGGINS *(curios)*: Ei, doamnă Pearce, merge bine?

DOAMNA PEARCE *(din ușă)*: Vă supăr numai cu două vorbe, domnule Higgins, dacă se poate.

HIGGINS: Da, desigur, intră. *(Ea intră în cameră.)* Asta să nu o arzi, doamnă Pearce. Vreau să o păstrez ca o relicvă. *(Îi ia pălăria din mînă.)*

DOAMNA PEARCE: Vă rog, băgați de seamă, domnule Higgins. Am fost nevoită să-i promit că nu o ard, dar poate că n-ar fi rău să o pun nițeluș în cuptor...

HIGGINS *(punînd pălăria repede pe pian)*: Da? Mulțumesc. Ei, ce voiai să-mi spui?

PICKERING: Vă deranjez?

DOAMNA PEARCE: Nicidecum, domnule Pickering. V-aș ruga, domnule Higgins, să fiți mai cu băgare de seamă la cele ce vorbiți în fața fetei.

HIGGINS *(grav)*: Desigur. Vorbesc întotdeauna cu băgare de seamă. De ce mi-o spui?

DOAMNA PEARCE *(netulburată)*: Nu, domnule Higgins, nu sînteți de loc atent la ce spuneți cînd nu găsiți un lucru sau cînd sînteți cam nerăbdător. În ce mă privește, nu are nici o importanță, m-am învățat. Dar în fața fetei nu trebuie să vorbiți urît.

HIGGINS *(indignat)*: Eu să vorbesc urît! *(Cu emfază:)* Eu nu înjur niciodată. Detest obiceiul acesta! Ce dracu vrei să spui?

DOAMNA PEARCE *(stăruind)*: Chiar asta voiam să spun, domnule Higgins. Drăcuiți mult prea mult. Mie nu-mi pasă de ocări și de afurisenii,

de trăsnete și fulgere, nici de „la naiba" și „unde dracu..."

HIGGINS: Doamnă Pearce! Asemenea vorbe în gura dumitale! Zău, mă miră!

DOAMNA PEARCE *(nedîndu-se bătută):* ...dar este totuși un anumit cuvînt pe care sînt nevoită a vă ruga să nu-l mai întrebuințați. Fata l-a rostit chiar adineauri, fiindcă era baia prea caldă. Începe cu litera C. Ea, săraca, l-a învățat lîngă fustele mamei ei. Dar nu trebuie să-l audă din gura dumneavoastră.

HIGGINS *(cu superioritate):* Nu mă simt vinovat de a-l fi pronunțat vreodată, doamnă Pearce. *(Ea îl privește sever. El adaugă, ascunzîndu-și conștiința vinovată sub o atitudine de magistrat:)* Exceptînd poate vreun moment de excitație extremă și bine întemeiată.

DOAMNA PEARCE: Chiar azi-dimineață l-ați folosit, în legătură cu cafeaua, cuțitul și creionul.

HIGGINS: A, asta era numai o aliterație, doamnă Pearce, explicabilă la un poet.

DOAMNA PEARCE: Indiferent, domnule Higgins. Oricum vă face plăcere să-i ziceți, eu vă rog respectuos ca fata să nu audă această vorbă de la dumneavoastră.

HIGGINS: Bine-bine. Asta-i tot?

DOAMNA PEARCE: Nu, domnule Higgins. Va trebui să fim foarte atenți cu fata asta și în privința curățeniei.

HIGGINS: Desigur. Ai toată dreptatea. Foarte important.

DOAMNA PEARCE: Vreau să spun să nu fie neglijentă în ce privește îmbrăcămintea sau dezordonată cu lucrurile ei.

HIGGINS *(mergînd solemn spre ea):* Exact. Chiar voiam să-ți atrag atenția asupra acestui lucru

(Se întoarce spre Pickering, pe care conversația celorlalți doi îl distrează grozav.) Aceste lucruri mărunte sînt foarte importante, Pickering. „Cine nu cruță paraua, nici de galben nu-i e milă" — sună o zicală tot atît de adevărată despre apucături, ca și despre bani. *(Se oprește pe covorul din fața căminului, cu aerul unui om într-o poziție neatacabilă.)*

DOAMNA PEARCE: Da, domnule Higgins. Dacă-i așa, atunci v-aș ruga să nu mai veniți dimineața la masă în halat, sau cel puțin să nu-l mai folosiți așa de des ca șervet. Și să nu mai mîncați toate în aceeași farfurie și să nu mai puneți castronul de porridge de-a dreptul pe fața de masă curată. I-ați putea da un exemplu mai bun fetei. Era aproape să vă înecați cu un os de pește în marmeladă, săptămîna trecută.

HIGGINS *(sub atîtea lovituri, se retrage spre pian):* Poate că fac uneori lucrurile acestea, în momente de distracție, dar desigur nu în mod obișnuit. *(Supărat:)* Pentru că veni vorba, halatul îmi pute al dracului a benzină.

DOAMNA PEARCE: Nu mă îndoiesc că miroase, domnule Higgins, dacă vă ștergeți degetele...

HIGGINS *(aproape țipînd):* Bine, bine, bine! Pe viitor am să le șterg în păr.

DOAMNA PEARCE: Sper că nu v-am supărat, domnule Higgins.

HIGGINS *(jignit că poate fi bănuit de un asemenea sentiment):* Nu, cîtuși de puțin. Ai toată dreptatea, doamnă Pearce. Voi fi foarte atent în fața fetei. Asta-i tot?

DOAMNA PEARCE: Nu, domnule Higgins. Îi permiteți să folosească una din rochiile acelea

japoneze, pe care le-aţi adus din străinătate? E imposibil s-o mai îmbrac în vechiturile ei.

HIGGINS: Desigur. Tot ce vrei. Mai e ceva?

DOAMNA PEARCE: Vă mulţumesc, domnule, asta era tot. *(Iese.)*

HIGGINS: Ştii, Pickering, doamna Pearce are idei foarte stranii despre mine. Uită-te la mine; sînt un om timid şi retras. Niciodată nu m-am simţit cu adevărat matur sau grozav, cum fac ceilalţi bărbaţi. Şi cu toate acestea, ea este deplin convinsă că sînt un om autoritar şi tiranic. Nu pot să-mi explic de ce.

Doamna Pearce se întoarce.

DOAMNA PEARCE: Vă rog, domnule Higgins, au şi început plictiselile. E un măturător de stradă jos, Alfred Doolittle, care vrea să vă vadă. Zice că fiica lui e aici.

PICKERING *(sculîndu-se)*: Aoleo! *(Se retrage pe preşul din faţa căminului.)*

HIGGINS *(pe moment)*: Trimite escrocul sus.

DOAMNA PEARCE: Imediat. *(Iese.)*

PICKERING: Poate că nu-i escroc, Higgins.

HIGGINS: Ei, aş! Cu siguranţă că-i escroc.

PICKERING: Fie că este, fie că nu este, mă tem c-o să avem bucluc cu dînsul.

HIGGINS *(sigur de el)*: Ba nu, nu cred. Dacă e să fie bucluc, o să-l aibă el de la mine, nu eu de la el. Şi sînt sigur că vom afla ceva interesant de la dînsul.

PICKERING: Despre fată?

HIGGINS: Nu, mă refer la dialectul lui.

PICKERING: Oh!!

DOAMNA PEARCE *(în uşă)*: A venit Doolittle, domnule Higgins. *(Îl introduce pe Doolittle şi se retrage.)*

Alfred Doolittle este un măturător de stradă mai în vîrstă, însă viguros, îmbrăcat în hainele profesiei sale, inclusiv o pălărie cu o margine ce-i acoperă ceafa şi umerii. Are trăsături bine întipărite şi destul de interesante. Pare a fi lipsit şi de frică, şi de conştiinţă în aceeaşi măsură. Are un glas remarcabil de expresiv, provenind din obiceiul de a-şi exprima fără rezerve sentimentele. Actuala lui stare sufletească este una de onoare jignită şi hotărîre nezdruncinată.

DOOLITTLE *(în uşă, nesigur care dintre cei doi domni este omul lui)*: Domnul profesor Higgins?

HIGGINS: Eu sînt. Bună dimineaţa. Ia loc.

DOOLITTLE: Bună, coane. *(Se aşază maiestuos.)* Vin într-o chestiune foarte serioasă, coane.

HIGGINS *(lui Pickering)*: Crescut la Hounslow. Mama — din Ţara Velşilor, aş zice. *(Doolittle cască gura, uluit. Higgins continuă.)* Ce pofteşti, Doolittle?

DOOLITTLE *(ameninţător)*: Am venit după fiica mea; pe ea o vreau, mă înţelegi?

HIGGINS: Sigur că o vrei. Doar eşti tatăl ei, nu-i aşa? Nu cumva îţi închipui c-ar mai fi cineva care s-o dorească? Sînt fericit să constat că ţi-a mai rămas o urmă de sentiment familial. Fata e sus. Ia-o numaidecît şi cară-te.

DOOLITTLE *(ridicîndu-se uimit)*: Ce?

HIGGINS: Ia-o de aici. Nu-ţi închipui cumva c-am să-ţi ţin fata pe cheltuiala mea.

DOOLITTLE *(protestînd)*: Stai, coane, nu mă lua aşa. Cu binişorul! Judecă şi 'mneata. Drept este să profiţi de pe urma unui om sărac? Fata-i a mea. Dumneata mi-ai luat-o. Mie ce-mi iese din asta? *(Se aşază iar.)*

HIGGINS: Fiica dumitale a avut îndrăzneala să vină în casa mea şi să-mi ceară s-o învăţ a vorbi

corect, ca să poată căpăta o slujbă într-o florărie. Acest domn și menajera mea au fost de față tot timpul. *(Îl ia de sus.)* Cum îndrăznești să vii aici ca să mă șantajezi pe mine? Ai trimis-o aici dinadins.

DOOLITTLE *(protestînd)*: Nu, coane.

HIGGINS: Ba da. Altminteri, cum de ai știut că este aici?

DOOLITTLE: Ce te dai așa la om, barosanule?

HIGGINS: Poliția are să se dea la dumneata. Asta-i o uneltire, un complot, ca să-mi stoarceți bani prin amenințări. Am să chem poliția. *(Se îndreaptă hotărît spre telefon și deschide cartea de telefon.)*

DOOLITTLE: Am cerut eu măcar o para chioară? Să spuie domnul, aicea de față, dacă măcar am pomenit despre bani.

HIGGINS *(aruncînd cartea la o parte și venind la Doolittle cu o întrebare)*: Atunci, pentru ce ai venit?

DOOLITTLE *(dulceag)*: De! Pentru ce vine omul? Fii și 'mneata înțelegător, coane.

HIGGINS *(dezarmat)*: Dumneata ai îndemnat-o?

DOOLITTLE: Să-mi sară ochii dacă te mint! Mă jur că n-am văzut fata de două luni.

HIGGINS: Atunci, de unde știai că-i aici?

DOOLITTLE *(cît mai muzical și cît mai melancolic)*: Am să-ți spun, coane, dacă mă lași să strecor și eu o vorbuliță. Sînt gata să-ți spun. Vreau să-ți spun. Aștept ca să-ți spun.

HIGGINS: Pickering, acest individ are un oarecare dar oratoric înnăscut. Observă ritmul firesc și neînvățat în care cad silabele. „Sînt gata să-ți spun. Vreau să-ți spun. Aștept ca să-ți spun." Retorică sentimentală! Ăsta-i elementul velș

din ființa lui. Tot așa se explică și milogeala și necinstea pe care le dovedește.

PICKERING: Mai las-o, Higgins. Și eu sînt din Țara Velșilor. *(Lui Doolittle:)* De unde știai că fata-i aici, dacă n-ai trimis-o dumneata?

DOOLITTLE: Să vedeți cum a fost, coane. Fata a luat un băiat în taxi, ca să facă o plimbare. Băiatul e fiul proprietăresei ei. Pe urmă, băiatul a așteptat-o, cu speranța c-are să-l mai plimbe încă o dată pînă acasă. Ea însă l-a trimis acasă după catrafuse cînd a auzit că erați dispus s-o țineți aicea. Am întîlnit băiatul la colțul străzilor Long Acre și Endell.

HIGGINS: La cîrciumă, nu-i așa?

DOOLITTLE: Clubul săracilor, coane. Da ce, n-am voie?

PICKERING: Lasă-l să-și spună povestea, Higgins.

DOOLITTLE: Băiatul mi-a povestit tot ce s-a întîmplat. Și vă întreb eu, ca tată, ce puteam simți și gîndi? Zisei băiatului: „Adă-mi mie bocceaua ei", zisei.

PICKERING: De ce nu te-ai dus personal să-i iei lucrurile?

DOOLITTLE: Fiindcă, să vedeți, proprietăreasa nu mi le-ar fi dat mie. Știți, așa e ea! Am fost nevoit să-i dau un penny băiatului ca să-mi încredințeze mie bocceaua. Măgarul! I-am adus lucrurile numai ca să vă fiu pe plac, cum s-ar zice, să vă fac un serviciu. Asta-i tot.

HIGGINS: Ce lucruri ai adus?

DOOLITTLE: Un instrument muzical, coane. Cîteva tablouri, niște fleacuri de bijuterii, o colivie. A zis că îmbrăcăminte nu-i trebuie. Te rog, zi și 'mneata, cucoane, ce puteam eu să cred? Te întreb ca un părinte, ce puteam eu să gîndesc?

HIGGINS: Şi ai venit s-o scapi de la ceva mai rău decît moartea, nu-i aşa?
DOOLITTLE *(apreciind că a fost aşa de bine înţeles şi uşurat de acest fapt)*: Precum ai zis, barosanule. Asta e. Întocmai.
PICKERING: Dar de ce i-ai adus bocceaua, dacă aveai intenţia s-o iei de aici?
DOOLITTLE: Am zis eu vreo vorbuliţă că aş vrea s-o iau de aici? Ia, spune drept.
HIGGINS *(hotărît)*: Ai s-o iei de aici, şi încă în mare viteză. *(Trece spre cămin şi sună.)*
DOOLITTLE *(sculîndu-se)*: Nu, coane. Îmi pare rău. Nu sînt eu omul care să stau în calea fetei mele. Aici, cum s-ar zice, i se deschide o carieră, şi...

Doamna Pearce deschide uşa şi aşteaptă ordinele.

HIGGINS: Doamnă Pearce! E tatăl Elizei. A venit ca s-o ia de aici. Predă-i-o, te rog. *(Se înapoiază la pian, avînd aerul că se spală pe mîini de toată povestea.)*
DOOLITTLE: Nu, nu m-aţi înţeles bine. Staţi să vă spun...
DOAMNA PEARCE: Nu poate s-o ia, domnule Higgins. Cum s-o ia? Nu mi-aţi spus dumneavoastră să-i ard toate boarfele?
DOOLITTLE: Asta aşa e. Nu pot s-o duc pe străzi despuiată, ca o maimuţă. Vedeţi şi dumneavoastră.
HIGGINS: Eu văd că vrei s-o iei. Ia-ţi-o! Dacă n-are haine, du-te şi-i cumpără.
DOOLITTLE *(disperat)*: Unde-s hainele cu care a venit? Eu le-am ars, ori cucoana dumitale?
DOAMNA PEARCE: Te rog, eu sînt menajeră. Am comandat îmbrăcăminte pentru fiica dumitale.

Cînd va sosi, ai să poţi s-o iei. Poţi aştepta în bucătărie. Poftim pe aici.

Foarte tulburat, Doolittle merge cu ea pînă la uşă, şovăie şi în cele din urmă se întoarce secretos către Higgins.

DOOLITTLE: Ascultă-mă, coane. Dumneata şi cu mine sîntem oameni de lume, nu-i aşa?
HIGGINS: Da-da, oameni de lume. Bine. Doamnă Pearce, mai bine ne-ai lăsa singuri.
DOAMNA PEARCE: Cred şi eu că-i mai bine. *(Iese cu demnitate.)*
PICKERING: Ai cuvîntul, domnule Doolittle.
DOOLITTLE *(către Pickering)*: Vă mulţumesc. *(Către Higgins, care s-a refugiat pe bancheta pianului, pentru a evita vecinătatea lui Doolittle, care are un prea pronunţat miros profesional:)* Uite, coane, eu văd că eşti un om pe placul meu; şi mi-ai mers la inimă, ţi-o spun adevărat. Şi d-aia, dacă vrei să ţii fata, eu nu mă încăpăţînez s-o iau înapoi, dacă ne înţelegem. Dacă o priveşti ca femeie, e frumuşică, dar ca fiică nu merită pîinea pe care i-aş da-o, ţi-o spun fără ocoliş. Eu, ca tată, nu-mi cer decît dreptul meu şi n-ai să mă laşi tocmai dumneata să plec cu mîna goală. Văd eu că eşti altfel de om. Ce-i o hîrtie de cinci lire la dumneata, coane? Şi ce-i Eliza pentru mine? *(Se înapoiază la scaunul lui şi se aşază cu ifos.)*
PICKERING: Doolittle, cred că ar trebui să ştii că domnul Higgins are numai intenţii onorabile.
DOOLITTLE: Desigur, domnule. De n-aş crede aşa, aş cere cincizeci de lire.
HIGGINS *(revoltat)*: Om mîrşav, fără pic de inimă, vrei să spui că ţi-ai vinde fiica pentru cincizeci de lire?

DOOLITTLE: Îndeobște, ca să zic așa, n-aș vinde-o, dar, ca să servesc pe un gentleman ca dumneata, n-aș zice ba.

PICKERING: Dar nu ai nici un simț moral, omule?

DOOLITTLE *(liniștit)*: Nu-mi dă mîna, coane. Nici dumitale nu ți-ar da, de-ai fi sărac ca mine. Știi, fără supărare, dacă Lizei îi iese ceva de-aici, de ce să nu-mi iasă și mie?

HIGGINS *(tulburat)*: Nu știu ce să fac, Pickering. Fără discuție că din punct de vedere moral este o crimă să-i dai ăstuia măcar o para chioară. Și totuși, parcă ar avea și el oarecare dreptate.

DOOLITTLE: Întocmai cum ați zis, coane. Asta ziceam și eu. O inimă de părinte, ca să zic așa.

PICKERING: Da, știu. Totuși, parcă n-ar fi drept...

DOOLITTLE: Să nu spuneți asta. Nu luați lucrurile așa. Ce sînt eu, boierilor? Vă întreb, eu ce sînt? Sînt unul din săracii care nu au nici un merit în ochii lumii — care nu-s vrednici de nimic, asta sînt. Gîndiți-vă ce înseamnă asta pentru un om. Înseamnă că se are în contra cu moralitatea burgheză. Dacă e rost de ceva și mă bag și eu, răspunsul e mereu același: „Nu meriți, și d-aia nu capeți nimic". Da nevoile mele sînt tot așa de mari ca ale celei mai merituoase văduve, care, pentru moartea unui singur bărbat, se învîrte de șase ajutoare într-o săptămînă, de la șase societăți de binefacere. Eu n-am mai puțină nevoie ca un om vrednic, ba am chiar mai multă. N-am mai puțină poftă de mîncare ca dînsul, și băutură mie îmi trebuie mai multă ca lui. Îmi trebuie și mie puțintică distracție, că sînt om cu doxă. Îmi trebuie puțină veselie, ia, o muzică și un cîntec, să-mi vină inima la loc. Cînd e vorba de cerut, păi și mie mi se cere ca și ălorlalți. Ce este moralitatea burgheză? Doar un pretext ca să nu mi se dea niciodată nimic. De asta vă rog ca pe niște boieri, să nu faceți și dumneavoastră tot așa. Am fost sincer cu dumneavoastră. N-am făcut pe omul vrednic și merituos. Sînt un nevrednic și așa vreau să rămîn. Așa îmi place să fiu, ăsta-i adevărul. Vreți oare să profitați de sinceritatea mea, ca să mă păgubiți de prețul fetei, pe care am crescut-o și am îmbrăcat-o cu sudoarea frunții pînă ce a crescut destul de mare ca să vă intereseze pe dumneavoastră? E prea mult cinci lire? Ziceți și dumneavoastră, și cum ziceți, așa să rămînă.

HIGGINS *(ridicîndu-se și mergînd spre Pickering)*: Pickering, dacă ne-am ocupa de omul acesta timp de trei luni, ar putea să ajungă ori ministru, ori un celebru predicator în Țara Velșilor.

DOOLITTLE: Mă las păgubaș de așa ceva, coane. Vă mulțumesc frumos. Am auzit pe toți predicatorii și pe toți prim-miniștrii — că eu sînt un om cu doxă și îmi place și politica, și religia, și reforma socială, la fel ca toate celelalte distracții, dar vă asigur că tot viață de cîine e, oricum ai suci-o și ai învîrti-o. Pentru mine, sărăcia asta păcătoasă, care nu are parte de mila nimănui, este cea mai indicată. Luînd una peste alta situațiile sociale — zău că socot, da, așa socot că, pentru gustul meu, e cea mai puțin nesărată.

HIGGINS: Mi se pare că va trebui să-i dăm cinci lire.

PICKERING: Mi-e teamă că nu va ști cum să le folosească.

DOOLITTLE: Eu, coane, cum să nu știu?! Să nu vă fie teamă că bag banii la ciorap sau că i-aș cheltui cu binișorul ca să trîndăvesc în timpul ăsta. Pînă luni nu-mi mai rămîne nici o lăscaie. Va trebui să merg la lucru, ca și cînd nu i-aș fi avut. Pot pune prinsoare că n-am să ajung la sapă de lemn din atîta lucru. Ia, un chefușor bun cu ibovnica, să ne bucurăm și noi și să dăm de lucru la alții; iar dumneavoastră să vă bucurați că nu ați aruncat banii pe fereastră. Nici că i-ați putea folosi mai bine.

HIGGINS *(scoțîndu-și portofelul din buzunar și trecînd între Doolittle și pian)*: Cu asta m-a dat gata. Să-i dăm zece lire. *(Îi oferă măturătorului două hîrtii a cîte cinci lire.)*

DOOLITTLE: Nu, coane. Zece lire n-ar avea dumneaei inima să le cheltuiască, și poate că nici eu. Zece lire e o sumă: se simte omul parcă mai grijuliu; și atunci, s-a zis cu fericirea. Dă-mi, coane, numai cît îți cer, nici un ban mai mult, nici mai puțin.

PICKERING: De ce nu te căsătorești cu ibovnica dumitale? Nu prea îmi vine să încurajez o astfel de imoralitate.

DOOLITTLE: De ce nu-i spui dumneata, coane? Spune-i-o. Eu sînt gata s-o iau cu cununie, că eu sînt cel care sufăr din pricina asta. Că așa nu o am la mînă cu nimica. Trebuie să-i fiu pe plac, trebuie să-i dau cadouri, trebuie să-i cumpăr îmbrăcăminte, ceva de speriat. Îi sînt rob, coane, numai pentru că nu-s bărbatul ei legiuit. Și o știe, pîrdalnica! Auzi, ea să se mărite! Coane, ascultă-mă pe mine. Însoară-te cu Eliza cît e tînără și nu știe prea multe. De nu, ai să te căiești mai tîrziu. Dacă te însori, are să-i pară ei rău după aceea, dar mai bine ei decît dumitale, că ești bărbat, și ea nu-i decît o femeie, și tot n-ar ști cum să fie fericită.

HIGGINS: Pickering, dacă îl mai ascultăm pe omul acesta încă un minut, nu ne mai rămîne nici o convingere. *(Către Doolittle:)* Parcă cinci lire ai zis...

DOOLITTLE: Foarte mulțumesc, coane.

HIGGINS: Ești sigur, nu vrei zece?

DOOLITTLE: Acuma nu, coane. Altă dată.

HIGGINS *(întinzîndu-i o hîrtie de cinci)*: Poftim.

DOOLITTLE: Mulțumesc, coane. Bună ziua. *(Se grăbește înspre ușă, grijuliu să scape cu prada luată. Cînd deschide ușa, se găsește față în față cu o tînără japoneză, gingașă și minunat de curată, într-un simplu kimono albastru de bumbac, imprimat cu flori albe de iasomie. Doamna Pearce este cu dînsa. El se dă respectuos la o parte din calea ei și cere scuze.)* Iertați-mă, vă rog, domnișoară.

TÎNĂRA JAPONEZĂ: Na-ți-o bună! Nu-ți mai cunoști fata acum?

DOOLITTLE } *exclamînd* Să fiu al dracului! Zău că-i Eliza!
HIGGINS } *toți* Ce-i asta? Nu, că-i bună!
PICKERING, } *o dată:* Sfinte Sisoe!

LIZA: Nu-s caraghioasă?

HIGGINS: Caraghioasă?!

DOAMNA PEARCE *(în ușă)*: Domnule Higgins, vă rog nu spuneți fetei nimic care s-o facă încrezută.

HIGGINS *(moralist)*: O, da! Ai dreptate, doamnă

Pearce. *(Către Eliza:)* Ești al naibii de caraghioasă.

DOAMNA PEARCE: Vă rog, domnule Higgins.

HIGGINS *(corectîndu-se):* Vreau să spun extrem de caraghioasă.

LIZA: Aș arăta mai bine cu pălăria pă cap. *(Ia pălăria și și-o pune; străbate cu ifos odaia spre cămin.)*

HIGGINS: O modă nouă, pe cinstea mea! Și ar trebui să arate îngrozitor!

DOOLITTLE *(cu mîndrie părintească):* Pe cinstea mea, niciodată n-aș fi crezut, coane, că dacă o speli arată așa de mîndră. Îmi face cinste, nu-i așa?

LIZA: Nu-i nici o scofală să te speli aici. Apă caldă și rece la robinet, cîtă vrei. Prosoapele e plușate, cuierul dă prosoape e cald dă-ți arde deștele. Perii moi să te freci și o strachină dă lemn cu săpun — care miroase a levănțică. Știu eu acuma dă ce cocoanele e așa dă curate. Spălatu-i o bucurie pentru ele. Să le văd cum ar fi dacă s-ar spăla ca noi!

HIGGINS: Îmi pare bine că ți-a plăcut odaia de baie.

LIZA: Ba nu, nu mi-a plăcut chiar toate; puțin îmi pasă cine mă aude. Știe doamna Pearce.

HIGGINS: Ce nu i-a plăcut, doamnă Pearce?

DOAMNA PEARCE *(blînd):* Nimic, domnule Higgins. N-are importanță.

LIZA: Aveam poftă s-o sparg. Nu știam încotro să mă uit, dar am atîrnat un prosop peste ea.

HIGGINS: Peste ce?

DOAMNA PEARCE: Peste oglindă, domnule Higgins.

HIGGINS: Doolittle, ți-ai crescut fata prea aspru.

DOOLITTLE: Eu n-am crescut-o de loc, doar că-i mai ardeam cîte una cu cureaua, așa, din cînd în cînd. Nu da vina pe mine, coane. Nu-i obișnuită cu oglinzile, atîta tot. Dar se deprinde ea repede cu felul dumneavoastră de trai, mai liber și mai lesnicios.

LIZA: Eu sînt fată cuminte, zău că sînt, și n-am să mă deprind cu traiul ăsta liber și lesnicios.

HIGGINS: Eliza, dacă mai spui încă o dată că ești fată cuminte, te ia tată-tu acasă.

LIZA: Tata? Nu-l cunoașteți! A venit aici numai ca să ciupească ceva biștari, cu care să se îmbete.

DOOLITTLE: Da, bine, pentru ce altceva aș avea nevoie de bani? Să-i dau la biserică, poate? *(Eliza îi scoate limba. El se înfurie într-atît, încît Pickering socotește că este necesar să se strecoare între ei.)* Să nu fii necuviincioasă cu mine și să nu aud cumva că te-ai obrăznicit cu domnu, că mai auzi tu de mine. Ai înțeles?

HIGGINS: Mai ai vreun sfat să-i dai înainte de a pleca, Doolittle? Sau poate o binecuvîntare părintească?

DOOLITTLE: Nu, coane; doar nu sînt așa de nătărău încît să-i învăț pe copii tot ce știu eu. Destul de greu să-i stăpînești și așa. Dacă vrei să-i faci educația Elizei, coane, apoi s-o faci cu cureaua. M-am dus. *(Dă să plece.)*

HIGGINS *(în mod impresionant):* Stai. Ai să vii regulat să-ți vezi fiica. Știi că-i de datoria dumitale. Fratele meu e preot și ar putea să te ajute cînd vorbești cu ea.

DOOLITTLE *(în doi peri):* Desigur. Viu, coane, cum să nu viu?! Nu chiar săptămîna asta, că am o treabă mai depărtișor. Dar mai încolo poți să te bizui pe mine. Bună ziua, domnilor. Bună ziua, doamnă. *(Își scoate pălăria în fața doamnei Pearce, care nu binevoiește a-i răspunde, și pleacă. Îi face cu ochiul lui Higgins, socotindu-l pesemne un tovarăș de suferință, din*

pricina caracterului dificil al doamnei Pearce, apoi iese în urma ei.)

LIZA: Să nu-l credeți pe mincinosu ăsta. Mai bine se împrietenește cu un buldog decît cu un preot. Nu mai dă el așa dă curînd p-aici.

HIGGINS: Nici nu țin. Dar tu, Eliza?

LIZA: Nici eu. Vedea-l-aș cînd mi-oi vedea ceafa. Mi-e rușine dă el. Să adune gunoaiele, în loc să-și vadă dă meserie...

PICKERING: Dar ce meserie are, Eliza?

LIZA: Să bage banii din buzunarul altora într-al lui. Meseria lui adevărată e cea de săpător. O face cîteodată, ca să se mai miște, și cîștigă parale bune. De-acu încolo n-o să-mi mai spuneți domnișoară Doolittle, nu-i așa?

PICKERING: Vă cer iertare, domnișoară Doolittle. A fost o scăpare.

LIZA: Nu face nimic, dar sună prea gingaș. Tare aș avea chef să iau chiar acu o mașină pînă la colțu străzii Tottenham Court, și acolo să mă dau jos și să-l las pe șofer să mă aștepte. Să crape fetele cînd m-or vedea. Nici n-aș sta dă vorbă cu ele.

PICKERING: Mai bine aștepți pînă îți găsim ceva într-adevăr la modă.

HIGGINS: Și apoi, nu-i frumos să strici prieteniile vechi, dacă te-ai cocoțat în societate. Asta numim noi snobism.

LIZA: Sper că d-aci încolo n-o să le mai ziceți fetelor alea prietenele mele. Destul au rîs ele dă mine, cînd le-a venit la îndemînă. Acum am de gînd să le-o plătesc. Dar, dacă-i vorba să mă îmbrac după modă, mai aștept. Mi-ar plăcea niscaiva rochii noi. Doamna Pearce zice că o să-mi dați îmbrăcăminte dă noapte, pentru dormit, deosebită dă cea dă zi, dar mie mi se pare că-s bani aruncați în vînt cînd îi dai pă ceva care nu se vede. Și nici nu știu dacă o să-mi placă să mă schimb în rufărie rece pe-o seară dă iarnă.

DOAMNA PEARCE *(înapoindu-se)*: Hai, Eliza. Ți-au sosit lucrurile noi, ca să le încerci.

LIZA: Va-ai, va-ai, sărăcan dă mine! *(Se repede afară.)*

DOAMNA PEARCE *(urmînd-o)*: Stai, nu te repezi așa, fetițo. *(Închide ușa, după ce iese și ea.)*

HIGGINS: Pickering, ne-am înhămat la grea treabă.

PICKERING *(cu convingere)*: Într-adevăr, așa e, Higgins.

ACTUL III

Zi de primire la doamna Higgins. Nu a sosit încă nimeni. Salonul, într-un apartament de pe cheiul Chelsea, are trei uși-ferestre care dau spre Tamisa. Tavanul nu este așa de înalt cum ar fi într-o casă mai veche cu aceleași pretenții. Cele trei uși-ferestre sînt deschise și dau în balconul împodobit cu ghivece cu flori. Dacă stai cu fața spre ferestre, ai căminul la stînga, și ușa în peretele din dreapta, lîngă colțul cel mai apropiat de ferestre.

Doamna Higgins a fost crescută în atmosfera stilurilor Morris[1] și Burne-Jones[2]; încăperea este foarte deosebită de aceea a fiului doamnei Higgins, care locuiește pe strada Wimpole; salonul nu este ticsit cu mobile, măsuțe și bibelouri. În mijlocul camerei se află un divan mare. Acesta, împreună cu covorul, tapetul stil Morris al pereților, perdelele de cretonă, imprimate tot în stil Morris, și îmbrăcămintea de brocart a divanului și a pernelor lui alcătuiesc toată ornamentația încăperii și sînt prea frumoase pentru a fi ascunse după fleacuri inutile. Pe pereți sînt atîrnate cîteva tablouri bune în ulei, din genul picturilor care se expuneau la Galeriile Grosvenor, cu treizeci de ani în urmă (în stilul

[1] *William Morris* (1834 – 1896), poet, pictor și critic de artă englez din școala prerafaelită (simbolistă) engleză. însuflețit de idei socialist-utopice.

[2] *Edward Burne-Jones* (1833 – 1898), pictor englez din școala prerafaelită.

lui Burne-Jones, nu al lui Whistler[1]). Singurul peisaj este de Cecil Lawson și are proporțiile unui tablou de Rubens. Mai este un portret din tinerețe al doamnei Higgins, cînd, disprețuind moda zilei, se îmbrăca în frumoasele costume plăsmuite în stilul Dante-Gabriel Rosetti[2] și care numai cînd au fost pocite de cei care nu se pricepeau au dus la absurditățile unui estetism popular, prin deceniul al șaptelea din secolul trecut.

În colțul diagonal opus ușii, doamna Higgins, care are acum peste șaizeci de ani și a renunțat de mult să mai disprețuiască moda, scrie la o masă de o sobră eleganță. Butonul soneriei îi stă la îndemînă. Un scaun Chippendale se află mai în fund, între ea și fereastra cea mai apropiată.

De cealaltă parte a salonului, mai în față, se vede un jilț elizabetan, cu sculpturi simple, după gustul lui Inigo Jones[3]. De aceeași parte se află un pian cu podoabe de lemn. Colțul dintre cămin și ferestre este ocupat de un alt divan, îmbrăcat, ca și pernele lui, cu cretonă în stil Morris.

Este între patru și cinci după amiază.

Ușa e deschisă cu violență și apare Higgins, cu pălăria în cap.

DOAMNA HIGGINS *(necăjită)*: Henry! *(Certîndu-l:)* De ce-ai venit tocmai azi? Știi că am musafiri. Mi-ai făgăduit că nu vii. *(Cînd el se apleacă să o sărute, ea îi scoate pălăria din cap și i-o întinde.)*

HIGGINS: Of! *(Aruncă pălăria pe masă.)*

DOAMNA HIGGINS: Du-te imediat acasă.

[1] *James Abbot Mac Neil Whistler* (1834 – 1903), pictor și gravor american.

[2] Poet și pictor englez, unul dintre inițiatorii mișcării prerafaelite; a trăit între anii 1828 – 1882.

[3] *Inigo Jones* (1572 – 1651), arhitect englez de origine spaniolă.

HIGGINS *(sărutînd-o)*: Știam, mamă, dar am venit dinadins.

DOAMNA HIGGINS: Nu trebuia să vii. Îți vorbesc serios, Henry. Ai să-mi jignești toți prietenii. Dacă te întîlnesc aici, nu mai vin.

HIGGINS: Prostii! Știu eu că nu am darul micilor conversații de salon, dar lumii puțin îi pasă. *(Se așază pe divanul cel mic.)*

DOAMNA HIGGINS: Crezi că nu îi pasă? Într-adevăr, de micile conversații, dar ce să spun de celelalte? Te rog, dragul meu, nu mai sta.

HIGGINS: Sînt nevoit să rămîn. Am nevoie să-mi faci un serviciu de ordin fonetic.

DOAMNA HIGGINS: Degeaba, dragul meu. Îmi pare rău, dar nu mă descurc cu vocalele tale. Cu toate că-mi place să primesc ilustrate frumoase, scrise cu stenografia ta brevetată, trebuie întotdeauna să citesc copiile în scrierea obișnuită, pe care ai prevederea să mi le trimiți.

HIGGINS: Dar acum nu este vorba de fonetică.

DOAMNA HIGGINS: Tu ai spus că este.

HIGGINS: Nu asta-i atribuția dumitale acum. Am găsit o fată.

DOAMNA HIGGINS: Trebuie să înțeleg că o fată te-a găsit pe tine?

HIGGINS: De loc. Nu-i vorba de dragoste.

DOAMNA HIGGINS: Păcat!

HIGGINS: De ce?

DOAMNA HIGGINS: Pentru că niciodată nu te îndrăgostești de o femeie sub patruzeci și cinci de ani. Nu știu cînd ai să descoperi că există în lume o seamă de femei tinere, destul de frumoase.

HIGGINS: Nu pot să-mi pierd vremea cu femeile tinere. Femeile demne de iubit, eu le văd semănîndu-ți cît se poate mai mult. Niciodată n-am să mă apuc să iubesc cu adevărat femei tinere. Unele obiceiuri sînt prea înrădăcinate ca să le mai schimbi. *(Se ridică deodată și începe să umble de colo pînă colo, zornăindu-și cheile și mărunțișul în buzunar.)* De altfel, toate sînt niște gîște.

DOAMNA HIGGINS: Știi, Henry, ce-ai face dacă m-ai iubi cu adevărat?

HIGGINS: Ei, ce? Să mă însor poate?

DOAMNA HIGGINS: Nu. Să-ți scoți mîinile din buzunare și să nu te mai agiți. *(Cu un gest de disperare, o ascultă și se așază din nou.)* Așa îmi placi. Acum spune-mi ce-i cu fata.

HIGGINS: Vine să-ți facă o vizită.

DOAMNA HIGGINS: Nu-mi amintesc să o fi poftit.

HIGGINS: N-ai poftit-o dumneata, ci eu. Dacă ai fi cunoscut-o, n-ai fi invitat-o.

DOAMNA HIGGINS: Adevărat? De ce?

HIGGINS: Uite de ce: este o florăreasă oarecare. Am cules-o de pe trotuar.

DOAMNA HIGGINS: Și ai invitat-o la mine la ceai!

HIGGINS *(ridicîndu-se și căutînd să o ia cu binișorul)*: Totul va merge foarte bine. Am învățat-o să vorbească așa cum trebuie și i-am dat ordine stricte cum să se poarte. Nu are voie să iasă din două subiecte: starea vremii și sănătatea fiecăruia. Știi — „Ce zi frumoasă e astăzi!" și „Ce mai faceți dumneavoastră?" — și să nu-și dea drumul să vorbească despre subiecte generale. Așa nu riscăm nimic.

DOAMNA HIGGINS: Nu riscăm nimic! Să vorbești de sănătate! Despre ce avem pe dinăuntrul nostru, ba poate și pe dinafară! Cum de ți-a dat prin minte o asemenea prostie, Henry?

HIGGINS *(nerăbdător)*: Oricum, trebuie să vorbească despre ceva. *(Se stăpînește și se așază*

din nou.) Nu te necăji, mamă, are să meargă bine. Este și Pickering în combinația aceasta. Am făcut un fel de prinsoare că voi reuși să o trec drept ducesă în șase luni de zile. Am început acum cîteva luni, și fata face progrese ca un foc care a cuprins o casă. Voi cîștiga prinsoarea. Are ureche bună; și învață mai ușor decît elevii mei din burghezie, pentru că ea trebuie să deprindă o limbă cu totul nouă. Ea vorbește englezește aproape așa cum vorbești dumneata franțuzește.

DOAMNA HIGGINS: Aceasta-i mulțumitor, în orice caz.

HIGGINS: Este și nu este.

DOAMNA HIGGINS: Ce vrei să spui?

HIGGINS: Că am reușit s-o fac să pronunțe corect; dar trebuie luat în seamă nu numai *cum* pronunță o fată, ci și ceea ce pronunță, și tocmai aici e...

Sînt întrerupți de servitoare, care anunță musafirii.

SERVITOAREA: Doamna și domnișoara Eynsford Hill. *(Iese.)*

HIGGINS: Doamne! *(Se scoală, își apucă iute pălăria și se repede spre ușă, dar, înainte să poată ieși, mamă-sa îl-și prezintă.)*

Doamna și domnișoara Eynsford Hill sînt mama și fiica ce s-au adăpostit de ploaie la ieșirea de la Covent Garden. Mama este manierată și liniștită, dar are privirea îngrijorată a oamenilor strîmtorați. Fiica a căpătat aerul voios al celor care se simt foarte bine în societate; bravada celor scăpătați.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(către doamna Higgins)*: Bună ziua. Ce mai faceți? *(Își dau mîna.)*

DOMNIȘOARA EYNSFORD HILL: Ce mai faceți? *(Dă mîna.)*

DOAMNA HIGGINS *(prezentîndu-l pe fiul său)*: Fiul meu, Henry.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Dumneavoastră sînteți vestitul fiu! Am dorit așa de mult să vă cunosc, domnule profesor Higgins!

HIGGINS *(morocănos, nefăcînd nici un pas înspre dînsa)*: Încîntat! *(Se dă înapoi spre pian și se înclină scurt.)*

DOMNIȘOARA EYNSFORD HILL *(îndreptîndu-se spre el cu o încredere familiară)*: Bună ziua.

HIGGINS *(privind-o țintă)*: V-am mai văzut undeva. N-am habar unde, dar am mai auzit vocea dumneavoastră. *(Plictisit:)* Dar în fond nu are nici o importanță. Luați loc, vă rog.

DOAMNA HIGGINS: Îmi pare rău să spun că celebrul meu fiu nu are maniere. Nu trebuie să i-o luați în nume de rău.

DOMNIȘOARA EYNSFORD HILL *(veselă)*: Eu, una, nu. *(Se așază pe scaunul elizabetan.)*

DOAMNA EYNSFORD HILL *(puțin cam nedumerită)*: Cîtuși de puțin. *(Șade pe canapea între fiica ei și doamna Higgins, care și-a întors scaunul cu spatele la birou.)*

HIGGINS: Am fost nepoliticos? N-am avut cîtuși de puțin intenția. *(Se duce la fereastra din mijloc și, cu spatele la cei din odaie, privește fluviul și florile din Battersea Park de pe malul celălalt al Tamisei, ca și cum ar fi un deșert de gheață.)*

Servitoarea se întoarce, introducînd pe Pickering

SERVITOAREA: Domnul colonel Pickering. *(Iese.)*

PICKERING: Bună ziua, doamnă Higgins.

DOAMNA HIGGINS: Îmi pare așa de bine că ați

venit! Cunoaşteţi pe doamna Eynsford Hill, pe domnişoara Eynsford Hill?

Schimb de saluturi. Colonelul aduce scaunul Chippendale mai în faţă, între doamna Hill şi doamna Higgins, şi se aşază.

PICKERING: V-a spus Henry pentru ce am venit?

HIGGINS *(peste umăr)*: Abia începusem să-i spun, fir-ar a dracului de treabă!

DOAMNA HIGGINS: Henry, Henry, te rog!

DOAMNA EYNSFORD HILL *(sculîndu-se pe jumătate)*: Oare vă stînjenim?

DOAMNA HIGGINS *(ridicîndu-se şi făcînd-o pe doamna Hill să se aşeze din nou)*: Dimpotrivă. Nu aţi fi putut veni la o oră mai potrivită: am dori să faceţi cunoştinţa unei prietene a noastre.

HIGGINS *(întorcîndu-se plin de speranţă)*: Într-adevăr, aveam nevoie de două-trei persoane. Sînteţi tot atît de indicate ca şi oricare altele.

Servitoarea se întoarce, deschizînd uşa lui Freddy.

SERVITOAREA: Domnul Eynsford Hill.

HIGGINS *(în şoapte abia auzite, nemaiputînd răbda)*: Dumnezeule mare! Încă unul!

FREDDY *(dînd mîna cu doamna Higgins)*: 'ziua.

DOAMNA HIGGINS: Foarte drăguţ că aţi venit. *(Prezentîndu-l:)* Colonelul Pickering.

FREDDY *(înclinîndu-se)*: 'ziua.

DOAMNA HIGGINS: Cred că nu-l cunoaşteţi pe fiul meu, profesorul Higgins.

FREDDY *(îndreptîndu-se către Higgins)*: 'ziua.

HIGGINS *(privindu-l ca şi cînd ar fi un hoţ de buzunare)*: Aş putea să jur că te-am mai văzut o dată. Unde?

FREDDY: Nu cred.

HIGGINS *(resemnat)*: În orice caz, n-are nici o importanţă. Ia loc.

Dă mîna lui Freddy — apoi aproape că îl azvîrle pe canapea, cu faţa spre ferestre; el vine în jurul canapelei pe cealaltă parte.

HIGGINS: Ei, care va să zică, aşa e. *(Se aşază pe canapea în stînga doamnei Eynsford Hill.)* Şi acum despre ce dracu să vorbim pînă ce vine Eliza?

DOAMNA HIGGINS: Henry, eşti sufletul şi viaţa şedinţelor Societăţii ştiinţifice; dar zău că eşti cam supărător în ocaziile mai obişnuite.

HIGGINS: Eu, mamă? Îmi cer scuze. *(Surîzînd deodată:)* Mi se pare că ai dreptate. *(Gălăgios:)* Ha-ha!

DOMNIŞOARA EYNSFORD HILL *(care îl consideră pe Higgins drept un eventual soţ cu totul acceptabil)*: Eu sînt de partea dumitale. Nici eu n-am conversaţie de salon. Dacă lumea ar fi sinceră şi ar spune ce crede...

HIGGINS *(întunecîndu-se din nou)*: Ferească sfîntul!

DOAMNA EYNSFORD HILL *(înţelegînd jocul fiicei sale şi vrînd s-o ajute)*: Dar de ce?

HIGGINS: Ceea ce oamenii cred că trebuie să creadă e destul de rău — şi asta o ştie Cel-de-sus; dar ceea ce cred ei cu adevărat ar dărîma toată şandramaua. Credeţi că ar fi foarte plăcut dacă aş spune tot ce gîndesc eu într-adevăr?

DOMNIŞOARA EYNSFORD HILL *(veselă)*: Este chiar aşa de cinic?

HIGGINS: Cinic. Cine dracu a zis că-i cinic? Voiam să zic că n-ar fi decent.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(gravă):* Sînt sigură că nu vorbeşti serios, domnule Higgins.

HIGGINS: Vedeţi, cu toţii sîntem sălbatici, mai mult sau mai puţin. Sîntem presupuşi a fi civilizaţi şi culţi — a şti totul despre poezie, filozofie, artă, ştiinţă şi aşa mai departe; dar cîţi dintre noi ştiu măcar înţelesul acestor cuvinte? *(Către domnişoara Hill:)* Ce ştii dumneata despre poezie? *(Către doamna Hill:)* Ce ştii dumneata despre ştiinţă? *(Arătîndu-l pe Freddy:)* Ce ştie el despre artă, sau ştiinţă, sau despre orice altceva? Ce dracu vă închipuiţi că ştiu eu despre filozofie?

DOAMNA HIGGINS *(prevenindu-l):* Ori despre maniere, Henry?

SERVITOAREA *(deschizînd uşa):* Domnişoara Doolittle. *(Iese.)*

HIGGINS *(sculîndu-se în grabă şi ducîndu-se fuga la doamna Higgins):* Iat-o, mamă. *(Se ridică în vîrful picioarelor şi face semne Elizei, peste capul mamei sale, ca să-i indice care este gazda.)*

Eliza, care este minunat îmbrăcată, produce, cînd intră, o atît de remarcabilă impresie de distincţie şi frumuseţe, încît toţi se scoală, emoţionaţi. Călăuzită de semnele lui Higgins, se îndreaptă spre doamna Higgins cu o graţie studiată.

LIZA *(pronunţînd cuvintele cu o pedantă corectitudine şi cu un ton foarte frumos):* Bună ziua, doamnă Higgins. *(Îşi trage puţin răsuflarea, ca să fie sigură că H este bine pronunţat în Higgins, şi reuşeşte de minune.)* Domnul Higgins mi-a spus că pot veni să vă văd.

DOAMNA HIGGINS *(amabilă):* Sigur că da; îmi pare într-adevăr foarte bine să te văd.

PICKERING: Bună ziua, domnişoară Doolittle.

LIZA *(dînd mîna cu el):* Domnul colonel Pickering, nu-i aşa?

DOAMNA EYNSFORD HILL: Sînt sigură că ne-am mai întîlnit, domnişoară Doolittle. Îmi aduc aminte de ochii dumitale.

LIZA: Bună ziua. *(Se aşază în mod graţios pe canapea, în locul de pe care tocmai s-a ridicat Higgins.)*

DOAMNA EYNSFORD HILL *(făcînd prezentările):* Fiica mea, Clara.

LIZA: Bună ziua.

CLARA *(impulsiv):* Bună ziua. *(Se aşază pe divan lîngă Eliza, vrînd parcă să o sfîşie cu ochii.)*

FREDDY *(venind în partea unde şed ele pe divan):* Desigur că am mai avut plăcerea.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(făcînd prezentările):* Fiul meu, Freddy.

LIZA: Bună ziua.

Freddy face o plecăciune şi, vrăjit, se aşază pe scaunul elizabetan.

HIGGINS *(deodată):* Ei să fie! Acum îmi amintesc. *(Îl privesc cu toţii.)* Covent Garden. *(Jalnic:)* Ce blestemăţie!

DOAMNA HIGGINS: Henry, te rog. *(El este pe cale de a se aşeza pe marginea mesei.)* Nu te aşeza pe masa mea de scris, ai s-o strici.

HIGGINS *(îmbufnat):* Scuză-mă. *(Se îndreaptă spre divan, împiedicîndu-se de galeria şi de vătraiul căminului, bombănind şi înjurînd din această pricină, şi termină penibila traversare a camerei, aruncîndu-se pe divan cu atîta nerăbdare, încît e gata să-l strice. Doamna Higgins îl priveşte lung, dar se stăpîneşte şi nu spune nimic. Urmează o tăcere lungă şi stînjenitoare.)*

DOAMNA HIGGINS (*în sfîrşit, spre a face conversaţie*): Credeţi că are să plouă?

LIZA: E posibil ca uşoara depresiune din apusul arhipelagului să se îndrepte încetişor spre răsărit. Nu există indicii că s-ar petrece o mare schimbare barometrică.

FREDDY: Ha-ha! Ce caraghios!

LIZA: Am spus ceva greşit, tinere? Pun rămăşag că am spus-o bine.

FREDDY: Colosal!

DOAMNA EYNSFORD HILL: Sper că vremea nu se va răci. E atîta gripă în oraş. Toţi ai casei se îmbolnăvesc, unul după altul, în fiecare primăvară.

LIZA (*posomorîtă*): Mătuşa mea a murit de gripă; aşa se zice.

DOAMNA EYNSFORD HILL (*scoate sunete de simpatie*): ! ! !

LIZA (*cu acelaşi ton tragic*): Dar părerea mea este că i-au făcut de petrecanie bătrînei.

DOAMNA HIGGINS (*mirată*): I-au făcut de petrecanie?!

LIZA: Da-a-a! Aşa să fii mătăluţă sănătoasă. De ce să moară de gripă? Că doar scăpase de difterie, destul de frumuşel, cu un an înainte. Am văzut-o cu ochii mei. Era vînătă toată. Toţi o credeau moartă, dar tata i-a turnat gin cu polonicul pe gît, de şi-a venit în fire aşa de subit, încît a muşcat polonicul şi i-a rupt coada.

DOAMNA EYNSFORD HILL (*uimită*): Vai de mine!

LIZA (*întărindu-şi rechizitoriul*): Ce rost avea să moară o femeie aşa de zdravănă taman de gripă? Mă întreb ce s-a făcut cu plăria ei cea nouă de pai, pe care trebuia să o moştenesc eu! Cineva a şutit-o, şi eu zic că cine i-a şutit pălăria, tot ăla a curăţat-o.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Ce înseamnă „a curăţat-o"?

HIGGINS (*în grabă*): Asta-i noua vorbire la modă. A curăţa pe cineva înseamnă a-l omorî, a-i face de petrecanie.

DOAMNA EYNSFORD HILL (*îngrozită, către Eliza*): Cum îţi vine să crezi că mătuşa dumitale a fost cu adevărat ucisă?

LIZA: Ba bine că nu! Ăla cu care şedea ar fi omorît-o pentru un capăt de aţă, darmite pentru o pălărie!

DOAMNA EYNSFORD HILL: Tatăl dumitale nu a făcut bine dîndu-i atîta de băut. Ar fi putut să o omoare.

LIZA: Pe una ca ea? Ginul era la ea ca laptele la prunc. Afară de asta, el a dat pe gît atîta băutură, încît ştia el ce e aia.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Vrei să spui că tatăl dumitale obişnuia să bea?

LIZA: Să bea! Vai de mine, era ceva cronic la dînsul.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Ce lucru groaznic pentru dumneata!

LIZA: Nici pomeneală! N-am văzut niciodată să-i facă rău băutura. Ş-apoi, nu se ţinea regulat de băutură. (*Cu veselie:*) Pe apucate, cum s-ar zice; aşa, din cînd în cînd. Şi era întotdeauna mai simpatic după ce lua un păhărel. Cînd era şomer, mama obişnuia să-i dea cîţiva gologani şi-l trimitea să se îmbete. Îi spunea să nu se întoarcă acasă pînă nu-i cu chef şi iubăreţ. E o mulţime de femei care trebuie să-şi îmbete bărbaţii ca să-i poată suferi. (*Acum, la largul ei:*) Să vedeţi cum e. Dacă omul are un pic de conştiinţă, conştiinţa nu-i

dă pace cînd e treaz, şi îl dărîmă. Niţeluş basamac, şi s-a zis cu conştiinţa; şi atunci să-l vezi ce fericit e! *(Către Freddy, care abia își poate stăpîni hohotele de rîs:)* Ei! De ce te-oi fi hlizind dumneata?

FREDDY: Limbajul ăsta de modă nouă... îl stăpîneşti la perfecţie.

LIZA: Dacă-l stăpînesc, atunci ce te rîzi, ai? *(Către Higgins:)* Am spus ceva nelalocul lui?

DOAMNA HIGGINS *(intervenind):* Nicidecum, domnişoară Doolittle.

LIZA: Asta mă linişteşte, în orice caz. *(Cu expansivitate:)* Întotdeauna am zis eu că...

Higgins se ridică, se uită la ceas şi tuşeşte semnificativ.

LIZA *(se uită la el, înțelege și se scoală):* E timpul să plec. *(Cu toții se ridică. Freddy se îndreaptă spre ușă.)* Mi-a părut bine de cunoştinţă. La revedere. *(Dă mîna cu doamna Higgins.)*

DOAMNA HIGGINS: La revedere, domnişoară Doolittle.

LIZA: La revedere, domnule colonel.

PICKERING: La revedere, domnişoară Doolittle! *(Își dau mîna.)*

LIZA *(înclinîndu-se către ceilalți):* La revedere la toată lumea.

FREDDY *(deschizîndu-i ușa):* O luaţi prin parc, domnişoară Doolittle? În cazul acesta...

LIZA: Prin parc? Pe dracu! *(Stîrnește senzație.)* Am să iau un taximetru. *(Iese.)*

Pickering răsuflă uşurat şi se aşază. Freddy se duce în balcon, ca să o mai vadă pe Eliza.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(încă uimită):* Într-adevăr, mi-e imposibil să mă învăţ cu moda asta nouă.

CLARA *(aruncîndu-se nemulțumită în jilțul elizabetan):* Vai, mamă, dar aşa se poartă acum lumea. Are să se creadă că nu mergem nicăieri şi că nu vedem pe nimeni, dacă ești așa de demodată.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Mărturisesc că sînt foarte demodată, Clara, dar nădăjduiesc că n-ai să începi şi tu să vorbeşti astfel. E drept că m-am obişnuit să te aud spunînd că bărbaţii nu sînt decît nişte neisprăviţi şi că toate celea nu-s decît infamii sau scîrbe, totuşi, cred că nu-i nici frumos, nici demn de doamne ca noi să vorbească astfel. Dar ce mi-a fost dat să aud acum e prea de tot. Dumneata ce spui, domnule colonel?

PICKERING: Pe mine să nu mă întrebaţi. Am stat mai mulţi ani în India, şi manierele s-au schimbat de atunci aşa de mult, încît mă întreb cîteodată dacă mă aflu la o masă respectabilă, sau între marinari.

CLARA: E numai chestiune de obişnuinţă. Nu-i nimic de lăudat sau de criticat în asta. Nimeni nu acordă vreo importanţă cuvintelor pe care le întrebuinţează, dar, oricum, sînt mai aparte şi colorează vorbirea, ba dau şi oarecare haz unor lucruri care în ele însele nu au nici un duh. Eu găsesc felul acesta de a vorbi foarte nostim şi nevinovat.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(ridicîndu-se):* Acum, după toate acestea, cred că ar fi vremea să plecăm.

Pickering şi Higgins se ridică şi ei.

CLARA *(ridicîndu-se):* Desigur. Mai avem trei vizite de făcut. La revedere, doamnă Higgins. La

revedere, domnule colonel, la revedere, domnule profesor.

HIGGINS *(apropiindu-se grav de ea și însoțind-o pînă la ușă):* La revedere. Ai grijă să încerci noul vocabular la toate trei vizitele. Nu te intimida. Dă-i drumul.

CLARA *(zîmbind amabil):* Așa am să fac. La revedere. Ce rost are toată prefăcătoria asta victoriană, care s-a învechit?!

HIGGINS *(ispitind-o):* Curate mofturi!

CLARA: Tîmpenii!

DOAMNA EYNSFORD HILL *(îngrozită):* Clara!

CLARA: Ha-ha! *(Pleacă radiind de bucuria că-i la modă, și pe cînd coboară scările i se aude rîsul argintiu.)*

FREDDY *(cu capul în nori):* Să-mi spuneți, vă rog... *(Renunță și vine spre doamna Higgins.)* La revedere, doamnă Higgins.

DOAMNA HIGGINS *(dîndu-i mîna):* La revedere. Ai vrea să o mai vezi pe domnișoara Doolittle?

FREDDY *(entuziasmat):* Desigur, din toată inima.

DOAMNA HIGGINS: Bine. Știi care sînt zilele mele de primire.

FREDDY: Vă mulțumesc din inimă, doamnă. La revedere. *(Iese.)*

DOAMNA EYNSFORD HILL: La revedere, domnule Higgins.

HIGGINS: La revedere. La revedere.

DOAMNA EYNSFORD HILL *(lui Pickering):* Degeaba. Niciodată n-am să pot rosti asemenea cuvinte.

PICKERING: Nici nu trebuie să vă străduiți. Știți, nu este obligatoriu. Vă veți descurca foarte bine și fără ele.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Dar Clara mă cicălește mereu dacă nu vorbesc după ultimul argou. La revedere.

PICKERING: La revedere, doamnă. *(Își dau mîna.)*

DOAMNA EYNSFORD HILL *(către doamna Higgins):* Nu trebuie să i-o luați în nume de rău Clarei. *(Pickering, înțelegînd din felul cum a coborît tonul că restul conversației nu-l mai privește, se retrage discret spre Higgins, la fereastră.)* Sîntem așa de sărace, și biata fată are așa de puține petreceri! Nu are de unde să știe. *(Doamna Higgins, văzînd că i s-a umezit ochii, îi ia mîna cu simpatie și o conduce pînă la ușă.)* Dar băiatul e drăguț. Nu-i așa că-i drăguț?

DOAMNA HIGGINS: Da, foarte drăguț. Îmi va face întotdeauna plăcere să-l văd.

DOAMNA EYNSFORD HILL: Mulțumesc, draga mea. La revedere. *(Iese.)*

HIGGINS *(nerăbdător):* Ei bine... Este prezentabilă Eliza? *(Se repede spre mama sa și o trage pînă la divan, unde ea se așază în locul Elizei, iar fiul ei la stînga.)*

Pickering se întoarce la scaunul său, în dreapta doamnei Higgins.

DOAMNA HIGGINS: Ce băiat prost ești! Bineînțeles că nu-i prezentabilă. Este un triumf al artei tale și al iscusinței croitoresei; dar dacă îți închipui măcar o clipă că ea nu se trădează în fiecare frază pe care o spune, trebuie să fii nebun după ea.

PICKERING: Dar nu crezi că s-ar putea face ceva? Adică ceva care să elimine elementul brutal din conversația ei.

DOAMNA HIGGINS: Nu atîta vreme cît va fi în mîinile lui Henry al meu.

HIGGINS *(întristat):* Vrei să zici că felul meu de a vorbi este nepotrivit?

DOAMNA HIGGINS: Nu, dragă, pare foarte primitiv — s-o spunem pe şleau; iar pentru ea nu ar fi de loc potrivit la un ceai simandicos, la un *garden party*.

HIGGINS *(adînc mîhnit)*: Ei bine, trebuie să spun că...

PICKERING *(întrerupîndu-l)*: Haide, Higgins! Învaţă să te cunoşti. N-am mai auzit vocabular ca al tău de cînd treceam în revistă voluntarii în Hyde Park, acum douăzeci de ani.

HIGGINS *(ursuz)*: Ei bine, dacă tu spui, înseamnă că nu vorbesc chiar întotdeauna ca un episcop.

DOAMNA HIGGINS *(liniştindu-l pe Henry cu o mîngîiere)*: Domnule colonel, fii bun şi spune-mi exact ce se petrece în strada Wimpole.

PICKERING *(vesel, ca şi cînd s-ar fi schimbat complet subiectul)*: Ştiţi că acum locuiesc acolo cu Henry. Lucrăm împreună la *Dialectele indiene*; şi ne-am gîndit că aşa e mai comod...

DOAMNA HIGGINS: Exact. Ştiu toate astea. E un aranjament excelent. Dar unde locuieşte fata?

HIGGINS: La noi bineînţeles. Unde vrei să locuiască?

DOAMNA HIGGINS: Dar în ce condiţii? E servitoare? Dacă nu, atunci ce este?

PICKERING *(rar)*: Cred că înţeleg ce vreţi să spuneţi, doamnă Higgins.

HIGGINS: Să fiu al dracului dacă eu înţeleg. A trebuit să muncesc cu fata asta zi de zi, timp de cîteva luni, pînă să ajungă pe culmea actuală. De altfel, este şi de mare ajutor. Ştie unde sînt lucrurile mele, îşi aduce aminte de întîlnirile mele şi aşa mai departe.

DOAMNA HIGGINS: Cum se înţelege menajera voastră cu ea?

HIGGINS: Doamna Pearce? O! e încîntată să i se

uşureze munca; înainte de a veni Eliza, trebuia ea să-mi găsească lucrurile şi să-mi reamintească întîlnirile. Dar are o idee fixă în legătură cu Eliza. Mereu îmi zice: „Nu vă gîndiţi, domnule Higgins?" Nu-i aşa, Pick?

PICKERING: Da, asta-i formula. „Nu vă gîndiţi, domnule Higgins?" Aşa se sfîrşesc toate conversaţiile despre Eliza.

HIGGINS: Ca şi cînd aş putea să mă mai gîndesc la altceva decît la fata asta, la vocalele şi consoanele ei blestemate. Sînt istovit, tot gîndindu-mă la ea şi privindu-i buzele, şi dinţii, şi limba, ca să nu mai vorbim de sufletul ei, care este cel mai ciudat dintre toate.

DOAMNA HIGGINS: Sînteţi într-adevăr ca doi copii care se joacă cu o păpuşă vie.

HIGGINS: Ne jucăm? E munca cea mai grea pe care am întreprins-o vreodată; să nu te îndoieşti de acest lucru, mamă. Dar n-ai idee cît de interesant este — nespus de interesant — să iei o fiinţă şi s-o schimbi într-o alta cu totul deosebită, creînd un nou limbaj pentru ea. Înseamnă să umpli cea mai adîncă prăpastie care desparte o clasă de alta, un suflet de alt suflet.

PICKERING *(apropiindu-şi scaunul de doamna Higgins şi aplecîndu-se sprea ea, nerăbdător)*: Da, e colosal de interesant. Vă asigur, doamnă Higgins, că noi o luăm pe Eliza foarte în serios. În fiecare săptămînă, aproape în fiecare zi, constatăm cîte o nouă schimbare. *(Apropiindu-se şi mai mult:)* Îi înregistrăm fiecare fază — avem duzini de plăci de gramofon şi fotografii...

HIGGINS *(vorbindu-i în cealaltă ureche)*: Da, zău aşa; e cea mai pasionantă experienţă cu care m-am

ocupat vreodată. Toată viaţa noastră acum e plină, datorită ei, nu-i aşa Pick?

PICKERING: Mereu vorbim de Eliza.

HIGGINS: O instruim pe Eliza.

PICKERING: O îmbrăcăm pe Eliza.

DOAMNA HIGGINS: Ce?

HIGGINS: Inventăm Elize noi.

HIGGINS	(vorbind deodată): Ştii, are o ureche excepţional de bună:
PICKERING	Vă asigur, draga mea doamnă Higgins, că fata

HIGGINS	întocmai ca un papagal. Am pus-o să scoată
PICKERING	este un geniu. Poate să cînte la pian minunat.

HIGGINS	toate sunetele pe care o fiinţă omenească le poate scoate —
PICKERING	Am dus-o la concerte clasice şi la

HIGGINS	dialecte europene, africane, sunete hotentote,
PICKERING	varieteuri; îi este totuna, cîntă orice

HIGGINS	lucruri pentru care mie mi-au trebuit ani de zile ca să le dibuiesc şi
PICKERING	aude, îndată ce se întoarce acasă, fie

HIGGINS	să vezi cum ea le prinde îndată, iute ca săgeata, ca şi cum
PICKERING	Beethoven şi Brahms, ori Lehar şi Lionel Monckton,

HIGGINS PICKERING	toată viaţa n-ar fi făcut altceva. deşi acum şase luni nici măcar nu pusese mîna pe vreun pian...

DOAMNA HIGGINS (*astupîndu-şi urechile, deoarece amîndoi au ajuns să se întreacă, ţipînd care de care mai tare, făcînd un tărăboi nesuferit*): Ss — ss — sst! (*Se opresc.*)

PICKERING: Iertaţi-mă. (*Îşi trage scaunul înapoi, în chip de scuză.*)

HIGGINS: Îmi pare rău. Cînd Pickering începe să ţipe, nimeni nu mai poate strecura o vorbă.

DOAMNA HIGGINS: Taci, Henry. Domnule colonel, nu-ţi dai seama că o dată cu Eliza s-a mai strecurat ceva în casa voastră de pe Wimpole Street?

PICKERING: Ce s-a strecurat? N-a venit decît tatăl ei, dar Henry s-a descotorosit repede de el.

DOAMNA HIGGINS: Ar fi fost mai bine dacă venea mamă-sa. Dar cum n-a venit mamă-sa, a venit altceva.

PICKERING: Ce a venit, atunci?

DOAMNA HIGGINS (*trădîndu-şi vîrsta prin cuvîntul folosit*): S-a ivit o problemă.

PICKERING: A, înţeleg. Problema cum s-o treci drept o cucoană.

HIGGINS: Las', că descurc eu problema. Am şi rezolvat-o pe jumătate.

DOAMNA HIGGINS: Ah! Nu de asta-i vorba, bărbaţilor! Nemărginită vă este prostia. Problema constă în ce aveţi să faceţi cu ea după aceea.

HIGGINS: Nu văd nici o problemă. Poate să se ducă unde o pofti, cu toate avantajele pe care i le-am asigurat.

DOAMNA HIGGINS: Avantajele acelei biete cucoane care a fost adineauri pe-aici! Maniere şi obiceiuri care fac incapabilă pe o doamnă distinsă

de a-şi cîştiga traiul, maniere şi obiceiuri care nu-i asigură veniturile cuvenite unei doamne distinse! Asta vreţi să spuneţi?

PICKERING *(îngăduitor, dar cam plictisit):* Lăsaţi, că totul va fi bine, doamnă Higgins. *(Se scoală să plece.)*

HIGGINS *(de asemenea ridicîndu-se):* Îi vom găsi o slujbă uşoară.

PICKERING: E destul de fericită. Nu vă necăjiţi din pricina ei. La revedere. *(Dă mîna, ca şi cînd ar dori să consoleze un copil speriat, şi se îndreaptă spre uşă.)*

HIGGINS: În orice caz, nu-i de nici un folos dacă ne batem capul de pe acuma. Fapta-i împlinită. La revedere, mamă. *(O sărută şi îl urmează pe Pickering.)*

PICKERING *(întorcîndu-se, ca să-i aducă o ultimă mîngîiere):* Există o seamă de posibilităţi. Vom face aşa cum e mai bine. La revedere.

HIGGINS *(lui Pickering, pe cînd ies împreună):* Hai s-o ducem la expoziţia Shakespeare de la Earls Court.

PICKERING: Aşa e. Să vezi ce observaţii nostime va face.

HIGGINS: Are să-i imite pe toţi cei pe care-i va vedea, cînd ne întoarcem acasă.

PICKERING: Colosal!

Se aud rîsetele lor pe cînd coboară scara.

DOAMNA HIGGINS *(se scoală cu un salt nerăbdător şi se întoarce la masa ei de scris. Dă la o parte o mulţime de hîrtii în dezordine; apucă o coală de hîrtie din mapă şi, cu hotărîre, începe să scrie. La al treilea rînd renunţă, aruncă tocul, se prinde cu mîinile de masă, supărată, şi exclamă):* Ah, bărbaţii! bărbaţii!! bărbaţii!!!

ACTUL IV

În laboratorul din strada Wimpole. Miezul nopţii. Nu-i nimeni în cameră. Pendula de pe cămin bate ora douăsprezece. Focul nu e aprins; este o noapte de vară.

Se aud glasurile lui Higgins şi al lui Pickering pe scară.

HIGGINS *(strigînd lui Pickering, care e încă jos):* Ascultă, Pick, încui tu uşa, nu-i aşa? Nu am de gînd să mai ies.

PICKERING: Bine. Doamna Pearce poate să se culce? Mai avem nevoie de ceva?

HIGGINS: Doamne fereşte!

Eliza deschide uşa şi apare la lumina din capul scării, într-o haină de seară, aruncată peste o strălucitoare rochie decoltată, cu briliante, evantai, flori şi toate accesoriile. Se apropie de cămin şi aprinde luminile de lîngă acesta. E obosită. Paloarea ei contrastează puternic cu negreaţa ochilor şi a părului, iar expresia chipului este aproape tragică. Îşi scoate haina, pune evantaiul şi florile pe pian şi se aşază pe bancheta acestuia, tăcută şi dusă pe gînduri. Higgins, în frac, cu pardesiu şi ţilindru, intră pe uşă, ducînd un smoching pe care l-a luat de jos. Îşi scoate pălăria şi pardesiul şi le aruncă nepăsător pe măsuţa cu ziare, procedează la fel cu fracul şi îşi pune smochingul, apoi se aruncă ostenit în fotoliul din

fața căminului. Apare Pickering, de asemenea în ținută de seară; și el își scoate țilindrul și pardesiul și e gata să le arunce peste ale lui Higgins, cînd se răzgîndește.

PICKERING: Ascultă, doamna Pearce are să facă scandal dacă lăsăm lucrurile claie peste grămadă în salon.

HIGGINS: Atunci, aruncă-le peste balustrada scării. Mîine dimineață le găsește acolo și le pune ea bine. Are să creadă că ne-am îmbătat.

PICKERING: Ceea ce-i oarecum adevărat. Este vreo scrisoare?

HIGGINS: Nu m-am uitat. *(Pickering ia țilindrele și pardesiele și le duce jos. Higgins începe să fredoneze, căscînd pe jumătate, o melodie din* La fanciulla del Golden West. *Se oprește deodată și exclamă:)* Unde dracu mi-or fi papucii?

Eliza îl privește încruntată, apoi se ridică deodată și iese. Higgins cască din nou, apoi continuă să cînte. Pickering se întoarce cu conținutul cutiei de scrisori în mînă.

PICKERING: Numai circulare și scrisorica asta de dragoste pentru tine. E cu o coroană pe ea. *(Aruncă circularele în cămin și se postează pe covor, cu spatele la vatră.)*

HIGGINS *(aruncînd o privire pe scrisoare)*: Bani cu împrumut. *(Aruncă scrisoarea în cămin.)*

Eliza se întoarce cu o pereche de papuci mari, îi pune pe covor în fața lui Higgins și se așază ca prima dată, fără a scoate un cuvînt.

HIGGINS: *(căscînd din nou)*: Doamne! Ce seară! Ce oameni! Ce aiureală! *(Ridică un picior ca să desfacă șiretul ghetei și observă papucii. Își întrerupe mișcarea și îi privește ca și cînd ar fi venit singuri.)* Uite-i, sînt aici.

PICKERING *(întinzîndu-se)*: Sînt cam obosit. A fost o zi grea. O recepție în grădină, un dineu și la Operă. Prea multe lucruri bune deodată! Dar ți-ai cîștigat rămășagul, Higgins. Eliza a reușit performanța cu vîrf și îndesat.

HIGGINS *(cu deplină convingere)*: Slavă Domnului că s-a terminat!

Eliza are o mișcare bruscă, dar ei nu observă; apoi își revine și șade împietrită, ca mai înainte.

PICKERING: Ai avut trac la recepție? Eu, da. Numai Eliza părea să nu fie de loc nervoasă.

HIGGINS: De loc. Eram sigur că va fi la înălțime, dar mi-a venit rîndul să plătesc încordarea din ultimele luni. La început, cînd eram la fonetică, era destul de interesant, dar apoi m-am săturat pînă-n gît. Dacă nu mă încăpățînam, dădeam dracului toată povestea încă de acum două luni. A fost o idee neghioabă. Toată afacerea n-a fost decît o plictiseală.

PICKERING: Ei lasă! Recepția a fost pasionantă. Îmi bătea inima, de să-mi spargă pieptul!

HIGGINS: Da, primele trei minute. Dar cînd am văzut că vom cîștiga așa de categoric, am început să mă simt ca un urs în cușcă, stînd așa fără să fac nimic. Dineul a fost mai rău. Să stai să te ghiftuiești timp de un ceas și mai bine lîngă o femeie elegantă și stupidă, nevorbind decît cu ea! Îți spun, Pickering, că asta-i prima și ultima dată. Nu-mi mai trebuie ducese artificiale. A fost o adevărată cazna.

PICKERING: N-ai fost niciodată dresat cum trebuie în rutina mondenă. *(Mergînd spre pian:)*

Mie îmi place să mai ies cîteodată în lume. Mă face să mă simt iarăși tînăr. Oricum, a fost un mare succes, un succes imens. O dată sau de două ori mi-a fost chiar frică, pentru că Eliza își juca prea bine rolul. Vezi tu, o seamă din adevărații oameni de lume nu sînt de loc buni în rolurile lor. Sînt destul de naivi ca să creadă că oamenii de rangul lor capătă în mod firesc stilul, și de aceea nu învață niciodată. Un lucru făcut prea bine dă întotdeauna o impresie de profesionism.

HIGGINS: Da, asta mă scoate din sărite: oamenii cu puțină minte nu-și cunosc nici măcar puținul lor rol. *(Ridicîndu-se:)* Oricum, bine că s-a terminat și că pot, în sfîrșit, să mă culc fără teamă de ziua de mîine!

Frumusețea Elizei devine ucigătoare.

PICKERING: Cred că mă culc și eu. Oricum, a fost o zi mare, un triumf pentru tine. Noapte bună. *(Iese.)*

HIGGINS *(urmîndu-l):* Noapte bună. *(Către Eliza, peste umăr:)* Ai grijă să stingi, Eliza, și spune-i doamnei Pearce să nu prepare cafea pentru mine mîine dimineață. Am să iau ceai. *(Iese.)*

Eliza încearcă să se stăpînească și să fie nepăsătoare, în timp ce se ridică și merge spre cămin ca să stingă luminile. Cînd ajunge acolo, este gata să izbucnească în plîns. Se așază pe scaunul lui Higgins și-i apucă tare brațele. În cele din urmă, nu se mai poate stăpîni și se trîntește pe jos, într-o criză de furie.

HIGGINS *(de afară, furios):* Unde dracu mi-or fi papucii? *(Apare în ușă.)*

ELIZA *(apucînd papucii de pe jos și aruncîndu-i în el cu toată puterea, unul după altul):* Na-ți papucii! Și na-ți! Ia-ți papucii și numai de rău să ai parte în ei!

HIGGINS *(înmărmurit):* Ce-i asta? *(Vine lîngă ea.)* Ce-i cu tine? Scoală-te. *(O ridică.)* Ți s-a întîmplat ceva?

LIZA *(gîfîind):* Ce-ți pasă? Ție ți-a mers bine. Ți-am cîștigat rămășagul, nu? Asta îți ajunge. Eu nu contez, nu-i așa?

HIGGINS: *Tu* mi-ai cîștigat pariul? Tu? Gînganie încrezută! Eu l-am cîștigat. Pentru ce ai aruncat cu papucii în mine?

LIZA: Pentru că voiam să-ți pocesc fața. Aș vrea să te omor, bestie egoistă. De ce nu m-ai lăsat acolo unde m-ai găsit, de ce nu m-ai lăsat în noroi? Mulțumești lui Dumnezeu că totul s-a sfîrșit și că poți să mă arunci iarăși de unde m-ai luat. *(Degetele i se încleștează de furie.)*

HIGGINS *(o privește cu o surprindere calmă):* După toate astea, mai faci și pe nevricoasa!

LIZA *(scoate un strigăt înăbușit de furie și, instinctiv, se repede cu unghiile să-i zgîrie fața):* !!

HIGGINS *(apucînd-o de încheieturile mîinilor):* Așa? Strînge-ți ghearele, mîță turbată. Cum îndrăznești să-ți ieși din sărite în fața mea? Șezi jos și potolește-te. *(O trîntește în fotoliu.)*

LIZA *(covîrșită de puterea și greutatea lui):* Ce-am să mă fac acuma? Ce-am să mă fac acuma?

HIGGINS: De unde dracu vrei să știu? Ce importanță are?

LIZA: Nu-ți pasă. Știu că nu-ți pasă. Nu ți-ar păsa nici dacă aș muri. Pentru tine nu însemn nimic, nici cît papucii ăia.

HIGGINS *(tunător):* Papucii aceia.

LIZA *(cu o supunere amară):* Papucii aceia. Gîndeam că de-acu încolo nu mai are importanță.

O pauză. Eliza — învinsă și deznădăjduită. Higgins — oarecum tulburat.

HIGGINS *(luîndu-o de sus)*: Ce-ți s-a năzărit? Pot să te întreb dacă ai vreo plîngere în privința felului cum ai fost tratată?

LIZA: Nu.

HIGGINS: S-a purtat cineva rău cu tine? Colonelul Pickering? Doamna Pearce? Vreunul dintre servitori?

LIZA: Nu.

HIGGINS: Cred că n-ai să te plîngi de purtarea mea.

LIZA: Nu.

HIGGINS: Îmi pare bine să aud. *(Își cumpănește tonul.)* Poate că ești obosită, după încordarea zilei de azi. Vrei un pahar de șampanie? *(O ia spre ușă.)*

LIZA: Nu. *(Aducîndu-și aminte că trebuie să fie politicoasă.)* Nu, mulțumesc.

HIGGINS *(în toane mai bune)*: Asta mocnea în tine de cîteva zile. Credeam că e firesc să fii îngrijorată din pricina recepției. Dar acum s-a terminat. *(O mângîie pe umăr. Ea se ferește.)* Nu mai ai nici un motiv de îngrijorare.

LIZA: Nu, pentru dumneata nu mai e nici un motiv de îngrijorare. *(Se ridică deodată și se îndepărtează de el, spre bancheta pianului, unde se așază, și își ascunde fața.)* Mai bine aș fi murit.

HIGGINS *(o privește cu o sinceră mirare)*: De ce? Pentru numele lui Dumnezeu, de ce toate astea? *(Gîndindu-se, vine la ea.)* Ascultă-mă, Eliza. Toată supărarea asta e pur subiectivă.

LIZA: Nu te înțeleg. Sînt prea proastă.

HIGGINS: Sînt numai năzăriri. Ești abătută, și nimic altceva. Nimeni nu-ți face nici un rău.

Toate sînt la locul lor. Du-te la culcare, ca o fetiță cuminte, și somnul are să-ți prindă bine. Plîngi puțin și spune-ți rugăciunea. Să vezi că ai să te simți mai bine.

LIZA: Ți-am auzit rugăciunea: „Slavă ție, Doamne, că s-a terminat".

HIGGINS *(nerăbdător)*: Dar tu nu-i mulțumești lui Dumnezeu că s-a terminat? Acum ești liberă și poți să faci ce vrei.

LIZA *(cu deznădejde, stăpînindu-se)*: La ce sînt bună? La ce mai sînt bună eu acum? Unde să mă duc? De ce să mă apuc? Ce am să mă fac?

HIGGINS *(dumerindu-se, dar de loc impresionat)*: A, asta te necăjește? *(Își bagă mîinile în buzunare și umblă de colo pînă colo, după obiceiul lui, zornăind prin buzunare și vorbind cu bunătate, dar ca din pură condescendență față de un subiect fără însemnătate.)* În locul tău, nu mi-aș bate prea mult capul. Îmi închipui că n-are să-ți fie prea greu să-ți găsești un rost oarecare, deși încă nu mă gîndisem că ai să ne părăsești. *(Ea se uită repede la el, dar el nu se uită la ea, ci la cupa de pe pian, și se hotărăște pentru un măr.)* Ai putea să te măriți, știi? *(Mușcă bine din măr și clefăie zgomotos.)* Vezi, Eliza, nu toți bărbații sînt niște burlaci convinși, cum sîntem colonelul și cu mine. Cei mai mulți se căsătoresc, săracii; și tu nu ești urîtă. E chiar o plăcere să se uite omul la tine cîteodată, bineînțeles nu acuma, cînd plîngi și arăți ca Sarsailă. Dar cînd te afli în stare normală, aș putea spune că ești atrăgătoare. Adică, pentru cei care sînt dispuși să se însoare, mă înțelegi. Acum, du-te de te culcă și odihnește-te bine. Cînd te scoli, să te uiți în oglindă, și ai să te simți mai bine.

Eliza se uită din nou la el, fără să scoată o vorbă, și nu se clintește. El își mănîncă mărul cu o vagă expresie de fericire, fiindcă mărul e foarte bun, și nici nu bagă în seamă privirea ei.

HIGGINS *(venindu-i o idee):* Cred că mama ți-ar putea găsi vreunul foarte nimerit.

LIZA: Eram mai presus de asemenea lucruri cînd mă aflam în colțul străzii Tottenham Court.

HIGGINS *(trezindu-se):* Ce vrei să spui?

LIZA: Acolo vindeam flori, nu mă vindeam pe mine. Acum m-ai făcut o persoană distinsă și nu mai am altceva de vîndut. Mai bine mă lăsai unde m-ai găsit.

HIGGINS *(aruncînd cu energie în vatră partea din mijloc a mărului):* Mofturi, Eliza. Nu ponegri relațiile omenești cu idei din astea preconcepute despre vînzare și cumpărare. Nu ești obligată să te măriți cu cineva dacă nu-ți place.

LIZA: Ce-aș putea face altceva?

HIGGINS: O sumedenie de lucruri. Ce zici de ideea ta de altădată cu florăria? Pickering ți-ar putea deschide o florărie. E plin de bani. *(Înveselit:)* Va trebui să plătească toaletele pe care le-ai purtat astăzi. Astea și cu chiria bijuteriilor au să facă o gaură măricică în cele două sute de lire. Acum șase luni ți s-ar fi părut un vis să ai florăria ta. Lasă, că are să fie bine. Trebuie să mă culc, mi-e somn al dracului. Venisem jos pentru ceva și am uitat pentru ce.

LIZA: Papucii.

HIGGINS: Că bine zici! Mi i-ai aruncat în cap. *(Îi adună și dă să plece, cînd ea se ridică și îi vorbește.)*

LIZA: Înainte de a pleca, domnule Higgins....

HIGGINS *(căruia îi cad papucii din mînă de mirare că-i spune „domnule Higgins"):* Ce-i?

LIZA: Toaletele ce le port îmi aparțin mie, sau colonelului Pickering?

HIGGINS *(întorcîndu-se în odaie, ca și cînd întrebarea ei ar fi culmea absurdității):* Ce dracu să facă Pickering cu ele?

LIZA: Ar putea să aibă nevoie de ele pentru viitoarea fată cu care veți face experiențe.

HIGGINS *(scandalizat și jignit):* Asta-i ideea ce ți-ai făcut-o despre noi?

LIZA: Nu vreau să mai discut asta. Vreau numai să știu dacă este ceva al meu. Hainele mele au fost arse.

HIGGINS: Dar ce importanță are? Ce nevoie ai să-ți bați capul cu d-alde astea, în toi de noapte?

LIZA: Vreau să știu ce pot lua cu mine. Nu vreau să fiu acuzată de hoție.

HIGGINS *(acum este adînc jignit):* Hoție! Vorba asta nu trebuia să o spui, Eliza. Dovedești că n-ai nici un sentiment.

LIZA: Îmi pare rău. Sînt numai o oarecare fată ignorantă, și în situația mea trebuie să fiu cu mare băgare de seamă. Nu poate exista nici un sentiment între cei ca voi și cei ca mine. Spuneți-mi, vă rog, ce îmi aparține și ce nu.

HIGGINS *(foarte morocănos):* Poți lua tot ce-i în blestemata asta de casă, în afară de bijuterii. Pe astea le-am închiriat. Ești mulțumită? *(Se întoarce într-un călcîi și e gata să plece, jignit la culme.)*

LIZA *(încîntată de emoția lui și zădărîndu-l mai departe):* Stați puțin, vă rog. *(Își scoate bijuteriile.)* Vă rog să le luați în camera dumneavoastră și să le puneți în loc sigur. Nu vreau să risc să se piardă ceva.

HIGGINS *(furios)*: Dă-le încoa'. *(Ea i le pune în mînă.)* Dacă ar fi ale mele și nu ale giuvaergiului, ți le-aș băga pe gît, ființă nerecunoscătoare! *(Le vîră neglijent în buzunarele hainei, fără să-și dea seama că-i atîrnă capetele lanțurilor, ceea ce produce un efect comic.)*

LIZA *(scoțînd un inel)*: Inelul ăsta nu e al bijutierului, e cel pe care mi l-ai cumpărat la Brighton. Nu-mi trebuie. *(Higgins îl aruncă în vatră cu violență și se întoarce spre ea așa de amenințător, încît Liza se sprijină de pian, ferindu-și fața cu mîinile.)* Să nu mă lovești!

HIGGINS: Să te lovesc? Ființă nemernică ce ești, cum ai îndrăzneala să mă învinuiești de așa ceva? Tu m-ai lovit pe mine. M-ai rănit la inimă.

LIZA *(cu o bucurie ascunsă)*: Mă bucur. Oricum, mi-am răscumpărat în parte cele îndurate.

HIGGINS *(demn, în stilul cel mai profesional)*: M-ai făcut să-mi pierd cumpătul, ceea ce nu mi se întîmplă aproape niciodată. Prefer să nu mai zic nimic. Mă duc să mă culc.

LIZA *(provocător)*: Mai bine i-ați lăsa o însemnare doamnei Pearce pentru cafea, fiindcă eu n-am să-i comunic.

HIGGINS *(formalist)*: S-o ia dracu pe doamna Pearce, și cafeaua, și pe tine, și nebunia mea de a-mi risipi învățătura anevoie dobîndită, și atențiile, și intimitatea pe care le-am dăruit unei haimanale fără inimă. *(Iese cu o demnitate impresionantă și strică tot efectul, trîntind ușa cu furie.)*

Eliza zîmbește pentru prima dată. Își exprimă sentimentele printr-o pantomimă, în care imită ieșirea lui Higgins, amestecînd-o cu triumful ei. În cele din urmă, îngenunchează pentru a căuta inelul în vatră.

ACTUL V

În salonul doamnei Higgins. Aceasta șade la masa de scris, ca prima dată. Intră servitoarea.

SERVITOAREA *(de la ușă)*: Domnu Henry, coniță, e jos cu domnu colonel Pickering.

DOAMNA HIGGINS: Bine. Poftește-i sus.

SERVITOAREA: Sînt la telefon, coniță. Cred că telefonează la poliție.

DOAMNA HIGGINS: Ce?

SERVITOAREA *(apropiindu-se și vorbind mai încet)*: Domnu Henry e foarte agitat, coniță. M-am gîndit că-i mai bine să vă spun.

DOAMNA HIGGINS: M-aș fi mirat dacă-mi spuneai că nu-i agitat. Spune-le să vină sus cînd termină cu poliția. Trebuie să fi pierdut ceva.

SERVITOAREA: Da, coniță. *(Dă să iasă.)*

DOAMNA HIGGINS: Du-te sus și spune-i domnișoarei Doolittle că au venit domnul Henry și domnul colonel și roag-o să nu coboare pînă nu o chem.

SERVITOAREA: Da, coniță.

Higgins intră brusc. Este, după cum a spus servitoarea, foarte agitat.

HIGGINS: Ascultă, mamă, să vezi ce blestemăţie.
DOAMNA HIGGINS: Da, dragă. Bună dimineaţa. *(Henry îşi stăpîneşte nerăbdarea şi o sărută, în timp ce servitoarea iese.)* Ce s-a întîmplat?
HIGGINS: Eliza a şters-o.
DOAMNA HIGGINS *(calmă, scriind mai departe)*: Probabil că ai speriat-o rău de tot.
HIGGINS: Prostii, cum să o sperii? Am lăsat-o azi-noapte, ca de obicei, să stingă luminile, şi ea, în loc să se culce, şi-a schimbat rochia şi a tulit-o. Patul a rămas neatins. A venit cu o trăsură azi-dimineaţă, înainte de ora şapte, ca să-şi ia lucrurile, şi proasta aia de doamna Pearce a lăsat-o să le ia fără să-mi spună nimic. Ce să fac acum?
DOAMNA HIGGINS: Cred că va trebui să te lipseşti de ea, Henry. Fata are tot dreptul să plece, dacă aşa vrea.
HIGGINS *(rătăcind prin odaie)*: Dar nu mai pot găsi nimic din cele ce-mi trebuie. Nu mai ştiu ce întîlniri am. Sînt... *(Intră Pickering. Doamna Higgins lasă tocul şi se întoarce.)*
PICKERING *(dîndu-i mîna)*: Bună dimineaţa, doamnă Higgins. V-a spus Henry? *(Se aşază pe divan.)*
HIGGINS: Ce spune dobitocul ăla de inspector? Ai oferit o recompensă?
DOAMNA HIGGINS *(ridicîndu-se indignată)*: Nu cumva aţi pus poliţia s-o caute pe Eliza?
HIGGINS: Desigur. De ce avem poliţie? Ce puteam face altceva? *(Se aşază în jilţul elizabetan.)*
PICKERING: Inspectorul a făcut tot felul de nazuri. Cred că ne bănuia de vreun motiv necurat.
DOAMNA HIGGINS: Păi sigur că v-a bănuit. Cu ce drept v-aţi dus la poliţie şi aţi dat numele fetei, de parcă ar fi o hoaţă, o umbrelă pierdută sau mai ştiu eu ce? E prea de tot! *(Se aşază din nou, foarte indignată.)*
HIGGINS: Dar trebuie să o găsim.
PICKERING: Nu puteam s-o lăsăm să plece aşa, doamnă Higgins. Ce era să facem?
DOAMNA HIGGINS: Amîndoi la un loc nu aveţi minte mai multă decît doi copii. De ce...

Servitoarea intră şi întrerupe conversaţia.

SERVITOAREA: Domnu' Henry, un domn stăruie să vă vadă. A fost îndreptat aici din strada Wimpole.
HIGGINS: Asta mai lipsea! Nu pot să văd pe nimeni acum. Cine-i?
SERVITOAREA: Un domn Doolittle, conaşule.
PICKERING: Doolittle, măturătorul?
SERVITOAREA: Măturător! Nu, domnule, un gentleman.
HIGGINS *(sărind în sus, agitat)*: Să ştii, Pick, că trebuie să fie vreo rudă de-a ei la care s-a dus. Cineva de care noi nu ştiam. *(Către servitoare:)* Trimite-l repede sus.
SERVITOAREA: Bine, domnule. *(Iese.)*
HIGGINS *(nerăbdător, mergînd spre mama lui)*: Rude distinse! Aflăm ceva nou. *(Se aşază pe scaunul Chippendale.)*
DOAMNA HIGGINS: Îi cunoşti vreuna dintre rude?
PICKERING: Numai pe tatăl ei. Individul de care v-am vorbit.
SERVITOAREA *(anunţînd)*: Domnul Doolittle. *(Iese.)*

Intră Doolittle. E îmbrăcat elegant, într-o redingotă nouă, după ultima modă, cu jiletcă albă şi pantaloni gri. O floare la butonieră, un joben strălucitor şi ghete de lac completează impresia pe care o face. E aşa de preocupat de afacerea pentru care a venit, încît nu o observă pe doamna

Higgins. Merge drept spre Higgins, pe care îl acostează cu imputări vehemente.

DOOLITTLE *(arătîndu-se pe sine)*: Uite aici! Vezi? E opera dumitale.

HIGGINS: Ce-i opera mea, omule?

DOOLITTLE: Asta, nu ţi-am spus? Uită-te, uită-te la pălăria asta, uită-te la haine.

PICKERING: Eliza ţi-a cumpărat hainele?

DOOLITTLE: Eliza! Da de unde, nici pomeneală! De ce să-mi cumpere ea haine?

DOAMNA HIGGINS: Bună dimineaţa, domnule Doolittle. Nu vrei să iei loc?

DOOLITTLE *(oarecum stînjenit, dîndu-şi seama că a uitat de gazdă)*: Cer iertăciune, doamnă. *(Se apropie şi strînge mîna pe care i-o întinde doamna Higgins.)* Vă mulţumesc. *(Se aşază pe divan, la dreapta lui Pickering.)* Sînt atît de frămîntat de cele ce mi s-au întîmplat, încît nu mă mai pot gîndi la altceva.

HIGGINS: Ce dracu ţi s-a întîmplat?

DOOLITTLE: Nu m-aş plînge dacă ar fi o simplă întîmplare. Oricui i se pot întîmpla multe, şi în cazul ăsta nu poţi învinui decît soarta. Dar asta numai dumneata mi-ai făcut-o, da, dumneata, Henry Higgins.

HIGGINS: Ai găsit-o pe Eliza? Asta-i principalul.

DOOLITTLE: Ce, ai pierdut-o?

HIGGINS: Da.

DOOLITTLE: Zi bogdaproste. Eu n-am găsit-o, dar mă găseşte ea repede, după ceea ce mi-ai făcut.

DOAMNA HIGGINS: Dar ce ţi-a făcut fiul meu, domnule Doolittle?

DOOLITTLE: Ce mi-a făcut? M-a ruinat. Mi-a distrus fericirea. M-a legat cobză şi m-a predat moralităţii burgheze.

HIGGINS: *(se ridică revoltat şi stă lîngă Doolittle, pe care-l domină)*: Aiurezi. Eşti beat. Eşti nebun. Ţi-am dat cinci lire. După asta am mai avut două conversaţii cu dumneata, la preţul de o jumătate de coroană ora. De atunci, nu te-am mai văzut.

DOOLITTLE: Zici că sînt beat? Eu? Zici că sînt cu minţile aiurea? Eu? Da, ia spune-mi: ai scris sau n-ai scris dumneata o scrisoare unui trăsnit bătrîn din America, acela care a dat cinci milioane spre a se funda nişte societăţi pentru reforma morală în lumea întreagă şi care ţi-a cerut să inventezi o limbă internaţională?

HIGGINS: Ce? Da, da! Ezra D. Wannafeller! A murit. *(Se aşază din nou, nepăsător.)*

DOOLITTLE: Ei da, a murit şi m-a dărîmat. Spune, i-ai trimis sau nu o scrisoare, spunîndu-i că cel mai original moralist trăitor în Anglia, după ştirea dumitale, este Alfred Doolittle, un oarecare măturător de stradă?

HIGGINS: Acum mi-aduc aminte că, după ultima dumitale vizită, am făcut o glumă proastă de soiul ăsta.

DOOLITTLE: Bine i-ai zis glumă proastă! De aici mi se trage pocinogul. I-ai dat prilejul mult-dorit să arate că americanii nu e ca noi; că ei recunosc şi respectă meritul în orice clasă socială, fie cît de umilă. Astea e chiar vorbele din afurisitul lui de testament, prin care, domnule Henry Higgins, mulţumită glumelor dumitale nesărate, îmi lasă o participaţie la Trustul lui de brînză predigerată, care înseamnă trei mii de lire pe an, cu condiţia să ţin conferinţe sub auspiciile Ligii Mondiale Wannafeller pentru Reforma Morală ori de

cîte ori mi se va cere, maximum de şase ori pe an.

HIGGINS: Uite unde şi-a băgat dracul coada! Măi să fie! *(Luminîndu-se deodată:)* Asta-i grozavă!

PICKERING: Poţi să fii liniştit. După prima conferinţă n-au să-ţi mai ceară a doua.

DOOLITTLE: Nu-mi pasă de conferinţe. Am să le torn conferinţe pîn-or ameţi, că nu de asta mi-i mie. Ceea ce mă rîcîie e că m-au făcut gentleman. Ce? Eu le-am cerut să mă procopsească? Eram fericit aşa cum mă găseam. Eram liber. Puteam face rost de gologani aproape de la fitecine, cînd îmi trebuiau, cum am făcut de la dumneata, Henry Higgins. Acuma sînt necăjit, legat de mîini şi de picioare, şi toată lumea mă stoarce de bani. Avocatul meu zice că asta îmi prinde bine. „Aşa? zic. Ţi-o fi prinzînd dumitale bine, dară mie nu", zic eu. Cînd eram sărac, numai o dată am avut nevoie de avocat, cînd mi-au găsit un cărut de copil în tumbărău, şi el m-a scăpat de pîrnaie, după care s-a descotorosit repede de mine şi eu de el. La fel cu doctorii: înainte, cînd abia mă ţineam pe picioare şi nu le puteam plăti nimic, mă izgoneau din spital. Acum au descoperit, mă rog, că nu sînt sănătos şi că nu pot trăi dacă nu mă cercetează de două ori pe zi. În casă, n-am voie să dau o mînă de ajutor; altcineva face treaba, şi apoi îmi ia parale pentru asta. Acum un an, n-aveam o rudă pe lume, afară de doi-trei, care se făceau că nu mă cunosc. Acum am cincizeci şi, din toată liota, nu-i unul cu o leafă mai acătării. Trebuie să trăiesc pentru alţii, şi nu pentru mine: asta-i moralitatea clasei burgheze. Dumneata vorbeşti despre pierderea Elizei. N-ai dumneata grijă, mă prind pe ce vrei că acuma va veni şi ea pe capul meu; parcă o văd în prag, pe dumneaei, care s-ar putea lesne întreţine singură vînzînd flori, dacă acuma n-aş fi ditai omul respectabil. Şi următorul care mă va şufurlui de bani vei fi dumneata, Henry Higgins. Va trebui să învăţ limba burgheză de la dumneata, în loc să vorbesc englezeşte sadea. Aicea intri dumneata în joc; poate că d-aia ai şi făcut-o.

DOAMNA HIGGINS: Dar, dragul meu domn, nu-i nici o nevoie să suferi toate acestea, dacă într-adevăr nu vrei. Nimeni nu te poate sili să accepţi acest legat. Poţi să-l refuzi. Nu-i aşa, domnule colonel?

PICKERING: Cred că da.

DOOLITTLE *(o ia pe un ton mai moderat, din respect pentru sexul ei)*: Asta-i tragedia, dragă doamnă. Uşor de zis: dă-i cu piciorul, da iaca, n-am curaj. Care din noi ar avea? Sîntem cu toţii intimidaţi. Aia sîntem, coniţă, intimidaţi. Ce-mi mai rămîne, dacă-i dau cu piciorul, decît azilul de bătrîni? De pe acum trebuia să-mi cănesc părul ca să-mi păstrez slujba de măturător. De-aş fi unul dintre săracii virtuoşi şi aş fi pus ceva biştari deoparte, aş putea da cu piciorul. Dar de ce aş fi printre săracii virtuoşi, cînd ei nu gustă mai multă fericire, în asta asemuindu-se cu milionarii? Ei nu ştiu ce e aia să fii fericit. Pe cînd eu, ca unul dintre săracii nevirtuoşi, ştiu că de uniforma azilului de săraci nu mă desparte decît blestematele astea de trei mii de lire pe an, care m-au îmburghezit cu anasîna. Să am iertare pentru vorbele proaste, coniţă, dar aşa aţi zice şi 'mneavoastră d-aţi fi în pielea mea.

Oricum ai suci-o și ai învîrti-o, ești prins între mizeria azilului și farafastîcurile vieții burgheze, care va să zică între Scula și Carbida[1], dar mai frică mi-e de azil. Intimidat — aia sînt, zăpăcit. Prins la strîmtoare. Niște oameni mai fericiți ca mine or să vie să-mi ia gunoiu și să le dau bacșiș. Iară eu o să-i privesc neputincios și o să rîvnesc la norocu lor. Ce mai ala-bala, la asta m-a adus fiul dumneavoastră. *(Este copleșit de emoție.)*

DOAMNA HIGGINS: Mă bucur, domnule Doolittle, că n-ai să faci vreun lucru necugetat. Cu asta s-a rezolvat și problema viitorului Elizei. De-acum ai să fii în stare să-i porți de grijă.

DOOLITTLE *(cu o tristă resemnare)*: Da, doamnă, toți se așteaptă acu să le port eu de grijă — și asta numai din trei mii de lire pe an.

HIGGINS *(sărind în sus)*: Prostii! El nu e în stare să aibă grijă de ea, și nici nu va avea. Nu-i a lui. I-am plătit-o cu cinci lire. Doolittle, ești om cinstit, ori un ticălos?

DOOLITTLE *(îngăduitor)*: Cîte puțin din amîndouă, Henry, ca oricare dintre noi: nițeluș din amîndouă.

HIGGINS: Bine, ai luat banii aceia pentru fată, așa că nu mai ai dreptul să ceri și fata.

DOAMNA HIGGINS: Nu fi absurd, Henry. Dacă vrei să știi unde-i Eliza, află că e sus.

HIGGINS *(surprins la culme)*: Sus!!! Atunci am s-o aduc repede jos. *(O ia cu hotărîre spre ușă.)*

DOAMNA HIGGINS *(ridicîndu-se și urmîndu-l)*: Potolește-te, Henry, și așază-te.

HIGGINS: Am să...

DOAMNA HIGGINS: Șezi, dragă, și ascultă.

---

[1] Pocește „Scylla și Carybda".

HIGGINS: Bine, bine, bine, bine! *(Se aruncă în silă pe divan, cu fața spre ferestre.)* Cred că ai fi putut să ne-o spui încă de acum o jumătate de ceas.

DOAMNA HIGGINS: Eliza a venit la mine azi-dimineață. Și-a petrecut o parte din noapte rătăcind ca turbată dintr-un loc într-altul și încercînd a-și face curaj ca să se arunce în Tamisa, apoi restul la hotel Carlton. Mi-a spus cît de brutal v-ați purtat cu ea.

HIGGINS *(sărind din nou)*: Ce?!

PICKERING *(ridicîndu-se și el)*: Dragă doamnă Higgins, v-a spus basme. Noi nu am brutalizat-o. De-abia dacă i-am spus o vorbă, două, și ne-am despărțit în cei mai buni termeni. *(Întorcîndu-se spre Higgins:)* Higgins, ai cicălit-o tu după ce m-am dus la culcare?

HIGGINS: Dimpotrivă. Ea mi-a zvîrlit cu papucii în obraz. S-a purtat în modul cel mai revoltător. Eu nu i-am dat nici cel mai mic motiv de supărare. M-am pomenit cu papucii în obraz, în momentul în care am deschis ușa — înainte ca să îndrug ceva. Și unde pui că a întrebuințat un limbaj îngrozitor?!

PICKERING *(surprins)*: Dar de ce? Ce i-am făcut noi?

DOAMNA HIGGINS: Cred că știu destul de bine ce-ați făcut. Fata are o fire destul de afectuoasă, cred; nu-i așa, domnule Doolittle?

DOOLITTLE: E foarte inimoasă, coniță, că — de! — seamănă lui tată-său.

DOAMNA HIGGINS: Chiar așa. Ea s-a atașat de voi amîndoi. A muncit din greu pentru tine, Henry! Nu știu dacă înțelegi bine ce înseamnă pentru o fată ca ea să muncească cu creierul. S-ar părea că atunci cînd a venit

ziua marii încercări și ea a reușit pentru tine acea minune, fără să facă o singură greșeală, voi v-ați așezat în colțul vostru și nu i-ați spus nici un cuvînt, ba v-ați apucat să discutați împreună cît de mulțumiți sînteți că s-a terminat și cît vă plictisise toată afacerea. Și apoi te mai miri că ți-a azvîrlit cu papucii în cap. Eu îți aruncam cu cleștele și vătraiul de la cămin.

HIGGINS: N-am spus nimic, decît că sîntem obosiți și vrem să ne culcăm. Nu-i așa, Pick?

PICKERING *(ridicînd din umeri)*: Asta a fost tot.

DOAMNA HIGGINS *(ironică)*: Ești sigur?

PICKERING: Da. Sînt sigur. Asta a fost tot.

DOAMNA HIGGINS: Nu i-ați mulțumit, n-ați felicitat-o, n-ați admirat-o, nu i-ați spus ce minunat a fost?

HIGGINS *(nerăbdător)*: Dar știa toate astea. Discursuri bineînțeles că nu i-am ținut, dacă asta vrei să spui.

PICKERING *(simțindu-se vinovat)*: Poate că nu i-am dat toată atenția cuvenită. E supărată rău?

DOAMNA HIGGINS *(reluîndu-și locul la masa de scris)*: Mă tem că n-are să se mai întoarcă la voi, mai ales acum, cînd domnul Doolittle are putința de a-i asigura poziția pentru care ați pregătit-o. Ea zice însă că-i de acord să rămînă în relații bune cu voi și să considere ce-a fost ca și cum n-ar fi fost.

HIGGINS *(furios)*: Așa zice? Nu, zău!

DOAMNA HIGGINS: Dacă îmi făgăduiești că ai să te porți cum trebuie, o chem jos. Dacă nu, du-te acasă, că mi-am irosit destulă vreme cu tine.

HIGGINS: Bine-bine. Foarte bine. Pick, vezi ce te poartă frumos. Să ne luăm manierele de duminică pentru creatura asta pe care am cules-o din noroi. *(Se strîntește furios în jilțul elizabetan.)*

DOOLITTLE *(mustrător)*: Ei, Henry Higgins, nu nesocoti chiar de tot simțămintele mele de om din clasa de mijloc.

DOAMNA HIGGINS: Nu-ți uita făgăduiala, Henry. *(Apasă pe butonul soneriei de pe masa de scris.)* Domnule Doolittle, vrei să fii așa de bun să te duci o clipă în balcon? Aș dori să o scutesc pe Eliza de emoția știrii ce-ai adus-o, pînă nu termină cu domnii aceștia. Nu te superi?

DOOLITTLE: Cum doriți, coană. Fac orice ca să-l ajut pe Henry să mă scape de ea. *(Dispare în balcon.)*

Servitoarea răspunde la sonerie. Pickering se așază în locul lui Doolittle.

DOAMNA HIGGINS: Roag-o pe domnișoara Doolittle să vină jos, te rog.

SERVITOAREA: Bine, coniță. *(Iese.)*

DOAMNA HIGGINS: Să te porți frumos, Henry.

HIGGINS: Voi avea o purtare fără cusur.

PICKERING: Face tot ce poate, doamnă Higgins.

O pauză. Higgins își dă capul pe spate, își întinde picioarele și începe să fluiere.

DOAMNA HIGGINS: Henry, nu ești de loc drăguț în atitudinea asta.

HIGGINS *(îndreptîndu-și ținuta)*: Nici nu caut să fiu drăguț, mamă.

DOAMNA HIGGINS: N-are importanță, dragul meu. Voiam numai să te fac să vorbești.

HIGGINS: De ce?

DOAMNA HIGGINS: Fiindcă nu poți să vorbești și să fluieri în același timp.

Higgins mormăie ceva. Încă o pauză apăsătoare.

HIGGINS *(sărind în picioare, scos din răbdări)*: Unde dracu e fata asta? Ne apucă noaptea pînă vine.

Eliza apare radioasă, stăpînă pe sine și dînd o izbitoare și convingătoare impresie că se simte la largul ei. Aduce un mic coș de lucru și se poartă ca la ea acasă. Pickering e atît de surprins, încît uită să se scoale.

LIZA: Bună ziua, domnule profesor, cum o mai duci cu sănătatea?

HIGGINS *(înecîndu-se)*: Cum o duc... *(Nu mai poate îngăima nimic.)*

LIZA: Bineînțeles că o duci bine. Nu ești bolnav niciodată. Îmi pare așa de bine să vă văd din nou, domnule colonel! *(Acesta se ridică în grabă și își strîng mîna.)* E cam răcoare în dimineața asta, nu-i așa? *(Se așază în stînga lui. El ia loc lîngă dînsa.)*

HIGGINS: Să nu îndrăznești să încerci jocul ăsta și cu mine. Eu te-am învățat jocul, și cu mine nu se prinde. Hai, vino acasă și nu mai fi toantă.

Eliza își ia lucrul din coș și începe să coasă, fără a lua în seamă cîtuși de puțin izbucnirea lui.

DOAMNA HIGGINS: N-am ce zice, frumos te mai exprimi, Henry! Nici o femeie n-ar putea rezista unei asemenea invitații.

HIGGINS: Las-o în pace, mamă. Las-o să vorbească. Ai să vezi al naibii de repede dacă dumneaei are vreo idee pe care să nu i-o fi băgat eu în cap

sau un cuvînt pe care să nu i-l fi pus eu în gură. Îți spun că am creat acest obiect din foile de varză strivite la Covent Garden[1]; și acuma are pretenția să se joace de-a doamna distinsă cu mine.

DOAMNA HIGGINS *(liniștită)*: Da, dragă, dar te rog așază-te.

Higgins se așază din nou, înciudat.

LIZA *(către Pickering, părînd să nu dea nici o atenție lui Higgins și cosînd cu multă îndemînare)*: Te vei lepăda de-a binelea de mine acum, că s-a sfîrșit cu experiența, domnule colonel?

PICKERING: De ce vorbești așa? Nu trebuie să te gîndești la asta ca la o experiență. Mă scandalizează oarecum.

LIZA: Vai, dar nu sînt decît o foaie de varză strivită...

PICKERING *(impulsiv)*: Nu, nu-i așa.

LIZA *(continuînd liniștită)*: ...dar îți datorez așa de mult, încît aș fi tare nenorocită dacă m-ai uita.

PICKERING: Ești prea bună, domnișoară Doolittle.

LIZA: Nu o spun pentru că mi-ai plătit rochiile. Știu că în privința banilor ești mărinimos cu toată lumea. Dar de la dumneata am învățat cu adevărat manierele frumoase; și tocmai asta o face pe-o femeie să fie o adevărată doamnă, nu-i așa? Și crede-mă că nu mi-a fost ușor, avînd mereu în față exemplul profesorului Higgins. Mă învăța să-i semăn întocmai, adică să nu mă stăpînesc și să întrebuințez vorbe

---

[1] Teatrul Covent Garden, unde se dau spectacole de teatru și balet sau concerte, este împrejmuit de prăvălii și tarabe cu fructe și zarzavat.

urîte la cea mai mică provocare. Dacă n-ai fi fost dumneata, niciodată n-aş fi ştiut că lumea bună se poartă altfel.

HIGGINS: Ei, asta!

PICKERING: Ştii bine că aşa-i felul lui. Nu o face cu dinadinsul.

LIZA: O, nici eu nu o făceam cu dinadinsul cînd eram florăreasă. Era numai felul meu de-a fi. Totuşi, aşa eram, şi — în fond — asta face toată deosebirea.

PICKERING: Fără îndoială. Totuşi, el te-a învăţat să vorbeşti, ceea ce ştii bine că nu aş fi putut-o face.

LIZA *(nepăsătoare)*: Bineînţeles, asta-i meseria lui.

HIGGINS: Pe dracu!

LIZA *(continuînd)*: Era exact ca atunci cînd înveţi să dansezi cum e la modă; n-a fost mai mult decît asta. Ştii dumneata cînd a început adevărata mea educaţie?

PICKERING: Cînd?

LIZA *(oprindu-se un moment din lucru)*: Cînd mi-ai spus domnişoară Doolittle, chiar în ziua cînd am venit prima dată în strada Wimpole. Atunci am început să mă respect pe mine însămi. *(Reîncepe să coasă.)* Au mai fost şi alte sute de lucruri mărunte, pe care nici nu le-ai observat, pentru că le făceai în mod firesc. Felul de a te ridica de pe scaun, de a-ţi scoate pălăria, de a deschide uşa...

PICKERING: O, nu-i nici o scofală în toate acestea...

LIZA: Ba da! Lucruri mărunte, care mi-au arătat că te gîndeai la mine, că nu mă socoteai doar ca pe o fată care spală vasele, deşi ştiu bine că te-ai fi purtat întocmai şi cu fata de la bucătărie, dacă i s-ar fi îngăduit să vină în salon. Niciodată nu-ţi scoteai ghetele în sufragerie cînd eram eu acolo.

PICKERING: Nu trebuie să-ţi pese de asta. Higgins îşi scoate ghetele oriunde se nimereşte.

LIZA: Ştiu. Nu-i fac nici o vină. Asta-i felul lui de-a fi, nu? Dar pentru mine însemna foarte mult că dumneata nu o făceai. Vezi, în afară de lucrurile pe care oricine le poate deprinde — felul de a te îmbrăca şi de a vorbi, şi celelalte —, deosebirea dintre o femeie de lume şi o florăreasă nu constă în felul în care se poartă ele, ci în felul cum sînt tratate. Pentru profesorul Higgins voi fi întotdeauna o florăreasă, pentru că se poartă întotdeauna cu mine ca şi cum aş fi o florăreasă, şi aşa va face întotdeauna; în schimb, ştiu că pentru dumneata pot să fiu o doamnă, deoarece mă tratezi ca pe o doamnă, şi aşa vei face întotdeauna.

DOAMNA HIGGINS: Henry, te rog să nu scrîşneşti.

PICKERING: Eşti prea amabilă, domnişoară Doolittle.

LIZA: Acum aş dori să-mi spui Eliza, dacă vrei.

PICKERING: Îţi mulţumesc, Eliza — da, desigur, Eliza.

LIZA: În schimb, aş dori ca profesorul Higgins să-mi spună domnişoară Doolittle.

HIGGINS. Să crăpi mai întîi, şi apoi ţi-oi zice!

DOAMNA HIGGINS: Henry! Henry!

PICKERING *(rîzînd)*: De ce nu-i răspunzi pe limba lui? Nu te lăsa. I-ar face cel mai mare bine.

LIZA: Nu pot. Mai înainte puteam, dar acum nu mai pot face cale întoarsă. Astă-noapte, cînd rătăceam pe străzi, mi-a vorbit o fată; am încercat să revin la limba cea veche, dar n-am reuşit. Ţii minte, mi-ai spus că un copil dus într-o ţară străină prinde limba cea nouă în cîteva săptă-

mîini şi o uită pe a sa. Ei bine, eu sînt un copil în ţara voastră. Am uitat limba mea şi nu mai pot vorbi decît pe a voastră. Asta-i adevărata ruptură cu colţul străzii Tottenham Court, iar plecarea din strada Wimpole o desăvîrşeşte.

PICKERING *(foarte alarmat):* Te întorci în strada Wimpole, nu-i aşa? Ai să-l ierţi pe Higgins.

HIGGINS *(ridicîndu-se):* Să mă ierte! Să mă ierte dumneaei — nu, că asta-i bună! N-are decît să plece! Să vadă cum s-o descurca fără noi. Pînă în trei săptămîni are să se întoarcă iar în mocirlă, dacă nu mă mai are în preajma ei.

Doolittle apare în uşa din mijloc. Cu o privire de demnă mustrare către Higgins, vine în tăcere şi încet spre fiica lui, care, fiind cu spatele la uşa-fereastră, nu-şi dă seama de apropierea lui.

PICKERING: Higgins e incorigibil, Eliza. Nu-i aşa că nu ai să decazi iarăşi?

LIZA: Nu, acuma nu. Niciodată. Mi-am învăţat lecţia. Nu cred că aş mai putea scoate vreunul din sunetele cele vechi, chiar dacă aş încerca. *(Doolittle îi pune mîna pe umărul stîng. Ea lasă lucrul să cadă, îşi pierde cu totul stăpînirea de sine cînd îl vede pe tatăl ei atît de splendid îmbrăcat.)* Va-ai şi o-liu!

HIGGINS *(cu un croncănit triumfător):* Aha! Chiar aşa. Va-ai şi o-liu! Va-ai şi o-liu! Va-ai şi o-liu! Victorie! Victorie! *(Se aruncă pe divan, îşi încrucişează braţele şi se întinde semeţ.)*

DOOLITTLE: Da ce, fata-i de vină? Nu te uita aşa la mine, Eliza. Nu-i vina mea. M-am procopsit şi eu.

LIZA: Ai dat peste un milionar de data asta, tătăiţă.

DOOLITTLE: Află că aşa e! Azi sînt îmbrăcat ceva mai dihai. Mă duc la biserica Sfîntul Gheorghe, Hanover Square. Mamă-ta vitregă mă ia în căsătorie.

LIZA *(supărată):* Ce, te cobori atît de jos încît s-o iei cu cununie pe femeia aceea ordinară?

PICKERING *(liniştit):* E dator s-o facă, Eliza. *(Către Doolittle:)* Dar cum şi-a schimbat părerea?

DOOLITTLE *(trist):* Intimidată, coane, zăpăcită de situaţie! Moralitatea burgheză îşi cere victimele. Nu vrei să-ţi pui pălăria, Liza, şi să vii cu mine să mă vezi ginerică?

LIZA: Dacă domnul colonel spune că trebuie... Eu... eu... *(Aproape plîngînd:)* Hai s-o fac şi pe asta, deşi ca răsplată voi fi probabil batjocorită.

DOOLITTLE: Nu-ţi fie nici o teamă. Acum nu se mai ciorovăieşte cu nimenea, biata femeie. Respectabilitatea a dat-o gata.

PICKERING *(strîngînd-o uşor pe Eliza de braţ):* Eliza, fii bună cu el. Puţină bunăvoinţă.

LIZA *(silindu-se să-i zîmbească, cu toată supărarea ei):* Bine, numai ca să arăt că nu port pică. Mă întorc îndată. *(Iese.)*

DOOLITTLE *(aşezîndu-se lîngă Pickering):* Sînt foarte nervos la gîndul cununiei, domnule colonel. Tare aş vrea să vii cu mine; să fii lîngă mine pînă trec hopul.

PICKERING: Păi, omule, l-ai mai trecut o dată. Nu te-ai cununat cu mama Elizei?

DOOLITTLE: Cine ţi-a spus asta, domnule colonel?

PICKERING: Nu mi-a spus nimeni, dar am presupus. Era firesc.

DOOLITTLE: Nu, nu-i de loc firesc, domnule colonel. E firesc numai în burghezie. Eu n-am mers niciodată pe căile oamenilor virtuoşi. Dar nu

spune nimic Elizei. Ea nu știe, și parcă mi-a fost întotdeauna greu să-i spun.

PICKERING: Ai dreptate. Lăsăm lucrurile așa, dacă ești de acord.

DOOLITTLE: Vii la biserică, domnule colonel, să mă susții?

PICKERING: Cu plăcere. Voi face tot ce poate un burlac.

DOAMNA HIGGINS: Pot veni și eu, domnule Doolittle? Mi-ar părea foarte rău să nu văd nunta dumitale.

DOOLITTLE: Aș fi într-adevăr prea onorat de cinstea ce mi-o faceți, coniță, și biata muiere ar socoti aceasta drept un hatîr de pomină. E tare amărîtă gîndindu-se la zilele fericite care s-au dus.

DOAMNA HIGGINS *(sculîndu-se)*: Am să comand trăsura și sînt repede gata. *(Bărbații se scoală, afară de Higgins.)* Într-un sfert de oră. *(În timp ce se îndreaptă spre ușă, intră Eliza, cu pălăria pe cap și încheindu-și nasturii de la mănuși.)* Merg la biserică să asist la cununia tatălui tău, Eliza. Mai bine mergi cu mine în trăsură. Colonelul Pickering poate să pornească cu mirele.

Doamna Higgins iese. Eliza vine pînă în mijlocul odăii, între fereastra de la mijloc și canapea. Pickering se apropie de ea.

DOOLITTLE: Mire! Ce cuvînt! Ta face să-ți înțelegi oarecum situația. *(Își ia pălăria și pornește spre ușă.)*

PICKERING: Înainte să plec, Eliza, iartă-l, te rog, și vino înapoi la noi.

LIZA: Nu cred că mi-ar da voie tata. Nu-i așa, tată?

DOOLITTLE *(trist, dar mărinimos)*: Te-au lucrat în foi de viță, Elizo, acești doi sportsmeni. Dacă

era unul singur, ai fi putut să-l încui, dar, vezi, erau doi, și unul dintre ei, ca să zicem așa, îl ferea pe ăllalt să facă prostii. *(Lui Pickering)*: Mare mehenghi ai fost, domle colonel, dar nu-ți păstrez pică. Și eu aș fi făcut la fel. Toată viața m-au nenorocit femeile, una după alta, și n-o să mă supăr c-ați fost mai tari ca Eliza. În treaba asta nu mă bag. E timpul să mergem, domle colonel. Cu bine, Henry. Ne vedem la biserică, Eliza. *(Iese.)*

PICKERING *(rugător)*: Rămîi la noi, Eliza. *(Iese după Doolittle.)*

Eliza iese în balcon, pentru a nu rămîne singură cu Higgins. El se ridică și se duce după ea. Ea revine îndată în odaie și se îndreaptă spre ușă, dar el trece repede de-a lungul balconului, ajunge la ușă și se așază cu spatele la ușă înainte ca ea să poată ieși.

HIGGINS: Ei, Eliza, te-ai răfuit, cum zici tu. Nu-ți ajunge? Nu începi să-ți bagi mințile-n cap? Sau tot nu ești mulțumită?

LIZA: Vrei să mă întorc numai ca să-ți aduc papucii, să-ți înghit nevricalele și să-ți duc și aduc toate celea?

HIGGINS: N-am spus de loc că vreau să te întorci.

LIZA: Așaa! Atunci, despre ce-i vorba?

HIGGINS: Despre tine, nu despre mine. Dacă te întorci, am să mă port cu tine exact așa cum m-am purtat întotdeauna. Nu pot să-mi schimb firea și n-am de gînd să-mi modific purtarea. Mă port exact la fel ca Pickering.

LIZA: Asta nu-i adevărat. El se poartă cu o florăreasă ca și cînd ar fi o ducesă.

HIGGINS: Și eu mă port cu o ducesă ca și cînd ar fi o florăreasă.

LIZA: Înțeleg. *(Se întoarce liniștită și se așază pe divan, cu fața spre fereastră.)* La fel cu toată lumea.

HIGGINS: Exact.

LIZA: Ca tata.

HIGGINS *(zîmbește cam acru, oarecum pus în inferioritate):* Fără să accept comparația din toate privințele, e foarte adevărat, Eliza, că tatăl tău nu este un snob și că se va simți la largul lui în orice situație l-ar pune năstrușnica lui soartă. *(Serios:)* Marele secret, Eliza, nu este să ai maniere frumoase sau urîte, sau orice alt soi de maniere, ci să ai aceeași purtare față de orice ființă omenească. Pe scurt, să te porți ca în rai, unde nu sînt vagoane de clasa a treia și unde orice suflet e la fel de bun ca celălalt.

LIZA: Amin! Ești un predicator înnăscut.

HIGGINS *(iritat):* Chestiunea nu este dacă mă port ca un mîrlan cu tine, ci numai dacă m-ai văzut vreodată purtîndu-mă mai bine cu altcineva.

LIZA *(cu o sinceritate subită):* Nu-mi pasă cum te porți cu mine. Nu-mi pasă de ocări, nici dacă mi-ai face o vînătaie la ochi. Mi s-a întîmplat. Dar *(ridicîndu-se și înfruntîndu-l)* nu vreau să se treacă peste mine așa de ușor.

HIGGINS: Atunci, piei din calea mea, că eu n-am să mă opresc pentru tine. Vorbești despre mine de parcă aș fi un autobus.

LIZA: Chiar că autobus ești: numai hurducături și smucituri, și nici o considerație pentru nimeni. Dar eu mă pot lipsi de dumneata, să nu crezi că nu pot.

HIGGINS: Știu că poți. Ți-am spus și eu.

LIZA *(se depărtează de el, jignită, trecînd de cealaltă parte a divanului, cu fața spre cămin):* Știu că mi-ai spus-o, bestie. Voiai să scapi de mine!

HIGGINS: Minți!

LIZA: Mulțumesc. *(Se așază cu demnitate.)*

HIGGINS: Cred că nu te-ai întrebat niciodată dacă *eu* pot să mă lipsesc de tine.

LIZA *(serios):* Nu încerca să mă iei pe ocolite. Va trebui să te lipsești de mine.

HIGGINS *(semeț):* Nu am nevoie de nimeni. Am un suflet al meu și o scînteie de foc divin. Dar *(cu o umilință neașteptată)* ai să-mi lipsești, Eliza. *(Se așază lîngă ea pe divan.)* Am învățat ceva din ideile tale tîmpite, mărturisesc smerit și recunoscător. Și m-am obișnuit cu glasul tău și cu înfățișarea ta. Chiar îmi plac.

LIZA: Le ai pe amîndouă: glasul la gramofon și înfățișarea în albumul de fotografii. Cînd ți-o fi dor de mine, dă drumul la gramofon. Nu are suflet, ca să-l poți răni.

HIGGINS: Sufletul tău nu-l am în gramofon. Lasă-mi simțămintele tale, și poți să iei și vocea, și înfățișarea. Nu ele te fac să fii ceea ce ești.

LIZA: O! Ce drac împielițat îmi ești! Poți răsuci inima unei fete tot atît de ușor cum alții pot să-i sucească brațele ca s-o doară. M-a prevenit doamna Pearce. De atîtea ori a vrut să te părăsească, și întotdeauna ai îmbunat-o, în ultima clipă. Nu ții de loc la ea și nici de mine nu-ți pasă cît de cît.

HIGGINS: Țin la viață, la omenire, și tu faci parte din această omenire. Mi-ai ieșit în cale și ai fost zidită în casa mea. Ce mi se poate cere mai mult, de către tine sau altcineva?

LIZA: N-am să țin la nimeni care nu ține la mine.

HIGGINS: Principii comerciale, Eliza. Ca și cînd ai striga *(îi imită accentul de la Covent Garden*

cu o exactitate profesională) „hai la violete, vio-lè-tele frumoasele!"

LIZA: Nu-ţi bate joc de mine. E urît.

HIGGINS: În viaţa mea nu mi-am bătut joc de nimeni. Rînjetul dispreţului nu şade bine nici chipului, nici sufletului omenesc. Îmi exprim îndreptăţitul dispreţ pentru orice comercialism. Nu-mi comercializez afecţiunea şi nici nu o voi comercializa. Zici că sînt o brută pentru că n-ai reuşit să dobîndeşti un drept asupra mea, aducîndu-mi pantofii şi căutîndu-mi ochelarii. Ai fost o proastă: găsesc că e dezgustător să vezi o femeie aducînd papucii unui bărbat; ţi-am adus eu vreodată papucii? Am căpătat mult mai multă consideraţie pentru tine de cînd mi i-ai aruncat în faţă! Nu foloseşte la nimic să-mi slujeşti ca o sclavă şi apoi să spui că vrei să-ţi port de grijă. Cine ţine la o sclavă? Dacă te întorci, vino cu gînd de bună tovărăşie, că altceva n-ai să găseşti. Ai dobîndit de o mie de ori mai mult de la mine decît eu de la tine; şi dacă îndrăzneşti să compari fasoanele tale de căţeluş care duce şi aduce papucii cu crearea de către mine a ducesei Eliza, am să-ţi trîntesc uşa în mutra ta de gîscă.

LIZA: De ce ai făcut-o, dacă nu ţineai la mine?

HIGGINS *(din toată inima)*: Pentru că asta-i meseria mea.

LIZA: Nu te-ai gîndit niciodată la necazurile pe care mi le-ai căşuna?

HIGGINS: Ar fi fost făcută lumea vreodată, dacă cel care a făcut-o s-ar fi temut să nu căşuneze şi necazuri? A crea viaţă înseamnă a crea necazuri. O singură scăpare există împotriva necazurilor — să distrugi ceea ce există. Dar bagă de seamă că mişeii ţipă întotdeauna ca să ceară moartea celor care-i tulbură.

LIZA: Eu nu sînt predicator, eu nu observ astfel de lucruri. Eu observ că tu nu mă observi pe mine.

HIGGINS *(sărind în sus şi umblînd de colo pînă colo, neîngăduitor)*: Eliza, eşti o netoată. Risipesc mărgăritarele spiritului meu miltonian, presărîndu-le dinaintea ta. Trebuie să înţelegi o dată pentru totdeauna că eu îmi urmez calea şi îmi îndeplinesc munca fără să-mi pese nici cît de-o ceapă degerată ce se întîmplă cu oricare dintre noi. Nu sînt intimidat, ca tatăl tău sau mamă-ta vitregă. Poţi să te întorci sau să te duci pe pustii, cum vrei.

LIZA: Pentru ce să mă întorc?

HIGGINS *(sărind în genunchi pe canapea şi aplecîndu-se peste canapea înspre Eliza)*: Pentru hazul lucrurilor. De aceea te-am luat la mine.

LIZA *(cu faţa întoarsă)*: Şi ca să mă dai afară chiar mîine, dacă nu-ţi fac mendrele?

HIGGINS: Da, şi tu poţi să pleci chiar mîine, dacă nu fac tot ce vrei tu.

LIZA: Şi să locuiesc cu mama vitregă?

HIGGINS: Da, sau să vinzi flori.

LIZA: Ah, dacă aş putea să mă întorc la coşul meu cu flori! N-aş depinde nici de tine şi nici de tata, n-aş depinde de nimeni. De ce mi-ai răpit independenţa? De ce am renunţat la ea? Acum sînt o sclavă, cu toate veşmintele mele frumoase.

HIGGINS: Ba, de loc. Te adopt ca fiică şi pun o sumă de bani pe numele tău, dacă vrei. Sau ai prefera să te căsătoreşti cu Pickering?

LIZA *(aruncîndu-i o privire fioroasă)*: Nu m-aş căsători cu dumneata nici dacă m-ai cere, deşi eşti

mult mai aproape de vîrsta mea decît cum este el.

HIGGINS *(binevoitor):* Decît el, nu „decît cum este el".

LIZA *(pierzîndu-şi răbdarea şi sculîndu-se):* Am să vorbesc cum îmi place. Nu mai eşti profesorul meu.

HIGGINS *(gînditor):* Mă gîndesc însă că Pickering n-ar face-o; e un burlac tot atît de convins ca şi mine.

LIZA: Nu asta urmăresc eu şi nici să nu te gîndeşti la aşa ceva. S-au găsit întotdeauna destui băieţi care au vrut să mă ia în căsătorie. Freddy Hill îmi scrie de două-trei ori pe zi, coli întregi.

HIGGINS *(surprins în chip neplăcut):* Ia te uită îndrăzneală! *(Se dă înapoi şi se pomeneşte pe vine.)*

LIZA: Are dreptul, dacă îi place, bietul băiat. Şi mă iubeşte.

HIGGINS *(dîndu-se jos de pe canapea):* Tu nu ai dreptul să-l încurajezi.

LIZA: Orice fată are dreptul să fie iubită.

HIGGINS: Ce? De prostănaci ca dînsul?

LIZA: Freddy nu-i un prostănac. Şi dacă-i dezarmat şi sărac şi mă vrea, poate mă va face mult mai fericită decît cei ce-mi sînt superiori, dar mă tiranizează şi nu mă doresc.

HIGGINS: Poate el să facă ceva din tine? Asta-i chestiunea!

LIZA: Poate că eu aş putea face ceva dintr-însul. Dar nu m-am gîndit niciodată ca unul dintre noi să facă ceva din celălalt. Iar dumneata numai la asta te gîndeşti. Vreau să fiu cum mi-e firea.

HIGGINS: Pe scurt, ai vrea să mă prăpădesc după tine, ca Freddy. Nu-i aşa?

LIZA: Ba nu. Nu asta îţi cer. Şi, vezi, nu fi prea sigur nici de dumneata, nici de mine. Aş fi putut să fiu o fată stricată, dacă aş fi vrut. Sînt o seamă de lucruri din care am văzut mai multe ca dumneata, cu toată învăţătura dumitale. Fete ca mine pot lesne atrage domni de seamă, ca să facă dragoste cu ei. Dar în clipa următoare fiecare ajunge să se urască de moarte.

HIGGINS: Bineînţeles că da. Atunci, de ce naiba ne certăm?

LIZA *(tulburată):* Vreau puţină bunătate. Ştiu că sînt o oarecare fată ignorantă, şi dumneata — un gentleman cu carte, dar nu-s chiar noroiul de sub picioarele dumitale. Ce făcui *(corectîndu-se)* — ce-am făcut n-a fost pentru rochii şi automobile; am făcut-o pentru că era plăcut să fim împreună şi ajunsei — am ajuns — să ţin la dumneata; nu pentru că doream să-mi faci curte, ci, fără ca să uit deosebirea dintre noi, ţineam la dumneata prieteneşte.

HIGGINS: Ai dreptate. Aşa simt şi eu. Şi Pickering tot aşa. Eliza, ce gîscă eşti!

LIZA: Asta nu-i un răspuns potrivit. *(Se lasă în scaunul de la masa de scris şi plînge.)*

HIGGINS: De asta o să ai parte, pînă nu încetezi de a mai fi o tîmpită. Dacă vrei să fii cucoană mare, trebuie să renunţi de a te mai simţi părăsită cînd bărbaţii pe care-i cunoşti nu-şi petrec jumătate din timp gudurîndu-se pe lîngă tine, şi cealaltă jumătate — învineţindu-ţi ochii. Dacă nu poţi îndura traiul meu sobru şi încordarea lui, atunci întoarce-te în cloaca ta. Munceşte pînă ce vei ajunge mai mult ani-

mai decît ființă omenească, și apoi iubește și ceartă-te și bea pînă adormi. E o viață minunată viața din mocirlă. E vie, caldă, năprasnică; poți s-o simți și prin obrazul cel mai gros, poți s-o guști și s-o miroși fără pregătire sau muncă. Nu ca Știința, Literatura, Muzica clasică, sau ca Filozofia și Arta. Pe mine mă găsești nesimțitor, rece și egoist, nu-i așa? Foarte bine! Cară-te la cei care-ți sînt pe plac. Căsătorește-te cu orice porc sentimental, plin de bani și cu o pereche de buze groase cu care să te mozolească și o pereche de bocanci butucănoși cu care să te pocnească în lege. Dacă nu poți prețui ceea ce ai, mai bine caută ceea ce ești în stare să prețuiești.

LIZA *(deznădăjduită):* Tiran crunt ce ești! Nu pot să vorbesc cu tine: toate le întorci împotriva mea. Niciodată nu am dreptate. Dar știi foarte bine, tot timpul, că nu ești decît o pramatie. Știi că nu mă pot întoarce în cloacă, așa cum spui dumneata, că nu am nici un prieten adevărat pe lume, afară de dumneata și de colonel. Știi bine că n-aș mai putea trăi cu un bărbat necioplit după ce am trăit lîngă voi, și este urît și crud din parte-ți să mă insulți, sub pretextul că aș putea s-o fac. Crezi că trebuie să mă întorc în strada Wimpole fiindcă n-am unde să mă duc, decît doar la tata. Dar să nu fii prea sigur că mă ai la picioarele tale ca să mă calci și să mă insulți. Am să-l iau pe Freddy de îndată ce va fi în stare să mă țină. Așa am să fac.

HIGGINS *(așezîndu-se lîngă ea):* Fleacuri! Ai să te căsătorești cu un ambasador. Ai să iei pe guvernatorul general al Indiei, sau pe lordul-locotenent al Irlandei, sau pe altul care are nevoie de o locțiitoare de regină. N-am să-mi arunc capodopera în mîinile unui Freddy oarecare.

LIZA: Îți închipui că-mi face plăcere cînd vorbești așa? Dar n-am uitat ce mi-ai spus acum o clipă, și nici n-ai să mă ademenești ca pe un copil sau un cățeluș. Dacă nu pot găsi bunătate, atunci vreau independență.

HIGGINS: Independență? Asta-i o erezie burgheză. Toți depindem unul de altul, fiecare suflet de pe fața pămîntului.

LIZA *(sculîndu-se hotărîtă):* Am să-ți arăt eu dacă depind de dumneata. Dacă dumneata poți să ții predici, atunci pot și eu să dau lecții. Mă duc și mă fac profesoară.

HIGGINS: Ce-ai să predai, pentru numele lui Dumnezeu?

LIZA: Ce m-ai învățat. Am să predau fonetică.

HIGGINS: Ha-ha-ha!

LIZA: Mă voi oferi să-i fiu asistentă profesorului Nepean.

HIGGINS *(sculîndu-se mînios):* Ce! Șarlatanul acela! Impostorul! Broscoiul acela ignorant! Să-l înveți metodele mele? Descoperirile mele! Fă un singur pas în direcția lui, și îți sucesc gîtul. *(Pune mîinile pe ea.)* M-auzi?

LIZA *(neîmpotrivindu-se și totodată sfidîndu-l):* Sucește-mi-l, dacă vrei. Nu-mi pasă! Știam că ai să mă lovești o dată. *(El îi dă drumul, bate din picior, de necaz că și-a ieșit din fire, și se dă atît de grăbit înapoi, încît cade pe canapea exact la locul lui.)* Aha! Acum știu să mă port cu tine. Ce proastă am fost că nu m-am gîndit pînă acuma! Nu poți să-mi iei înapoi știința pe care mi-ai dat-o. Ai spus că am ureche mai bună ca tine — dar eu pot să fiu și politicoasă, și bună cu lumea, pe cînd tu — nu. Aha!

Ţi-am venit de hac, Henry Higgins. Nu-mi pasă nici atîtica *(pocnind din degete)* de teroarea şi vorbele tale mari. Am să dau un anunţ la ziare că ducesa ta nu-i decît o florăreasă căreia i-ai dat lecţii — şi poate învăţa pe oricine să devină o asemenea ducesă în şase luni, pentru o mie de guinee. Ah! îmi vine să mă lovesc singură cînd mă gîndesc cum mă tîram la picioarele tale, cum mă călcai şi mă batjocoreai, cînd n-aveam decît să-mi ridic degetul cel mic ca să fiu tot aşa de iscusită ca tine.

HIGGINS *(minunîndu-se)*: Fiinţă nemernică şi fără obraz! Dar e mai bine decît să miorlăi, mai bine decît să-mi aduci papucii sau să-mi cauţi ochelarii, nu-i aşa? *(Sculîndu-se:)* Pe toţi sfinţii, Eliza, am spus că fac o femeie din tine şi — iată! — am făcut-o. Aşa îmi placi!

LIZA: Da, acum o întorci şi te pui bine cu mine; acum nu mai mi-e frică de tine şi pot şi fără tine.

HIGGINS: Bineînţeles că da, gîsculiţo. Acum cinci minute atîrnai ca o piatră de moară de gîtul meu. Acum eşti ca o cetate solidă, ca o corabie de luptă. Tu, cu mine şi cu Pickering vom fi trei burlaci laolaltă, în loc de doi bărbaţi şi o fată proastă.

Doamna Higgins reapare, gătită pentru nuntă. Eliza devine îndată calmă şi graţioasă.

DOAMNA HIGGINS: Ne aşteaptă trăsura. Eliza, eşti gata?

LIZA: Gata! Vine şi domnul profesor?

DOAMNA HIGGINS: Sigur că nu. Nu ştie să se poarte la biserică. Face remarci în gura mare despre felul cum pronunţă preotul.

LIZA: Atunci, nu te mai văd, domnule profesor. La revedere. *(Se duce spre uşă.)*

DOAMNA HIGGINS *(apropiindu-se de Higgins)*: La revedere, dragă Henry.

HIGGINS: La revedere, mamă. *(E pe cale de a o săruta, cînd îşi aduce aminte de ceva.)* Ascultă, Eliza, comandă o şuncă şi brînză de Stilton te rog. Şi cumpără-mi de la Eale şi Binman o pereche de mănuşi de piele, numărul opt, şi o cravată care să meargă cu costumul meu cel nou. Poţi alege tu culoarea. *(Vocea lui voioasă, nepăsătoare, puternică arată cît este de incorigibil.)*

LIZA *(cu dispreţ)*: N-ai decît să ţi le cumperi singur. *(Iese.*

DOAMNA HIGGINS: Mă tem, Henry, că ai învăţat-o rău pe fata asta. Dar nu-i nimic, îţi cumpăr eu cravata şi mănuşile.

HIGGINS *(nepăsător)*: Nu te osteni. Are să le cumpere ea pe toate. La revedere. *(Se sărută. Doamna Higgins fuge afară. Higgins, rămas singur, îşi zornăie măruntişul în buzunar, rîde pe înfundate şi dă semne că-i foarte mulţumit de el.)*

Restul povestirii nu are nevoie să fie reprezentat pe scenă şi, într-adevăr, aproape nici n-ar mai fi nevoie să fie arătat, dacă închipuirile noastre nu ar fi stricate de leneşa deprindere de a ne mulţumi cu formulele gata făcute şi cu vechiturile romanţioase ale bazarului de „sfîrşituri cu bine", care nu se potrivesc la nici o povestire.

Povestea Elizei Doolittle, deşi socotită o poveste romanţioasă, din pricină că transfigurarea pe care o arată pare cu totul improbabilă, este totuşi destul de obişnuită. Asemenea prefaceri s-au petrecut, însă, de sute de ori, cu o seamă de tinere femei aprige în ambiţia lor, mai ales de

cînd Nell Gwynne le-a dat un exemplu, jucînd roluri de regină şi fermecînd regi, în teatrul în care intrase ca vînzătoare de portocale. Cu toate acestea, oameni de peste tot şi-au închipuit — fără alt motiv decît acela că Eliza este eroina unei poveşti romanţioase — că ea trebuie să se mărite numaidecît cu eroul respectiv. Aceasta nu este însă admisibil, nu numai pentru că mica ei dramă ar fi neapărat deformată dacă ar fi jucată într-o ipoteză atît de necugetată, dar şi pentru că adevărata urmare este vădită pentru oricine cunoaşte firea omenească în general şi instinctul feminin în special.

Eliza nu cocheta cînd îi spunea lui Higgins că nu s-ar mărita cu dînsul nici dacă i-ar cere-o. Ea îi împărtăşea o hotărîre bine chibzuită. Cînd un holtei stîrneşte interesul unei fete, o stăpîneşte, o învaţă şi devine important pentru ea, ca în cazul lui Higgins faţă de Eliza, fata se va gîndi întotdeauna foarte serios — cînd are îndeajuns spirit pentru a o face — dacă trebuie sau nu să depună toate stăruinţele pentru a ajunge soţia acelui burlac, mai ales dacă el, atît de puţin preocupat de căsătorie, ar putea fi cucerit de o femeie devotată şi hotărîtă, care urmăreşte cu energie acest ţel. Hotărîrea ei va depinde în mare măsură de libertatea de a alege, aceasta la rîndul ei atîrnînd de vîrsta şi venitul fetei. Dacă ea este pe cale de a-şi pierde tinereţea şi nu are nici o siguranţă în privinţa mijloacelor ei de trai, atunci se va mărita cu dînsul, deoarece trebuie să se mărite cu oricine îi poate asigura traiul. Dar la vîrsta Elizei, o fată frumoasă ca ea nu simte această constrîngere, ci se simte liberă să aleagă şi să culeagă. Prin urmare, în această chestiune ea va fi călăuzită de instinct. Iar Elizei instinctul îi spune să nu se mărite cu Higgins. Nu-i spune însă şi să renunţe la el. Nu poate fi nici cea mai mică îndoială că el va rămîne unul dintre interesele cele mai puternice din viaţa ei. Eliza ar suferi însă mult dacă o altă femeie i-ar lua locul lîngă el. Cum însă ea ştie că în această privinţă poate fi sigură, nu mai are nici o şovăială în privinţa căii pe care o va urma. Nu ar avea

această şovăială nici chiar dacă deosebirea de douăzeci de ani, care tinerilor le pare atît de mare, nu ar exista între ei.

Cum concluzia ei pare a nu răspunde instinctelor noastre, să cercetăm dacă nu găsim o oarecare logică în această concluzie. Atunci cînd Higgins îşi motivează nepăsarea faţă de femeile tinere pe temeiul că ele au o rivală de neînvins în mama lui, el ne dă cheia burlăciei lui înrădăcinate. Acest caz este neobişnuit numai în măsura în care mamele remarcabile sînt neobişnuite. Dacă un băiat cu imaginaţie are o mamă destul de bogată, care este înzestrată cu inteligenţă, graţie personală, un caracter demn şi fără asprime, precum şi un cultivat simţămînt faţă de arta cea mai înaltă din timpul ei — ceea ce îi îngăduie să-şi înfrumuseţeze casa — ea statorniceşte pentru el un model cu care puţine femei pot îndrăzni să se compare, făcîndu-l totodată să-şi disocieze afecţiunile, să despartă simţămîntul său pentru frumos şi idealismul său de pornirile specific sexuale. Aceste lucruri îl fac să pară enigmatic sau de neînţeles pentru numărul uriaş al oamenilor inculţi, care au fost crescuţi în case lipsite de gust, de către părinţi neinteresanţi sau urîcioşi şi pentru care prin urmare literatura, pictura, sculptura, muzica şi toate relaţiile personale afective apar — dacă apar vreodată — doar ca moduri ale sexualităţii. Cuvîntul pasiune nu înseamnă altceva pentru ei, şi pasiunea lui Higgins pentru fonetică, ca şi faptul că-şi idealizează mama, în loc de a o idealiza pe Eliza, li s-ar părea absurd şi nefiresc. Totuşi, dacă privim împrejur şi vedem că aproape nimeni nu e prea urît sau prea neplăcut pentru a nu-şi găsi un soţ sau o soţie, dacă într-adevăr caută aşa ceva, pe cînd multe fete bătrîne şi mulţi burlaci sînt deasupra mediei în ce priveşte calitatea şi cultura, nu ne putem împiedica a bănui că disocierea sexualităţii de noţiunile cu care este atît de des confundată — disociere pe care unele persoane geniale o săvîrşesc prin pură analiză intelectuală — este uneori produsă sau ajutată de farmecul părinţilor.

Deşi nu este în stare a-şi explica formidabila putere de rezistenţă a lui Higgins în faţa farmecului ei, Eliza, care l-a cucerit pe Freddy dintr-o ocheadă, este instinctiv conştientă că nu va putea dobîndi niciodată o influenţă deplină asupra lui, nici nu va reuşi să se bage între el şi mama lui (necesitate primordială pentru oricare femeie măritată). Mai pe scurt, ea ştia că, dintr-un motiv nelămurit, el nu poseda într-însul însuşirile necesare unui om însurat, nu corespundea concepţiei ei despre ceea ce trebuie să fie un soţ — adică un bărbat pentru care soţia să constituie preocuparea cea mai temeinică, mai dragă şi mai caldă.

Chiar dacă n-ar fi existat o mamă-rivală, totuşi Eliza ar fi refuzat să accepte ca interesul pentru ea să treacă la Higgins în urma intereselor şi preocupărilor lui filologice. Chiar dacă murea doamna Higgins, lui îi mai rămîneau totuşi Milton şi alfabetul universal. Observaţia lui Landor, că pentru cei care au cea mai mare putere de a iubi dragostea nu constituie preocuparea de căpetenie, nu ar fi făcut-o de loc pe Eliza a-l preţui pe Landor. La aceasta mai adăugaţi resentimentul ei faţă de superioritatea dominatoare a lui Higgins, neîncrederea ei în talentul lui de a o convinge sau de a o face să-i treacă necazul cînd el se întrecuse cu gluma, şi veţi vedea că instinctul Elizei avea serioase temeiuri ca să o prevină împotriva căsătoriei cu Pygmalionul ei.

Şi acuma vreţi să ştiţi cu cine s-a căsătorit Eliza? Dacă Higgins era un holtei predestinat, în schimb Eliza vădit nu era menită să ajungă fată bătrînă. Lucrurile se pot povesti pe scurt celor care încă nu le-au ghicit din indicaţiile date de însăşi Eliza.

Aproape îndată după ce Eliza a fost provocată să-şi proclame hotărîrea-i bine chibzuită de a nu se căsători cu Higgins, ea menţionează faptul că tînărul domn Frederick Eynsford Hill îşi aşterne zilnic pe coli întregi dragostea lui pentru dînsa şi i le trimite prin poştă. Freddy e tînăr, cu vreo douăzeci de ani mai tînăr ca Higgins; este un gentleman (ori, aşa cum l-ar califica Eliza, un ciocoi) şi vorbeşte

ca atare; e bine îmbrăcat, şi colonelul îl tratează ca pe un egal. Freddy o iubeşte sincer, nu-i este stăpîn şi nici nu-i probabil că o va domina vreodată, cu tot avantajul situaţiei lui sociale. Eliza nu întrevede stupida tradiţie romantică potrivit căreia tuturor femeilor le place să fie, în orice caz, stăpînite, dacă nu chiar tiranizate şi bătute. „Cînd te duci la femei — spunea Nietzsche — ia-ţi şi biciul cu tine." Despoţii chibzuiţi, însă, nu şi-au limitat folosirea biciului numai la femei: au luat bicele cu ei şi cînd au avut de-a face cu bărbaţi, fiind slugarnic idealizaţi de către acei bărbaţi pe care i-au ameninţat cu biciul — şi asta mult mai mult decît de femei. Desigur, există femei slugarnice, ca şi bărbaţi slugarnici; şi femeile, ca şi bărbaţii, admiră pe cei care sînt mai tari decît ele. Dar a admira o fiinţă puternică şi a trăi la cheremul ei sînt două lucruri deosebite. Poate că cei slabi nu sînt admiraţi, nici proslăviţi ca eroi; dar nu sînt de fel dispreţuiţi sau ocoliţi; şi nu par a întîmpina niciodată vreo piedică în a se căsători cu persoane care le sînt superioare. Poate că nu te poţi bizui pe ei în nenorocire, dar viaţa nu-i doar o necurmată nenorocire; este mai degrabă un şir de situaţii, care nu cer o putere excepţională, şi chiar fiinţe cam lipsite de puteri pot face faţă, dacă au un tovarăş tare care să le ajute. Prin urmare, este un adevăr, pretutindeni vădit: că cei tari — fie bărbaţi, fie femei — nu numai că nu se căsătoresc cu fiinţe puternice, dar nu arată vreo preferinţă pentru asemenea fiinţe nici cînd îşi aleg prietenii. Cînd un leu întîlneşte un alt leu, care rage mai tare, „primul leu îl socoteşte pe celălalt supărător", pe cînd o femeie sau un bărbat care se simte puternic cît doi caută orice altă calitate afară de putere la tovarăşul său.

Inversul este de asemeni adevărat. Cei slabi caută a se căsători cu cei puternici, dacă aceştia nu-i înfricoşează prea mult, ceea ce îi duce adeseori în greşeala pe care o denumim metaforic „a apuca mai mult decît pot cuprinde". Ei doresc prea mult în schimbul a prea puţin; şi cînd tocmeala întrece orice putere de a mai răbda, căsătoria devine

imposibilă şi sfîrşeşte prin înlăturarea celui slab, sau, ceea ce este şi mai rău, cel slab devine o povară, o cruce pe care o poartă cel tare. Fiinţele care sînt nu numai slabe, ci şi proaste sau neînţelegătoare se găsesc adeseori în asemenea dificultăţi.

Aceasta fiind starea rosturilor omeneşti, ce ne putem aştepta să facă Eliza, cînd se află între Freddy şi Higgins? Se va vedea ea aducînd o viaţă întreagă papucii lui Higgins sau pe Freddy aducîndu-i ei papucii? Nu poate fi vreo îndoială în privinţa răspunsului. Afară numai dacă ea ar avea o repulsie biologică pentru Freddy şi o atracţie biologică pentru Higgins, care i-ar covîrşi toate celelalte instincte; dacă este să se căsătorească cu vreunul dintre ei, desigur că îl va alege pe Freddy.

Şi tocmai aşa a făcut Eliza.

Au urmat complicaţii, dar acestea erau de ordin economic, nu romantic. Freddy nu avea nici bani, nici slujbă. Zestrea mamei sale, o ultimă rămăşiţă a bogăţiei din Largelady Park, i-a dat acesteia posibilitatea de a păstra anevoie în Earlscourt o aparenţă de distincţie, dar nu să asigure copiilor ei o învăţătură mai serioasă, şi cu atît mai puţin să-şi pregătească băiatul pentru o profesie. Freddy nu socotea de demnitatea lui să fie funcţionar cu treizeci de şilingi pe săptămînă şi, în afară de aceasta, îi era şi extrem de neplăcut. Alte perspective el nu avea decît speranţa că, păstrînd aparenţele, cineva îi va veni în ajutor. Acest ajutor se desluşea vag în închipuirea lui sub forma unui post de secretar particular sau a unei oarecare sinecuri. Mamei sale îi apărea sub forma unei căsătorii cu vreo domnişoară bogată, care va fi subjugată de farmecul băiatului ei. Vă puteţi închipui sentimentele ei cînd fiul s-a căsătorit cu o florăreasă, care devenise o „declasată" în împrejurări atît de neobişnuite, şi care acum erau notorii.

E adevărat că Eliza nu părea o partidă cu totul proastă. Tatăl ei, deşi un fost măturător de stradă şi acuma şi el „declasat" în mod fantastic, devenise nespus de popular în societatea cea mai pretenţioasă, datorită unui talent monden, care învinsese orice prejudecată sau dezavantaj. Respins din burghezie, pe care o ura, ajunsese de-a dreptul în cercurile cele mai înalte prin duhul său, prin meseria sa (căci purta calitatea de a fi fost măturător de stradă ca un stindard) şi prin însuşirea nietzscheană de a fi dincolo de bine şi de rău. La mesele intime ale ducilor stătea la dreapta duceselor; în casele de la ţară fuma în oficiu şi era privit cu multă simpatie de către sufragiu, dacă nu se afla în sufragerie şi vreun ministru îi cerea sfatul. Bătrînul însă a constatat curînd că-i este aproape tot atît de greu să trăiască pe acest picior cu trei mii de lire anual, ca şi doamna Eynsford Hill la Earlscourt, cu un venit atît de mic încît nu mă lasă inima să vă spun suma exactă. El a refuzat categoric să adauge ultima picătură în paharul suferinţelor ei, contribuind la întreţinerea Elizei.

Astfel, Freddy şi Eliza, acum domnul şi doamna Eynsford Hill, ar fi petrecut o lună de miere fără nici un ban, dacă n-ar fi fost darul de cinci sute de lire pe care colonelul i l-a făcut Elizei. Banii au ţinut mult, pentru că Freddy nu ştia să cheltuiască, deoarece nu avusese niciodată bani, iar Eliza, a cărei educaţie mondenă fusese făcută de o pereche de holtei, şi-a purtat rochiile cît au ţinut-o, părînd totuşi frumoasă, fără a ţine seama că de cîteva luni deveniseră demodate. Totuşi, cinci sute de lire pentru doi oameni tineri nu pot ţine la nesfîrşit; şi amîndoi ştiau — ba Eliza îşi dădea şi mai bine seama — că pînă la urmă vor trebui să se descurce singuri. Ea ar fi putut să se instaleze în casa din strada Wimpole, care devenise sălaşul ei, dar îşi dădea bine seama că nu poate să-l aducă şi pe Freddy acolo, că locul nu era indicat pentru caracterul lui

Nu că burlacii din strada Wimpole ar fi cîrtit cît de cît. Cerîndu-i sfatul, Higgins a refuzat să-şi bată capul cu problema locuinţei lor, cînd soluţia de a sta la el era atît de simplă. Dorinţa Elizei de a-l avea pe Freddy în casă cu ea nu i se părea cîtuşi de puţin mai importantă decît dacă

ar fi vrut o mobilă nouă în odaia de culcare. Chestiunea caracterului lui Freddy sau obligaţia lui morală de a-şi cîştiga traiul nu-l interesau pe Higgins. Acesta a contestat că Freddy ar avea caracter şi a declarat că, dacă ar încerca să lucreze, altă persoană, capabilă, ar trebui să se necăjească descîlcind ceea ce ar fi încîlcit el — procedeu care ar fi implicat o pagubă vădită pentru comunitate şi o mare nenorocire pentru Freddy însuşi. Higgins susţinea că Freddy a fost evident menit de către natură pentru o muncă mai uşoară, ca de pildă aceea de a o distra pe Eliza, ceea ce, declara el, constituia o îndeletnicire mult mai folositoare şi mai onorabilă decît cea de funcţionar. Cînd Eliza i-a vorbit din nou de proiectul ei de a da lecţii de fonetică, Higgins s-a opus la fel de aprig. A declarat că-i mai trebuie cel puţin zece ani ca să fie calificată a se amesteca în îndeletnicirea lui favorită; şi cum era evident că Pickering împărtăşeşte aceeaşi părere, ea şi-a dat seama că nu poate lua o hotărîre împotriva voinţei lor, şi tocmai într-o chestiune atît de gravă; a înţeles că nu are dreptul să exploateze, fără consimţămîntul lui Higgins, cunoştinţele căpătate de la dînsul. Eliza avea impresia că ştiinţa lui Higgins îi aparţine lui personal tot atîta cît şi ceasornicul. Fiindcă Eliza nu era comunistă. În afară de aceasta, ea le era devotată amîndurora, mai deplin şi mai fățiş după căsătorie decît înainte.

Colonelul a fost acela care a rezolvat, în sfîrşit, problema care îi dăduse atîta bătaie de cap Elizei. Într-o zi a întrebat-o, cam sfios, dacă renunţase la ideea ei de a deschide o florărie. Ea i-a răspuns că se gîndise la asta, dar că renunţase, deoarece colonelul spusese în ziua aceea la doamna Higgins că n-ar fi nici o scofală. Colonelul a recunoscut că, atunci cînd spusese lucrul acesta, încă nu-şi revenise de pe urma impresiei uluitoare ce-o avusese cu o zi înainte. Discutase chestiunea în ajun cu Higgins. Unicul comentariu pe care-l făcuse acesta putea duce la o ceartă serioasă cu Eliza. Higgins spusese că Eliza va găsi în Freddy un excelent comisionar.

Freddy însuşi a fost consultat după aceea. A spus că se gîndise şi el la o prăvălie; dar în închipuirea lui de om lipsit de mijloace, prăvălia se înfăţişa sub forma unei mici tutungerii, în care Eliza ar fi vîndut ţigări la o tejghea, şi el — ziare la alta. Dar a căzut de acord că ar fi nespus de plăcut dacă s-ar duce de cu zori în fiece dimineaţă împreună cu Eliza la Covent Garden şi ar cumpăra flori exact la locul primei lor întîlniri — simţămînt care l-a făcut să cîştige multe sărutări din partea nevestei. Freddy a adăugat că întotdeauna i-a fost teamă să propună aşa ceva, de frica scandalului ce l-ar face Clara la ideea acestui pas care i-ar stînjeni posibilităţile ei matrimoniale şi că de asemeni nu se putea aştepta ca proiectul să-i placă mamei lui, după ce ea se agăţase atîta amar de vreme de acea treaptă socială care nu poate admite comerţul cu amănuntul.

Piedica a fost înlăturată de un eveniment cu totul neaşteptat pentru mama lui Freddy. Clara, în cursul incursiunilor ei în cercurile artistice cele mai înalte la care putea năzui, a descoperit că îi lipsea pentru susţinerea conversaţiei tocmai cunoaşterea romanelor domnului H. G. Wells. De aceea, le-a luat cu împrumut de pe unde a putut — şi cu atîta zel, încît le-a înghiţit pe toate în cursul a două luni. Rezultatul a fost o convertire destul de obişnuită în zilele noastre. O versiune modernă a minunilor apostolilor ar umple cincizeci de Biblii, dacă cineva ar fi în stare să le scrie.

Biata Clara, care părea lui Higgins şi mamei acestuia o fiinţă ridicolă şi dezagreabilă, iar propriei ei mame, într-un fel inexplicabil, o nereuşită socială, nu se considerase niciodată nici în primul fel, nici într-al doilea. Deşi într-o oarecare măsură ridiculizată şi imitată în West Kensington, ca toţi cei de acolo, ea era totuşi acceptată ca o fiinţă omenească raţională şi normală, sau ca o oarecare fiinţă — putem oare spune cuvîntul? — inevitabilă. În cazul cel mai rău, o porecleau Băgăcioasa, dar nimănui nu-i venise în gînd şi nici ei că se zbătea degeaba şi că tot ce făcea era în vînt. Totuşi, nu era fericită şi începuse a-şi pierde nădejdea.

Singurul ei avantaj, faptul că mama ei era — cum spunea băcanul lor din Epsom — o cucoană cu echipaj, nu avea, se vede, valoare pe piaţă. Din această pricină, Clara nu putuse învăţa mare lucru, deoarece singura învăţătură pe care le-o îngăduiau mijloacele ce le aveau ar fi fost aceea din Earlscourt, adică să înveţe cot la cot cu fiica băcanului de acolo. Acelaşi motiv o făcuse să caute tovărăşia clasei din care făcea parte mama ei; iar clasa aceea pur şi simplu nu putea s-o accepte, fiind mult mai săracă decît băcanul din colţ şi neputînd ţine nu numai o jupîneasă ca lumea, dar nici măcar o servitoare, trebuind să se descurce acasă cu o femeie la toate, retribuită cu zgîrcenie. În asemenea împrejurări, nimic nu-i putea conferi aerul unui produs autentic al parcului Largelady. Şi totuşi, tradiţia acestui cartier pretenţios o făcea să privească o căsătorie potrivită cu posibilităţile ei drept o umilinţă insuportabilă. Negustorii şi oamenii cu profesii mărunte îi erau odioşi. Fugea după pictori şi scriitori, dar nu-i fermeca, iar încercările ei îndrăzneţe de a prinde şi practica conversaţia artistică şi literară îi irita. În rezumat, ea era o nereuşită deplină, o mică snoabă ignorantă, incompetentă, pretenţioasă, inutilă, fără bani şi prost primită; şi, deşi nu ar fi admis aceste calificative negative (nimeni nu face faţă adevărurilor neplăcute de felul acesta pînă ce nu se iveşte în minte posibilitatea unei căi de scăpare), simţea totuşi efectul lor pentru a nu fi mulţumită cu situaţia ei.

Clara a avut o neaşteptată clarviziune, cînd, cuprinsă deodată de entuziasm pentru o fată de vîrsta ei, care o impresionase şi îi trezise dorinţa nesăbuită de a o considera un model şi de a-i cîştiga prietenia, ea află — neaşteptată revelaţie — că această delicioasă apariţie se ridicase din cele mai umile condiţii, în cîteva luni de zile. A zguduit-o pînă într-atîta, încît, atunci cînd H. G. Wells a ridicat-o în lumea puternicei sale arte, aşezînd-o într-un unghi din care propria-i viaţă, ca şi a societăţii căreia îi aparţinea, i se arătau în adevărata lor lumină, comparate cu adevăratele năzuinţe

umane şi cu structura socială cea valabilă, Wells a dus-o la o convertire şi la o conştiinţă a păcatului, săvîrşind o faptă comparabilă cu senzaţionalele înfăptuiri ale generalului Booth[1] sau ale lui Gypsy Smith[2]. Snobismul Clarei a plesnit ca o băşică de săpun, şi viaţa a început deodată să o învăluie. Fără să-şi dea seama cum şi de ce, Clara a început să aibă prieteni şi duşmani. O parte din cunoştinţele ei care o socotiseră o pacoste supărătoare, indiferentă sau ridicolă au părăsit-o, dar în schimb alţii au devenit mai binevoitori. Spre marea-i mirare, ea a constatat că unele persoane „foarte drăguţe" aveau capul împuiat cu Wells şi că tocmai acest acces la idei fusese secretul care o atrăsese spre ele. În schimb, persoane pe care le socotise adînc religioase şi de care încercase zadarnic să se apropie pe această cale s-au interesat de ea deodată, dovedind faţă de religia convenţională o vrăjmăşie pe care nu ar fi crezut-o niciodată posibilă decît la fiinţele cele mai deznădăjduite. Aceste persoane au făcut-o să-l citească pe Galsworthy; iar Galsworthy i-a arătat deşertăciunea lumii din parcul Largelady, împlinindu-i educaţia. A revoltat-o mai ales constatarea că închisoarea în care lîncezise atîţia ani grei fusese tot timpul descuiată şi că imboldurile pe care şi le înăbuşise cu atîta grijă ca să se pună bine cu „lumea bună" fuseseră tocmai acelea prin care ar fi putut ajunge la o sinceră legătură cu omenirea. În bucuria radioasă a acestor descoperiri şi în tumultul reacţiei lor, Clara s-a făcut de rîs, ca şi atunci cînd îşi însuşise atît de făţiş şi de nechibzuit cuvintele Elizei, în salonul doamnei Higgins; noua progenitură a duhului lui Wells trebuia să-şi descopere mediul înconjurător într-un mod aproape tot atît de caraghios ca şi un prunc. Nimeni nu urăşte un copil pentru absurdităţile lui, sau nu îl ţine de rău pentru că mănîncă chibrituri, aşa că nici Clara nu şi-a pierdut prietenii din pricina nesăbuinţelor ei. Au rîs de ea, dar de data aceasta pe

[1] *William Booth* (1829–1912), fondatorul Armatei Salvării.
[2] Fondatorul sectei religioase a mormonilor; a trăit între anii 1805 şi 1844.

față, și a fost nevoită să se apere și să se descurce cum a putut mai bine.

Cînd Freddy s-a dus în vizită la Earlscourt (ceea ce nu făcea decît cînd nu avea încotro) ca să anunțe jalnica veste că el și cu Eliza aveau de gînd să păteze blazonul Largelady deschizînd o prăvălie, el a găsit întreaga casă deja tulburată de vestirea anterioară a Clarei că și ea va lucra într-un magazin, cu vechi mobile de stil pe Dover Street, care fusese deschis de o camaradă întru convingeri căpătate de la Wells. Clara obținuse acest angajament datorită vechiului ei talent monden de a se vîrî în toate. Se hotărîse întîi să-l vadă pe domnul Wells în persoană — și asta cu orice preț, și într-adevăr reușise — la un *garden party*. A avut mai mult noroc decît merita o inițiativă atît de îndrăzneață. Domnul Wells a corespuns așteptărilor ei. Vîrsta încă nu-l ofilise, și nici rutina nu-i putuse seca infinita varietate a farmecelor sale într-o jumătate de ceas. Netezimea și robustețea formelor sale plăcute, mîinile și picioarele sale micuțe, mintea lui ageră, cordialitatea lui neprefăcută și o anumită înțelegere subtilă, care l-au marcat ca pe un om plin de sensibilitate din cap pînă-n picioare, s-au dovedit irezistibile. Clara nu a mai vorbit despre altceva, săptămîni de-a rîndul. Și cum i s-a întîmplat să vorbească același lucru și față de doamna de la magazinul cu mobile de stil, doamna dorind mai presus de orice a face cunoștința domnului Wells și a-i vinde lucruri frumoase, i-a oferit Clarei un loc, sperînd ca grație ei să-și ajungă scopul.

Astfel și Eliza a avut noroc, iar împotrivirea la care se aștepta, privitoare la florărie, s-a spulberat. Florăria se afla sub bolta unei stații de cale ferată, nu departe de Victoria și Albert Museum; și, dacă locuiești prin vecinătate, poți oricînd cumpăra o floare pentru butonieră de la Eliza.

Iată acum un ultim prilej pentru romanțiozitate. Nu-i așa că v-ar plăcea să fiți siguri că florăria a însemnat o mare lovitură, grație farmecului Elizei și timpuriei sale experiențe de la Covent Garden în această meserie? Dar — vai!

— adevărul este adevăr: multă vreme, prăvălia nu le-a adus nici un profit, pur și simplu pentru că Eliza și cu Freddy nu știau cum s-o administreze. E adevărat că Eliza n-a fost nevoită s-o ia chiar de la început; cunoștea numele și prețurile florilor mai ieftine; și nemăsurat i-a fost orgoliul cînd a descoperit că Freddy, ca toți tinerii educați prin școli mai ieftine, pretențioase și cu totul ineficiente, știa puțină latină. Era foarte puțin ce știa el, dar îndeajuns ca să o facă să-i apară ca un Porson[1] sau un Bentley[2], iar pe el — să se descurce în nomenclatura botanică. Din nenorocire, Freddy nu știa nimic altceva, și Eliza, deși putea oarecum să numere banii pînă la optsprezece șilingi și căpătase o anumită familiaritate cu limba lui Milton, datorită luptei ei pentru calificare, ce îi asigurase reușita în rămășagul pus de Higgins, nu putea să scrie o socoteală fără a-și da de rușine magazinul. Capacitatea lui Freddy de a afirma în latinește că Balbus a clădit un zid și că Galia a fost împărțită în trei părți nu comporta cunoașterea nici celei mai mici noțiuni despre socoteli sau afaceri. Colonelul Pickering a trebuit să-i explice ce înseamnă un cec și un cont la bancă. Și nici unul dintre ei nu învăța ușor asemenea lucruri. Freddy o susținea pe Eliza în refuzul ei încăpățînat de a crede că ar fi putut strînge ceva bani dacă angajau un contabil cu oarecare cunoștințe în această meserie. Cum e posibil, susțineau ei, să economisești bani avînd o cheltuială în plus, cînd și așa nu reușeau să se descurce? Dar colonelul, după ce le completase de nenumărate ori pagubele, a stăruit în sfîrșit, chiar dacă cu blîndețe; iar Eliza, adînc umilită că trebuie să recurgă așa de des la el și jignită de zeflemelile gălăgioase ale lui Higgins, pentru care ideea că Freddy ar putea să reușească în vreun domeniu i se părea de un comic irezistibil, a înțeles adevărul că afacerile, ca și fonetica, se învață.

[1] *Richard Porson* (1759—1808), cunoscut elenist englez.

[2] *Richard Bentley* (1661—1742), filolog englez, autor al unei bune ediții din Horațiu.

Nu mai stărui asupra spectacolului, demn de milă, al celor doi soţi petrecîndu-şi serile la şcolile de stenografie şi în clasele tehnice, învăţînd contabilitatea şi dactilografia laolaltă cu micii funcţionari începători, băieţi şi fete, de pe la şcolile elementare. Eliza şi Freddy au urmat cursuri chiar şi la Şcoala de studii economice din Londra, şi a rămas drept mărturie chiar o umilă cerere către directorul instituţiei ca să-i îndrume către un curs în legătură cu comerţul de flori. Acesta, fiind un umorist, le-a explicat celebra metodă dickensiană dintr-un eseu asupra *Metafizicii chineze*, scrisă de un domn care citise un articol asupra Chinei şi unul asupra metafizicii şi combinase amîndouă izvoarele de informaţii. El le-a propus să combine Şcoala de studii economice cu studiul grădinilor de la Kew. Eliza, căreia i se părea perfect corect procedeul gentlemanului dickensian (cum şi era de fapt) şi cîtuşi de puţin caraghios (ceea ce arăta ignoranţa ei), i-a urmat sfatul cu toată seriozitatea. Dar strădania care a costat-o cea mai adîncă umilinţă a fost cînd i-a cerut lui Higgins s-o înveţe să scrie; Higgins, alături de pasiunea pentru versurile lui Milton, avea şi pasiunea pentru caligrafie şi el însuşi scria cu cea mai izbutită caligrafie italiană. El i-a declarat că ea era congenital incapabilă de a trasa o singură literă care să facă cinste celui mai neînsemnat dintre cuvintele lui Milton; Eliza însă a stăruit, şi, deodată, Higgins s-a dedicat misiunii de a o învăţa, combinînd o activitate intensă cu o răbdare dîrză, dar şi cu izbucniri ocazionale de interesante discursuri asupra rolului şi destinului frumos, nobil şi august al scrisului omenesc. Eliza a sfîrşit prin a căpăta un scris extrem de puţin comercial, care însemna o extindere hotărîtă a frumuseţii ei personale şi a pierde de trei ori atîta timp cît alţii cu papetăria, deoarece nu se putea lipsi de o hîrtie de o anumită formă şi calitate. Nici pomeneală să scrie adresa pe vreun plic în mod obişnuit, deoarece în felul acesta se urîţeau marginile plicului.

Zilele petrecute la şcoala comercială au însemnat o perioadă de ruşine şi deznădejde pentru tînăra pereche. Nu

păreau să înveţe nimic despre florării. În sfîrşit, au socotit totul zadarnic şi s-au scuturat pentru totdeauna de şcolile de stenografie, de tehnică şi de Şcoala de studii economice din Londra. De altfel, în mod cu totul misterios, afacerile păreau a merge de la sine. Uitaseră oarecum de împotrivirea de a folosi munca altora. Ajunseseră la concluzia că metoda lor era cea mai bună şi că aveau într-adevăr un talent remarcabil pentru afaceri. Colonelul, care fusese nevoit, cîţiva ani de zile, să ţină o sumă de bani suficientă în cont curent la bancă spre a le acoperi deficitele, a constatat că lucrul nu mai era necesar: tînăra pereche prospera. Este adevărat că întrecerea cu concurenţii lor în meserie nu era tocmai cinstită. *Week-end*-urile la ţară nu-i costau nimic, ba îi scuteau şi de cheltuiala meselor de duminică, pentru că automobilul era al colonelului şi tot el, împreună cu Higgins, plătea nota la hotel. Domnul F. Hill, negustor de flori şi de zarzavaturi (au descoperit foarte curînd că se pot face bani cu sparanghelul, şi sparanghelul, la rîndul lui, i-a dus la alte zarzavaturi), avea aerul de a conduce o afacere de prima mînă; iar în viaţa-i particulară era tot gentlemanul Frederick Eynsford Hill. Nu că era lăudăros: nimeni, afară de Eliza, nu ştia că fusese botezat Frederick Challoner. Eliza însă se fălea grozav.

Asta-i tot. Aşa s-au petrecut lucrurile. Este o minune cum reuşeşte Eliza să se amestece mai departe în gospodăria din Wimpole Street, cu tot magazinul ei şi cu toată familia ei. Şi este demn de observat că, deşi nu-şi cicăleşte niciodată bărbatul şi îl iubeşte sincer pe colonel, ca şi cum i-ar fi fiica preferată, ea nu s-a dezvăţat niciodată de a-l cicăli pe Higgins, cicăleală care a început în noaptea fatală cînd ea a cîştigat pentru el prinsoarea. Îl repede la cea mai mică provocare, sau chiar fără nici o provocare. El, însă, nu mai îndrăzneşte să o necăjească, susţinînd că o prăpastie desparte mintea neputincioasă a lui Freddy de mintea sa. Higgins ţipă, o terorizează, o ia în batjocură; dar ea îi face faţă cu atîta lipsă de menajamente, încît colonelul o roagă din cînd în

cînd să fie mai bună cu Higgins; chiar şi această simplă cerere a colonelului încă nu-i înlătură de pe chip încăpăţînarea ei de catîr. Numai o nenorocire, o năpastă care ar frînge toate antipatiile şi simpatiile, i-ar duce pe amîndoi îndărăt la sentimentele umane ce le au în comun şi — Dumnezeu să-i ferească de o asemenea încercare! — ar putea schimba situaţia aceasta. Eliza ştie că Higgins nu are nevoie de ea, după cum nici tatăl ei nu-i duce lipsa. Sinceritatea, însă, cu care Higgins i-a spus în ziua aceea că se obişnuise cu dînsa să o aibă în preajmă, că îi era necesară pentru tot felul de servicii mărunte şi că dacă pleacă îi va simţi lipsa (nici un moment nu le-ar fi trecut prin minte, lui Freddy sau colonelului, să spună aşa ceva) i-a adîncit certitudinea intimă că ea nu însemna pentru el „mai mult decît nişte papuci", dar totodată ea îşi dă seama că nepăsarea lui are un tîlc mai adînc decît îngîmfarea sufletelor de rînd. Higgins înseamnă pentru ea un interes nespus de mare. În unele clipe tainice, cînd îi vine să huzurească, Eliza s-ar dori să fie singură cu el pe o insulă pustie, departe de orice constrîngeri şi neavînd să-i pese de nimeni, pentru ca astfel să-l dea jos de pe piedestalul lui şi să-l vadă iubind ca oricare om de rînd. De! Cu toţii nutrim astfel de închipuiri personale. Dar cînd e vorba de afaceri, de viaţa pe care o duce cu adevărat — spre deosebire de vise şi închipuiri — Elizei îi place Freddy, îi place colonelul şi nu-i place nici Higgins şi nici domnul Doolittle. Galateei nu i-a plăcut niciodată pe deplin Pygmalion: legătura lui cu ea este prea asemănătoare cu cea a zeilor ca să fie în totul plăcută.

CUPRINS

Redactor responsabil : Tiberiu Avramescu
Tehnoredactor : Maria Popescu

Dat la cules 19.06.1963. Bun de tipar 31.08.1963. Apărut 1963. Tiraj 65.140 ex. broşate. Hîrtie tipar de 56 g/m². Format 700×92/32. Coli ed. 17,61. Coli tipar 13,25. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 6827/1963. C.Z. pentru bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile mici 82—2=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 521 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii". Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.